

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK-İSLÂM SANATLARI BİLİM DALI**

**KONYA BÖLGE YAZMA ESERLER
KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN DARENDE
CİLT ÖRNEKLERİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
DANIŞMAN
PROF. DR. MUSTAFA YILDIRIM**

**HAZIRLAYAN
AYŞE SERPİL ODABAŞI**

158110031003

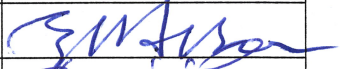
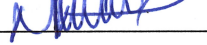
KONYA-2019

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	--	--

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	AYŞE SERPİL ODABAŞI
	Numarası	158110031003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı Türk İslam Sanatları Bilim Dalı
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. MUSTAFA YILDIRIM
	Tezin Adı	Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Bulunan Darende Cilt Örnekleri

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Bulunan Darende Cilt Örnekleri başlıklı bu çalışma 20/05/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Mustafa Yıldırım	
2	Dr. Öğrt. Üyesi	Zekeriya Şimşir	
3	Dr. Öğr. Üyesi	Necla Dursun	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	--

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	AYŞE SERPİL ODABAŞI		
	Numarası	158110031003		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı Türk İslam Sanatları Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Bulunan Darende Cilt Örnekleri			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı

İmzası

Ayşe Serpil ODABAŞI

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	AYŞE SERPİL ODABAŞI		
	Numarası	158110031003		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı Türk İslam Sanatları Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. MUSTAFA YILDIRIM		
	Tezin Adı	Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Bulunan Darende Cilt Örnekleri		

Bir mecmua ya da kitabın yapraklarını dağılmadan ve sırası bozulmadan bir arada tutabilmek için yapılan koruyucu kapağa cilt denilmektedir. Cilt için kullanılan en uygun malzeme deridir.

Türkler cildi sanat haline getirmişlerdir. Bilinen ilk Türk Ciltleri ise Doğu Türkistan Bölgesi'nde yaşayan Uygur Türklerine aittir. Orta Asya da başlayan Türk Cilt Sanatı Selçuklular tarafından Anadolu'ya taşınmıştır. Selçuklular cilt sanatını geliştirerek, güzelleştirmiştir. Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı sırasıyla Memluklular, İlhanlılar, Karamanoğulları ve Anadolu Beylikleri Cilt Sanatında etkisini sürdürmüştür. Bu etki Osmanlılar da XV. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiştir.

Bu araştırmada ise incelenen konu Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunan Darende Sadrazam Mehmet Paşa Kütüphanesi'ne ait olan ciltlerdir. Tarihi çok eskiler dayanan Darende, tarihi İpek Yolu'nun üzerinde bulunmaktadır.

Bu çalışmada sırasıyla araştırmanın amacı ve önemi, kapsamı, yöntemi anlatılmış ve konu ile ilgili literatür verilmiştir. Daha sonra cildin tanımı verilerek cildin tarihi gelişiminin anlatılmasının ardından araştırmanın asıl konusunu oluşturan Darende Sadrazam Mehmet Paşa Kütüphanesi'ne ait ciltlerin incelenmesine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cilt, Sanat, Darende, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Sadrazam Mehmet Paşa Kütüphanesi.

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	AYŞE SERPİL ODABAŞI		
	Student Number	158110031003		
	Department	İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı Türk İslam Sanatları Bilim Dalı		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. MUSTAFA YILDIRIM		
Title of the Thesis/Dissertation	Darende Binding Samples Found İn Konya Regional Library Of Writing Works			

The cover whihc keeps the pages in an order and protects the leaves from coming apart is called book binding. The most appropriate material for book binding is leather.

Turks turned the book binding craftsmanship into an art. The very first know Turkish book bindings belong to Uygur Turks lived in East Turkishtan. Turkish book binding art started in Central Asia, and brought to Anatolia by Seljuks. Seljuks imporoved and embellished the book binding art. Anatolian book binding art continued to influence in historical order the Mamelukes, Ilkhanids, Karamanoğulları and the other Anatolian Beylics book binding arts. This influence continued through Ottoman Era until the end of XV. century.

This research covers the book bindings which belong to Darende Sadrazam Mehmed Pasha Library at the Konya Regional Manuscripts Library. Darende is an ancient city located on the Silk Road.

This study defines the purpose and importance, content, method in order and lists the related articles. Following the definition of the book binding and historical progress of it, the book bindings of Darende Sadrazam Mehmed Pasha Library are studied.

Key Words: Book binding, Art, Darende, Konya Regional Manuscripts Library, Sadrazam Mehmed Pasha Library.

ÖNSÖZ

Türklerin yerleşik hayata geçmesi ile imar faaliyetleri başlamış, İslâm dini ile şereflendikten sonra ise bu faaliyetler ivme kazanmıştır. Medreseler, mescidler, şifahaneler, türbelerle toprakları bezeyerek vatan yapmışlardır. İmar faaliyetlerinin yanı sıra, ilmi çalışmalar ve el sanatları ile her sahada kendilerini ifade etmişler bunda da başarılı olmuşlardır. Türklerdeki incelik, zerâfet, yardımlaşma, estetik kaygıları, güzeli arama çabası, el sanatlarında da kendini göstermiş yerleşik hayata geçişin ardından farklı kültürleri kendi kotalarında eriterek Türk-İslam sentezini oluşturma gayreti içine girmişlerdir. Adım attıkları her toprak parçasını, imar ettikleri yapılarla dantel gibi işleyerek asırlara meydan okuyan zevk âbideleri meydana getirmişlerdir.

Soru sormak, araştırmak ilme giden yolu aralayan anahtardır. Merak insanoğlunun yaratılması ile birlikte var olan içgüdüsel bir dürtüdür. İnsan merak ettikçe araştırmış, öğrenmiş ve nihayet öğrendiklerini saklamak amacı ile yazıya dökmüştür. Daha sonra yazılan bilgileri yıllar sonrasına nakletmek amacı ile keşifler yaparken o günün sayfaları bugünkü kitap şeklini almıştır.

İnsanın güzele duyduğu hayranlık ve güzeli arama çabası kitap sanatlarında da kendini göstermiş, gittikçe olgunlaşan cilt tasarımları ortaya çıkmıştır. Kitap sanatları deyince hüsn-i hattan sonra cilt sanatı da akla gelen gelenekli sanatlarımızdandır. Kitap raflarına yaklaştığımız zaman dikkatimizi çeken ilk unsur kitabın kapağı-cildidir. Gözün ilk temas ettiği unsur cilt olmaktadır. Dolayısı ile güzel tezyin edilmiş bir cilt kitaba dâvet niteliğindedir.

Yazılan sayfaları korumak amacı ile oluşturulmuş kitap kapakları aynı zamanda Türklerin elinde bir zevk ve sanat haline dönüşmüştür. İlk, Uygurlarla başlayan bu serüven zaman içinde gelişimini sürdürerek günümüze ulaşmıştır. Uygur medeniyetinin, Türk kültür ve medeniyetinin oluşmasında katkısı büyüktür. Dolayısıyla cilt yapımında da öncülüğünü gördüğümüz bu sanat ilk onların elinde şekillenmiş ve tarih boyunca bu değerli mirası nesilden nesile aktararak günümüze ulaştırmışlardır.

Bizlerse bir yandan elimizde kalan değerlerimizi korumaya çalışırken diğer taraftan yitik mirasımızı bulmaya çalışmanın abasındayız.

Bu çalışmada konumuz ihmal edilmiş sanatlardan biri olan kitap cildidir. Darende yöresine ait Selçuklu ve Beylikler döneminin izlerini taşıyan otuz bir adet cilt kapağı araştırmanın konusu olmuştur.

Cilt alanına yneltmemi sağlayan rahmetli hocam Prof. Dr. Ahmet Saim Arıtan hocamızı burada rahmetle anmak isterim. Danışmanlığımı alma nezketini gösteren Prof. Dr. Mustafa Yıldırım hocama da teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmam sırasında her zaman yanımda olan kıymetli eşim ve kızlarımla, çalışmamın çizimlerini yapan Hakan Dülger Beye de teşekkür ederim.

Ayşe Serpil ODABAŞI

Konya-2019

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
KISALTMALAR.....	ix

I. BÖLÜM

GİRİŞ	1
I.1. Araştırmanın Amacı Önemi	1
I.2. Araştırmanın Kapsamı.....	1
I.3. Araştırma Yöntemi	2
I.4. Konu ile İlgili Literatür	4

II. BÖLÜM

TÜRK CİLT SANATI

II.1. Tanımı	7
II.2. Tarihçesi	8
II.2.1. Uygurlar	9
II.2.2. Anadolu Selçukluları.....	10
II.2.3. Beylikler	14
II.2.4. Osmanlılar	15
II.3. Cildin ve Kapağın Bölümleri	22
II.3.1.Cildin Bölümleri.....	22
II.3.1.1. Ön ve Arka Kapaklar	22
II.3.1.2. Sırt	23
II.3.1.3. Mikleb	23
II.3.1.4. Sertab.....	23
II.3.1.5. İç Kapaklar	24

II.3.1.6. Şirâze.....	24
II.3.1.7. Dudak ve Muhat.....	24
II.3.2. Kapağın Bölümleri.....	25
II.3.2.1. Zencirek, Bordür ve Cetvel.....	25
II.3.2.2. Köşebent.....	26
II.3.2.3. Şemse.....	26
II.3.2.4. Salbek.....	26
II.4. Kullanılan Malzeme ve Âletler.....	27
II.4.1. Kullanılan Malzemeler.....	27
II.4.1.1. Deri.....	27
II.4.1.2. Murakka' Mukavvâ.....	28
II.4.1.3. Altın.....	29
II.4.1.4. İpek, İplik, İbrişim.....	29
II.4.2. Kullanılan Âletler.....	29
II.4.2.1. Kalıplar.....	29
II.4.2.2. Muhtelif Âletler.....	29
II.5. Çeşitleri.....	31
II.5.1. Malzemelerine Göre Cilt Çeşitleri.....	31
II.5.1.1 Deri Ciltler.....	31
II.5.1.2. Kumaş Ciltler.....	31
II.5.1.3. Kâğıt (Ebrulu) Ciltler.....	32
II.5.1.4. Murassa' (Mücevveherli) Ciltler.....	32
II.5.1.5. Lâke Ciltler.....	32
II.5.2. Süsleme Tekniklerine Göre Cilt Çeşitleri.....	33
II.5.2.1. Şemseli Ciltler.....	33
II.5.2.1.1. Soğuk Şemseli Ciltler.....	33
II.5.2.1.2. Alttan Ayırma Şemseli Cilt.....	33
II.5.2.1.3. Üstten Ayırma Şemse Cilt.....	33

II.5.2.1.4. Mülemmâ Şemseli Cilt.....	34
II.5.2.1.5. Mülevven Şemseli Cilt.....	34
II.5.2.1.6. Müşebbek (Kat') Şemseli Cilt.....	34
II.5.2.2. Zilbahar Ciltler	34
II.5.2.3. Yekşâh Ciltler.....	34
II.5.2.4. Zerdûz Ciltler	35
II.5.2.5. Şükûfe Ciltler	35
II.5.2.6. Yazılı Ciltler.....	35
II.5.2.7. Çârkûşe Ciltler	35
II.6. Cilt Üslûpları.....	36
II.6.1. Hatâyî	36
II.6.2. Herat.....	36
II.6.3. Arap.....	37
II.6.4. Türk	37
II.6.5. Rûmi.....	37
II.6.6. Memlûk	37
II.6.7. Mağribi.....	37
II.6.8. Buhârây-ı Cedîd	38
II.7. Ciltlerde Tezyînât.....	38
II.7.1. Hendesî (Geometrik Tezyînât	39
II.7.2. Rûmi Tezyînât.....	40
II.7.3. Nebâti (Bitkisel) Tezyînât	42
II.7.4. Hattî (Yazılı) Tezyînât	42
II.7.5. Geçme ve Girift Örgülü Tezyînât	43
II.7.6. Muhtelif Tezyînât.....	43

III. BÖLÜM

KONYA BÖLGE YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN DARENDE CİLT ÖRNEKLERİ

III.1. Darende Sadrazam Mehmed Paşa İl Halk Kütüphanesi	45
III.1.1. Darende	45
III.1.2. Sadrazam Mehmed Paşa	49
III.1.3. Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi Tarihçesi	50

IV.BÖLÜM

KATALOG

IV.1. Kataloglar Listesi.....	55
IV.1.2. Kataloglar	58

V.BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

V. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	123-132
VI.BİBLİYOGRAFYA.....	136
VII.ÇİZİMLER VE FOTOĞRAFLAR	
VII.1.Çizimler Listesi	141
VII.2.Çizimler	145
VII.3.Fotoğraflar Listesi	192
VII.3.1.Katalog Dışındaki Fotoğraflar.....	208
VII.3.2.Katalog İçindeki Fotoğraflar.....	217

KISALTMALAR

a. g. e.	: Adı geçen eser
a. g. m.	: Adı geçen makale
a.g.md.	: Adı geçen madde
a.g.t.	: Adı geçen tez
a. g. s.	: Adı geçen seminer
Bknz.	: Bakınız
C.	: Cilt
e. t.	: Erişim Tarihi
Fak.	: Fakülte
H.	: Hicrî
M.	: Milâdî
M.S.G.S.Ü.	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
M.Ö.	: Milattan Önce
N.E.Ü.	: Necmettin Erbakan Üniversitesi
No.	: Numara
Sos. Bil. Ens.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
S.Ü.	: Selçuk Üniversitesi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
T.İ.E.M	: Türk İslâm Eserleri Müzesi
T.S.M.K.	: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
yy.	: Yüzyıl

I. BÖLÜM

GİRİŞ

I.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ülke coğrafyasında bulunan kütüphanelerde yazma eserlerin sayısı oldukça fazla olmasına rağmen, yazma eserlere ait cilt kapaklarının incelenmesi ihmal edilmiş, gereken ilgiyi görmemiştir. Yazma eserlerin korunarak günümüze kadar gelmesine vesile olan kitap kapları o günün şartlarında sanatkarların ellerinde şekillenerek önemli bir sanat kolu olmuştur. Gelenekli kitap sanatlarından olan cilt, geçmişimize ışık tutması bakımından önemlidir. Bu sanat dalı bize aynı zamanda o devrin süsleme sanatları, ekonomik düzeyi hakkında da bilgiler vermektedir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte unutulmuş bu sanat, sakladığı cevheri ortaya çıkarması açısından önem arz etmektedir. Bizim de bu alana yönelmemizin gayesi bu alandaki birikimi ortaya çıkarma ve o dönemin saklı kalmış hazinelerine ulaşarak cilt alanında yapılan çalışmalara yenisini eklemek suretiyle kültür hayatımıza katkı sağlamaktır. Bu sebeple Darende Koleksiyonuna ait yaklaşık 700 eser arasından 31 tanesi seçilerek incelenmiştir. Bu bölgeye ait cilt örnekleri ilk kez bu çalışmayla incelenmiş olacaktır. Seçilen eserler Anadolu Selçuklu ve onun çizgisini devam ettiren Beylikler Dönemi ciltleridir. Bu dönemi yansıtan eserlerin sayısının az olması ve klasik dönemin hazırlayıcısı olması bu araştırmayı önemli kılmaktadır.

I.2.Araştırmanın Kapsamı

Araştırmaya konu olan Darende Sadrazam Mehmet Paşa Kütüphanesi'ne ait olan ciltlerin içinden 31 adet eserin cildi incelenmiştir.

Araştırma kapsamındaki eserlerin konuları ise Mantık, Hadis, Tefsir, Fıkıh, Kütüb-ü Sitte şerhleri, Arap Dili ve Edebiyatı, Fars Dili ve Edebiyatı, Ortadoğu ile ilgilidir.

Seçilen eserler Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemi etkilerini gösteren örneklerdir.

Araştırma 7 bölümden oluşmaktadır:

1. Bölümde araştırmanın amacı, önemi, kapsamı, yöntemi ve konu ile ilgili literatür yer almaktadır.

2. Bölümde Türk Cilt Sanatı tanımı yapılmış ve Cilt Sanatı ile ilgili bilgiler yer almıştır.

3. Bölümde ise Darende'nin tarihçesi ve kütüphane anlatılmış, 4.bölümde Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi'ne ait olan örneklerin incelenmesine yer verilmiştir. Çalışmanın değerlendirmesi ve sonuç kısmı 5. bölümde yer almıştır. Daha sonra 6. bölümde bibliyografya, son bölümde ise çalışmaya ait ciltlerin çizimleri ile ayrıntılı fotoğrafları yer almaktadır.

1.3.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın ilk basamağını Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki eserlerin dijital ortamda taranması oluşturmaktadır. Bu amaçla kütüphanede birçok koleksiyon tek tek taranmış Darende koleksiyonuna ait ciltlerde karar kılınmıştır. Kütüphanede Darende koleksiyonuna ait yaklaşık 700 civarında eser taranmıştır. Eserlerin incelenme safhasına geçmeden önce kütüphanede eserlerin özel koşullarda dijital fotoğraflarının tekrar çekilmesi sağlanmıştır. Daha sonra eserlerin sahip olduğu kültürel çevre hakkında bilgi sahibi olmak maksadıyla Darende Bölgesi ve Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi görülerek kütüphanenin de fotoğrafları çekilmiştir.

Araştırmanın bir diğer safhasında ise yine cilt hakkında genel bir araştırma yapılarak ulaşılan bilgiler derlenmiştir.

Eserlerin tarihlerini belirlemek amacıyla benzer özelliklere sahip olan eserlerle karşılaştırılarak kıyaslaması yapılmıştır. Belirlenen yüzyıllara göre erken tarihlerden başlayarak kronolojik sıralaması oluşturulmuştur. Araştırma sırasında aşağıdaki gözlem formu da kullanılarak bilgiler gerekli bölümlere işlenmiştir.

GÖZLEM FORMU

KATALOG NO :
ÇİZİM NO :
FOTOĞRAF NO :
ENVANTER NO :
ESERİN ADI :
KONU / DİL :
KETEBESİ :
ÖLÇÜLER :
VARAK (YAPRAK) SAYFA :
KETEBESİ (TARİH) :
MÜELLİFİ :
YAZI :
HATTÂTI :
MÜZEHHİP :
MALZEME VE RENGİ :
BUGÜNKÜ DURUMU :
DEĞERLENDİRME :

I.4. KONU İLE İLGİLİ LİTERATÜR

KİTAPLAR

1-Azade AKAR – Cahide KESKİNER, *Türk Süsleme San’atlarında Desen ve Motif*, İstanbul 1978.

Türk süslemesinde kullanılan motifler hakkında genel bilgiler verilmektedir.

2- Mine Esiner ÖZEN *Türk Cilt San’atı*, Ankara 1998.

Kitap klasik doğu cildi, ciltçiler (mücellidan) ve sözlük bölümlerinden oluşmuştur. Cildin tarihçesi, klasik cildin bölümleri, klasik doğu cildinin özellikleri ile batı cildinden farkı, klasik cildin çeşitlerine yer vermiştir. Cilt fotoğrafları ile kitap tamamlanmıştır.

3- Nuray YILDIZ, *Eskiçağda Yazı Malzemeleri ve Kitabın Oluşumu*, Ankara 2000.

Yazının icadı ile yazı malzemelerinin tarihi aşamalarının ele alındığı detaylı bir çalışmadır.

4- İnci A. BİROL Çiçek DERMAN *Türk Tezyînî Sanatlarında Motifler*, İstanbul 2001.

Türk süslemesinde kullanılan motiflerin doğuşu, gelişimi ve günümüzde kullanımı hakkında bilgi vermektedir.

MAKALELER

1- Kemal ÇİĞ, “ Türk Kitap Kapları”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.4, Ankara 1953, ss. 1-61.

Cilt sanatı hakkında bilgi verilerek, deri ciltlerdeki malzeme ve teknikten kısaca bahsedilmiştir. Dönemlere göre Türk deri ciltlerinin özellikleri anlatılarak cilt fotoğrafları ile sonlandırılmıştır.

2- İsmet, BİNARK “Türk Kitapçılık Tarihinde Cilt Sanatı” F.Ü. Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu Bildirileri, Elazığ 1987, ss.91-107

Makalede cilt sanatı anlatılmıştır. Cildin tarihi seyri yüzyıllar baz alınarak anlatılmıştır. Cilt sanatında kullanılan malzeme ve teknikler, süsleme ve cildin kısımları anlatılmıştır.

3- Ahmet Saim, ARITAN “Ciltçilik”, T.D.V. İslam Ansiklopedisi, C.VII, İstanbul 1993, ss. 551-557.

Cildin tanımı verilerek tarihi gelişimi, üslupları ve çeşitleri anlatılarak, mücellit ve ciltçilik teşkilatı ayrıntılı şekilde anlatılmıştır.

4- Müjgan, CUNBUR “Türklerde Cilt San’atı”, Türk Dünyası El Kitabı, I-III, C.II, Ankara 1992, ss. 453-457.

Türk ciltçiliğine değinilmiş, eski Türk ciltlerinden başlayarak günümüze kadar olan gelişimi anlatılmış, kullanılan malzeme ve süsleme usulleri hakkında bilgi verilmiştir. Çeşitli dönemlere ait cilt fotoğrafları ile çalışma detaylandırılmıştır.

5- Ahmet Saim, ARITAN “Anadolu Selçuklu Cilt San’atının Özellikleri”, I-II Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri, Konya 1993, ss.181-187.

İlk cilt kapakları hakkında bilgi verilerek, cildin tarihi gelişimi anlatılmıştır. Anadolu Selçuklu Ciltleri hakkında da bilgi verilerek, cildin ve kapağın bölümleri, ciltlerin tezyinâtları ile ilgili konular yer almaktadır.

6- Zeren, TANINDI “Osmanlı Sanatında Cilt”, Osmanlı Ansiklopedisi, C.XI, Ankara 1999, ss. 103-107.

15, 16, 17, 18 ve 19. yüzyıl ciltlerinin özellikleri hakkında bilgilerin anlatıldığı bir makaledir.

7- Ahmet Saim, ARITAN “Selçuklu Cildinin Osmanlı Cildine Etkileri”, Hacettepe Üniversitesi V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyum Kitabı, 19-20 Nisan 2001, ss. 29-40.

Selçuklu cildinin, Osmanlı cildine etkilerinin anlatıldığı bir çalışmadır.

8- Ahmet Saim, ARITAN “Anadolu Selçukluda Cild San’atı”, *Türkler*, I-XVI, C.VII, Ankara 2002, ss. 933-941.

Cildin tarihçesi, Selçuklu cildinin bölümleri, kapağın bölümleri, süsleme özellikleri, malzeme ve teknik, üslûp özellikleri anlatılmaktadır.

9- Zeynep, BALKANAL “Bilgi ve San’atı Kaplayan Sanat: Ciltçilik”, *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara 2002, ss.341 – 347.

Cildin tarihi ve cilt üslupları hakkında ayrıntılı bilgilerin verildiği bir çalışmadır.

10- Ahmet Saim, ARITAN “Anadolu Selçuklu ve Bu Üslûbu Taşıyan Ciltlerde Zencirek Tipolojisi denemesi” , *İstem*, S.1, 2003, ss.85 -102.

Çeşitli kütüphane ve müzelerde yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen bilgilerden derlenen zencirek tipolojileri hakkında bilgilerin verildiği bir çalışmadır.

11- Ahmet Saim, ARITAN “Türk Cild San’atı”, *Türk Kitap Medeniyeti*, İstanbul 2008, ss.61-97.

Türk cilt sanatı hakkında bilgi edinmek isteyen araştırmacıların başvurabileceği temel kaynaklardan birisidir.

II. BÖLÜM

TÜRK CİLT SANATI

Türk cilt sanatı kitap zevkini kazandırması sebebiyle büyük bir kültür hizmeti görmüştür ve eski kitap sanatlarımızın başında gelmektedir¹.

II. 1. Tanımı

Araştırmacıların cilt ile ilgili yaptıkları tanımlar incelendiği zaman ufak tefek farkların dışında tanımlamaların birbirine yakın olduğu gözlenmiştir. Yine de konunun daha iyi anlaşılması açısından bu tanımlamalara yer verilmiştir. Sırasıyla cilt tanımları şu şekilde yapılmıştır.

Cilt, kitap ya da dergi yapraklarının dağılmasını önlemek için yapılmış kap².

Yazma ve basma kitapların yapraklarının yıpranmaması ve dağılmadan saklanması için birbirine dikilerek koruyucu kapaklar içine yerleştirilmesi sanatı³.

Cilt, bir mecmua veya kitabın yapraklarını dağılmaktan korumak ve sırasıyla bir arada toplu olarak bulundurmak için ince tahtadan, deriden veya üzerine deri, kâğıt ve bez gibi şeyler kaplı mukavvâdan yapılan kaplara denir⁴.

Kitaba geçirilen deri, bez veya kâğıtla kaplanmış kap⁵.

Bir mecmua veya kitabın yapraklarını dağılmadan ve sırası bozulmadan bir arada tutabilmek için yapılan koruyucu kapağa cilt denilmekte, Arapça “deri” anlamına gelen bu ismin genellikle ciltlerin bu işe en uygun malzeme olan deriden yapılmaları sebebiyle verildiği bilinmektedir⁶.

Teclid (ciltleme) işini yapanlara ise mücellid veya mücellide (ciltçi) denilmiştir⁷.

Cilt ve ciltçilik, yazılı eserlerin saklanmasında ve korunmasında büyük yeri olan kitapçılık sanatlarından⁸.

¹ Zeynep Balkanal, “Bilgi ve San’atı Kaplayan San’at: Ciltçilik”, *Türkler*, C.12, Ankara 2002, s.341.

² Metin Sözen – Uğur Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimler Sözlüğü*, İstanbul 2014, s. 69.

³ *Ana Britannica Ansiklopedisi*, “Ciltçilik”, C.6, İstanbul 1987, s.1.

⁴ Celal Esat Arseven, “Cilt”, *San’at Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul 1975, s.341.

⁵ *Türk Ansiklopedisi*, “Cilt”, C.11, Ankara 1963, s.2.

⁶ Ahmet Saim Arıtan, “Ciltçilik”, *T.D.V İslam Ansiklopedisi*, C.7, İstanbul 1993, s.551.

⁷ Mine Esiner Özen, *Türk Cilt San’atı*, Ankara 1998, s.9.

II. 2. Tarihçesi

Kağıt yaklaşık olarak günümüzden 2 bin yıl önce icat edilmiştir. Kağıt bulunmadan önce kil tablet, papirüs, hayvan kabuk ve organları, ipek kumaş parçaları, kemik ve bambu gibi malzemeler yazı yazma amacıyla kullanılıyordu⁹.

Kitap günümüzdeki şekline gelinceye kadar kil için kullanılan tabletlere, papirüsün kitap şekli olan rulo, sonra ağaç levhalara ve son olarak da pergamentin kitap şekli olan kodekse gelinceye kadar zaman içinde sürekli değişmiştir¹⁰.

Çin İmparatoru'nun saray hizmetkârı Cai Lun ağaç kabuğu, kenevir artıkları, paçavralar ve eski balık ağlarından kâğıt yapmayı düşünmüş ve bunu imparatora sunarak büyük beğeni kazanmıştır. Daha sonra da kâğıt her yerde kullanılan bir malzeme olmuştur¹¹. Ancak geçtiğimiz asırlarda yapılan kazılarda arkeologlar batı Çin'de erken tarihli kâğıt örneklerini bulmuşlar ve kâğıdın M.Ö. II. Yüzyılda (Cai Lun'dan en az 2 veya 3 yy.) önce icat edildiğini kabul etmişlerdir¹².

Burada belirtilmesi gereken mühim bir noktada şudur: Kâğıt yaklaşık 2 bin yıl önce Çinliler tarafından keşfedilmiştir fakat potansiyel kâğıt tüketimini kullananlar Çinliler değil, IX. yy. dan itibaren batı Asya'daki Müslümanlar olmuştur¹³. Bu durumda kâğıdın diğer İslâm ülkelerine Türkler aracılığıyla girmesine sebep olmuştur¹⁴. Kâğıdın yaygın bir şekilde kullanılarak zamanla günümüzdeki kitap şekline gelmesi ile birlikte kitap ve kap süslemeleri de sistemli bir şekilde gelişmiştir. Türkler kâğıt yapmayı Çinlilerden öğrenmelerine rağmen kitap kaplarını Çinlilerden önce icat etmişlerdir¹⁵. Romalılar rulo şeklinde olan kitapları dikdörtgen şeklinde keserek kodeksleri ortaya çıkarmışlardır. Böylece ciltçiliğin ilk kez ortaya çıkmasına zemin hazırlamışlardır. Bilinen ilk eski cilt kapakları IV. yy. da papirüs üzerine sade bir biçimde meşin kaplanarak yapılmıştır¹⁶. Esas kitap ciltleme, kırılğan

⁸ Zeynep Balkanal, a.g.m., s.341.

⁹ Jonathan M. Bloom, *Kâğıda İşlenen Uygarlık*, İstanbul 2003, s.34.

¹⁰ Nuray Yıldız, *Eskiçağda Yazı Malzemeleri ve Kitabın Oluşumu*, Ankara 2000, s.211.

¹¹ Jonathan M. Bloom, a.g.e., s.34

¹² Jonathan M. Bloom, a.g.e., s.55-56.

¹³ Jonathan M. Bloom, a.g.e., s.34.

¹⁴ Jonathan M. Bloom, a.g.e., s.92.

¹⁵ Wolfam Eberhard, *Çin Tarihi*, Ankara 1987 s.221.

¹⁶ Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik" *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, C.7, İstanbul 1993, s.551.

yaprakların kırılmasını önlemek ve bu yaprakları düzenlemek gayesi ile papirüslerden oluşan kodekse uygulandı. Yaprakların kenar uçlarının zamlı şeritlerle güçlendirilmesiyle daha sonra üst üste konulmuştur. Birleşen formların baş, orta ve sonlarından birer delik açılarak bu deliklere ipler geçirilmiştir. Böylece kitap ciltlerinin oluşumuna olanak sağlanmıştır¹⁷.

Yazı ve kitabı mukaddes emanetler olarak gören Müslüman Türkler matbaanın kullanılmadığı dönemlerde, yazma eserlerin sonraki nesillere aktarılmasını sağlamak amacıyla cilt sanatına çok fazla önem verdiler. Eserleri korumak amacıyla kabın üzerine deri geçirdiler¹⁸.

II. 2. 1. Uygurlar

Türk cilt sanatının, Çin sanatının etkisiyle ortaya çıktığını iddia eden bir kısım uzmanların görüşünü, Prof. Dr. Wolfram Eberhard “Çin Tarihi” isimli eserinde çürütmüştür. Prof. Eberhard eserinde, Çin kitaplarının, ciltsiz olup, tomar şeklinde olduklarını açıklamıştır¹⁹.

Türkler, kâğıdın sırrını 600 yıl sonra Çinlilerden öğrenmişler, bu sırrı 400 yıl sonra açıklamışlardır. Bu arada kâğıdın ticaretini yapmışlardır. Türkler kendi bölgelerinde cilt yapmaya başlayarak, cildi sanat haline getirmişlerdir. Böylece cilt sanatını Çinlilerden önce gerçekleştirmişlerdir. Çin bölgesinde cilt sanatının gelişmesi ise Uygur sanatçılarının Çin diyarına yerleşmeleri sebebiyle olmuştur²⁰.

Bulunan ilk Türk ciltleri, Uygur Türklerine aittir. Doğu Türkistan bölgesinde, Mani dinini benimsemiş olan Uygurlara ait üç cilt örneği bulunmuştur²¹. Deri üzerine mâdeni kalıplarla süsleme yapılmış ilk cilt örnekleri Orta Asya’ da, Karahoço’ daki Bin Buda mağaralarında ortaya çıkmıştır²².

¹⁷ Nuray Yıldız, *a.g.e.*, s.216.

¹⁸ Celâl Esat Arseven, *a.g.m.*, s.341.

¹⁹ Wolfram Eberhard, *a.g.e.*, s.120.

²⁰ Ahmet Saim Arıtan, “ Anadolu Selçuklu Cild San’atının Özellikleri” ,*II Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, Konya 1993, s.81

²¹ Mine Esiner Özen, *Türk Cilt San’atı*, Ankara ,1998, s.9.

²² Müjgan Cunbur , “Türklerde Cilt San’atı”, *Türk Dünyası El Kitabı*, C.II., Ankara, 1992, s.452.

Yerli ve yabancı araştırmacıların hemen hepsi deriden yapılmış ilk ciltlerin VIII-IX. yy. da Mısır'daki Kıptilerce yapılmış olduğunu söyleseler de, Karahoço' da Uygurlara ait olan (Fotoğraf: 1-2) yazmalar bu görüşü çürütmüş bulunmaktadır²³.

Alfred Von le Cog'un bulduğu VIII. ve IX. yy. lara tarihlenen bu ciltler, minyatür ve tezhiplerle süslenmiş olan yazma eserleri örtmektedir. Ciltlerin üzerindeki süsleme ise geometrik tarzda yapılmıştır. Deriden kalıp şeklinde hazırlanarak, bıçakla oyulan bölgelerin altına yaldızlı deri yapıştırılmıştır²⁴.

Başka bir örnek (Fotoğraf: 3.) de görüldüğü gibi yine Karahoço'da P.K. Koslov tarafından bulunmuş olup, S.F. Oldenburg bu kitap kabının XIII. yy.' a ait olduğunu belirlemiştir²⁵.

Koslov'un bulduğu bu örnek, büyük oranda Selçuklu ciltleri ile örtüşmektedir.

IX. yy. da Halife Mu'tasım Billah'ın (833-842.) himayesinde Sâmarrâ'ya yerleşen Türkler, cilt sanatını geliştirdiler. Uygurlar vâsıtasıyla da İslâm dünyasına cild sanatı yayılmış oldu²⁶.

Koslov'un bulduğu örneğin üzerindeki motifler, ortadaki şemse ve köşebent örgüleri, zencireklerdeki basit, dar asma filiz desenleri Selçuklu ciltleri ile çok büyük benzerlik göstermektedir. Bu sebeple bu ciltlerin Selçuklu ciltlerinin erken örneği olduğu düşünülerek XIII. yy.' dan önceye ait olduğu söylenmektedir²⁷.

Eski Türk ciltleri kullanılan malzeme ve genel yapısı itibariyle bir değişikliğe uğramamıştır. Değişen sadece bölge ve zamana bağlı olarak süsleme özellikleri olmuştur²⁸.

II. 2. 2. Anadolu Selçukluları

Samarra'ya yerleşen Uygur Türkleri, burada geliştirdikleri cilt sanatını İslâm âlemine tanıtmış oldular. Dolayısıyla Irak ve Horasan bölgesi bu gelişmeden

²³ Ahmet Saim Arıtan, “ Anadolu Selçuklu Cild San'atının Özellikleri”, s.181.

²⁴ Ahmet Saim Arıtan, “ Anadolu Selçuklu Cild San'atının Özellikleri”, s.181.

²⁵ Ahmet Saim Arıtan, “ Anadolu Selçuklu Cild San'atının Özellikleri”, s.181.

²⁶ Ahmet Saim Arıtan, “ Anadolu Selçuklu Cilt San'atının Özellikleri”, s.181.

²⁷ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San'atı”, s.64.

²⁸ Müjgan Cunbur, a.g.e. ,s. 453.

etkilenmiş ve merkez durumuna gelmiştir. İslâm cildinin bilinen ilk örneklerini bir Türk devleti olan Tolunoğulları (868-905) vermiştir. (Fotoğraf:4)²⁹. İslâm cilt sanatındaki bu gelişmeyi XII. yüzyıla Fâtımiler, Gazneliler, Büyük Selçuklular taşımıştır³⁰. Bu döneme ait 1100 tarihli bir cilt örneği mevcuttur³¹ (Fotoğraf:5)³².

Orta Asya'daki Türk cilt sanatı birikimini Anadolu'ya taşıyan Selçuklular bu alanda önemli bir yere gelmişlerdir. Sahip oldukları birikimi geliştirerek güzelleştirme imkânı bulmuşlardır³³.

Konya'nın da eski bir ilim merkezi olduğu yazma eserlere ve kitap sanatlarına ilgi duyulduğu Zeki Oral tarafından belirtilmektedir³⁴.

Anadolu Selçuklu cilt üslubu, sırasıyla XIII. yüzyılda Memlûklular, XIV. yüzyılda İlhanlılar, Karamanoğulları, Anadolu Beylikleri cilt sanatında etkisini göstermiş³⁵, Osmanlılar'da ise Fatih döneminde XV. yüzyıl sonlarına kadar devam etmiştir³⁶.

Anadolu Selçukluları cilt sanatında çok güzel eserler vermelerine rağmen yabancı araştırmacılar Selçuklu cildinden hiç bahsetmemişler. Kendi araştırmacılarımız dâhi bu konuya gereken önemi vermemişlerdir³⁷.

“Kitâbü'l Garibeyn fi Kur'an ve'l Hadis” isimli eser 1154 tarihini gösterir (Fotoğraf:6)³⁸. Bu cildin önemi Anadolu Selçuklularına ait olan, tespit edilen en erken tarihli cilt olmasıdır. Ayrıca 1166, 1182, 1196 ve 1203 tarihli ciltlerde erken döneme ait tespit edilen ciltlerdir. Uygur, Büyük Selçuklu ve Gazneli sanatının etkisi Anadolu Selçuklu Cilt sanatında etkisini gösterir. Selçuklu Ciltleri ve bu üslûbu

²⁹ Ahmet Saim Arıtan, “Kur'an-ı Kerim Ciltler”, *Marife*, S.3, Konya, 2010, s.344.

³⁰ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cild San'atının Özellikleri”, s.181-182.

³¹ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cild San'atı”, *Türkler*, C.7, Ankara, 2002, s. 933.

³² Ahmet Saim Arıtan, “Kur'an-ı Kerim Ciltleri”, *Marife*, S.3, Konya, 2010, s.345.

³³ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cild San'atı”, *Türkler*, C.7, Ankara, 2002, s. 933.

³⁴ Zeki Oral, “Kitap Ketebeleri”, *Anıt*, S.1, Konya, 1949, s.5-10.

³⁵ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cild San'atı”, *Türkler*, C.7, Ankara, 2002, s.933.

³⁶ Ahmet Saim Arıtan, “Selçuklu Cildi'nin Osmanlı Cildi'ne Etkileri”, *V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyum Kitabı*, 19-20 Nisan, s.30.

³⁷ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San'atı”, s.65.

³⁸ Ahmet Saim Arıtan, “Kur'an-ı Kerim Ciltleri”.

taşıyan ciltler incelendiğinde, döneminde icra edilen sanatların izlerini taşıdığını görürüz³⁹.

Anadolu Selçuklu cildi ile diğer Türk ve İslâm ciltleri arasındaki tek fark süslemede olur. Anadolu Selçuklu cildi ön ve arka kapak, mikleb, sertab ve iç kapaklardan meydana gelir⁴⁰.

Anadolu Selçuklu cildinin önemli özelliklerini şu şekilde özetlemek yerinde olur.

1) Ön ve arka kapaklardaki şemse motiflerinin farklı olması en önemli özelliklerden biridir⁴¹.

Bu ciltlerin bir kapağı yuvarlak şemseli olurken diğer kapak farklı motifli olabilir, (bütün geçme motifli), bazen her iki kapakta yuvarlak şemselidir. Fakat şemselerdeki motifler farklıdır. Bir kapaktaki şemse motifi rûmili iken diğer kapaktaki şemse motifi tırtılsı motifli olabilir. Bazen biri yuvarlak şemse olurken, diğer kapak beyzî şemseli olabilmektedir⁴².

2) Bir başka özellik bir kapak tam zeminli çalışılmış iken diğer kapak şemse tarzında çalışılmıştır⁴³. Selçuklu üsluplu ciltlerde ön ve arka kapakta farklı motiflerin kullanılmasına çok sık rastlanır. Anadolu Selçuklu cilt sanatında çok köşeli geometrik şekillerin birlikteliğinden yeni yeni motifler ortaya çıkarılmıştır. Çok sık kullanılan yıldız motifi, Selçuklu oyma sanatının ciltteki versiyonudur. Cildin bir kapağında bu tarz geometrik motifler karşımıza çıkarken diğer kapakta şemseler karşımıza çıkmaktadır⁴⁴.

3) Tam zeminli örneklerde bazı istisnalar hariç, köşebent ya hiç yoktur⁴⁵, veya çok küçüktür⁴⁶.

³⁹ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cild San’atı”, s. 934.

⁴⁰ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San’atı”, s.66.

⁴¹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San’atı”, s. 74.

⁴² Mine Esiner Özen, a.g.e. , s. 17.

⁴³ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.74.

⁴⁴ Müjgan Cunbur, a. g. e. ,s.454.

⁴⁵ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.74.

⁴⁶ Müjgan Cunbur, a. g. e. ,s.454.

4) Kapak kenarlarını çeviren bir zencirek veya bordür bulunur. Bu zencirek veya bordürler bir ya da iki sıradan fazla olabilir.

5) Miklebsiz kapaklar bulunmakla birlikte, çoğunlukla mikleb bulunur.

6) Sertab ilk yıllarda tezyînâtsiz iken, sonra ki yıllarda süslenmiştir

7) Anadolu Selçuklu ciltlerinde sırt bombeli yani kamburalı cilt hiç görülmez, ciltlerin sırtı daima düzdür.

8) Geometrik tezyînât, kendi dönemindeki diğer ciltler kıyaslandığında daha girift ve sık yapılmıştır⁴⁷.

9) Anadolu Selçuklu cildinin iç kapaklarının deriden yapılmış ve rûmillerle, kabartmalı olarak süslenmesi diğer ayırt edici özelliiktir. İç kapak tezyînâtı rûmi, geometrik, nebâti tezyînât olarak yapıldığı gibi, bu tezyînâtın birlikteliği de görülmektedir⁴⁸.

10) Anadolu Selçuklularının son zamanlarında şemse uçlarına salbeklerin ilave edildiği ve şemselerin ovalleştiği görülür⁴⁹.

11) Anadolu Selçuklu ciltlerinde ve aynı üsluba ait ciltlerde sanatçı isimleri ciltlerin köşebent içlerinde, şemse merkezinde, mikleb şemsesinde, sertâbda, köşebent önünde, zencirek kartuşunda ve kapak içlerinde yer almaktadır⁵⁰. Sanatkâr imzaları, genellikle 4-6-11 mm. çapında yuvarlak mühür şeklindedir. Geç dönemlerde ise kapak içlerinde, iri yuvarlaklar ve geometrik desenler içinde yer almaktadır⁵¹.

12) Selçuklu ciltlerinde kullanılan renk siyah ve kahverenginin tonlarıdır⁵².

13) Anadolu Selçuklu ciltlerinde tezyin amaçlı kullanılan çizgiler ve zemini doldurmak için kullanılan noktalar yaldızlıdır⁵³.

⁴⁷ Müjgan Cunbur, a. g. e., s.454.

⁴⁸ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.75.

⁴⁹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.75.

⁵⁰ Bknz.; Ahmet Saim Arıtan, “Selçuklu Cildlerinde İmzalar”, *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildirileri*, C.1, Konya 2001, s.39-42. Sadi Bayram, “XIV. Asırda Tezhiblenmiş Beylik Dönemine Ait Üç Kur’an Cüzü”, *Vakıflar Dergisi*, S.16, Ankara 1982, s.143-154.

⁵¹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s. 75-76.

⁵² Müjgan Cunbur, a. g. e., s.454.

II. 2. 3. Beylikler

XIII. ve XIV. yüzyıldan sonra sırasıyla Memlûkler, İlhanlılar, Karamanoğulları ve diğer beyliklerde Anadolu Selçukluların cilt üslûbunu görmekteyiz⁵⁴.

Memlûkler XIII. yüzyılın III. çeyreğinden itibaren Anadolu Selçuklu cilt sanatının etkisi ile kendi üslûbunu oluşturmuştur⁵⁵.

Celâyirliler de bu yüzyılın önemli ciltlerini yapmıştır. Celâyirli ciltleri Timurlu ciltleriyle benzerlik taşır⁵⁶.

Bu yüzyılda biz özellikle Karamanoğulları'nın kendilerini her alanda Anadolu Selçuklu Devleti'nin mirasçısı olarak gördüğünü biliyoruz. Karamanoğulları XIII. yüzyıl Anadolu Selçuklu Devleti'nden cilt sanatı birikimini devralmış XIV. yüzyılda kendi üslûplarını ilave ederek XV. yüzyılda Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı ile erken Osmanlı cilt sanatı arasında geçişi sağlamışlardır⁵⁷.

Karamanoğulları'nın cilt sanatı özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Karamanoğlu cilt sanatı Anadolu Selçuklu Cilt Sanatının etkisi ile Büyük Selçuklu cilt sanatından ciddi bir şekilde etkilenmiştir. Bunun yanı sıra İlhanlı ve Memlûk cilt sanatlarından da etkilendiğini müşahade etmekteyiz.

- Bu dönemin şemse gelişimi Anadolu Selçuklu cildinin şemse gelişimini izler.

- Bazı örneklerde dilimli yuvarlak şemsenin uçlarında hilâlli salbekler dikkati çekmektedir.

- XIV. ve XV. yüzyılda Karamanoğulları'nın cilt sanatındaki gelişimlerini çağdaşı olan Türk cilt sanatı ile paralellik arz eder.

- Bu dönemin cilt sanatı çağdaşı olan Celâyirliler ile geç dönemde Akkoyunlu ve Karakoyunlu ciltlerine benzer.

⁵³ Müjgan Cunbur, a. g. e., s.454.

⁵⁴ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.77.

⁵⁵ Ahmet Saim Arıtan, "Kur'an-ı Kerim Cildleri", s.333.

⁵⁶ Ahmet Saim Arıtan, "Kur'an-ı Kerim Cildleri", s.334.

⁵⁷ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.77.

- Anadolu Selçuklularında kapak içlerinde bütün kalıplar kullanılırken bu dönemde (Karamanoğlu Dönemi) kullanılan kalıplar parça şeklindedir.

- Bu dönem ciltlerinin zencirek, bordür ve örgü sistemleri farklıdır.

- Bu dönemde yuvarlak şemse, salbekli şemse, tam zeminli geometrik şemse, tam zeminli rûmili şemse tarzlarının hepsine rastlanmaktadır.

- Erken Osmanlı Dönemi ciltlerinde prototip sayılabilecek bir uygulama dikkati çeker. Şöyle ki; XIII. ve XIV. yüzyılda görmeye alıştığımız karakteristik tam zeminli uygulamanın yerini örgülü tarzda, zencir-i saadetli ve minyatür bir “zencirek-köşebent-şemseli uygulamalar yer almıştır⁵⁸.

XV. yy’da Anadolu’da egemen olan üslûp Selçuklu üslûbudur⁵⁹.

II. 2. 4. Osmanlılar

Anadolu Selçuklu cilt sanatının izleri uzun yıllar devam etmiştir. Bu etkilenmeyi kendilerini Anadolu Selçuklularının mirasçısı gören Karamanoğulları’nda gördüğümüz gibi erken Osmanlı Döneminde de görmekteyiz. Bu etkilenme klasik dönemin başlamasına kadar yani XV. yy. sonlarına kadar devam etmektedir⁶⁰.

Anadolu Selçuklu cildinden Osmanlı cildine geçiş dönemi XV. yüzyıldır. Osmanlı dönemine ait ilk cilt örnekleri ise Fatih Sultan Mehmet devrine aittir. Bu dönem ciltlerinde Anadolu Selçuklu etkisi açıktır. Fatih Sultan Mehmet için hazırlanan kütüphane ise dönemin sanat anlayışını ortaya koymaktadır. Bu kütüphane için yapılan kitaplar cildi başta olmak üzere kâğıdı, hattı ve tezhipleriyle bir döneme adını yazdırmıştır⁶¹.

Konya-Meram’da yazılan Şerhu’l-Lübâb isimli eser (859/1454-1455) bu etkinin en güzel örneklerinden biridir (Fotoğraf:7-8)⁶². Eser, Osmanlı döneminde yazılmasına rağmen süsleme özellikleri itibariyle Selçuklu dönemini yansıtır⁶³.

⁵⁸ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s. 67-68.

⁵⁹ Oktay Aslanapa, “Osmanlı Cild San’atı”, *Türkiyemiz* S.38, İstanbul 1982, s.12.

⁶⁰ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.78-79.

⁶¹ Ahmet Saim Arıtan, a. g. m, s. 556.

⁶² Ahmet Saim Arıtan, *Karamanoğlu Cild Sanatı*, Konya 2008, s.45.

Fatih Sultan Mehmet'in sanatçılara ve ilim adamlarına büyük önem verdiği ve onları desteklediği bilinmektedir. Onun himayesinde ilim adamları kıymetli eserler yazmışlar, sanatkârlar en güzel eserlerini icra etmişlerdir. Fatih Sultan Mehmet tıp, felsefe başta olmak üzere mantık, belâgat, coğrafya gibi bilimsel içerikli eserleri istinsah ettirmiş, ya da bu eserlerin müellif eserlerini kendi kütüphanesine getirtmiştir. Kendi zamanında bilginlere bilimsel alanda eserler yazdırtmıştır. Bu amaçla yazılmış eserlerin ciltleri, tezhipleri, hatları birer sanat eseridir. Saray mücellitlerinin deri cilt kapaklarına uyguladığı tasarım cildin yüzeyi ile kıyaslandığında iri, kenarları dilimli, salbekli, oval şemse ve köşebentlerdir⁶⁴.

XV. asırda Türklerin yaptığı kitap ciltleri, aynı asırda diğer İslâm toplumlarının yaptığı ciltlerle kıyaslandığı zaman mühim bir karakter farkı olmamasına rağmen, kendine has özellikler taşır. Şöyle ki; XV. asrın Herat ciltleri stilize edilmiş unsurlar taşır. Bununla birlikte manzara ve canlı mahluk motifleri öne çıkan unsurlardır. Stilize edilmiş motiflerin, arabesk motiflerle birlikte kullanımını Memlûk ve Selçuklu ciltlerinde de görürken İstanbul ciltlerinde tamamen tabiatı stilize edilmiş motiflere rastlanır. Bu motifler üçerli yaprak, gonca, rûmi geçme, nilüfer, ıtır yaprağı, bulut, göl, hatâi, orta bağ, tığ gibi motiflerdir. Manzara, arabesk, canlı mahluk motifleri bulunmaz. Bu motiflerin kullanım şekli tüm İslâm toplumlarının ciltlerinde şemse, salbek, köşebent, kenar bordür şeklindedir⁶⁵.

XV. yüzyılda ciltlerde kullanılan derilerin renkleri çeşitlilik arz eder. Siyah ve kahverenginin tonlarıyla birlikte kırmızı, vişneçürüğü, mavi, mor, neftî, zeytunî, tahinî renkli derilerde göze çarpmaktadır. Bu yüzyılda derinin yanı sıra lâke ve kumaş ciltler de kullanılmaktadır⁶⁶.

⁶³ Ahmet Saim Arıtan, "Selçuklu Cildinin Osmanlı Cildine Etkileri", s.30; A. S. Arıtan, "Selçuklu Cildlerinde İmzalar", s. 30; Gürkan Mavili, *Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki 13. Ve 14. Yy.'lara ait Cild San'atı Örnekleri*, (M.S. Ü.G.S. Sos. Ens. Yayınlanmamış Y.L. Tezi), İstanbul 2002, s. 67-68.

⁶⁴ Zeren Tanındı, "Osmanlı San'atında Cilt", *Osmanlılar*, C. 11, Ankara 1999, s. 103.

⁶⁵ Kemal Çığ, "Türk Kitap Kapları", *Ankara Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.4, Ankara 1953, s.11.

⁶⁶ Ahmet Saim Arıtan, a. g. m., s. 556-557.

Cildin iç kısmında da farklar bulunmaktadır. İran'da yapılan ciltlerin iç kısımlarında katı' süsler incedir. Zeminde çeşitli renklerden oluşur. Türk ciltlerinde ise iç kısım genellikle kalın katı' oymadır⁶⁷.

XV. ve XVI. yüzyıllar Türk cilt sanatının zirvede olduğu dönemdir. Öyle ki, Türk ciltlerini İranlılar taklit etmeye başlamıştır⁶⁸. XVI. asır Türk siyaseti bakımından önemli olduğu kadar sanat tarihi yönünden de önemlidir. Diğer Türk hükümdarları gibi Yavuz Sultan Selim de sanatı ve sanatçıyı çok sever ve desteklerdi. Yavuz Sultan Selim dönemi Türk sanatı bakımından klasik dönemin hazırlık aşaması olmuştur. Türk cilt sanatı da kendi üzerine düşen görevi bu dönemde gerçekleştirmiştir. Fatih Sultan Mehmet'le başlayan Türk sanatı, Kanuni Sultan Süleyman döneminde olgunluk çağına ulaşmıştır. Türk cilt sanatı da bu dönemde klasik dönemini yaşamıştır⁶⁹.

Mehmet Çelebi, Süleyman Çelebi, Mustafa Çelebi gibi güçlü sanatkarlar Kanuni döneminin önemli mücellitlerindendir. Bu sanatçıların maharetli elleri deriyi o kadar güzel işlemiştir ki, devrinin en güzel ve zarif deri ciltlerini yapmışlardır. İranlı sanatçıların ciltleri, bu ciltler yanında çok sönük kalmıştır⁷⁰.

Mücellidân zümresi ilk defa bu asırda oluşturulmuştur. Sarayda diğer sanatkarlar gibi bir zümre olmuşlardır ve kendi içlerinde de hoca ve talebe grubu olarak ikiye ayrılmışlardır. Maharetli hocalarında kendi aralarında becerilerine ve kıdemlerine göre ser mücellit, ser bölük, ser oda, ser kethüdâ olarak rütbelere aldığını Topkapı Sarayı Müze arşivinde bulunan Ehl-i Hiref defterlerinden öğrenmekteyiz⁷¹.

Ehl-i Hiref olarak bilinen ve çeşitli bölüklerden oluşan, devletten maaş (ulufe) alan bu sanatçı ve zanaatçılar zümresi, saray örgütünün kapıkulu halkındandı. Fatih Sultan Mehmet, II. Bayezıd, Yavuz Sultan Selim dönemlerinde de var oldukları bilinmektedir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde (1520-1566) örgütlenmiş oldukları ve tam bir faaliyette bulundukları belgelerle kanıtlanmıştır. Yine Kanuni Sultan Süleyman döneminde bu sanatkarlar örgütünün içinde yaklaşık olarak kırk

⁶⁷ Kemal Çığ, a. g. e., s.12-13.

⁶⁸ Oktay Aslanapa, *Türk San'atı*, İstanbul 2014, s. 392.

⁶⁹ Kemal Çığ, a.g.e., s.12.

⁷⁰ Kemal Çığ, a.g.e., s.12.

⁷¹ Kemal Çığ, a.g.e., s.13.

bölüğün bulunduğu maaş kayıtlarından öğrenilmiştir⁷². XVIII. yüzyılda ‘‘Cemaat-ı Mücellidan-ı Hassa’’ ismiyle bu bölükten bahsedilmektedir⁷³.

XVI. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu için ‘‘Klasik Dönem’’ olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu bu çağda her alanda altın çağını yaşamıştır. Dolayısıyla bu asırda cilt sanatı da kendi sahasının parlayan yıldızı olmuştur. Cilt sanatında ki bu gelişimin sebeplerinden biri de dericiliğin gelişmesidir. Her renkteki deriyi kolayca üretebilmişlerdir. Bu asırda tezyînat bütün sahayı kaplamaz. Belirli üslûplar oluşmuştur. Bu dönemde şemseler ovalleşmiş, alttan ve üstten ayırma şemseler cilde ayrı bir güzellik katmıştır⁷⁴.

XVI. yüzyıl başlarında ise gömme şemseli ve köşebentli ciltlerin yaygınlaştığını görmekteyiz. Hattat Şeyh Hamdullah’ın istinsâh ettiği Kur’an-ı Kerim nüshalarının kaplarında gömme şemse ve köşebentli deri ciltlerin en güzel örnekleri yer almaktadır (Fotoğraf:9)⁷⁵. Bu tür tasarımların yaygınlaşması ve gelenek halini almasında mücellit Gıyaseddin önemli katkılarda bulunmuştur. Bu dönemde deriden yapılan ciltlerin dış kapakları gömme, salbekli, şemseli, gömme köşebentli, bordürleri ise enli olarak yapılmıştır. Bu ciltlerin kapakları yüksek kabartma şeklinde kalıpla yapılmış, hatâyiler, tomurcuklar, rûmiler ve dallarla bezenmiş, bazen bezemeler, bazen zeminler altınla boyanmıştır⁷⁶.

XVI. yüzyılda görülen yeniliklerden biriside; şemse ve köşebent içlerinde ki bezeme tasarımlarında görülür. Mikleb, şemse ve köşebentlerde de uygulanan bu tasarımın adı ‘‘Saz Üslûbu’’ dur. Bu yeni tasarım kitap kaplarının vazgeçilmez unsuru olur ve XX. yüzyılda da Türk mücellitlerinin kullandığı bir bezeme üslûbu olur. Saz üslûbunda hazırlanan ilk örnek ise 1557-1558 yılında, Kanuni Sultan Süleyman için yapılmış Süleymannâme’nin kabıdır⁷⁷(Fotoğraf:10)⁷⁸.

⁷² Filiz Çağman , ‘‘Kanuni Dönemi Osmanlı Saray Örgütü Ehl-i Hiref ’’ , *Türkiyemiz*, S.54, İstanbul, 1988, s.11.

⁷³ Bahattin Yaman, ‘‘18. Yüzyılın İkinci Yarisında Osmanlı Saray Ehl-i Hiref (San’atkârlar) Teşkilatı’’, *Süleyman Demirel Üniv. İlahiyat Fak. , Dergisi (Prof. Dr. Hasan Gürbüz’e armağan)*, S. 3, 1996, s. 279.

⁷⁴ Ahmet Saim Arıtan , a. g. m., s. 556-557.

⁷⁵ Kemal Çiğ, ‘‘Türk Kitap’’ s.13.

⁷⁶ Zeren Tanındı , ‘‘ Osmanlı San’atı’ nda Cilt’’, s.104 .

⁷⁷ Zeren Tanındı, a.g.m. s. 104-105.

⁷⁸ *Uluslararası Cilt San’atı Buluşması Katalog’dan*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 29 Kasım 8 Aralık, 2012.

XVI. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu için her bakımdan bir yükselme devri olmuş, imparatorluğun gücü sınırlar ötesine ulaşmıştır. Bu yükseliş dönemi cilt sanatını da kapsamış ve cilt sanatı altın devrini yaşamıştır. XVII. yüzyıla gelindiğinde devletin siyasi başarısızlıkları sanatı da etkilemiş, cilt sanatında ise teknik anlamda bir değişiklik olmamış, bununla birlikte motifler ve kompozisyonda gözle görülür bir gerileme olmuştur. Kaplardan köşebent ve bordür tezyînâtı kalkarak bu kompozisyonun yerini yanları ve tepeleri çıkıntılı büyük şemseler almıştır (Fotoğraf:11)⁷⁹. Bazı kaplarda beyzî şemseler kullanılmış, kenar bordürü yerine de kalınca “Zencirek” çekilmiştir. Klasik kompozisyonu koruyan zencireklerde ise salbekler çok fazla büyümüş, XVI. yüzyılda aşına olduğumuz zerafeti kaybolmuştur⁸⁰.

XVII. yüzyılda genel olarak cilt sanatın da, işçiliğin gerilediği de dikkati çekmektedir. Şemse ve köşebentlere tezyin edilen motiflerle, kenar bordürlerde kullanılan motiflerin ahenksiz olduğu görülür⁸¹. XVII. yüzyıl sonlarında gömme şemseli, köşebentli deri ciltler görülmekle birlikte, şemse ile köşebent içlerinin ve bu iki motif arasında ki bölgenin altın yaldızla boyanmış sarmal rûmillerle, noktalarla süslendiği görülür. Bordürlerin içi ise âletle yapılmıştır⁸².

XVIII. yüzyıla gelindiğinde ise klasik dönemin tekrar canlandığı görülür. III. Ahmet döneminin (1703-1730) sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa’nın himayesinde güzel eserler ortaya çıkmıştır⁸³.

XIX. yüzyılda zilbahar (kafes) denilen ciltlerin çoğalmaya başladığı görülürken, şemseli ciltlerin sayısında azalma görülür⁸⁴.

XX. yüzyıl başları ve Cumhuriyet döneminde cilt kapaklarında gömme şemse ve köşebent kullanımı Türk mücellitlerinin kullandıkları bir tasarımdır. XX. yüzyılda Bahattin Tokathioğlu, Sami Okyay, Muhsin Demironat, Emin Barın, Mustafa Düzgünman, İslâm Seçen bu tasarımı uygulayan mücellitlerdendir⁸⁵. XX.

⁷⁹ Kemal Çiğ, “Türk Kitap”,s. 13.”

⁸⁰ Kemal Çiğ, a .g. m., s.104-105.

⁸¹ Kemal Çiğ, a. g. m. s.15.

⁸² Zeren Tanındı, a. g. m. s.106.

⁸³ Ahmet Saim Arıtan, a. g. m. ,s.557.

⁸⁴ Zeynep Balkanel,a.g.m.,s.343.

⁸⁵Zeren Tanındı, a. g. m., s. 107.

yüzyıl Türk cildinde Alman ve Fransız etkisi görüldüğü gibi Türk motifleri de kullanılmıştır⁸⁶.

Yüzyıllara bağlı olarak kıyaslamalar yapıldığında görülmektedir ki devletlerin ekonomik gücü ve siyasi başarıları halkın sosyal yaşantısına da, sanat hayatındaki başarılarına da yansımıştır. Günümüzdeki teknolojik gelişmeler de bu etkilenmeye katkı sağlamaktadır.

XVIII. asrın ilk yarısından itibaren başlıca 4 tip ve teknikte kaplar yapılmıştır. Bu teknikte yapılan ciltlerin tasnifi şu şekildedir:

a)Lâke ciltler: Rugâni teknikte yapılan şık kitap kapakları XVIII. yüzyılda bol örnekleriyle karşımıza çıkmaktadır. Bu örnekler zengin ve çeşitli çizimleri, göz alıcı renkleriyle hayranlık uyandırmaktadır (Fotoğraf:12)⁸⁷. Bu tekniğin önde gelen isimlerinden biriside rugâni teknikte usta olduğu kadar, müzehhiplik ve hattatlığıyla da ünlü olan Ali Üsküdarî'dir⁸⁸.

b)Rokoko ciltler: XVIII. asrın sonlarına gelindiğinde ise lâke sanatı gerilemiş, XIX. asrın başlarında ise bu tekniğin yerine Avrupai bir tarz olan rokoko tarzı egemen olmaya başlamıştır (Fotoğraf:13). Bu yüzyılda Avrupa etkisini sanatın ve mimârinin her alanında görmekteyiz. Ancak her alanda gördüğümüz bu yeni üslûp Türk milletinin ruhuna aykırıdır.

Kalitesiz işçilikle de birleşince ortaya çıkan eserler görmeye alıştığımız zerâfet ve zenginlikten mahrum kalmıştır. Bu durum Osmanlı Devletinin yıkılışına kadar böyle devam etmiştir. Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber Güzel Sanatlar Akademisi kurulmuştur ve sanat çalışmaları burada devam etmiştir⁸⁹.

c) Realist motiflerin kullanıldığı ciltler: Realist motifli ciltlerin de iki şekilde yapıldığını görmekteyiz. Bunlardan ilki realist motifli ciltlerdir ki motiflerin altın işleme ile kapağın üzerine yapıldığı tekniktir. Diğerisi ise tekniğin klasik, motiflerin realist olduğu tekniktir.

⁸⁶ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San’atı”, s.83.

⁸⁷ Kemal Çiğ, a. g. e., s.15.

⁸⁸ Gülnur Duran, “Ali Üsküdarî ve Üslûp Anlayışı”, *Üsküdar Sempozyumu Bildiriler (II)*, C.2, İstanbul 2004, s. 234-239.

⁸⁹ Kemal Çiğ, a. g. m., s.18-19.

d)Yekşah ciltler: Üslup klasik, teknik yenidir. XVIII. yüzyılın sonu ile XIX. yüzyıl başlarında yapılan zilbahar süslemeli ciltlerde bu teknik kullanılmıştır⁹⁰.

XVIII. yüzyıl ortalarında cilt üzerinde yer alan şemse motiflerinin şekli değişikliğe uğramıştır. Şemse motiflerinin ortasının şişkin, dar, uzun bir şekil aldığını görmekteyiz. Şekli değişen şemse içlerine aletle sarmal rûmiler ve noktalar yapılmış, vazodan fışkıran çiçek motifleri yer almıştır⁹¹. Bu tarz süsleme kullanılarak yapılmış ciltler Avrupai “rokoko” tarzın ürünü olarak yapılmıştır⁹².

Dış ve iç kapakları fırça ve alet yardımıyla altın kullanılarak yaldızlanmış ciltler de bu dönemin eseridir. İç kapağı bukleli, dış kapağı ise kumaşla kaplanmış ciltleri de bu dönemde görmekteyiz⁹³. XIX. yüzyılda sarayda sermücellit olarak görev yapan mücellitleri batı sanatının “barok ve rokoko” kıvrımlarını içi çiçek dolu saksı ve sepetleri ciltlere de uygulanmıştır⁹⁴.

Klasik deri ciltler kötü örneklerle devam eder. Uğradığı değişiklikler klasik ciltle aradaki bağın kopmasına sebep olmuştur. İmparatorluğun sıkıntılı durumu cilt sanatını da etkilemiş, bu durum Cumhuriyetin ilanına kadar devam etmiştir⁹⁵.

Türk cilt kapaklarında az da olsa eski Türk motifleri kullanılmış, fakat Alman ve Fransız etkisi daha fazla devam etmiştir. Son dönemde ciltler, büyük pres aletler kullanılarak yapılmıştır. Bu ciltlerin ise deri aplike, deri rölyef, lâke, yarım deri-cilt bezi, yarım deri-ebrulu veya batikli sûni deri kâğıt kaplı örnekler mevcuttur⁹⁶.

Bir ülkenin siyasi bakımdan aktif rol oynaması kadar maddi bakımından refah seviyesinin yüksek olması da sanatsal faaliyetleri olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Sanatsal faaliyetlerin ileri düzeyde olması aynı zamanda halkın kültürel gelişmişlik düzeyinin belirtisidir.

⁹⁰ Ahmet Saim Arıtan, a. g. m., s.557.

⁹¹ Zeren Tanındı, a.g.m.,s.107.

⁹² Kemal Çığ, a. g. m., s.15.

⁹³ Zeren Tanındı, a. g. m. , s.107.

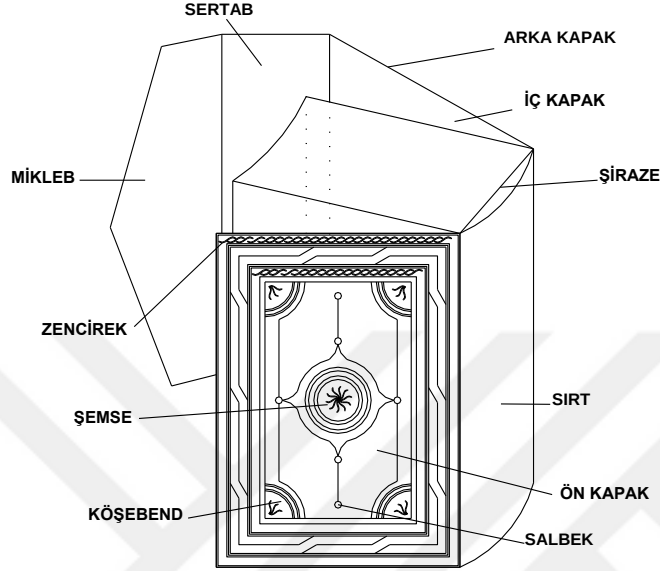
⁹⁴ Zeren Tanındı, a. g. m. ,s.107.

⁹⁵ Kemal Çığ, a. g. m., s.16.

⁹⁶ Ahmet Saim Arıtan, a. g. m ., s.557.

II.3. CİLDİN VE KAPAĞIN BÖLÜMLERİ

II. 3.1. Bölümleri

Çizim: 1.Cildin bölümleri ⁹⁷.

II.3.1.1. Ön ve Arka ve Arka Kapaklar

Bir cildin bölümleri Türk cildi olsun olmasın birbirinin aynıdır. Ancak bir cildin farkı tezyînâtındaki anlayıştan ve uygulamadaki değişiklikten kaynaklanır. Bütün ciltler gibi Anadolu Selçuklu cildi de şu kısımlardan oluşur: ön ve arka kapaklar, sırt, mikleb, sertâb, iç kapaklar, şiraze, dudak ve muhat⁹⁸.

Bir kitabın ön yüzünü örten bölümün adı “ön kapak”, arka kısmını örten kısma ise “arka kapak” denilmektedir⁹⁹.

Kapaklara “def” ve “deffeteyn” de denilmiştir¹⁰⁰.

Sanatçılar “deffeteyn” kelimesini kitap cildi için kullanmışlardır. Uzunlamasına açılan yazma eserlere “beyazî”denilmiştir. Beyazî kelimesi daha çok

⁹⁷ Arife Edis, *Tire Necip Paşa Kütütüphanesi’ndeki Cilt Örnekleri*, (S.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve San’atları Ana Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2006, s. 21.

⁹⁸ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.66.

⁹⁹ Zeren Tanındı, “Cilt”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C.1, s.347.

¹⁰⁰ Hasan Özönder, *Ansiklopedik Hat ve Tezhip San’atları Deyimleri, Terimleri Sözlüğü*, Konya 2003, s.24.

İranlılar tarafından kullanılan bir tabir olup, bu tip kitaplara Türkler “sığır dili” demişlerdir. “Sığır dili” denilmesinin sebebi eserin şeklinden dolayıdır. “Sığır dili” anlamında “dana dili” de denilmiştir.

Bir kısım yazma eserlere de “kümmî” denilmiştir ki, bunun sebebi uzunlamasına ve küçük boyda ciltlenmiş olmasıdır. Eski âlimler kitaplarını yanlarında daha kolay taşımak için bu şekli tercih etmişlerdir¹⁰¹.

II.3.1.2. Sırt

Kitabın sayfalarını birbirine bağlayan dikiş yerinin kapatıldığı bölümdür¹⁰². Anadolu Selçuklu cildinin sırtı bombeli düz olarak yapılmıştır¹⁰³.

II.3.1.3. Miklebe

Eski Türk –İslâm ciltlerinde, cildin son kapağının, ucu üçgeni andıran, ileriye doğru uzantısıdır. Kitabı okuyanın okuduğu sayfayı işaretleme aracı olarak da kullanılmaktadır. Katlandığı zaman da cilt bir kutu şekline girmekte ve kitabı tozlardan korumaktadır¹⁰⁴. Bazen yamuk dörtgen şeklinde de olabilmektedir. “Cilt kanadı” olarak da bilinen bu kısmın ucu üst kapakla, kitabın iç kapağı arasına girmektedir¹⁰⁵.

Miklebe genellikle bulunduğu cildin zencirek, köşebent ve şemse bezemelerine uygun olmaktadır. Bazen kapaklarla, miklebeğin farklı bezemeye sahip olduğu durumlarda mevcuttur. Kapakla miklebeğin farklı formlara sahip olduğu durumlarda en çok kullanılan motifler ise hilâlli ve Mühr-ü Süleymanlı’dır¹⁰⁶.

II.3.1.4. Sertab

Miklebe hareket kabiliyeti sağlayan bölümdür¹⁰⁷. Kitabın açık bölümünü örtmektedir. Dil şeklindeki kısımdır. Miklebe asıl kapak arasında kalan bölümdür¹⁰⁸. İlk dönemde sertabın ya tamamen tezyînâtsiz veya oldukça sade bir süsleme tarzına

¹⁰¹ Mine Esiner Özen, a.g.m. s.10-11.

¹⁰² Zeren Tanındı, a.g.m. s.347.

¹⁰³ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt San’atı”,s.935.

¹⁰⁴ Metin Sözen-Uğur Tanyeli, a.g.e. ,s.209.

¹⁰⁵ Zeynep Balkanel, a.g.m., s. 344.

¹⁰⁶ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt San’atı”,s.935.

¹⁰⁷ Zeynep Balkanal, a. g. m., s. 344.

¹⁰⁸ Metin Sözen-Uğur Tanyeli, a. g. e. s.274.

sahip olduğunu görmekteyiz. Sonra ki dönemlerde ise tezyînât yapılmakla birlikte sade bırakıldığı da olmuştur. Nadir olarak da yazı uygulamaları yapılmıştır¹⁰⁹.

II.3.1.5. İç Kapaklar

Cilt kapaklarının iç kısımlarıdır. Kendine has özellikleri olan Anadolu Selçuklu cilt kapaklarında deri, ısıtılmış kalıpla, soğuk tarzda deri kabartma desenlerle işlenir. İç kapakların süslemesi de oldukça zengin olarak yapılmıştır. Rûmi süsleme başta olmak üzere, nebâti ve hendesî motiflerle karşılaşmaktayız. İç kapağın da deri ile kaplandığı olmuştur¹¹⁰.

II.3.1.6. Şirâze

Kitabın sayfalarını düzgün olarak, dağılmadan bir arada tutan bağ ve örgüdür. Forma şeklinde hazırlanmış kitap sayfaları yan yana dikilir. Bu formaların uçlarında kalan, kanat denilen ipler yardımıyla kitapla cildi birbirine bağlar¹¹¹. Şiraze örgülerinden en çok kullanılanları ise alafranga, balık sırtı, sıçandişi, tek baklava, çift baklava, geçmeli, düz, zikzak, sağ-sol yoludur¹¹². Klasik doğu cildini, batı cildinden ayıran en önemli özellik el örgüsü şirazedir¹¹³.

II.3.1.7. Dudak ve Muhat

Kapaklarla sırt arasındaki boşluktur. Bu boşluğun amacı kapakların rahat açılıp kapanmasını sağlamaktır. Muhat payı, sayfaların ön kenarlarının yıpranmasını önler¹¹⁴. Kapak ile sertabı, sertab ile miklebi birbirine bağlayan, sadece deriden yapılan kısım ise “dudak” diye adlandırılır, 5-10 mm genişliğindedir¹¹⁵.

Kitap mahfazaları ve cilbent ise kitaplarla birlikte kullanılırlar fakat doğrudan kitabın bir parçası değildir.

Cilbent: Deriden yapılmıştır. Kitap cildi gibi iki kapaklı olarak yapılır. Kapağın iç taraflarında gözler bulunur. Bugün kullanılan evrak çantasının işlevini görür. Kâğıt ve önemli evrakların korunmasını sağlar¹¹⁶.

¹⁰⁹ Ahmet Saim Arıtan “Türk Cilt San’atı”, s.67.

¹¹⁰ Ahmet Saim Arıtan “Türk Cilt San’atı”, s.67.

¹¹¹ Ahmet Saim Arıtan “Anadolu Selçuklu Cilt San’atı”, s.935.

¹¹² Zeynep Balkanal, a. g. m., s.344.

¹¹³ Mine Esiner Özen, a. g. e., s.12.

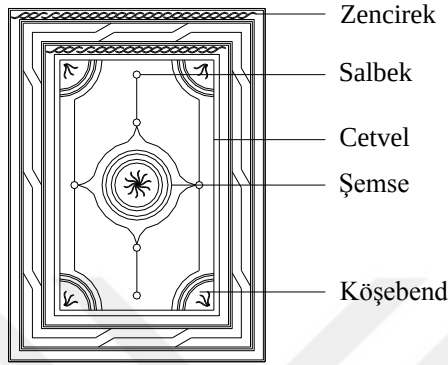
¹¹⁴ Zeynep Balkanal, a.g.m., s.344.

¹¹⁵ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San’atı”, s.69.

¹¹⁶ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.553.

Kitap Mahfazası: Yazma eserlerin korunması amacıyla içine kitabın uzunlamasına konulduğu kutudur. Deriden de yapılabilir, bazen de ebru kullanıldığı olur¹¹⁷.

II.3.2.Kapağın Bölümleri

Çizim: 2. Kapağın bölümleri¹¹⁸.

II.3.2.1. Zencirek, Bordür ve Cetvel

Şark yazmalarında yazılı sayfaların etrafını çevreleyen, aynı zamanda cilt kapağında da kullanılan zincire benzeyen bezeme unsuruna denir¹¹⁹. Küçük ince zincir şeklinde kullanılan bu motif¹²⁰ genellikle 4-5 mm. genişliğinde, kapağı en dıştan, dört tarafından çevirir. Zencirekten biraz daha geniş bordür uygulamaları da yapılmıştır. İç içe 4-5 sıra zencirek-bordür uygulamaları da görülmektedir. Zencireklerin aralarını ise ince veya kalın cetveller ayırmaktadır¹²¹.

Kitap kapağının çevresini zincir gibi eklenerek dolanan motiflerin genişliği, bazen 15 mm.'yi bulmaktadır. Geç dönemde ise zencirekler artık bordüre dönüşmüştür. Anadolu Selçuklu ciltlerinde görülen zencirek çeşitleri 27 tip olarak belirlenmiştir¹²².

¹¹⁷ Ahmet Saim Arıtan , a.g.md. ,s.553.

¹¹⁸ Arife Edis, *a.g.t.*, s. 24.

¹¹⁹ Metin Sözen-Uğur Tanyeli, a.g.e., s.330.

¹²⁰ Hasan Özönder, a. g. e. ,s.220.

¹²¹ Ahmet Saim Arıtan, “ Anadolu Selçuklu Cild San’atı”, s.935.

¹²² Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu ve Bu Üslûbu Taşıyan Zencirek Tipolojisi Denemesi”, *İstem*, S.1,Konya 2003,s.85-102.

II.3.2.2. Köşebent

Kenar şemsesi olarak da geçen köşebent cilt kapağının köşelerinde bulunmaktadır. Köşe çiçeği veya köşe bağı gibi anlamlara gelmektedir. Süsleme özelliklerine sahip olan köşebentlerde bazen düz cetvellerde olabilmektedir. Bu düz cetveller bazen 1-2 sıra olabilir. Tam zeminli geometrik desenli ve rûmili cilt kapaklarında istisnaları saymazsak köşebent bulunmamaktadır. Köşebent tipleri ise 19 adettir¹²³.

II.3.2.3. Şemse

Anadolu Selçuklu Cildinin en çok dikkat çeken ve en önemli “tezyinâtını” şemse oluşturmaktadır. Cilt kapağında ortada bulunur ve “güneş gibi” mânâsına gelmektedir. Şemse yuvarlak olmakla birlikte oval, yıldızlı, altıgen, sekizgen de olabilmektedir. Şemse tam zeminli olarak ta yapılmaktadır. Bilinen şemse tipleri 26 adettir¹²⁴. Şemse sadece üst kapağa yapılmamaktadır. İki kapak, iç kapak ve miklebe de şemse uygulamaları yapılmıştır¹²⁵.

Selçuklu ve XV. yüzyıl Osmanlı ciltlerinde şemselerin şekli yuvarlaktır. XVI. yüzyıldan sonra ise beyzî-oval bir şekil almıştır. Klasik şemseli cilt örneklerine XVIII. yüzyılda güzel örneklerle devam edilmiştir¹²⁶.

II.3.2.4. Salbek

Şemselerin iki ucuna eklenen süsleme unsurudur. Anadolu Selçuklu Cildinin son dönemleriyle beylikler ve erken dönem Osmanlı’da karşımıza çıkmaktadır. Şemseye bitişik olarak ve ayrı olarak yapılabilir. Yuvarlak şemseden oval şemseye geçiş de görülmüştür. İstisnalarına erken dönemde rastlanmaktadır¹²⁷.

¹²³ Ahmet Saim Arıtan, “ Türk Cild San’atı”,s.68.

¹²⁴ Ahmet Saim Arıtan, “ Anadolu Selçuklu Cild San’atı”, s.935.

¹²⁵ Mine Esiner Özen, a. g. e., s.14.

¹²⁶ Zeynep Balkanal, a. g. m., s.19.

¹²⁷ Ahmet Saim Arıtan, “ Anadolu Selçuklu Cilt San’atı”, s.936.

II.4. KULLANILAN MALZEME VE ÂLETLER

II.4.1. Kullanılan Malzemeler

II.4.1.1. Deri

Kaplama malzemesi olarak cilt kapaklarında en fazla deri kullanılır¹²⁸. Giyim eşyaları yanında derinin en fazla kullanıldığı alanlardan biri cilt sanatıdır. XIV-XVI. yüzyılda mücellitlerin kitap kapağına yaptıkları motifler cilt sanatının geldiği yeri göstermesi bakımından önemlidir¹²⁹.

Kaliteli bir cildin yapılabilmesi için derinin istenen özelliklere hâiz olması gerekmektedir. Doğuda cilt sanatının batıya nazaran daha ileri seviyede olması dericilikte iyi bir seviyede olmasından kaynaklanmaktadır. Osmanlılar döneminde cilt için en fazla sahtiyan kullanılmıştır. İkinci sırada ise meşin kullanılmıştır. Bu derilerin çeşitli renkleri İmparatorluğun birçok merkezinde üretilmiştir. Keçi derisine sahtiyan, koyun derisinden yapılan cilde ise meşin denilmektedir¹³⁰. Az da olsa sığır derisi kullanılmıştır¹³¹.

Meşin (koyun) derisi ve sahtiyan (keçi) derisi yanında “râk” ismi verilen ceylan derisi de kullanılan başlıca malzemelerdendir. Kullanılan bu derilerin, baş tarafına gelen kısmına “kafa”, baştan kuyruğa kadar olan kısma “sırt”, kenar kısımlarına ise “etek” denilir. “Okra” ise derilerde oluşan kurt yeniklerine verilen isimdir¹³².

Ciltlerde en çok kullanılan renkler ise kırmızı, vişne, yeşil, mavi, mor, siyah, kahverengidir. Kahverengi, açık bejden en koyusuna kadar bütün tonları ile görülmektedir¹³³. Anadolu Selçuklu ve Memlûk ciltlerinde kahverenginin bütün tonları kullanılmıştır. Osmanlı döneminde ise XV. yüzyıldan itibaren kahverengiden başka kırmızı, vişneçürüğü, yeşil ve siyaha yakın renkler kullanılmıştır. O dönemde elle yapılan inceltme işlemi, günümüzde makinelerle yapılmaktadır¹³⁴.

¹²⁸ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.90.

¹²⁹ Zeki Tekin, “Türklerde Dericilik”, *T.D.V. İslâm Ansiklopedisi*, C.9, İstanbul 1994, s.176.

¹³⁰ Kemal Çiğ, a. g. m., s.8.

¹³¹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.90.

¹³² Celâl Esat Arseven, a.g.md., s.342.

¹³³ İsmet Binark, “Türk Kitapçılık Tarihinde Cild San’atı”, *Fırat Havzası Sempozyumu, Elazığ 1987*.

¹³⁴ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.90.

J. Chesneau XVI. yüzyılın ilk yarısında Edirne’yi anlatırken “ her renk deri ve sahtiyan mükemmel şekilde işleniyor” diye yazmıştır. Evliya Çelebi’nin söylediğine göre; İstanbul’un 12 semtinde 700 debbağhane vardır ve buralarda 3000 kişi çalışmaktadır¹³⁵.

Yine Evliya Çelebi’den öğrendiğimize göre Konya’da önemli deri merkezlerinden birisidir. Seyahatnâme’de konuyla ilgili Evliya Çelebi şu ifadelere yer vermektedir: “Dericileri de Osmanlı ülkesinin en iyileridir.

Meram dağında bir çeşit çiçek yetişir ki çivit rengindedir. Dericiler onunla derileri tabaklayıp gök rengi, şeftali sarısı, turuncu ve kırmızı deriler yaparlar. Bu deriler Arabistan ve Acemistan da çok meşhurdur¹³⁶.”

Trabzon ve Şarköy de de kaliteli deriler yapıldığını yine Evliya Çelebi’den öğrenmekteyiz. Evliya Çelebi’nin çağdaşı olan Taverner “Tokat’ın iki fersah uzağında olan Şarköy’de çok nefis mavi, Diyarbakır ve Bağdat’ta kırmızı, Mısır’da sarı, Urfa’da siyah renk sahtiyanlar yapıldığını ifade eder¹³⁷.

Seyyahların ifadelerinden de anlaşıldığı gibi kaliteli ciltlerin yapılması kullanılan malzemenin kalitesiyle yakından ilgilidir. Daha sonra sıra mâhir ellerin süslediği tezyînâta gelmektedir.

II.4.1.2. Murakka’Mukavvâ

Kuvvetlendirilmiş anlamına gelen mukavvâ’ cilt yapımında kullanılan malzemelerden biridir. İlk yapılan ciltlerde malzeme olarak tahta kullanılırken, zamanla onun yerini mukavvâ almıştır. Böylece cilt süslemeciliğinde yeni bir çığır açılmış oldu. Mukavvâ tahtaya nisbetle daha kolay işlenmektedir. Bu sebeple ciltçilikte devamlı kullanılan malzeme olmuştur¹³⁸.

Cilt yapımında kullanılan mukavvâ ise şöyle yapılmaktadır: İstenen kalınlığı elde edecek sayıda kâğıt, suları birbirinin aksi yönde olmak üzere, üst üste yapıştırılır. Kabı kurttan korumak, için kolanın içine şap, tenekâr, tütün suyu gibi zehirli maddeler atılır. Hazır olan mukavvâ kuruduktan sonra tahta gibi

¹³⁵ Kemal Çığ, a. g. e. ,s.8.

¹³⁶ Evliya Çelebi, (Tam metin) *Seyahatnâme*, C.3-4, İstanbul 1993, s.12.

¹³⁷ Kemal Çığ, a. g. e. ,s.8.

¹³⁸ Kemal Çığ, a. g. e. ,s.9.

sertleştiğinden eğilmez. Böylece hazırlanan mukavvâ'ya ,‘‘murakkâ’ mukavvâ’’ denir¹³⁹.

II.4.1.3. Altın

Cilt üzerinde sıklıkla kullanılan altın noktaların, kakma altın olduğu anlaşılmaktadır. Bu altın noktaların belli bir kalınlığı bulunmaktadır. Anadolu Selçuklu eserlerinde ve bütün ortaçağ İslâm ciltlerinde kullanılmıştır. Bazen bu altın kakmalar düşmektedir. Selçuklu ciltlerinde son dönemde altın kakma noktaların yanında cetvel ve tahrirlerde altın suyu (sürme altın) kullanılmıştır. Sonraki devirlerde bütün zemine fırça yardımı ile altın sürülüp, ya da varak altın yapıştırılıp üzerine motif basılmıştır¹⁴⁰.

II.4.1.4. İpek, İplik, İbrişim

Kitabın yapraklarını birbirine tutturmak amacıyla ve kâğıdın âharlı rengine uydurmak için sarı ipek iplik kullanılmıştır. Sırtın üst ve alt köşelerine renkli ibrişimlerle örülen şirazelerle de kitap iyice sağlamlaşmıştır¹⁴¹.

II. 4. 2. Kullanılan Âletler

II.4.2.1. Kalıplar

Deri üzerine uygulanan motifin kabartma olarak çıkmasını sağlayan alete kalıp denir¹⁴².

Köşelere ve şemse uygulanacak bölüme kabartma bezemeler için dışı kalıp hazırlanır. Köşeleri için olan kalıp, ‘‘köşe kalıbı’’ orta bölüm için ise ‘‘şemse kalıbı’’ hazırlanmaktadır. Eskiler bu kalıbı deriden yapardı fakat sert tahta ya da madenden de yapılabilmektedir. Tahta ya da madenden hazırlanan kalıbın sert kenarlarının deriyi yaralaması ve çabuk bozulmasına sebebiyet verdiğinden sertleştirilmiş deride yapılan kalıplar tercih sebebi olmuştur¹⁴³.

Deri kalıpların yapımında ise kullanılan malzeme deve derisi olmuştur¹⁴⁴.

¹³⁹ M. Esiner Özen, a. g. e. ,s.13.

¹⁴⁰ Ahmet Saim Arıtan, a. g. md. , s.554.

¹⁴¹ Ahmet Saim Arıtan, a. g. md. , s.554.

¹⁴² Ahmet Saim Arıtan, ‘‘ Türk Cild San’atı’’,s.91.

¹⁴³ C. Esat Arseven, a.g.md., s.345.

¹⁴⁴ İ. Binark, a. g. m., s.107.

“Yekpare” denilen kalıplar şemse, mikleb ve kapakların içlerinde kullanılmıştır¹⁴⁵.

Küçük kalıplar ise genellikle zencireklerde, bordürlerde, şemse motifi iç dolgularında, köşebentlerde, sertâbın değişik yerlerinde kullanılmıştır. Bu kalıplar bazen müstakil olarak kullanıldığı gibi genellikle aynı kalıp yan yana, alt alta, üst üste basılması şeklinde de uygulanmıştır¹⁴⁶.

II.4.2.2. Muhtelif Âletler

Kırma makinesi (basılmış formların katlanması için), cendere (pres), el dikiş tezgâhı, kitap dikiş makinesi, kitap ve kâğıt keski makinesi, pah makinesi, konik makinesi, el ile kitap kesme aleti (gıldırıcı), kitap presi, deri bıçağı, gıldırıcı bıçağı, kazıyıcı, kitap sırtı kesmeye mahsus testere, serpme fırçası, serme tel kafesi, şimşir istaka, kemik istaka, el cenderesi, ütü, sırt ütüsü, yıldız istampası, mukavva kesme bıçağı, makas, kambura çekici cilt yapımında kullanılan diğer aletlerdir¹⁴⁷.

Cilt yapımında kullanılan âletlere zencirek çivisi, kör alet, yekşah teber gibi değişik isimler verilmektedir. Bu âletlerin kullanılması daha çok kızdırılmak ve deri üzerine bastırılmak suretiyle olmaktadır. Sıcaklığın etkisi ile deri üzerinde meydana gelen renk değişikliği bunu kanıtlamaktadır. Bu aletler soğuk olarak da kullanılmıştır. Özellikle dış kapaklarda ki hendesî ve rûmî desenler böyle yapılmıştır. Çünkü kapağın her yerinde kalıbın sağladığı standart ve yeknesaklığı görmek mümkün değildir. Bu âletler çizgi, cetvel çekmek, basit motifleri yapmak, örgü ve geçmelerde kullanılmak üzere ayrı ayrı yapıldığı gibi birbirlerinin yerine de kullanılmışlardır¹⁴⁸.

¹⁴⁵ Ahmet Saim Arıtan, “ Türk Cild San’atı”,s.91.

¹⁴⁶ Ahmet Saim Arıtan, “ Türk Cild San’atı”,s.91.

¹⁴⁷ C. Esat Arseven, a.g.md., s.344.

¹⁴⁸ Ahmet Saim Arıtan, “ Türk Cild San’atı”,s.91.

II.5. CİLDİN ÇEŞİTLERİ

Cilt, kullanılan malzeme ve süsleme tekniklerine göre iki grupta toplanır. Malzemelerine göre ciltler; deri, kumaş, ebrulu, murassa(mücevherli), lâke; süsleme tekniklerine göre ise; şemseli, zilbahar, yekşah, zerdûz, çârkûşe'dir¹⁴⁹.

II. 5. 1. Malzemelerine Göre Cilt Çeşitleri

II.5.1.1. Deri Ciltler

Klasik cilt denildiği zaman akla ilk gelen deri cilt olmaktadır. Kullanılan deri malzeme ise meşin (koyun), sahtiyan (keçi), rak (ince, traşlanmış ceylan) derisidir. Süsleme unsurlarına göre ise deri ciltler, düz, şemseli (geometrik, rumî veya hatayî nakışlı), acemkâri (hayvan fotoğraflı), şükûfe üslûbu, işlemeli(iplik işleme, zerdûzî, simdûzî), yazılı, zilbahar (kafes) ciltler olarak kısımlara ayrılır¹⁵⁰.

Çok okunan ve fazla istinsah edilmiş eserlerde kitabın ölçüsüne göre murakka' mukavvâ üzerine deri kaplayarak düz deri yapılmıştır. Bu şekilde yapılan düz deri ciltler her dönemde görülür. Bunların yanı sıra sadece kapakların çevresi zencirekle çevrelenmiş olan deri ciltlerde bulunmaktadır¹⁵¹.

II.5.1.2. Kumaş Ciltler

Mukavvâ'nın üzerine kumaş kaplanarak yapılan ciltlerdir. Kullanılan kumaş ise keten, ipekli veya kadifedir¹⁵². Kaplamada kullanılan kumaşlar cilt için özel dokunmayıp, cildin yapıldığı yıllarda İstanbul, Bursa gibi şehirlerde dokunan kumaşların parçalarıdır. Bazen de Çin veya Şam'dan getirilmiş kumaşların arta kalan parçaları kullanılmıştır¹⁵³.

Bu şekilde tasarruf edilen kumaşlar cilt kapağı üzerinde birer şahesere dönüşmüş olmaktadır.

¹⁴⁹ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.85

¹⁵⁰ Mine Esiner Özen, a .g. e. ,s.13.

¹⁵¹ Mine Esiner Özen, a. g. e. ,s.14.

¹⁵² Ahmet Saim Arıtan, a.g.md. ,s.553.

¹⁵³ Mine Esiner Özen, a. g. e. s.28.

II.5.1.3. Kâğıt (ebrulu) ciltler

Cilt sanatında önemli bir paya sahip olan ebrunun XV. yüzyıla kadar gittiğini bilmekteyiz. Ebrulu ciltler çarkûşe tekniği ile yapılarak dayanıklılığı sağlanmıştır. Ebru, cildin iç ve dış kapaklarında ve kitap mahfazası yapımında kullanılmıştır¹⁵⁴.

II.5.1.4. Murassa' (Mücevveherli) Ciltler

Bu cilt çeşidini Kur'ân-ı Kerîm ciltlerinde daha fazla görmekteyiz. Fildişi oymalı, altın kaplamalı olarak yapılmış cilt çeşididir. Mozaik, yeşim, kabartma, yakut, zümrüt, inci ve elmaslarla kaplanmış olan ciltler bulunmaktadır. Maddi değeri yüksek, kıymetli taşlarla kaplandıkları için kuyumculuk sanatıyla yakından ilgilidir¹⁵⁵ (Fotoğraf 14)¹⁵⁶.

II.5.1.5. Lâke Ciltler

Adının “lâk” (vernik) kelimesinden alan bu tür ciltlere “rugânî” veya “edirnekârî” de denilmektedir¹⁵⁷. Lâke cilt mukavvâ ya da tahta olmak üzere üç farklı maddenin üzerine kaplanmıştır. Önce mukavvâ murakka' hazırlanır. Murakka'nın üzeri verniklenir. Bu şekilde boyaları emmesi sağlanır. Daha sonra üzerine altın ya da boya ile süslemeleri yapılır. Birkaç kez daha vernik sürülür. Mukavvâ üzerine yapılanı böyledir. Deri üzerine yapılan uygulamalarda ise önce sirkeli bir bez ile derinin yüzü temizlenerek yağı alınır. Böylece boya ve altının deriye daha düzgün sürülmesi sağlanır ve dökülmesini önler. Boya ve altın deriye sürüldükten sonra birkaç kez daha vernik sürülerek işlem tamamlanmaktadır¹⁵⁸. (Fotoğraf:15)¹⁵⁹.

Türk cilt san'atında ilk lâke örnekleri XV. yüzyılda Osmanlılar ve Timurlular da görülmektedir. XV. yüzyıldan sonra ise Safevîler ve Bâbürlüler de de lâke uygulamalara rastlanmaktadır¹⁶⁰.

¹⁵⁴ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md. ,s.552.

¹⁵⁵ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md. ,s.553.

¹⁵⁶ Uğur Derman, “Cilt ve Ebru San'atı”(Ünite:7), *İslâm San'atları Tarihi*, T.C. Anadolu Üniv. Yayını No: 2084, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1117.

¹⁵⁷ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md. ,s.553.

¹⁵⁸ İsmet Binark, a. g. e. ,s.104.

¹⁵⁹ Kemal Çığ, a. g. m.

¹⁶⁰ Ahmet Saim Arıtan, a. g. md. ,s.553.

Türk lâke ciltleri ile İran lâke ciltleri arasında motifler bakımından farklar vardır. Deri ciltlerde ki gibi, İran lâke ciltlerinde de manzara, hayvan, insan ve stilize motiflerle birlikte kullanılmıştır. Türk lâkelerinde yalnız stilize edilmiş tabiat motifleri, realist çiçeklerle birlikte kullanılmıştır¹⁶¹.

II.5.2. Süsleme Tekniklerine Göre Cilt Çeşitleri

Süsleme teknikleri bakımından ise ciltleri şemseli, zilbahar, yekşâh, zerdûz ve çarkûşe ciltler olarak gruplandırılmaktadır.

II.5.2.1. Şemseli Ciltler

Adını deri üzerine yapılan şemse motifinden alan şemseli cilt, şemsenin bezenmesine göre değişik isimler alır¹⁶².

II.5.2.1.1. Soğuk Şemseli Ciltler

Şemse kalıbı, altın kullanmadan doğrudan cilt üzerine uygulanırsa “soğuk şemse” denir. Motifler cildin derisi renginde kalmıştır. XV. yüzyıla kadar İslâm ciltlerinin hepsi bu uygulamayla yapılmıştır¹⁶³(Fotoğraf:16)¹⁶⁴.

II.5.2.1.2. Altın Ayırma Şemseli Cilt

Zeminin altınlanıp kabartma motiflerin deri renginde kaldığı ciltlerdir¹⁶⁵(Fotoğraf:17)¹⁶⁶.

Altın ayırma şemse ciltlerde zemin yeşil ya da sarı altınla doldurulmak suretiyle motiflerden ayrılır¹⁶⁷.

II.5.2.1.3. Üstten Ayırma Şemse Cilt

Zemin deri renginde kalır, motifler altınlanırsa bu cilt çeşidine üstten ayırma şemseli cilt denir¹⁶⁸(Fotoğraf:18)¹⁶⁹.

¹⁶¹ Kemal Çığ, a. g. e., s.22.

¹⁶² Ahmet Saim Arıtan, a.g.md. , s.552.

¹⁶³ Mine Esiner Özen, a. g. e. , s.15.

¹⁶⁴ Ahmet Saim Arıtan, “ Kur’an-ı Kerim Cüzleri”

¹⁶⁵ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md. , s.552.

¹⁶⁶ Kemal Çığ, a. g. m.

¹⁶⁷ Celal Esat Arseven, a.g.md., s.345.

¹⁶⁸ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md. , s.552.

¹⁶⁹ Kemal Çığ, a. g. m.

II.5.2.1.4. Mülemmâ Şemseli Cilt

Bu cilt çeşidi motiflerin ve zeminlerin altınla kaplandığı cilt çeşididir. Zemin ve motiflerde iki ayrı renkte altın kullanılabilir¹⁷⁰(Fotoğraf:19)¹⁷¹.

II.5.2.1.5. Mülevven Şemseli Cilt

Şemse, köşebent ve diğer bezemeler kapakta kullanılan asıl deriden farklı renkte deri ile kaplanırsa mülevven şemse adını alır. Alttan ve üstten ayırma çeşitleri vardır¹⁷² (Fotoğraf 20)¹⁷³. Mülevven şemsede bezemelerde farklı deriler yan yana yapıştırılır¹⁷⁴.

II.5.2.1.6. Müşebbek (Kat') Şemseli Cilt

Çabuk yıprandığı için en fazla iç kapakta kullanılan eski bir tekniktir¹⁷⁵. Deri adeta bir dantel gibi işlenerek, kabın iç yüzüne ayrı renkte deri ya da kumaş parçası zemin üzerine yapıştırılır¹⁷⁶(Fotoğraf:21)¹⁷⁷.

II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde cilt san'atı büyük bir gelişme göstermiştir. Bu dönemde de “Kat” sanatı görkemini korumuştur. XVII. yüzyılda “kat” geleneğinin devam ettiğini görmekteyiz¹⁷⁸.

II.5.2.2. Zilbahar Ciltler

Kapak üzerine dört dilimli yaprak motifi veya parmaklık şeklinde çekilen çizgiler ezilmiş varak altın kullanılarak yapılır. Bu süsleme bazen cildin göbeğinde bazen de cildin tüm yüzeyinde olabilir¹⁷⁹(Fotoğraf:22)¹⁸⁰.

II.5.2.3. Yekşâh Ciltler

Motifler âlet yardımıyla çukurlaştırılarak yapılmışsa yekşâh cilt denir. Yekşâh denilme sebebi kullanılan âletin ismi olması sebebiyledir¹⁸¹(Fotoğraf:23)¹⁸². Derinin üzeri yekşâh denilen âletle sıcak ve ya soğuk olarak figürlü, geometrik, bitkisel

¹⁷⁰ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md. , s.552.

¹⁷¹ Uğur Derman, a.g.md.

¹⁷² Ahmet Saim Arıtan, a.g.md. , s.552.

¹⁷³ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San'atı”.

¹⁷⁴ Celal Esat Arseven, a. g. md. , s.346.

¹⁷⁵ Zeren Tanındı, a.g. md. ,s.348.

¹⁷⁶ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md. , s.552.

¹⁷⁷ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San'atı”.

¹⁷⁸ Gülbün Mesara, *Türk San'atında İnce Kâğıt Oymacılığı (Kat')*, Ankara 1998,s.43.

¹⁷⁹ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552.

¹⁸⁰ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San'atı”.

¹⁸¹ İsmet Binark, a.g.m., s.104.

¹⁸² Uğur Derman, a.g.md.

motifler şeklinde çizilir. Âletin meydana getirdiği çukurluklar altın, gümüş, yaldız veya maviyle boyanır¹⁸³. Bu tür süslemenin zilbahar cilt çeşidinde de uygulandığı olmuştur¹⁸⁴.

II.5.2.4. Zerdûz Ciltler

Bu cilt çeşidinde deri üzerine realist motifler sarı, pembe, yeşil sırmalar kullanılarak işlenmiştir¹⁸⁵. Derinin üzerine kalıplayarak ya da fırça ile boyamak suretiyle süsleme yapılabildiği gibi kumaş gibi işlenerek de cilt kapakları yapılmıştır. Bu işlemlerde kullanılan malzeme, gümüş ya da ipek ipliklerdir¹⁸⁶.

II.5.2.5. Şükûfe Ciltler:

Osmanlı bezeme sanatında sıkça gördüğümüz gül, karanfil, sümbül, hanımeli, lale ve armut çiçeği gibi çiçek türleri üslûplaştırılmış biçimde uygulama alanı bulmuşlardır¹⁸⁷. Şükûfe tarzı ciltler lâke ciltlerde uygulanmaktadır¹⁸⁸.

II.5.2.6. Yazılı Ciltler

Hat sanatı kitabın cildinde de uygulama alanı bulmuştur. XIV. yüzyılda Kur'an ciltlerinin bordür kitâbelerin de kabartma yazılar, süsleme unsuru olarak kullanılmışlardır. Ciltlerin kitâbelerinde âyet-i kerimeler yazılmıştır. Bu ciltlerin sertâblarında ise beyitler arasına gizlenmiş, mücellitlerin isimlerine de rastlanmaktadır¹⁸⁹.

II.5.2.7. Çârkûşe Ciltler

Adını, köşelerde üçgen biçimli, deri ile çevrilmiş köşebentlerden alır. Kadife ya da desenli işlemeli kumaşlarla kaplanmıştır¹⁹⁰. Ortası ebru olup, kenarları ise yaklaşık 1 cm. deri ile çevrilmiştir¹⁹¹.

¹⁸³ Zeren Tanındı, a.g.md. ,s347.

¹⁸⁴ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md. , s.553.

¹⁸⁵ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md. , s.553.

¹⁸⁶ Zeynep Balkanal, a. g. m., s.346.

¹⁸⁷ Metin Sözen-Uğur Tanyeli, a. g. e. ,s.291.

¹⁸⁸ Celal Esat Arseven, a.g.md., s.345.

¹⁸⁹ Zeynep Balkanal, a. g. m. ,s.347.

¹⁹⁰ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.553.

¹⁹¹ Celal Esat Arseven, a.g.md., s.346..

¹⁹² Azade Akar- Cahide Keskiner, *Türk Süsleme San'atlarında Desen ve Motif*, İstanbul 1978, s.30.

¹⁹³ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552.

II.6. CİLT ÜSLÜPLARI

Üslûp; tavır, tarz anlamlarına gelmektedir. Bir sanatçı ya da bir çağa özgü teknik, renk ve biçimlendirme özelliğidir¹⁹². Ciltler kullanılan malzemelerine ve süsleme özelliklerine göre birbirlerinden ayrılırlar. Teknik özellikleri bu gruplandırma da fazla etkili değildir. Ortaya çıkan üslûplar ise ait oldukları kültür çevresinin ismini taşımaktadır¹⁹³.

Ciltte “Şükûfe Üslûbu”, Türk üslûbu içerisinde geçmesine rağmen Osmanlılarda kullanılan bir cilt çeşididir.

II.6.1. Hatâyî

Hatâyî denilen bitkisel motif çok fazla tercih edildiği için hatâyî üslûbu olarak anılmaktadır. Kâşi, Horasan, Buhâra ve Dihlevî alt üslûplarına ayrılır¹⁹⁴.

II.6.2. Herat

Herat üslûbu, Timurlular döneminde (1370-1506) Türk, Moğol ve İranlı ustalar tarafından geliştirilmiştir. Bu dönemde Timurluların en önemli sanat merkezleri Herat, Şiraz, İsfahan’dır. Herat üslûbu en güzel örneklerini Timur’la torunlarının saraylarında ve Ali Şir Nevâî’nin sarayında yapılan ciltlerde kendini gösterir. Bu saraylarda yapılan ciltlerde, şemselerde, köşebent içleri ve aralarındaki boşluklar bitkisel motiflerle süslenmiştir. Uygun olan boşluklar insan, kuş, yılan, aslan gibi hayvan ve ejderha fotoğrafleri yapılmıştır. Bazen de Zümrüdüanka gibi efsanevi yaratıkların figürleri yapılarak aralarına Çin bulutları yerleştirilmiştir¹⁹⁵. Kapakların iç kısımlarında ise yoğun olarak, “kat” tekniğinin uygulandığı dikkat çekmektedir¹⁹⁶. Bu tip ciltler sadece Timurlular da, Akkoyunlu, Safeviler ile erken dönem Osmanlı ciltlerinde de görmekteyiz¹⁹⁷.

Herat ciltleri çok farklı tekniklerde yapılmıştır. Bu ciltler arasında orijinal ve farklı olan cilt ise 1500’lü yıllardan kalma cilttir. B u cilt Ali Şir Nevâî’ye aittir ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bulunmaktadır. Siyah deri cilt üzerine mavi

¹⁹⁴Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552.

¹⁹⁵Ahmet Saim Arıtan, a.g. md., s.552.

¹⁹⁶Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.84.

¹⁹⁷ Ahmet Saim Arıtan, a.g. md., s.552.

ipek ve altın sırma ile salbekli şemse ve köşebentler yapılmıştır. Sertâbdaki kitâbede Nevâî'nin adı yazılı olan bu cildin arka kapağı ve mıklebi aynı kalıptan çıkmıştır. Bu cildin eşsiz bir tezyînâta sahip olduğu görülmektedir¹⁹⁸. Hatâyî üslûbunun son zamanları Herat üslûbu ile aynı dönemde oluşmuştur¹⁹⁹.

II.6.3. Arap

El-Cezire, Halep ve Şam'da gelişmiş olan bu ciltlerin derileri ve işlemeleri kaba görünüştedir. Uygur cildinden etkilenmiş olan bu üslûp Türklerin etkilerinin görüldüğü bir üslûptur. Abbasiler başlatmıştır²⁰⁰.

II.6.4. Türk

Birbirinden pek az farklılıkları olan bu üslûp alt gruplara ayrılır. Bu alt gruplar Diyarbakır, Bursa, Edirne, İstanbul, Şükûfe, Barok modern üslûptur. Osmanlı ciltçiliği bu şehirlerde yayılma ve gelişme imkânı bulmuştur²⁰¹.

II.6.5. Rûmî

“Rumi” tâbirinin kullanılma sebebi Selçuklularda yaygın bir şekilde kullanılma alanı bulmasından ve Anadolu'ya diyar-ı Rum denilmesindendir²⁰². Selçukluların geliştirdikleri “rûmî” üslûbunda geometrik bezemeler giriftleşmiş, bitkisel motiflerde stilize edilerek ciltlerde bezemeler arasındaki yerini almıştır²⁰³. Rûmî üslûp, Selçuklu etkisiyle devam eden İlhanlı ve Anadolu Beylikleri Cilt Sanatıdır²⁰⁴.

II. 6. 7. Memlûk

Rûmiyle büyük benzerlikleri olan bu üslûp Memlûk Türklerinin eseridir. Arap üslûbuyla karışık olarak oluşan bu üslûp Mısır'da ortaya çıkmıştır²⁰⁵.

II. 6. 8. Mağribi

Arap üslûbunu hatırlatan bu tarz Endülüs, Sicilya, Fas'ta gelişmiştir. Avrupa ciltçiliğini etkilemesi Sicilya aracılığıyla olmuştur. Kullanılan renk siyah ve

¹⁹⁸ Oktay Aslanapa, “Orta Asya'da Cilt San'atı”, *Erdem* S.20, Ankara 1991, s.512-513.

¹⁹⁹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San'atı”, s.84.

²⁰⁰ Ahmet Saim Arıtan, a.g. md., s.552.S.

²⁰¹ Ahmet Saim Arıtan, a.g. md., s.552.

²⁰² Hasan Özönder, a.g.e., s.166.

²⁰³ Müjgân Cumbur, a.g.m. ,s.454.

²⁰⁴ Ahmet Saim Arıtan, a.g. md., s.552.

²⁰⁵ Ahmet Saim Arıtan, a.g. md., s.552.

kahverenginin tonlarıdır. Şemseler yuvarlak olup, geometrik ve giriftir. Zencirek ya da bordürler cilt kenarlarını süslemektedir²⁰⁶.

II. 6. 9.Buhârây-ı Cedid

İslâm cilt sanatının en son halkasını oluşturan bu üslûpta Hatâyî, Dihlevî, Avrupa üslûplarının karmasını görmekteyiz²⁰⁷.

II.7. CİLTLERDE TEZYİNÂT

Dekorasyon, bezeme, süsleme sanatının adı tezyînâttır. Tezyînât herhangi bir şeyi güzelleştirmek amacıyla yapılan süs, nakış, resimlerdir²⁰⁸.Türklerde tezyînâtın gelişmesine başlıca dört unsur etki etmiştir: Bunlar;

1) Orta Asya ve Uzak Doğu etkisi (Uygur, Çin, Hun)

2) Yakın Doğu da yaşamış toplumların kültürleri, dinleri, sanat anlayışlarıdır. Bu milletler İran Selçukluları, İlhanlılar, Timurlular, Memlûklular, Celâyirliler, Akkoyunlu, Karakoyunlu, Safevîlerdir.

3) Yakın Doğu ve Anadolu’da hüküm sürmüş eski uygarlıkların etkilerinin de Türk süslemesini etkilediğini görmekteyiz. Bu uygarlıklar Hititler, Hellenistik dönem, Sümerler, Bizans, Sasâniler’dir.

4) Yöresel etkiler, iklim, bitki örtüsü ve İmparatorluğun bir bölgeye fazla önem vermesi etkenlerden birisidir. Değişik bölgelerde birbirine yakın üslûplar ve ekoller doğmuştur. Konya, Sivas, Kayseri şehirlerinin Orta Anadolu üslûbunu oluşturmaları veya Bağdat, Musul, Tebriz, Diyarbakır ekolleri gibi ... Bu şehirlerde tezyînât kendine özgü öğeler taşımaktadır²⁰⁹.

Türkler sanat eserlerini üretirken tabiattan etkilenmiş, örnek almışlar fakat tabiatı resmederken aynısını almak yerine stilizasyon adını verdikleri başka bir yolu kullanmışlardır. Sanat dünyasında kullanılan bu motifler bu yolla ortaya çıkmışlardır. Üslûplaştırma yoluyla tabiattan tamamen kopmamış onu örnek alarak uyumlu

²⁰⁶ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md. , s. 552.

²⁰⁷ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md. , s. 552.

²⁰⁸ Azade Akar-Cahide Keskiner, a.g.e., s.30.

²⁰⁹ Azade Akar-Cahide Keskiner, a.g.e., s.9.

şekiller oluşturmuşlardır. Eser bize tabiatı ve müessiri hayranlıkla izleme duygusunu tattırmaktadır²¹⁰. Sonsuzluk duygusu, simetri ve anonim, hem İslâm hem de Türk sanatının vazgeçemediği ana unsur olmuştur²¹¹.

II.7.1. Hendesî (Geometrik) Tezyînât

Hendesî tezyînât Türklerin İslâm sanatlarında kullandığı önemli desenlerden biridir ve asırlarca kullanılmışlardır. Soyut anlamlar taşıması ve İslâm felsefesini en iyi anlatması sebebiyle kendi yorumlarını da ekleyerek çok farklı motifler oluşturmuşlardır²¹².

Hendesî motifler, Türk ve Anadolu Selçuklu tezyînâtında çok kullanılan unsurlardan biridir. Batılılar tarafından “Arabesk” ismi verilmiştir. Fakat hendesî tezyînâtın kaynağı Orta Asya Türk sanatına kadar uzanmaktadır²¹³. Hendesî tezyînât önce Avarlar sonra da sürekli İslâm sanatında kullanılmıştır. Bu sebeple “Türkesk” demek uygun olmaktadır²¹⁴.

Eğri ya da düz çizgilerin, karelerin, üçgenlerin, çok kenarlı yüzeylerin oluşturduğu motifler çok eski geometrik şekillerdir. Bu tarz motifleri Orta Asya da Türklerin kullandığı eski eşyalarda görmekteyiz. Türklere ait halılar ve seramikten yapılan eşyalar incelendiği zaman görülür ki bu motifler onların yaşam tarzı, inançları, kültürleri hatta yazıları ile bağlantılıdır. İslâm toplumlarında kullanılan bu motifler yanlışlıkla ‘arabesk’ diye tanımlanmaktadır. Düz çizgi halindeki süs motiflerini meydana getiren kare veya sekiz köşeli süslemenin çıkış yeri olarak bu motifler zikredilmektedir²¹⁵.

İslâm toplumunda resim yapmanın yasak olması, Müslüman sanatçıyı alternatif çözümler aramaya itmiştir. Geometrik motifler ise üzerinde oynayarak veya geliştirerek yeni motifler oluşturmaya en yatkın tezyînât grubudur. Bu yasağı anlamayan sanatçının geometrik tezyînâta yönelme nedenini anlayamaz. Bu yasak sebebiyle alanı sınırlanan sanatçı, motifleri, bitkisel motifleri stilize etmiş veya geometrik desenleri geliştirerek kendini ifade etme alanını genişletmiştir. Birbirine

²¹⁰ İnci A. Birol-Çiçek Derman, *Türk Tezyîni San’atlarında Motifler*, İstanbul 2001, s.64.

²¹¹ Yıldız Demiriz, *İslâm San’atında Geometrik Süsleme*, İstanbul 2000, s.8.

²¹² Azade Akar, Cahide Keskiner, a. g. e., s.12.

²¹³ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San’atı”, s.70.

²¹⁴ J. Strzygowski, H.Glück ve Fuat Köprülü, *Eski Türk San’atı ve Avrupa’ya Etkisi*, Ankara....,s. 103.

²¹⁵ Celâl Esat Arseven, a. g. e., s.205.

çok benzeyen, birbirinin aynı gibi görünen bu motiflerin, ancak dikkatli bakan göz tarafından, ayrıntısına inildiği zaman farklı olduğu anlaşılır. Sanatçının ustalığı bu küçük ayrıntılarda gizlidir²¹⁶.

Selçuklular geometrik tezyînatı en güzel şekilde kullanmışlardır. Kapalı şekillerden oluşan örnekleri en kompleks biçimde kullanmaları bunun en güzel delilidir. Kapalı şekiller, kullanılmalarındaki ustalık sebebiyle açık sistemler hissini verirler. Ayrıntılısından en sade motifine kadar bütün örnekler bir merkez etrafında toplanmaktadır²¹⁷.

Anadolu Selçuklularında gördüğümüz hendesî tezyînatı iki şekilde gruplandırmak mümkündür;

1) Zemini tamamiyle örten hendesî tezyînat: Bu tarzda bir yıldız ve onun uzantısı bütün kapağı kaplamaktadır. İç kapaklarda daha az gördüğümüz bu uygulama dış kapaklarda yoğun bir şekilde uygulanmaktadır.

2) Ciltlerin farklı yerlerinde görülen hendesî tezyînat: Bu uygulama şeklinde hendesî tezyînat, şemse, mikleb, sertâb gibi yerlerde mevzii olarak görülmektedir. Mühr-ü Süleyman ve on iki kollu yıldız bu grubun değişik uygulamalarındandır²¹⁸.

Anadolu Selçukluları döneminde mimâriden cilde kadar sıklıkla gördüğümüz bu motiflerin, Anadolu Beyliklerinde de görüldüğünü, Osmanlı döneminde ise bitkisel motiflerin giderek ağırlık kazandığını görmekteyiz.

Hendesî motiflerin en yenileri XV. yüzyılın ikinci yarısına kadar kullanılmıştır. En eski hendesî motifler ise 1154-1182 -1196-1199 yıllarına ait örneklerde kendisini göstermektedir²¹⁹.

II. 7. 2. Rûmi Tezyînat

Türkler oldukça zengin bir kültür varlığına sahiptir. Orta Asya da tabiatla iç içe yaşayan Türkler için ise tabiat varlıkları özellikle hayvanlar önemli bir yere sahiptir. Eserlerinde hayvan motifleri ilk bakışta dikkat çeker. Türk sanatkarın ilham kaynağı

²¹⁶ Yıldız Demiriz, a. g. e., s.7.

²¹⁷ Semra Ögel, *Anadolu Selçuklu Taş Tezyînatı*, Ankara 1987, s.85.

²¹⁸ Ahmet Saim Arıtan “Anadolu Selçuklu Cilt San’atı”, s.936.

²¹⁹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San’atı”, s.70.

tabiat, özellikle kahramanlık, kuvvet, bereket, bağlılık gibi yüce değerleri sembolize eden hayvanlar olmuştur²²⁰.

Rûmî yani “Selçûkî” denilen tezyînâtın kaynağı, stilize edilmiş hayvan şeklidir²²¹.

Rûmî tezyînât Anadolu Selçukluları tarafından sevilmiş ve geliştirilerek yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Rûmî, “Anadolulu” anlamına gelir ve ilk ortaya çıkmasından günümüze kadar birçok sahada kullanılan vazgeçilmez bir motif çeşidi olmuştur. Kullanılma alanı arasında taş, çini, ahşap, kumaş ve kitap sanatları başta gelen süsleme dallarıdır²²².

Rûmî motifi çizilişine göre, sade rûmî, dendanlı rûmî, işlemeli rûmî, sencîde rûmî, sarılma rûmî (pîçîde) rûmî, hurdelenmiş rûmî’dir.

Desen içinde aldığı vazifelerden dolayı ise; ayırma rûmî, tepelik, ortabağ, hurde rûmî şeklinde gruplandırılmaktadır²²³.

Cilt tezyînâtında ise rûmilerin kullanım alanları şu şekildedir:

a) Zemini Tamamen Kaplayan Rûmîler:

Dış kapaklarda: Dış kapaklar tamamen kaplanmıştır. Rûmîler ise simetrik ve iri olarak tasarlanmıştır. Burada rûmîler zencirekten sonra şemse yerine geçmektedir.

İç Kapaklarda: Anadolu Selçuklu cilt sanatında rûmîleri simetrik olarak görmekteyiz. Rûmîleri oldukça büyük görebileceğimiz gibi, çok küçük formlarda da görebilmek mümkündür. Rûmîler kıvrım dal ve yuvarlak hatlar üzerinde kullanıldığı gibi merkezde dört kollu musennâ (simetrik) ve devamı şeklinde de kullanılabilir.

Mikleblerde: Mikleb zeminini tamamen kaplayan rûmîler, rûmî kaplı dış kapağa bağlı olarak kullanılırken, bazen de dış kapaktan bağımsız olarak kullanılmıştır.

²²⁰ İnci A. Birol-Çiçek Derman, a.g.e., s.64.

²²¹ Celâl Esat Arseven, a. g. e., s.210.

²²² Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San’atı”, s.70.

²²³ İnci A. Birol-Çiçek Derman, a .g. e., s.183.

b) Ciltlerin Çeşitli Yerlerinde Mevzii Olarak Kullanılan Rûmiler:

Bu uygulamada rûmilerin geometrik ve bitkisel motiflerle birlikte kullanıldığını görmekteyiz. Anadolu Selçuklularının kullandığı bu süsleme de en erken tarihli örnekler 1196-1207-1223 yıllarına ait olup, bu uygulama XV. yüzyılın ikinci yarısına kadar devam etmektedir²²⁴.

II.7.3. Nebâti (Bitkisel) Tezyînât:

Anadolu Selçuklu ciltlerinde hendesî ve rûmi tezyînâtın çok kullanılmasına rağmen bitkisel tezyînât daha az tercih edilmiştir. Hatâyî ise bitkisel tezyînâtta en çok kullanılan motiftir²²⁵. Hatâyî motifi en fazla Osmanlılar döneminde kullanılmıştır. Bu motif Anadolu'ya Orta Asya'dan İran yoluyla gelmiştir. Hatâyî her çağda değişik özellikler kazanmıştır²²⁶. Hatâi ismini alma nedeni Orta Asya'dan gelmesi ve Çin sanatının etkisi altında (Hıtay) gelişmesidir. Hatâyî çiçek ve goncaları ele alır. En erken örnekleri Uygurlar tarafından VIII. ve IX. yüzyılda yapılmıştır. Nebâti tezyînât ciltlerde daha fazla kapak içlerinde kullanılmaktadır. Şemse ve mikleblerde de kullanım alanı bulmuştur. Anadolu Selçuklu cildinde en eski hatâyî uygulaması 1296 tarihli bir eserin miklebidir. Bu eserde rûmilerle birlikte kullanılmıştır. Nebâti tezyînâtın ciltlerde kullanımı daha sonra Karamanoğulları ve beyliklerde ve ilk dönem Osmanlı'da devam etmiştir²²⁷.

II. 7.4. Hattî (Yazılı) Tezyînât

Anadolu Selçuklu cilt sanatında yazının alışlagelmiş görevi dışında, süsleme unsuru olarak ta kullanıldığını görmekteyiz. Bazı sanat tarihçileri ve hattatlar yazıyı tezyîni unsur olarak kabul etmemişlerdir. Hattî tezyînât terimini kullanmayı uygun görmemişlerdir. Fakat bu terim yazının normal kullanımı dışında ve daha çok tekrarlanarak süsleme haline gelen uygulamalar için kullanılmaktadır²²⁸.

Tezyînât unsuru olarak kullanılan yazının kullanım alanı ise şemse içleri, zencirekler, köşebentler, sertâb ve kapak içlerinde imza şeklindedir²²⁹.

²²⁴ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San’atı”, s.72.

²²⁵ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San’atı”, s.72-73.

²²⁶ İnci A. Birol-Çiçek Derman, a. g. e., s.65.

²²⁷ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San’atı”, s.72-73.

²²⁸ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San’atı”, s.72.

²²⁹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San’atı”, s.72-73.

Osmanlı döneminde XVI. yüzyılda bazı Kur'an ciltlerinde geniş cetvel içlerinde hattî tezyînât bulunmaktadır. Deri ciltlerden başka hattî tezyînâtı lâke ciltlerde de görmek mümkündür. Hattî tezyînâtı nadir olarak ta olsa şemsede bezeme tarzında görmek mümkündür²³⁰.

II. 7.5. Geçme ve Girift Örgülü Tezyînât

Birbirine benzemeleri ve aynı amaçla kullanılmaları dolayısıyla geçme ve örgü terimleri benzese de “geçme” cilt kapaklarında ana tezyînâtın içi veya aralarını dolduran genellikle dolgu elemanı olarak kullanılan dolgu tezyînâtı; “örgü” ise geçmeye göre daha ölçülü ve kaideli olan bir tezyînât unsurudur. Örgülerde 2, 3, 4, 5 sıralı değişik motif tipleri vardır²³¹.

II. 7.6. Muhtelif Tezyînât

- a) Noktalamalar
- b) Post-Samarralı tezyînât
- c) Balık pulu
- d) Gamalı haç
- e) Rüzgâr gülü (çarkı felek)
- f) Zencir-i saadet
- g) Saadet sembolü
- h) Hilal
- ı) Muhtelif dilimli gülçe
- j) Zig-zaglı baklava dilimli
- k) Fırfır
- l) Tam daire ve çeyrek güneş kursu(istiridye-münhani)

²³⁰ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.22-23.

²³¹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San’atı”, s.73.

Anadolu Selçuklu cilt kapaklarında kullanılan tezyîni motifler aynı dönemde başta mimâri olmak üzere taş, ahşap, çini, maden ve alçı, tezhip, kumaş dallarında görölmektedir²³².

²³² Ahmet Saim Arıtan, ‘‘Türk Cilt San’atı’’, s.73.

III. BÖLÜM

KONYA BÖLGE YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN

DARENDE CİLT ÖRNEKLERİ

III. 1. Darende Sadrazam Mehmed Paşa İl Halk Kütüphanesi

III. 1. 1. Darende

Darende İsminin Menşei ve Coğrafi Konumu

Hititler döneminde Darende için, Taranta adı, Romalılar döneminde şehre, Ladana, Dalanda isimleri kullanılmıştır. “Osmanlı Şehirleri” isimli eserde ise Tıryandafil (otuz yapraklı şehir), Tıranda, Derende isimleri geçmektedir. Kaynaklarda Tıryandafil ismi geçmemekle birlikte, Osmanlı vakayinamelerinde Bizans hanedanına mensup bir kişinin isminin Terendefil şeklinde geçtiğine rastlanmaktadır²³³.

İslâmi dönemlerde ise, Turanda, Derende, Darende şeklinde şehrin, muhtelif isimlerle anıldığı İslâmi kaynaklarda geçmektedir. Osmanlı kaynaklarında Darende, 19. yüzyıla gelinceye kadar Derende şeklinde yazılmış, 19.yüzyıldan sonra ise Darende şeklinde kullanılmaya başlanmıştır²³⁴.

Darende coğrafi konum olarak ise Doğu Anadolu bölgesinin Yukarı Fırat bölümünde bulunmakta, Doğu Toroslar ile Güneydoğu Torosların birbirinden ayrıldığı bölgede yer almaktadır. İç Anadolu ve güneyde Akdeniz bölgesine yakın olması sebebiyle kendine has iklim özellikleri sergileyen Darende de Doğu Anadolu iklimi hâkimdir²³⁵.

İslâm Öncesi Dönemde Darende

Darende bölgesinin ilkçağda önemli yerleşim yerlerinden biri olduğunu işaret eden önemli kalıntılar bulunmaktadır. Aslantaşlar, Hitit, Urartu, Asur kitabeleri ile

²³³ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, *Darende Tarihi*, İstanbul, 2002, s.45.

²³⁴ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s.45-46.

²³⁵ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 43.

dini motifli kalıntılar bunlar arasında sayılmaktadır. Yeşiltaş köyünde bulunan Samah adı verilen Hitit tapınağı da Hitit kültüründen izler taşıması sebebiyle önemli izler taşımaktadır²³⁶. Malatya civarında kayalar üzerinde bulunan bazı fotoğraflerde keçi sürüsü tasviri, insan ve hayvan figürleri bulunmaktadır. Taş devri duvar sanatını anlatan bu fotoğraflardan anlaşıldığına göre Darende yöresi ilkçağlardan beri önemli bir yerleşim yeri olarak karşımıza çıkmaktadır²³⁷. Anadolu ile Mezopotamya'yı birbirine bağlayan bu bölge tarihin her döneminde olduğu gibi Hititler döneminden önce de önemini korumuştur²³⁸. Çünkü bu yol oldukça işlek ticari ve kervan yolu olduğundan önemli bir konuma sahiptir. Eski bir ticaret ve kervan yolu olarak bilinen ve daha sonra meşhur ‘‘Kral Yolu’’ olarak anılan bu yol Darende ilçesinde bulunmaktadır²³⁹. Sırasıyla Hititler, Asurlar bölgeye hâkim olmuşlar, Mezopotamya ile Anadolu arasında bulunan ticaret merkezlerini ellerinde tutmak için Tohma suyu boylarında koloniler kurmuşlardır. Daha sonra bölgeyi Persler işgal ederek, Zengibar kalesini askeri üs haline getirmiş böylece kalenin içini yerleşim yeri yapmışlardır. Bölgeye Makedonyalılar, Romalılar ve Bizanslılar hakim olmuşlardır²⁴⁰. 8. yüzyıldan sonra bölgeyi ele geçiren Araplar Zengibar Kalesini kültür ve sanat merkezi haline getirmişlerdir²⁴¹.

Türk –İslâm Döneminde Darende

Coğrafi konumunun öneminden dolayı, VII. yüzyıldan itibaren Bizans-İslâm mücadelesine tanık olan Darende ve çevresine ilk müslüman akınları Hz. Ömer döneminde başlamıştır²⁴².

Bu bölgeye yapılan ilk Türk akınları ise 439/1047 tarihinde Tuğrul Bey'in kardeşi İbrahim Yınal tarafından yapılmış, İbrahim Yınal 440/1048 tarihinde Bizans'ın Pön bölgesi valisini yenerek Sivas ve Trabzon çevresini ele geçirmiştir.

²³⁶ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 49.

²³⁷ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 49.

²³⁸ Mehmet Ali Öz, *İslâm Öncesinden Günümüze Darende Tarihinden Kesitler*, Ankara 2001 s.180.

²³⁹ Mehmet Ali Öz, a. g. e. , s.180.

²⁴⁰ www.malatya.gov.tr/darende, e.t. 18/01/2019.

²⁴¹ www.malatya.gov.tr/darende, e.t.18/01/2019.

²⁴² Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 67.

Her hangi bir kayda rastlanmamakla beraber Darende bölgesini de ele geçirmiş olması muhtemeldir²⁴³.

Darende tarihinde söz sahibi olan Türk beyliklerinden biri de Danişmendliler'dir. Darende'nin coğrafi konumunun önemi Malatya, Sivas, Kayseri yanında, Darende'nin de Beyliğin elinde olması sonucuna sebep olmuştur²⁴⁴.

Danişmendliler'in uzun mücadeleler sonucu zayıfladığı bir dönemde Bizanslılar Danişmendli Sultanı Yağıbasan ile savaşarak Trabzon, Kastamonu, Sinop civarını ele geçirdi. Anadolu Selçuklu Sultanı Mesud bunu fırsat bilerek birbirleri ile uğraşan Danişmendli beylerini dağıttı ve 538/1143 yılında Danişmendli arazisini Selçuklu Devletine bağladı. Gedük, Elbistan, Darende ise 1165 yılında Sultan Kılıç Arslan tarafından Anadolu Selçuklu Devleti'ne bağlandı²⁴⁵.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin Köseadağ Savaşı yenilgisinden sonra Anadolu'da Moğol hakimiyeti başladı. Anadolu'yu kasıp kavuran Moğolların saldırılarından nasibini Darende de aldı. Moğollara karşı zafer kazanan Memluk Sultanı Baybars, Anadolu Selçuklu devlet adamları tarafından Anadolu'ya davet edildi. Bu arada Darende ve Develi'nin mülki amirleri kendilerine bağlılıklarını bildirdi²⁴⁶.

İlhanlı Devleti'nin (1256-1336) dağılma sürecinin ardından Anadolu ve Ortadoğu'da büyük bir otorite boşluğu oluştu. Bu otorite boşluğu yeni siyasi oluşumlara sebep oldu. Bu bölge siyasi çekişmeler sonucu sık sık el değiştirdi. Bu bölgenin coğrafi konumunun önemi Memluklar, Akkoyunlular, Safeviler, Ramazanoğulları, Karamanoğulları, Eratnaoğulları ve Zülkadiroğulları'nın bölgede önemli roller üslenmesine vesile olmuştur²⁴⁷.

Osmanlı sultanlarından Yıldırım Bayezid 1398 tarihinde Memluk Devleti'nin idari işlerinin bozulmasını fırsat bilerek iki ay süren kuşatmanın ardından Sivas,

²⁴³ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 80.

²⁴⁴ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 86.

²⁴⁵ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 86.

²⁴⁶ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 86.

²⁴⁷ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 91.

Malatya, Besni (Behisni), Darende, Divriği'yi topraklarına kattı. Fakat yaklaşan Timur tehlikesi sebebiyle tekrar Memluklara verdi²⁴⁸.

Darende'nin daha sonra tekrar Osmanlılar idaresine geçmesi ise, Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferine rastlar. Mercidabık Zaferinden önce ordunun geçtiği yol üzerinde bulunan ve Memluklular'ın egemenliği altında bulunan Darende ve bazı şehirler Osmanlı idaresine bağlandı²⁴⁹.

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde Darende hakkında “Sivas eyaleti toprağında Türkmen ağası hükmünde 150 akçe şerif kazadır. Kethüdayeri, yeniçeri serdarı ve subaşı vardır. Müftüsü, nakibi ve uleması vardır. Kalesi harap olup, dizdarı ve neferatları yoktur. Şehir nehir kenarında 1000 adet tek katlı ve iki katlı taş ve kerpiç ile yapılmış, bağlı ve bahçeli, yedi mescitli, hanlı, hamamlı ve çarşı pazarı süslü, bakımlı bir şehirdir. Bütün halkı Türkmen ve Ermenilerdir. Debbaghanesi meşhurdur.”²⁵⁰ der.

Darende 1934 tarihine kadar Sivas'ın bir ilçesi iken, bu tarihten sonra iklim ve coğrafi özellikleri dikkate alınarak Malatya'ya bağlı bir ilçe konumuna gelmiştir²⁵¹.

Darende'nin Tarihi Eserleri

Darende ilçesinin sınırları içinde bulunan Zengibar Kalesi en önemli tarihi eserlerden biridir. Bunun dışında başka kale kalıntıları da bulunmaktadır. Ayrıca Göllüce harabeleri, yer altı mağaraları, Kavak bölgesinde bulunan eski çağa ait mezarlar ve hüyükler, Günerli de kilise kalıntısı ile Darende'nin batısında bulunan meşhur Arslantaşlar Darende'nin tarihi kalıntılarıdır²⁵².

Dulkadiroğulları döneminin izlerini taşıyan Ulu Cami, Sadrazam Mehmet Paşa tarafından yaptırılan Sadrazam Külliyesi önemli mimari yapıtlardandır. Külliye cami, türbe ve kitaplıktan oluşmaktadır. Türbede Hasan Paşa'ya ait bir mezar

²⁴⁸ Abdülkadir Balgalmış “Divriği” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.9, İstanbul 1994, s.452.

²⁴⁹ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 103.

²⁵⁰ Evliya Çelebi, *Seyahatname*, C.3, İstanbul 1999, , s. 264-265.

²⁵¹ <https://hulusi.efendivakfi.org.tr> ,e.t. 22 / 10 /2019.

²⁵² Mehmet Ali Öz, a. g .e. 173.

bulunmaktadır²⁵³. Hasan Paşa tarafından yaptırılan Hasan Paşa Hamamı ve biri Hacı Hüseyin Paşa'nın olan ikiz türbe diğer önemli tarihi yapılardır. Yine ‘‘Somuncu Baba’’ olarak bilinen, kitabesinden 1640 yılında onarım gördüğü anlaşılan Şeyh Hamid-i Veli Zaviyesi de bir başka önemli mimari eserdir²⁵⁴.

1844 tarihli temettuat kayıtlarına göre Darende şehir merkezinde 1 vakıf debbağhane, 6 boyahane, 20 adet değirmen, 128 dükkân, 13 mağaza, 12 vakıf dükkândan ibaret 180 adet iş yeri bulunmaktaydı. Yine hâtırat ve belgelerden anlaşıldığına göre halk eski mahalle ve çarşılarını XIX. yüzyılın sonunda terk etmişler ve Darende çarşısı, Heyiketeği mahallesinin Kumtepe mevkiinde yeniden kurulmuştur²⁵⁵. Belgelere göre 1890'lı yıllarda Darende de 313 dükkân, 2 han, 2 hamam, 8 medrese, 1 Rüşdiye Mektebi, 1 kütüphane vardı²⁵⁶.

III.1.2. Sadrazam Mehmed Paşa (ö. 1198 /1784)

Sadrazam Mehmed Paşa, Darende'nin Cebecizâdeler olarak bilinen önemli ailelerinden Mahmud Ağa'nın oğludur. Birçok bölgede valilik yapmış ve son olarak Aydın muhassılı olduğu dönemde vefat eden Sarı Abdurrahman Paşa'nın yeğenidir²⁵⁷. Sarı Abdurrahman Paşa tarafından onun adına kapıcıbaşılık başvurusunda bulunulmuş 17 Şaban 1170 (7 Mayıs 1757) tarihinde dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı görevi verilmiştir. Yakını olan Abdurrahman Paşa'ya intisap edip, Anadolu'da çeşitli bölgelerde onunla birlikte görev aldığı anlaşılmaktadır. Daha sonra Silahdar Mehmed Ağa'nın vesilesiyle kapıcı başılıktan sadâret kethüdâlığına getirilmiştir²⁵⁸.

Kırım meselesindeki gelişmeler neticesinde, Sadrazam Derviş Mehmed Paşa'nın yerine vezirlik rütbesiyle birlikte sadrazamlık görevine atandı. Darendeli Mehmed

²⁵³ Mehmet Ali Öz, a. g. e. 178.

²⁵⁴ Mehmet Ali Öz, a. g. e. 178.

²⁵⁵ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 211-212.

²⁵⁶ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 212.

²⁵⁷ Fikret Sarıcaoğlu , ‘‘Mehmed Paşa, Darendeli’’, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.28, İstanbul 2003, s.505-507.

²⁵⁸ Fikret Sarıcaoğlu, a. g. md. , s.505-507.

Paşa yaklaşık 21 ay süren bu görevinden sonra sadrazamlık görevinden uzaklaştırılarak Bozcaada'ya sürgün edildi²⁵⁹.

Mehmed Paşa Bozcaada da üç ay süren zorunlu ikametinden sonra vezirliği yenilenerek İnebahtı sancağına atandı. Buradan da talebi üzerine kendisine Anadolu taraflarında sancak verildi. Yine kendisine teklif edilen Mısır valiliğini istemedi ve Cidde sancağına gönderildi²⁶⁰. Yine mazeret bildirerek emekli olmak istedi. Kendisinin bu teklifi uygun görülerek 17 Şevval 1193 (28 Ekim 1779) yılı itibariyle Darende de oturmasına izin verildi²⁶¹. Darende de kaldığı yıllarda çevrede gelişen olaylar üzerine kendisine vezirlik görevi tekrar verilerek Erzurum eyaletine gönderildi. Görev yerine giderken Tahtalı köyünde vefat etti (7 Nisan 1784). Kabri Darende de kendi yaptırmış olduğu camiinin güneyindedir²⁶².

Mehmed Paşa'dan kaynaklar yaşı 70'i geçmiş, muktedir, iş bilir, tecrübeli, vakur bir vezir olarak tanıtır. Mehmed Paşa memleketi Darende de bir çok hayır eseri yaptırmıştır. Sarı Abdurrahman Paşa'nın vakıf arazisi değerlendirerek Heyiketeği mahallesinde bir külliye inşa ettirmiştir. Külliye cami, medrese ve dersane / kütüphaneden müteşekkildir. Vakfiyesinde dershaneden kütüphane olarak bahsedilmektedir²⁶³. Kütüphane onun adının verildiği ilçe halk kütüphanesi'nin doğusunda yer almaktadır. İstanbul'da da bir takım hayır eserleri yaptıran Mehmed Paşa'nın vakfiyeleri korunmaktadır²⁶⁴.

III.1.3. Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi

Darende de bulunan Cebecizâde Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi aynı adla anılan câmiinin kitabesinden anlaşılacağı üzere Cebecizâde Mehmed Paşa tarafından yaptırılmıştır²⁶⁵.

²⁵⁹ Fikret Sarıcaoğlu, a. g. md. , s.505-507.

²⁶⁰ Fikret Sarıcaoğlu, a. g. md. , s.505-507.

²⁶¹ Fikret Sarıcaoğlu, a. g. md. , s.505-507.

²⁶² Fikret Sarıcaoğlu, a. g. md. , s.505-507.

²⁶³ Fikret Sarıcaoğlu, a. g. md. , s.505-507.

²⁶⁴ Fikret Sarıcaoğlu, a. g. md. , s.505-507.

²⁶⁵ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 486.

Kütüphane aynı isimle halen faaliyet gösteren Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi'nin doğusunda Kılıç Tepesi ya da Dutluk denilen mevkide bulunmaktadır²⁶⁶.

Günümüzde varlığını koruyan kütüphanenin dört satırlık bir kitabesi bulunmaktadır. Son satırda buluna **“fiha kütübün kayyimetün kaydı”** ifadesi kütüphanenin ebced hesabı ile yapım tarihini göstermektedir. Bu ifade kütüphanenin yapım tarihi olarak 1192 / 1778 yılını göstermektedir²⁶⁷. Yine kitabeden anladığımıza göre kütüphane aslında bir buk'a, yani orta okul ve lise düzeyinde ders veren bir okul olarak yapılmıştı. Mehmed Paşa Vakfiyesinde de burası için derslane denilmektedir. Buna göre kütüphane olarak bilinen mekân önce derslane daha sonra kütüphane olarak kullanılmış olmaktadır ²⁶⁸. Mehmed Paşa Kütüphanesi'ne ait olan mühür üzerinde de şu ifadeye rastlanmaktadır; “Vakfu hâza's –Sadru'l-a'zam Mehmed Paşa ed-Daredevî. Sene 1192 /1778” ²⁶⁹.

Kütüphanenin kitâbesinde şu ifadeler yer almaktadır (Fotoğraf:25).

Bâni-i buk'a Muhammed Paşa sadru'l-âlî

Feyziyâ sanma sakın bu binâ mutlakdır

Adl-u dâd-ı amel-i hayr tezkâr koydı

Düşdi tarihine “fiha kütübün kayyimetün” kaydı²⁷⁰.

Kütüphane düzgün kesme taşla örülmüş, iç mekân kare planlı ve üzeri ise kubbe ile örtülmüştür. Câmî alanının güney tarafına açılan kütüphanenin kapısı kuzeyde bulunmaktadır. Mekânı batıdan iki, güneyinden bir adet dikdörtgen, demir korkuluklu pencereler aydınlatmaktadır²⁷¹.(Fotoğraf:26).

²⁶⁶ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 486.

²⁶⁷ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 486.

²⁶⁸ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 487.

²⁶⁹ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 487.

²⁷⁰ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 487.

²⁷¹ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 487-488.

Mehmed Paşa Kütüphanesi sahihsizlikten dolayı talan edilmiş, çürümüş olan bazı kitapları da külliyeinin bahçesinde ki kuyuya atılarak imha edilmiştir. Zaman içinde bazı kişiler tarafından kütüphane korumaya alınmıştır. Bu şahıslardan biri de Cumhuriyetin ilk Milli Eğitim Bakanlarından Darendeli Mustafa Necati Beydir²⁷².

Kütüphane 1990 yılına kadar PTT ve Askerlik Şubesi'nin üst kısmında ahşap bir binada hizmete devam etmiştir. Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi'nin arsası Vakıflar idaresi tarafından Mehmet Akkaya isimli bir şahsa satılmış, daha sonra Darende de bulunan Es-Seyyid Hulusi Efendi tarafından, başkanı olduğu İmam Hatip Okulu Yaptırma ve Yaşatma Derneği adına alarak, kütüphane ve kültür sitesi yaptırmak şartıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağışlanmıştır²⁷³. Yeniden yaptırılan Mehmed Paşa Kütüphanesi, Heyiketeği Mahallesinde eski külliyeinin olduğu bahçede 200 kişinin faydalanabileceği kapasitede bodrum üzerine 2 katlı kaloriferli olarak hizmet vermektedir²⁷⁴. (Fotoğraf:27).

Cebecizade Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi Kitap Vakfiyesi

Kütüphanelere ya da dersliklere yapılan kitap vakfiyelerinden amaç imkânsızlıklar sebebiyle kitap alamayan kitapseverlerin istifade etmesini sağlamak ve bu yolla Allah rızasını kazanmaktır. Kitap vakfeden kişiler bu yolla ilmin gelişmesine katkıda bulunmuş olmaktadır.

Kitap vakıflarının vakfedilen yerden çıkarılıp çıkarılamayacağı ile ilgili İslâm hukukçuları farklı görüşlerde bulunmuşlardır. Bu yüzden kitap vakfeden şahıslar vakfiyelerinde kitapların vakfedilen mekândan çıkarılmaması şartını ileri sürmüşlerdir. Darende de yapılan kitap vakıflarında da bu tür ifadeler mevcuttur²⁷⁵.

Darende de vakfedilen kitaplar 18. Ve 19. yüzyıllarda yapılmış olan kitap vakfiyeleridir Daha erken dönemlerde yapılan vakfiyelere rastlanmamaktadır.

²⁷² Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 488.

²⁷³ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 488.

²⁷⁴ Ahmed Akgündüz-, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 488.

²⁷⁵ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 488.

Dikkati çeken önemli kitap vakfiyeleri ise Cebecizâde Mehmed Paşa, Hasan Rıza Paşa, Yusuf Paşa ve İzzet Hasan Paşa'ya ait olan vakfiyelerdir²⁷⁶.

1318 /1900 ve 1319 / 1901 yılı kayıtlarına göre Mehmed Paşa Kütüphanesi'nin 712 kitabı bulunduğu anlaşılmaktadır. Bazı kayıtlarda 6000 kitap vakfedildiği sonradan bir kısmının kaybolduğu belirtilse de bu görüşün abartılı olduğu düşünülmektedir²⁷⁷.

Ayrıca Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi'nde bulunan el yazması eserlerin Kültür Bakanlığı'nın genelgesi doğrultusunda Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ne getirilmiştir. Getirilen eserlerin sayısı ise 700 civarındadır²⁷⁸.

Cebecizade Mehmed Paşa Kitap Vakfı

Cebecizade Mehmed Paşa'nın vakfettiği kitaplarda, kitabın vakfiyesi ve kütüphanenin orijinal mührü birlikte bulunmaktadır. Kütüphanenin mühründe ‘‘Vakfu haza’s-Sadru’l-A’zam Mehmed Paşa ed-Daredevî.Sene 1192 /1778. İbaresı yazılmıştır. Yine Mehmed Paşa'nın vakfettiği kitapların ilk sayfasında da bulunan şu Türkçe ibareye rastlanmaktadır: ‘‘Allah’ın rızasını talep ederek ve Nebi (a.s.v.)’sinin şefaatinı umarak, talebelerin kitaba bir zarar vermeksizin bulunduğu yerinde yararlanması şartıyla (vakfedilmiştir)’’²⁷⁹.

Hasan Rıza Paşa Vakfı

Hasan Rıza Paşa 18 Ocak 1823 yılında Halep valiliğine gönderilmiştir. Adı geçen kütüphaneye cüzler halinde bir yazma Kur’an ve kitaplar vakfetmiştir. Vakfiyelerin üzerinde ise Türkçe şu ibareler bulunmaktadır: ‘‘Halep valisi olan Büyük vezir Seyyid Hasan Rıza Paşa, Hak yoluna götüren hayırlı bir amel olmasına binaen Allahı’nın muvaffak etmesi ile bu Kur’ân cüzlerini vakfetti. Onları büyük cedleri eski Sadrazam Mehmed Paşa'nın kütüphanesine koydu’’²⁸⁰.

²⁷⁶ Ahmed Akgündüz- Said Öztürk-Yaşar Baş, a. g. e. , s. 489.

²⁷⁷ Ahmed Akgündüz- Said Öztürk-Yaşar Baş, a. g. e. , s. 489.

²⁷⁸ Malatyahaber.com, e.t. 22/10/2019

²⁷⁹ Ahmed Akgündüz- Said Öztürk-Yaşar Baş, a. g. e. , s. 489.

²⁸⁰ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 490.

Hasan Rıza Paşa'nın kitap vakfiyelerinde de benzer ifadelere rastlanmaktadır. Kitap vakfiyelerinde bulunan Türkçe ifadeler ise şu şekildedir:

“ Bismillahirrahmanirrahim

Bu kitabı, iyilik edenlerin mükafaatını zayi etmeyen Allah'ın muvaffak kıldığı Büyük Vezir Halep valisi Seyyid Hasan Rıza Paşa vakfetmiş, eski Sadrazam Darendeli Büyük Dedesi Mehmed Paşa'nın kütüphanesine koymuştur. Mutalaası konusunda rehin alınmadan dışarı çıkarılmaması şartını koymuştur. – Kim bunu duyduktan sonra değiştirmeye kalkışırsa günahı değiştirenlerin üzerine olsun. Şüphesiz Allah söylenenleri işitir ve her şeyi bilir- 3 Şaban 1238’’²⁸¹.

İzzet Hasan Paşa Kitap Vakfı

İzzet Hasan Paşa Darende'nin yetiştirdiği önemli alimlerden ve kitap vakfeden önemli şahıslardan biridir. Mehmed Paşa Kütüphanesi'ne 200 kitap vakfetmiştir. Kitapların üzerinde vakıf mühürleri bulunmakla birlikte kitapların bir kısmında vakfiye yazısı mevcut değildir. Kitapların mühründe “Vakf-ı İzzet Hasan Daredevî an Hâcegân-ı Divân-ı Âli 1219’’ yazısı mevcuttur²⁸².

İzzet Hasan Paşa'nın kitap vakfiyesinde ise Türkçe şu ibareler bulunmaktadır: “Bu kitabı Allah'ın rızasını dileyerek vakfettim. İdaresini erkek evladıma ve onların evladına verilmesini şart koştum.- Kim bunu duyduktan sonra değiştirmeye kalkışırsa günahı değiştirenlerin üzerine olsun – Allah'ın laneti zalimlerin üzerinedir. Ben fakir İzzet Hasan ed-Daredevî. Sene1221’’²⁸³.

²⁸¹ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 490.

²⁸² Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 491.

²⁸³ Ahmed Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, a. g. e. , s. 492.

IV. BÖLÜM

KATOLOG

IV.1. Kataloglar Listesi

Katalog: 1. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l-Bahs, / ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 96.

Katalog: 2. Şerh-i Hırzî'l –Emâni ve Vechü't Tehâni, 668 / 1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482.

Katalog: 3. El-Kevâkibü'd-Derari fi Şerh-i Sahihî'l Buhârî, ... / ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 477.

Katalog: 4. Şerhü'l Hulâsati'l Kübra , ... / ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 417.

Katalog: 5. El-Keşf an Hakâiki't-Tenzîl , 674 / 1275 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 611.

Katalog: 6 .El-Keşf an Hakâiki't-Tenzîl , ... / ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 460.

Katalog: 7. Hâşiye alâ Levâmi'il-Esrâr fi Şerhi Metâli'il-Envâr, ... / ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 103

Katalog: 8. Et-Tefsir fi'l Kiraati's- Seb'a, ... / ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 392.

Katalog: 9. El-Câmiu's- Sahih, ... / ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 137.

Katalog: 10. El-Câmiu's- Sahih, 850 / 1445, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 532.

Katalog: 11. El-Câmiu's- Sahih, 841 / 1437, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 590.

Katalog: 12. Sıhahü'l Lûga, .../ ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623.

Katalog: 13. Şerh-ü Kasideti'l Bürde, .../ ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 344.

Katalog: 14. Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, 1137/1758, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 651.

Katalog: 15. Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 238.

Katalog: 16. Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 239.

Katalog: 17.Nihâyetü'l Beyân fi Tefsiri'l-Kur'an, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 519.

Katalog: 18. Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekân Nehreyn 775 /1373, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 591.

Katalog: 19. Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 513.

Katalog: 20. El-İhtiyar, 852 /1447, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 539.

Katalog: 21. Silahü'l- Mü'minin fi'd- Duâ , ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 649.

Katalog: 22. El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 475.

Katalog: 23. El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 415.

Katalog: 24. Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Te'vîl, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 275.

Katalog: 25. Et-Tegîb ve't-Terhib, 823 /1420, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 288

Katalog: 26. Nizami't-Tevârih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 298.

Katalog: 27. El-Mufasssal, 642 /1244, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 26.

Katalog: 28. El-Câmiu's-Sahih, 867/1462, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 646.

Katalog: 29. El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 538.

Katalog: 30. :Cevâhiru'l Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, .../... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 289.

Katalog: 31. : Şerh-ü Tevâili'l-Envâr min Metâlii'l-Enzâr, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 665.

IV.2. Katalog

Katalog No	: 1
Çizim No	:3-4-5
Fotoğraf No	: 28-32
Envanter No	: 96
Eserin Adı	: Şerhü Risâle fi Âdâbi'l-Bahs
Konusu /Dili	: Mantık/ Arapça
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	: 185 x135 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 46
Müellifi	: Kutbeddin Muhammed el- Geylânî(öl.830/1427 civarı)
Yazı	: Talik
Hattatı	:...
Müzehhibi	
Mücellidi	:
Malzeme ve Rengi	: Meşin- Kahverengi
Bugünkü Durumu	: Oldukça yıpranmış, dağılmış durumda. Rengi solmuş, kurt yenikleri mevcut.

İki kapak farklı karakterde yapılmıştır (Fotoğraf:28).

Kare şeklinde kartuşlardan oluşan, içleri tezyinâtlı zencirekler, 6'şar sıra düz çekilmiş cetvellerin arasında bulunmaktadır (Fotoğraf:29).

Köşebentler düz cetvellerden müteşekkildir. İçte tek sıra halinde cetvel yer almaktadır. Düz olan cetvelin köşebentlerinin iki ucunda birer altın kakma ve bu kakmaların ucunda ise uzun tığ bulunmaktadır (Fotoğraf:30).

Ön kapak şemsesi etrafında şemse yuvarlağı olmayan 3 tahrirli, 8 kollu yıldızdan oluşmaktadır. Kolların ucunda uzun birer tığ bulunmaktadır. Kolların içinde de kısa birer tığ bulunmaktadır. Yıldız kollarının aralarında da dökülmüş olan altın kakmalar bulunmaktadır (Fotoğraf:31).

Arka kapakta zencirek ve köşebentlerin süslemesi ön kapakla aynı şekilde yapılmış, şemse ise kenarları dilimli yuvarlak bir formdan oluşmaktadır. Şemsenin etrafında dökülmüş bulunan 8 altın kakma ve uçlarında birer uzun tığ yer almaktadır (Fotoğraf:31).

Miklebi olan cildin sertâb kısmında bulunan tezyinât zencireklerle aynı motifler kullanılarak yapılmıştır fakat büyük kısmı yıpranmış belirgin değildir. Mikleb tezyinâtı kapaklarla uyumlu olacak şekilde tasarlanmıştır. Köşebent ve zencirekler kapaklarla aynı, mikleb şemsesi ise içlerinde kısa tığların bulunduğu 4 yapraklı motifden oluşmaktadır. Kolların aralarında da dökülmüş bulunan altın kakmalar ve devamında birer uzun tığ bulunmaktadır (Fotoğraf:32).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır ve vakıf mührü mevcut değildir.

Değerlendirme: Ketebesi olmayan eserimizi süsleme özelliklerini değerlendirerek tarihlendirmeye çalıştık. Altın kakmanın kullanılması, sertâbın 13.yy. başında süslemeyle kaplanması 13. yy. a ait olma ihtimalini düşündürmektedir.

Katalog No	: 2
Çizim No	: 6-7-8
Fotoğraf No	: 32-39
Envanter No	: 482
Eserin Adı	: Şerh-i Hırzî'l-Emânî ve Vechü't- Tehânî
Konusu / Dili	: / Arapça
Ketebesî (Tarihi)	: 668 /1269
Ölçüleri	:195 x282 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 224
Müellifi	: Müstensih: Mahmud b. Mesud b. Ali el-Feryabi
Yazı	: Nesih
Hattatı	: ...
Müzehhibi	: ...
Mücellidi	: ...
Malzeme ve Tarihi	: Meşin-Kahverengi
Bugünkü Durumu	: Yıpranmış olan eserimizin çeşitli yerlerinde yırtıklar ve kurt yenikleri mevcuttur. Eser mikleblidir.
Ön ve arka kapak farklı tasarıma sahiptir (Fotoğraf:33).	
Zencirekler, düz cetveller arasında kartuşlar içinde yer alan Post-Samarralardan oluşmaktadır (Fotoğraf:34).	
Köşebentleri ise düz cetveller oluşturur(Fotoğraf:35).	

Ön kapak şemsesi 8 köşeli yıldızdan oluşmaktadır ve yıldız 3 çizgiden oluşturularak zenginlik kazandırılmıştır. Yıldızın dış köşeleri arasında birer uzun tığ, yıldız köşelerinin içlerinde ise birer adet kısa tığ bulunmaktadır(Fotoğraf:36).

Arka kapak zencireği ön kapakla aynıdır. Arka kapak şemsesi ise kartuşlar içinde Post-Samarra motiflerinden oluşmaktadır. Şemsenin alt ve üst kısımları kademeli olarak azaltılıp, çoğaltılarak baklava deseni verilmiştir(Fotoğraf:36).

Mikleb şemsesi, ön kapak şemsesinin $\frac{1}{2}$ 'si olacak şekilde yıldız motifinden oluşmuştur. Miklebe yer alan zencirek ise yine post samarralardan oluşmuştur(Fotoğraf:37).

Sertabta yer alan motifler ise uzun tığlarla birbirine bağlanmış kartuşlar arasında ki post-samarralardan oluşmaktadır(Fotoğraf:38).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır. Mehmed b. Hacı Kavukcu'ya ait mülkiyet kaydı bulunmaktadır (Fotoğraf:39).

Değerlendirme: Eserin istinsah tarihi 668(1269)'dur. Eserin farklı kapak tasarımı, post-samarraların kullanımı, ayrıca sertabın 13. yüzyılın 2. çeyreğinden itibaren tezyînâtla doldurulması verilen tarihle uyumlu olduğunu gösterir.

Katalog No	: 3
Çizim No	: 9
Fotoğraf No	: 40-44
Envanter No	: 477
Eserin Adı	: el-Kevâkibü'd-Derari fî Şerh-i Sahihi'l-Buhâri
Konusu /Dili	: Hadis / Arapça
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	:190 x304 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 250
Müellifi	: Şemseddin Muhammed b. Yûsuf-Kirmânî (717-786/1317-1384)
Müstensih	:.....
Yazı	: Talik
Hattatı	:
Müzehhibi	:
Mücellidi	:
Malzeme ve Rengi	: Meşin-Kahverengi
Bugünkü Durumu	: Oldukça yıpranmış olan cildin kapakları ve formaları dağılmış durumdadır. Miklebi ve sertabı kopuk ve kayıptır. Kapakları birbirine tutturmak amacıyla bantlarla yapıştırılmıştır.

Ön ve arka kapaklar aynı şemse formuna sahiptir (Fotoğraf:40)

Zencirekler soğuk cetveller arasında olup, kare karakterli, içleri helezonlardan oluşmaktadır (Fotoğraf:41).

Köşebentler düz cetvellerden müteşekkil, köşebent içlerinde 3 adet balık pulu ve altın kakmalardan oluşmaktadır. Kapağın iç kısmında ana cetvelin köşebentlerinin iki köşesinde birer adet altın kakma ve uçlarında birer uzun tığ yer almaktadır (Fotoğraf:42).

Şemse daire şeklinde yuvarlak karakterli olup, dairenin içi Mühr-ü Süleyman'la* müzeyyendir. Yıldızı oluşturan köşeler çift çizgiden oluşmakta olup, yıldız köşeleri ve yıldızın merkezi gülçelerle, altın kakmalarla süslüdür. Şemse yuvarlağının üzerinde, içinde altın kakma olan balık pulları ve aralarında uzun tığlar bulunmaktadır. Şemseden bağımsız olan salbekler ise kare şeklinde altın kakmalardan oluşmuş baklava deseni şeklindedir. Salbeğin etrafını da kısa tığlar oluşturmaktadır (Fotoğraf:43).

Kapak içleri ise yine motiflerle süslenmiş kahverengi deriyle kaplıdır. Seyyid Hasan Rıza Paşa'ya ait vakıf mührü bulunmaktadır (Fotoğraf:44).

Değerlendirme : Ketebesi bulunmayan eserimizi süsleme özellikleri ve benzer Kataloglerle kıyaslayarak tarihini belirlemeye çalıştık. Zencireklerin kullanıldığı dönem, yuvarlak şemse, altın kakmaların kullanımı, salbekler bize 13. yy. tarihlendirmemize imkân vermektedir.

Sivas Ziya Bey Kütüphanesi'nde bulunan “Tefsiru'l-Kurtubi (Câmiu'l Ahkâm)²⁸⁴” isimli eser, örneğimizle aynı şemse formu ve salbek tarzına sahiptir. Eser 13.-14.Yy. tarihlendirilmiştir.

* **Mühr-ü Süleyman;** Süleyman Peygamber'in yüksüğünde bulunan altı köşeli yıldız motifidir. Birinin tepesi diğerinin tabanına yerleştirilen iki eşkenar üçgenden oluşmaktadır. Bu şekil ateşe, suya ve hayvanlara egemenlik gücünün ve kuvvetin sembolü olarak bilinmektedir. “Davud Yıldızı”olarak ta anılır. Bolluk, bereket ve güç sembolü olarak bilinen bu yıldız yüzyıllardan beri Müslümanlar çok kıymetli eserlerinde kullanmışlardır. Geniş bilgi için bkz.,Hasan Özönder, *Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Deyim ve Terimleri Sözlüğü*,Konya 2003, s.140. -İskender Pala “Mühr-ü Süleyman” *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2016,C.31, s. 524-525-526.

²⁸⁴ Sümeyye Sarıtepe, *Sivas Ziya Bey Kütüphanesi'ndeki Kitap Kapakları*, Erciyes Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Basılmamış Y. L. Tez. Kayseri 2007, s.29.

Ayrıca Latife Durmuş'un çalışmış olduğu Kütahya Vahit Paşa Kütüphanesi'ne ait 1247 envanter no'lu ‘‘Safvetü'l Mezheb Min Nâyeti'l Matlab²⁸⁵’’ isimli eser de 860 /1460 yılına tarihlendirilmiştir. Bu örnekte bize aynı tasarım ve motiflerin uzun yıllar kullanıldığını göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

²⁸⁵ Latife Durmuş, *Kütahya Vahid Paşa Kütüphanesi'nde Bulunan Beylikler Dönemi Cildleri*, N. E.Ü. Sos. Bil. Ens. Basılmamış Y.L. Tezi , Konya 2019, s.147-150.

Katalog No	: 4
Çizim No	:10-11
Fotoğraf No	: 45-50
Envanter No	: 417
Eserin Adı	: Şerhü'l-Hulâsati'l-Kübra
Konusu /Dili	: Fıkıh/ Arapça
Ketebes (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	:206 x305 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 178
Müellifi	: es-Semerkindî
Müstensih	:
Yazı	: Nesih
Hattatı	:
Müzehhibi	:
Mücellidi	: Yusuf
Malzeme ve Rengi	: Meşin-Kahverengi

Bugünkü Durumu : Yıpranmış bir halde ve kapak kenarları ile sırtında yırtılmalar bulunmaktadır. Rengi solmuştur, kurt yenikleri mevcuttur. Mikleblidir.

İki kapak aynı karakterde yapılmış olan cildin zencirekleri kartuşlar içinde tepelik formundan oluşmaktadır (Fotoğraf:45). Zencirekler düz cetvellerin arasında bulunmaktadır (Fotoğraf:46) .

Köşebentler düz cetvellerden oluşmakta olup 3 tane mühür içinde mücellid imzası olan “Yusuf ”ismi yer almaktadır (Fotoğraf:47). İç kısımda yine düz cetvelli çift çizgiden oluşmuş köşebentler ve devamında çekilen cetvellerle kapağın içinde çerçeve oluşturulmuştur. Köşebent cetvellerinin üzerinde ve köşebent içlerinde küçük âletlerle desenler yapılmıştır.

Şemse yuvarlak formu olup, şemse yuvarlağının etrafına 4 sıra tahrir çekilmiştir. Şemse içi ise rûmilerle bezenmiştir (Fotoğraf:48).

Miklebli olan cilt kapaklarla uyumlu olacak şekilde tepelikli zencirek formu ve rûmilerle bezeli şemseden oluşmaktadır (Fotoğraf:49).Sertâbı ise yine geometrik desenlerle süslenmiştir (Fotoğraf:50).

Kapak içleri kâğıtla kaplıdır. Vakıf mührü mevcut değildir.

Değerlendirme: Eserimizin ketebe kaydı yoktur. Fakat şemsenin yuvarlak olması, zencirekler ve özellikle sertâbın tezyinâtlı olması bize 13.yy. ortası veya sonları olabileceği ihtimalini düşündürmektedir.

Katalog No	: 5
Çizim No	:12
Fotoğraf No	:51-54
Envanter No	: 611
Eserin Adı	: el- Keşf an Hakâiki't-Tenzîl
Konusu /Dili	: Tefsir / Arapça
Ketebesî (Tarihi)	: 674 /1275
Ölçüleri	:180 x290 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 200
Müellifi	:Câr-Allah Ebu'l-Kâsım Mahmud b. Ömer ez-Zamahşerî (467-538 /1075-1144)
Müstensih	: Osman b. Muhammed b. Osman
Sumuvi	
Yazı	: Nesih
Hattatı	:...
Müzehhibi	:...
Mücellidi	:...
Malzeme ve Rengi	: Koyu kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Eserimiz sırt ve kapak kenarlarında

Deformasyona uğramıştır. Onarım görmediği anlaşılmaktadır. Muhtelif yerlerinde kurt yenikleri mevcuttur. Eser külliyyâtın 4. Cildidir. Miklebsizdir.

Cildin ön ve arka kapakları aynı karakterde düzenlenmiştir (Fotoğraf:51).

Düz cetveller arasında kalan geometrik tarzdan oluşmuş bir zencirek cild kapağının etrafını çevirmektedir (Fotoğraf:52).

Köşebenti oluşturan düz cetvellerin iki ucunda ise tepelik formu yer almaktadır. Tepeliğin ucunu ise birbirine paralel çekilmiş iki tığ tamamlamıştır (Fotoğraf:53).

Şemse formu yuvarlak karakterden oluşmuştur. Şemse yuvarlağının dışı balık pullarıyla tezyin edilirken yuvarlağın içini ise Mühr-ü Süleyman tamamlamaktadır.

Şemse yuvarlağının içinde kalan boş alanlar geometrik şekillerle süslenmiştir. Son olarak şemse içi altın kakmalarla doldurulmuştur (Fotoğraf:53).

Miklebi olmayan eserimizin kapak içleri tezyînâtlı, kahverengi deri ile kaplanmıştır (Fotoğraf:54). Eserde vakıf mührü yoktur.

Değerlendirme: Sivas Ziya Bey Kütüphanesi'nde bulunan 125 katalog no'lu “Letâifü'l Münen fi Menakıb-ı Şeyh Ebi el-Abbas²⁸⁶” isimli eserin süsleme özellikleri bizim eserimizle uyum göstermektedir. Eser 13-14.yy'lara tarihlendirilmiştir. Bizim cildimizin de istinsah tarihi 674/1275 tarihini göstermektedir. Eserin süsleme özellikleri de dönemle uyumlu olduğundan ve tarihi de bizi desteklediğinden 13.yy sonuna tarihlendiriyoruz.

²⁸⁶ Sümeyye Sarıtepe, a.g.t.,s.40.

Katalog No	: 6
Çizim No	:13
Fotoğraf No	:55-58
Envanter No	: 460
Eserin Adı	: el- Keşf an Hakâiki't-Tenzîl
Konusu / Dili	: Tefsir / Arapça
Ketebesî (Tarihi)	:
Ölçüleri	:190 x294 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 277
Müellifi	:Câr-Allah Ebu'l-Kâsım Mahmud b. Ömer ez-Zamahşerî (467-538 /1075-1144)
Müstensih	:
Yazı	: Nesih
Hattatı	:...
Müzehhibi	:...
Mücellidi	:...
Malzeme ve Rengi	: Koyu kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Sırt ve kapak kenarlarında deformasyon vardır. Muhtelif bölgelerinde kurt yenikleri olan eserimiz onarım görmemiştir. Miklebsizdir.

Eserimiz 5. Katalog olarak verdiğimiz 611 envanter no'lu örneğimizin kapak tasarımı, zencirek, köşebent ve şemse motifleri bakımından birebir aynıdır. Aynı

külliyyâtın 3. Cildidir. Bu sebeple eseri tekrar anlatmayı gerekli görmedik (Fotoğraf:55-56-57-58).

Miklebi olmayan eserimizin vakıf kaydı bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Ketebesi olmayan eserimizi 5. örneğimiz olan 611 envanter no'lu Katalogle kıyaslayarak 13. yy. sonuna tarihlendiriyoruz.

Katalog No	: 7
Çizim No	:14
Fotoğraf No	:59-62
Envanter No	: 103
Eserin Adı Metâli'il-Envâr	: Hâşiye alâ Levâmî'il-Esrâr fî Şerhi
Konusu /Dili	: Mantık/ Arapça
Ketebesî (Tarihi)	:
Ölçüleri	:170 x 265 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 117
Müellifi (öl.820 /1417)	:Hâcî Paşa Hızır b. Ali Aydınî
Müstensih	:....
Yazı	: Talik
Hattatı	:...
Müzehhibi	:...
Mücellidi	:...
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Yıpranmış durumda olan eserimiz onarım görmemiştir. Kapak kenarlarında yırtılmalar mevcuttur. Kurt yeniklerine rastlanmaktadır. Miklebsizdir.

Ön ve arka kapağı aynı karakterdedir (Fotoğraf:59). Cildimizin zencirekleri bazı bölgelerde silinmiş durumdadır, ancak seçebildiğimiz bölümlerden

zencireklerin, dilimli kartuşlar içinde tepelikli ve uçları rûmilerden oluşan motiflerden müteşekkil olduğu tespit edilmiştir (Fotoğraf:60).

Köşebentler ise düz cetvelden oluşmakta olup 3 soğuk nokta ile süslenmiştir. Daha sonra iç kısımda birer ince cetvel bulunmakta ve köşelerin ucunda yine soğuk nokta ile uzun tığ yer almaktadır (Fotoğraf:61).

Şemse düz, yuvarlak karakterli olup, şemse yuvarlağı 3 tahrirden oluşmaktadır. Bu yuvarlağın dışını da yine 3 tahrirli ikinci bir yuvarlak çevirmektedir. İkinci dairenin üzerinde ise şemse içindeki 6 kollu yıldızın kollarının bulunduğu kısımda içleri altın kakmalı 3 adet balık pulu bulunmakta ve yine 3 adet uzun tığ pullara hareket kazandırmaktadır. Şemse içi ise minik gülçeler ve altın kakmalarla tamamlanırken, şemsenin dış kolları arasında birer soğuk nokta yer almaktadır (Fotoğraf:61).

Kapak içinde küçük bir bölümde üzerinde rûmiler bulunan kıvrık dallarla süslenmiş kahverengi deri bulunmaktadır (Fotoğraf:62).

Miklebi olmayan cilde ait vakıf mührü yoktur. Fakat sayfa başında Ya Hâfız, Ya Kebikeç* ifadesi bulunmaktadır (Fotoğraf:62).

Değerlendirme: Ketebesi olmayan eserimizi yuvarlak şemseli olmasına ve altın kakmaların bulunmasına bakarak 13.yy. sonlarına tarihlendiriyoruz.

***Kebikeç;** “Kebikeç” kelimesi henüz matbaanın olmadığı dönemlerde İslâmi geleneklere göre, el yazması eserleri kitap kurtlarından koruduğuna inanılan bir çeşit tılsımdır. Kelimenin kökeni tam olarak bilinmemekle birlikte, bazı kaynaklar Süryânice olduğunu, bazı kaynaklar da Hint kökenli olduğunu belirtmektedir. Bazı kaynaklarda da bu kelimenin Arap harflerinin rakamlara dönüştürülmüş muska olduğunu ifade eder ki bir çeşit ebced hesabıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz., Mustafa Yavuz, “Kebikeç”, *Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları*, İstanbul 2009, S.15, s.135-136.

Katalog No	: 8
Çizim No	:15-16
Fotoğraf No	:63-68
Envanter No	: 392
Eserin Adı	: et-Tefsir fi'l Kıraati's-Seb'a
Konusu /Dili	: .../ Arapça
Ketebesi (Tarihi)	:
Ölçüleri	:140 x 195 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 128
Müellifi	: Ebû Ömer Osman b. Said b. Osman ed-Danî(öl.444 /1052)
Müstensih	:
Yazı	: Nesih
Hattatı	:...
Müzehhibi	:...
Mücellidi	:...
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Yıpranmış olan cildimizin sırt kısmı ve bazı bölgeleri kırmızıya yakın bir renkte deriyle tamir edilmiştir. Mileblidir.

Ön ve arka kapak aynı karakterde yapılmış olan eserimizin zencireği tepelik formudur ve düz cetveller arasında yer almaktadır (Fotoğraf:63-64).

Köşebentler yine düz cetvellerden oluşmaktadır. Köşebentin iki ucunda dökülmüş birer altın kakma ve onun uzantısı olarak birer uzun tığ bulunmaktadır (Fotoğraf:65).

İçinde Mühr-ü Süleyman bulunan yuvarlak bir şemse cilt kapağının merkezini süslemektedir. Şemse yuvarlağının etrafını çeviren daireyi balık pulları süslerken, şemse içinde dökülmüş olan altın kakmalar bulunmaktadır (Fotoğraf:66).

Miklebi olan eserimizin sertabı ve mikleb tam zemin 4 yapraklı çiçeklerle bezenmiştir (Fotoğraf:67).

İç kapak, mikleb ve sertabın içi ise motiflerin yer aldığı kahverengi deri ile süslenmiştir (Fotoğraf:68).

Esere ait vakıf kaydı mevcut değildir.

Değerlendirme: Ketebe kaydı olmayan eserimiz 5. örneğimiz olan 611 envanter no'lu eserimizle şemse formu ve tezyînât özellikleri açısından benzer özellikler göstermektedir. Adı geçen eser 611 envanter no'lu eserin istinsah tarihi 674/1275 tarihlidir. Şemsenin yuvarlak olması ve adı geçen örnekle benzemesi bizim de 13. yy. sonuna tarihlendirmemize imkân vermektedir.

Katalog No	: 9
Çizim No	:17-18
Fotoğraf No	:69-73
Envanter No	: 137
Eserin Adı	: el-Câmiu's-Sahih
Konusu /Dili	: Kütüb-ü Sitte şerhi / Arapça
Ketebesı (Tarihi)	:
Ölçüleri	: 155x 220 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 183
Müellifi	: Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail el-Buhâri(194-256/810-870)
Müstensih	:.....
Yazı	: Nesih
Hattatı	:...
Müzehhibi	: ...
Mücellidi	:
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Oldukça yıpranmış ve yırtılmış durumda bulunan eserin cilt kenarlarında kahverengi deri ile onarım görmüştür. Mikleblidir.

Ön ve arka kapak aynı karakterdedir (Fotoğraf:69).

Cilt kapaklarının kenarlarında görülen deformasyon sonucu zencirekler silinmiş olduğundan okunamamaktadır.

Köşebentler ise düz cetvellerden oluşmaktadır. Köşebentin içinde 6 yapraklı bir adet çiçek bulunmaktadır (Fotoğraf:70).

Şemse yuvarlak formda olup, içinde çift çizgiden oluşmuş altı köşeli yıldız bulunmaktadır. Şemse çizgisinin üzerinde yıldız köşelerini gösterecek şekilde dışarıya doğru açık uçlu çift çizgiden oluşmuş tığlar ve aralarında birer adet çiçek yer almaktadır. Şemse içlerinde ise altın kakmalar bulunmaktadır (Fotoğraf:71).

Kapak içleri ise kâğıtla kaplı olan cildimizin miklebi bulunmaktadır. Mikleb şemsesi kapak şemseleriyle uyumlu değildir. Mülevven tarzda yapılmış olan mikleb şemsesinin içi bitkisel tarzda süslenmiştir. Miklebin şemseye ait olmayıp, sonradan eklendiği tahmin edilmektedir. Sertab ise sade olarak bırakılmıştır (Fotoğraf:72).

Mustafa Seyyid'e ait birde vakıf mührü mevcuttur (Fotoğraf:73).

Değerlendirme: Ketebe kaydı bulunmayan eserimizin şemse formunun yuvarlak olması, altın kakmaların kullanımı bize 13. yy. sonlarına tarihlendirmemize imkân vermektedir.

Katalog No	: 10
Çizim No	:19-20
Fotoğraf No	:74-79
Envanter No	: 532
Eserin Adı	: el-Câmiu's-Sahih
Konusu /Dili	: Kütüb-ü Sitte şerhi / Arapça
Ketebesı (Tarihi)	: 850 (1445)
Ölçüleri	: 187 x 288 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 150
Müellifi el-Buhâri(194-256/810-870)	: Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail
Müstensih	:
Yazı	: Nesih
Hattatı	:...
Müzehhibi	: ...
Mücellidi	:
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi meşin

Bugünkü Durumu: Cildin sırtı ve kapak kenarları siyah deri ile onarım görmüş, cildin muhtelif bölgelerinde yırtılmalar mevcuttur. Cildin üzerinde de renk bozulmaları ve kurt yenikleri görülmektedir. Mikleblidir.

Ön ve arka kapak aynı karakterde yapılmıştır (Fotoğraf:74). Cildin kenar kısımları deri ile kapatıldığından zencireklerin bir kısmı kapatılmıştır, açıkta kalan kısımlardan geometrik geçmeler tarzında yapıldığı anlaşılmaktadır. Daha sonra soğuk tarzda çekilmiş cetveller yer almaktadır (Fotoğraf:75).

Köşebentler ise 13 sıra düz çekilmiş cetvellerden oluşmaktadır. Köşebentlerin içinde dökülmüş bir altın nokta bulunmaktadır. Yine birbirine yakın iki ince soğuk cetvel çekilerek cilt etrafına bir çerçeve çizilmiştir. Bu çerçevenin içerde kalan kısmında iki köşede dökülmüş bir altın kakma bulunmaktadır. Köşebentin uç kısmına ise tepelik formuna benzetilerek birer motif yerleştirilerek uzun bir tığla kompozisyon tamamlanmıştır (Fotoğraf:76).

İki kapağı aynı forma sahip olan şemse ise yuvarlak karakterde uygulanmıştır. Şemse yuvarlağının üzerinde balık pulları ve aralarında birer nokta bulunmaktadır. Şemse içi ise Mühr-ü Süleyman'la doldurulmuştur. Yıldız köşelerinin araları geometrik geçmeler ve altın kakmalarla kaplanmıştır. Altın kakmalar dökülmüştür. Yıldızın merkezinde ise, ortası noktalı, kareden müteşekkil desenlerin yanyana sıralanmasıyla motifler oluşmuştur. Üzeri taralı küçük çizgilerin birleşiminden, 4 yapraklı küçük pençler oluşmuştur. Şemse içindeki altın kakmalar dökülmüş durumdadır (Fotoğraf:77).

Miklebi olan cildin iç kapakları kâğıtla kaplanmıştır. Mikleb kopuk olduğu için bantla tutturulmuş, sertabı ise kaybolmuştur (Fotoğraf:78).

Mikleb yine kapaklarla aynı bezeme üslubuna sahiptir ve mikleb şemsesi Mühr-ü Süleymanlıdır. Şemse dışında kalan alan ise yine kareden müteşekkil desenlerle süslenmiş, aralarda kalan boşluklara 4 yapraklı pençler yerleştirilmiştir. Vakıf mühründe ise Mir Ali bin Mir Veli ismi geçmektedir(Fotoğraf:79).

Değerlendirme: İstinsah tarihi 850/1445 göstermektedir. Fakat şemsenin tezyinât özellikleri, yuvarlak şemse ve altın kakmaların kullanılması 13.yy sonunu göstermektedir. “Halil Nuri Bey Kütüphanesi’ne” ait 185 envanter no’lu “Şiir Kitabı” isimli örnek²⁸⁷, eserimizle aynı karaktere sahiptir. Ketebe tarihi olmayan eser 13.-14.yy.lara tarihlendirilmiştir. Bizde eserimizi benzer özelliklerden dolayı 13. yüzyıl sonlarına tarihlendiriyoruz.

²⁸⁷ Kâmile Dağar, “Halil Nuri Bey Kütüphanesi’ndeki Ortaçağ İslâm Ciltlerinden Bazı Örnekler ” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Semineri, Konya 2018, s.70.

Katalog No	: 11
Çizim No	: 21-22
Fotoğraf No	:80-85
Envanter No	: 590
Eserin Adı	: el-Câmiu's-Sahih
Konusu /Dili	: Kütüb-ü Sitte şerhi / Arapça
Ketebes (Tarihi)	: İstinsah Tarihi : 841(1437)
Ölçüleri	: 195 x 285 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 200
Müellifi el-Buhâri(194-256/810-870)	: Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail
Müstensih Arabi	: Süleyman b. Hasan Süleyman el-
Yazı	: Nesih
Hattatı	:...
Mücellidi	:
Malzeme ve Rengi	: Açık kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Eserin sırt ve kapak kenarlarında siyah deri ile onarım yapılmıştır. Cildin birçok yerinde nem ve rutubetten oluştuğunu tahmin ettiğimiz lekeler bulunmaktadır. Kurt yenikleri mevcuttur. Sertâbla arka kapağın birleştiği kısımda derin bir yırtılma meydana gelmiştir. Mikleblidir.

İki kapak aynı karakterde yapılmıştır (Fotoğraf:80). 10 no'lu örneğin 9. cildir.

Cildin kenar kısımları siyah deri ile kapatıldığından zencirekler görünmemektedir. Fakat alt kapaktaki açıkta kalan kısımlardan ters-düz dendanlı tepelik formuna benzeyen motiflerden oluştuğunu anlıyoruz. Daha sonra 7 sıra soğuk cetvel çekilmiştir (Fotoğraf:81).

Köşebentler ise yine 7 sıra soğuk çekilmiş cetvellerden oluşmaktadır. Köşebentlerin içinde 6 adet balık pulu ile altın kakmalar bulunmaktadır. Yine bu tasarımın ardından, kapağın iç kısmında ana cetvel ve köşebent kompozisyonu bulunmaktadır (Fotoğraf:82).

Ön ve arka kapağın aynı kompozisyona sahip olduğu şemse formu ise; çift tahrirli, yuvarlak, Mühr-ü-Süleymanlı'dır. Yıldızın içinde köşeleri altıgen olarak tasarlanmış, bir altı köşeli yıldız daha bulunmaktadır. İçlerinde bir çoğu varlığını koruyan altın kakmalar bulunmaktadır. Şemse yuvarlağını ikinci bir çift tahrirden oluşan bir daire çizgisi daha çevirmektedir. Bu dairenin üzerinde, içinde altın kakmaların bulunduğu balık pulları ve pulların aralarında da tığlar yer almaktadır. (Fotoğraf:83).

Miklebi bulunan cildin kapak ve mikleb içi kâğıt kaplıdır.

Mikleb şemsesi hilâllidir. Hilâlin uç kısmı, içleri altın kakmayla doldurulmuş balık pullarıyla süslenmiştir. Kapaklarla uyumlu olan mikleb, şemse dışında tam zemin dilimli kartuşlar içinde rûmilerden oluşmuştur. Sertâb kısmı tezyinâtsizdir (Fotoğraf:84).

Vakıf kaydında ise Mir Ali bin Mir Veli ismi geçmektedir (Fotoğraf:85).

Değerlendirme: Eserin istinsah tarihi 841/1437'dir. Fakat eserimizin genel bezeme karakteri, yuvarlak şemse, altın kakmaların bulunması ve 10 no'lu örneğimizle aynı külliyyâtın 9. Cildi olmasına dayanarak 13. yy. sonuna tarihlendiriyoruz.

Katalog No	: 12
Çizim	: 23-24
Fotoğraf No	:86-93
Envanter No	: 623
Eserin Adı	: Sıhâhü'l Lûga
Konusu /Dili	: / Arapça
Ketebesî (Tarihi)	:
Ölçüleri	: 200 x 283 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 200
Müellifi	: Ebû Nasr İsmail b.Hammâd el-
Cevherî (öl.393/1003)	
Müstensih	:
Yazı	:Nestalik
Hattatı	:...
Mücellidi	:....
Malzeme ve Rengi	: Açık kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Cilt kapaklarında yırtılmalar mevcut.
Cildin rengi solmuş durumda. Oldukça yıpranmış olan cildimiz küçük çaplı onarım görmüş fakat yeterli olmamıştır. Mikleblidir.	

Arka ve ön kapak aynı karakterde yapılmıştır (Fotoğraf:86).

Ters ve düz tepeliklerin yan yana sıralanmasından oluşan zencirek, soğuk cetveller arasında yer almaktadır (Fotoğraf:87).

Köşebentler düz cetvellerden oluşmuştur ve kapağın dışa bakan kısmında, köşede bir adet altın kakma bulunmaktadır. Köşebentin içte kalan kısmının iki ucunda birer adet kakma ve uçlarında ise birer adet uzun tığ bulunmaktadır (Fotoğraf:88).

Şemse yuvarlak formda tasarlanmış ve şemse içi çift çizgi çekilmiş Mühr-ü Süleyman ile süslenmiştir. Yıldızın köşeleri ve merkezi dökülmüş olan altın kakmalarla süslenmiştir. Şemse yuvarlağının kenarları ise birbirini örtecek şekilde balık pulları ile hareket kazandırılmıştır (Fotoğraf:89).

Miklebi olan cildin, tasarımı da yine kapaklarla uyumlu olacak şekilde süslenmiştir. Mikleb şemsesi yuvarlak, Mühr-ü Süleyman motifinden oluşturulmuş, mikleb şemsesi dışında ise tam zemin süsleme yapılmıştır. Süslemeyi oluşturan motifler, ortası noktalı kare karakterli 4 kollu yıldızdan oluşmuştur. Karelerden kalan boşlukların birleşiminin ise 4 yapraklı minik çiçek motiflerini oluşturduğunu görmekteyiz. Zencirek ve köşebentler kapaklarla aynı motiflerden müteşekkildir (Fotoğraf:90). Sertâbı oluşturan motifler ise kapaklarda kullanılan kare karakterli 4 kollu yıldızların tekli uygulamasından oluşmaktadır (Fotoğraf:91).

Kapak içleri kahverengi deri ile kaplıdır ve tepelik ve rûmillerle müzeyyendir (Fotoğraf:92).

Hasan b. Yusuf Ağa'ya ait vakıf mührü bulunmaktadır (Fotoğraf:93).

Değerlendirme: Eserimizin ketebesini mevcut değildir. Fakat zencireği oluşturan motiflerin 13. ve 15. yy. arasında kullanıldığını görmekteyiz. Şemsenin düz-yuvarlak karakterli olması, altın kakmaların 13. yy. sonlarında yaygın kullanımı bize, 13.yy. sonlarına tarihlendirmemize imkân vermektedir.

Katalog No	: 13
Çizim	: 25
Fotoğraf No	:94-99
Envanter No	: 344
Eserin Adı	: Şerh-ü Kasidetü'l Bürde
Konusu /Dili	: Arap Dili ve Edebiyatı/ Arapça
Ketebesî (Tarihi)	:
Ölçüleri	: 142 x 205 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 1b-50b
Müellifi	: Celâleddin el-Ahavî Ahmed b. Muhammed el-Hucendî(719-803/1319-1400)
Müstensih	:
Yazı	: Talik
Hattatı	:...
Mücellidi	:....
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarlarında yırtılmalar ve cilt üzerinde kırılmalar oluşmuş durumda. Muhtelif yerlerinde kurt yenikleri görülmektedir. Onarım görmemiştir. Miklebsizdir.

Ön ve arka kapak aynı karakterde yapılmıştır (Fotoğraf:94).

Zencirekler 4 sıra halinde çekilmiş soğuk cetvellerin arasında, geometrik geçmeli motiflerden müteşekkildir (Fotoğraf:95).

Köşebentler 5 kademeli olarak yapılmış, çift çizgili düz cetveller ve içinde tek nokta halinde bulunan altın kakmadan oluşmaktadır. Bu tasarım kapağın iç tarafında tek sıra halinde ana cetvel olarak ve köşebent uygulamasıyla devam etmektedir. Yine bu çerçevenin üzerinde belli aralıklarla altın kakmalar ve köşebentin iki ucunda tığlar tasarımı tamamlamaktadır. Bu uzun tığlar şemseyi gösterir şekildedir (Fotoğraf:96).

Şemse düz yuvarlak olup, içini Mühr-ü Süleyman süslemektedir. Mühr-ü Süleyman'ın merkezinde ve köşelerinde balık pulları ve dökülmüş altın kakmalar bulunmaktadır. Şemse yuvarlağının dışında üzerinde balık pullarının hareket kazandırdığı daire yer almaktadır (Fotoğraf:97).

Kapak içleri kahverengi deri üzerine tepelik ve rûmi motifleriyle süslenmiştir (Fotoğraf:98).

Hasan Rıza Paşa adına vakıf mührü bulunmaktadır (Fotoğraf:99).

Değerlendirme: Eserin ketebe kaydı mevcut değildir. Eserin kapak süslemesine bakarak ve şemse karakteri benzeyen diğer örneklerimizle kıyaslayarak tarihlendirmeye çalıştık. Altın kakmalar 13. yy. sonunda sık kullanılmaya başlanmış ve geometrik geçmeli zencirekler de 13.-15.yy. arasında görülmektedir. Bu kıyaslamadan yola çıkarak biz de 13. yy. sonlarına tarihlendiriyoruz.

Katalog No	: 14
Çizim	: ...
Fotoğraf No	:100-106
Envanter No	: 651
Eserin Adı	: Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l- Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan
Konusu /Dili	: Tefsir / Arapça
Ketebes (Tarihi)	: 1173(1758)
Ölçüleri	: 285 x 190 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 196
Müellifi	: Şemseddin Ebû Abdallah Muhammed b.Ahmed el-Kurtubî(öl.671/1273)
Müstensih	:.....
Yazı	: Talik
Hattatı	:...
Mücellidi	:....
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Oldukça yıpranmış durumda olan cildin kapak kenarları ve sırt bölgesinde yırtıklar bulunmakta, formalar dağınık bir durumda, dağılmasını önlemek amacıyla birbirine bantlarla tutturulmuştur. Kurt yenikleri bulunmaktadır. Mikleblidir.

Ön ve arka kapak aynı karakterde yapılmıştır (Fotoğraf:100).

Zencirekler daire formu üzerinde yer alan rûmilerden oluşmaktadır ve soğuk
çekilmiş cetveller arasında bulunmaktadır.(Fotoğraf:101).

Köşebentler içinde 3 altın kakma bulunan düz cetvellerden oluşmaktadır. Kitabın iç kısmını çeviren cetvellerin köşebentlerinde ise iki uçta birer dökülmüş altın kakma ve uçlarında birer uzun tığ bulunmaktadır (Fotoğraf:102).

İki kapağın aynı karakterde olduğu şemse ise düz yuvarlak olup, içinde Mührü Süleyman bulunmaktadır. Yıldızın merkezi ve yıldız köşelerinde küçük aletlerle süsleme yapılmıştır. Yine içleri dökülmüş olan altın kakmalarla tamamlanmıştır. Şemse yuvarlağının etrafı balık pullarıyla ve pulların arasında uzun tıglarla tezyin edilmiştir (Fotoğraf:103).

Miklebi bulunan cildimizin mikleb şemsesi ise hilâlli olarak tasarlanmıştır. Şemse dışında kalan alanın tamamı yine kapaklarla uyumlu olarak küçük aletlerle yapılan süslemeyle doldurulmuştur. Sertab sade olarak bırakılmıştır (Fotoğraf:104).

Kapak içleri kâğıtla kaplı çildin, mikleb içinin kahverengi deri üzerine rûmi ve çiçeklerle kaplı olması, iç kapağında deri ile kaplı olduğunu düşündürmektedir (Fotoğraf:105).

Seyyid Hasan Rıza Paşa'ya ait vakıf mührü bulunmaktadır (Fotoğraf:106).

Değerlendirme: İstinsah tarihi 1173/1758 olan eserimizin süsleme özelliği, cildin esere ait olmadığını göstermektedir. Cildin çalışmamızda ki diğer örneklerle kıyaslanması sonucu, ve şemse karakteri, altın kakma kullanılması gibi özelliklerini göz önünde bulundurarak eserimizi 13. yy. sonlarına tarihlendirmeyi uygun bulduk.

Katalog No	: 15
Çizim	: 26
Fotoğraf No	:107-111
Envanter No	: 238
Eserin Adı	: Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l- Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan (Cilt 3)
Konusu /Dili	: Tefsir / Arapça
Ketebesî (Tarihi)	:
Ölçüleri	: 192 x 300 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 150
Müellifi	: Şemseddin Ebû Abdallah Muhammed b.Ahmed el-Kurtubî(öl.671/1273)
Müstensih	:.....
Yazı	: Nesih
Hattatı	:...
Mücellidi	:.....
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Oldukça yıpranmış, kapakların kenarları ve cildin sırt kısmında yırtılmalar ve muhtelif bölgelerde kurt yenikleri bulunmaktadır. Cildin bazı bölgelerinde renk bozulması meydana gelmiştir. Miklebsizdir.

Ön ve arka kapak aynı karakterde dizayn edilmiştir (Fotoğraf:107).

Cildin kapak kenarlarında ki yıpranmadan dolayı zencireklerin belirlenmesi güç olmuştur. Büyük çoğunluğu silinmiş bulunan zencirekler geometrik geçmelerden oluşmaktadır. Zencireklerden sonra 5 sıra düz cetvel çekilmiştir (Fotoğraf:108).

Köşebentler de yine düz çekilmiş cetvellerden oluşmaktadır (Fotoğraf:109).

Şemse düz yuvarlak formlu olup, iç içe geçmiş 6 köşeli yıldızdan oluşmaktadır. Yıldızın merkezi ve köşeleri minik gülçelerle doldurulmuştur. Şemse yuvarlağı balık pulları ve pulların aralarında uzun tığlarla tamamlanmıştır. Özellikle şemse içindeki yıldızın köşelerinde dökülmüş altın kakmalar mevcuttur (Fotoğraf:110).

Miklebi bulunmayan cildin kapak içleri ise tezyinâtsiz deri ile kaplıdır.

Hasan Rıza Paşa'ya ait vakıf mührü bulunmaktadır (Fotoğraf:111).

Değerlendirme: Ketebesi olmayan eserimizin şemse karakteri, altın kakmaların bulunması gibi süsleme özellikleri 13. yy. sonlarına ait olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Katalog No	: 16
Çizim	: 27-28
Fotoğraf No	:112-115
Envanter No	: 239
Eserin Adı	: Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l- Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan(Cilt 12)
Konusu /Dili	: Tefsir / Arapça
Ketebesî (Tarihi)	:
Ölçüleri	: 200 x 310 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 251
Müellifi	: Şemseddin Ebû Abdallah Muhammed b.Ahmed el-Kurtubî(öl.671/1273)
Müstensih	:....
Yazı	: Talik
Hattatı	:...
Mücellidi	:....
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Cildin sırt ve kapak kenarları farklı renkte deri ile tamir edilmiş olup, cildin bazı bölgelerinde rengi solmuştur. Çeşitli yerlerde kurt yenikleri görülmektedir. Miklebsizdir.

Ön ve arka kapak farklı karakterde tezyin edilmiştir. Kapakların kenarlarında deri ile kaplama sonucunda zencirek ve köşebent uygulamaları kaybolmuştur. Şemse dışında tezyinât kalmamıştır (Fotoğraf:112).

Ön kapak şemsesi yuvarlak formda olup, 2 sıra düz cetvelle çevrilmiştir. Şemsenin içi ise, içleri taranmış geometrik geçmelerle doldurulmuştur. Şemse içinde altın kakmayı anımsatan soğuk noktalar mevcuttur. Şemse içinde minik yuvarlaklardan oluşmuş süslemeler de bulunmaktadır (Fotoğraf:113).

Arka kapak derisi ön kapağa nispetle daha fazla yıpranmıştır. Yine deri ile tamir edilmesinden dolayı, şemse dışında başka süsleme görülmemektedir. Arka kapak şemsesi de yuvarlak düz formda olup, etrafı tek sıra düz çizgiyle sınırlandırılmıştır. Dairenin etrafında ise 4 yapraklı tepeliğe benzetilmiş küçük motifler bulunmaktadır. Motiflerin ucunda yer alan uzun tığlar şemseyi süslemektedir (Fotoğraf:114).

Miklebi olmayan cildin kapak içleri sarı ve beyaz kâğıtlarla kaplanmıştır.

Seyyid Hasan Rıza Paşa'ya ait vakıf mührü vardır (Fotoğraf:115).

Değerlendirme: Ketebe kaydı bulunmayan eserimizi benzer örneklerle kıyaslama yoluyla tarihlendirmeye çalıştık. TİEM 1850 envanter no'lu “Fütûhat-ı Mekkiyye” isimli eserin²⁸⁸ şemse formuyla, ön kapak formumuz aynı karakteri taşımaktadır. Aynı tezde geçen Süleymâniye Yazma Eser kütüphanesi'ne ait Şehid Ali Paşa 371 envanter no'lu “Şerhu Esmâullah” isimli eser²⁸⁹ aynı şemse formuna sahiptir. İlk eser 13. yy. başlarına tarihlendirilirken, ikinci eser 13. yy. sonu 14. yy. başlarına tarihlendirilmiştir.

Fatma Şeyma Boydağa ait yüksek lisans seminer çalışmasın ait “el-Mesâilü'l Müşkile” isimli²⁹⁰, 1396 envanter no'lu eser de bizim örneğimizle benzer özellikler taşımaktadır. Adı geçen eser de 13. yy. 2. yarısına tarihlendirilmiştir.

Biz de örneğimizi şemse formu, süsleme özellikleri ve yukarıda adı geçen örneklerle kıyaslayarak 13. yy. sonlarına tarihlendiriyoruz.

²⁸⁸ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Dışındaki Müze ve Kütüphanelerde Bulunan Selçuklu ve Selçuklu Üslubunu Taşıyan Cild Kapakları*, s. 68-69, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Basılmamış Doktora Tezi, Konya 1992.

²⁸⁹ Ahmet Saim Arıtan, a.g.t., s.70-71.

²⁹⁰ Fatma Şeyma Boydak, *Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'nde Bulunan Selçuklu ve Selçuklu üslubunu Taşıyan Osmanlı Cildleri*, S.Ü Sos. Bil. Ens., Yayınlanmamış Y.L. Semineri, Konya 2014, s. 44-45.

Katalog No	: 17
Çizim	: 29-30
Fotoğraf No	:116-119
Envanter No	: 519
Eserin Adı	: Nihâyetü'l Beyân fi Tefsiri'l-Kur'an
Konusu /Dili	: Tefsir / Arapça
Ketebesî (Tarihi)	:
Ölçüleri	: 190 x 296 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 207
Müellifi	: Cemâleddin el Mustafa b. İsmâil el-Mavsîlî (öl.630/1233)
Yazı	: Nesih
Hattatı	:...
Mücellidi	
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Sırt kısmı koyu kahverengi deri ile tamir görmüş olan cildin, kapak kenarlarında yırtılmalar mevcuttur. Kurt yenikleri bulunmaktadır. Mikleblidir.

Ön ve arka kapak aynı karakterde yapılmıştır (Fotoğraf:116).

İlk sırada bulunan zencirekler yıpranmadan dolayı okunmamaktadır. Fakat bu zencireği çeviren düz cetveller 3 sıra halinde çekilmiştir. İkinci bir zencirek Post-Samarralardan oluşmaktadır. Düz cetvellerin ardından kapağın karşılıklı iki

bölümünde Post-Samarralardan oluşmuş bir zencirek daha yer almaktadır. (Fotoğraf:117).

Köşebent uygulaması bulunmamaktadır.

Şemse düz-yuvarlak formda olup içleri 16 no'lu örnekte olduğu gibi taranmış geometrik geçmelerle doldurulmuştur. Şemse içinde soğuk noktalar bulunmaktadır (Fotoğraf:118).

Kapak içleri koyu renkli kâğıtla kaplı olan eserimizin miklebi bulunmaktadır. Mikleb de kapak formuna uygun olarak tasarlanmıştır. Mikleb Post-Samarralı zencirek ve geometrik geçmelerden oluşan kartuş içinde yer alan şemse ile müzeyyendir (Fotoğraf:119). Sertab kapatıldığı için süsleme unsuru hakkında bilgi edinilememiştir.

Vakıf mührü mevcut değildir.

Değerlendirme: Ketebesi bulunmayan eser 16 no'lu örneğimizle şemse ve şemse içi tasarımı olarak aynı özelliği gösterdiğinden dolayı 13.yy. sonlarına tarihlendiriyoruz

Katalog No	: 18
Çizim	: 31-32
Fotoğraf No	:120-126
Envanter No	: 591
Eserin Adı	: Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekân-Nehreyn
Konusu /Dili	: Kütüb-ü Sitte Şerhi/ Arapça
Ketebesı (Tarihi)	: 775/1373
İstinsah Tarihi	: 830/1426
Ölçüleri	: 215 x 312 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 324
Müellifi	: Takieddin Yahya b. Muhammed el-Kirmâni(762-833/1361-1430).
Müstensih	: Ali b Yusuf Baynasi
Yazı	: Talik
Hattatı	:...
Mücellidi	
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Yıpranmış durumda olan eserimizin sırtı kahverengi deri ile tamir görmüştür. Mikleblidir.

Ön ve arka kapak aynı şemse formuyla dizayn edilmiştir (Fotoğraf: 120).

Zencirek soğuk cetveller arasında bulunan, kartuşlar içinde tepelik formundan müteşekkildir (Fotoğraf:121).

Köşebentler düz cetveller içinde, 4 kollu yıldızlı ve altın kakmalardan oluşmaktadır. Köşebentleri oluşturan cetveller 5 sıradan müteşekkildir. Zencireği oluşturan cetvellerden sonra, yine kapağı çevreleyen tek sıra düz cetvel ve köşebent uygulaması görmekteyiz (Fotoğraf:122).

Şemse ise 8 dilimli düz-yuvarlak formdan oluşmaktadır. Dilimlerin üzeri tığlar ve altın kakmalarla hareketlendirilmiştir. Şemse yuvarlağının içini Mühr-ü Süleyman doldurmakta ve yine bunun içinde de 6 kollu bal peteği şeklinde ikinci bir yıldız yer almaktadır. Yıldız kollarının araları ise minik gülçelerle ve altın kakmalarla süslenmiştir (Fotoğraf:123).

Mikleb şemsesi, kenarları dilimli olarak yapılmıştır. Mikleb ve mikleb şemsesinin tezyinâtı ise geometrik geçmelerden oluşmaktadır (Fotoğraf:124). Sertab sade olarak bırakılmıştır.

Cildin kapak içleri ise tezyinâtlı deri ile kaplanmıştır (Fotoğraf:125).

Eserimizin Hasan Rıza Paşa'ya ait vakıf kaydı bulunmaktadır (Fotoğraf:126).

Değerlendirme: Eserimizin şemse formu, 8 dilimli, düz yuvarlak karakterlidir. Aynı şemse formuna benzeyen 8 dilimli yuvarlak şemse, Bursa Yebek, Haraççioğlu 178 env. no'lu ‘‘Kitâbu'l-Bedi' fi Mushafı Osman²⁹¹’ isimli eserde görmekteyiz. Söz konusu eser 13.yy. sonu 14. yy. başına tarihlendirilmiştir.

Eserimizle dilimli şemse formu benzeyen diğer örnekler ise; Ankara Etnoğrafya Müzesinde VIII. salonundaki, 10115 / 10126 / 10132 envanter no'lu 738 Zilhicce / 1338 ve 739/1339 tarihli 1. ,16. ,22. Cüzlere ait üç Kur'an-ı Kerim Cüzü²⁹²nün ön kapak şemseleridir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv ve Yayın Dairesi Başkanlığı Arşivi'nde 51 demirbaş numarası ile korunan üç adet Kur'an-ı Kerim Cüzü²⁹³nün de ön kapak şemsesi, örneğimiz gibi 8 dilimli yuvarlaktır. Bir diğer eser de; Kütahya Vahid Paşa Kütüphanesi' ne ait olan, 969 envanter no'lu ,

²⁹¹ Ahmet Saim Arıtan, a.g.t., s. 85.

²⁹² Kadriye Doğan, *Ankara Etnoğrafya Müzesinde Bulunan Bazı Cild Örnekleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2008, s.32-36.

²⁹³ Sadi Bayram, ‘‘ XIV. Asırda Tezhiblenmiş, Beylik Dönemine Ait Üç Kur'an Cüzü’ , *Vakıflar Dergisi*, S.16, Ankara 1982, s. 143.

‘‘Tenvîrû’l- Metâli²⁹⁴’’ isimli eserin dilimli şemse formu eserimizle benzer özellikleri göstermektedir. Adı geçen eserler XIV. yy. tarihlendirilmiştir.

Bizim eserimizin özellikleri de bahsi geçen eserlerle dönem özelliklerini yansıttığından, ayrıca ketebe tarihi de (775/1373) uygun olduğundan, XIV. yy. tarihlendirmemizin uygun olacağı kanaatini taşımaktayız.

²⁹⁴ Latife Durmuş, a. g. t. , s.116-118.

Katalog No	: 19
Çizim	: 33
Fotoğraf No	:127-130
Envanter No	: 513
Eserin Adı	: Câmiu Ahkâmi'l-Kur'ân ve'l-- Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti ve Ayi'l Furkân
Konusu /Dili	: Tefsir/Arapça
Ketebesî (Tarihi)	:
Ölçüleri	: 225 x 320 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 233
Müellifi	: Şemseddin-Ebû Abdallah Muhmmmed b. Ahmed el-Kurtubi(öl. 671/1273)
Müstensih	:
Yazı	: Nesih
Mücellidi	
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Sırt ve kapaklar oldukça yıpranmış ve yırtılmış durumda. Miklebsizdir.

Ön ve arka kapak aynı formda yapılmıştır (Fotoğraf:127).

Zencirekler, katalog 16 ve katalog 17 de şemse içlerinde olduğu gibi, geometrik geçmelerden oluşmaktadır (Fotoğraf:128).

Köşebentler ise düz cetvelin ucunda bulunan armûdî formdan oluşmakta olup, köşebent içleri zencireklerle bitişik şekilde oluşturulmuştur. İçleri ise

geometrik şekiller ve soğuk noktalarla müzeyyendir. Köşebentlerin ucuna eklenen armûdî formun ucunda ise üç altın kakma bulunan tığlara yer verilerek tezyinât tamamlanmıştır (Fotoğraf:128).

Ön ve arka kapak tezyinâtı aynı şekilde uygulanmış, şemseler 10 dilimli, yuvarlak formdan oluşmaktadır. Şemse içi de zencirek ve köşebentlerde olduğu gibi geometrik geçmeler ve soğuk noktalardan oluşmaktadır. Şemse yuvarlağının arasında da ucunda altın kakmalar bulunan tığlar yer almaktadır. Şemse merkezinde de 1 adet altın kakma yer almaktadır (Fotoğraf.129).

Kapak içleri kahverengi deri ile kaplı olup, rûmillerle müzeyyendir. Miklebi olmayan cildimizin Seyyid Hasan Paşa adına kayıtlı vakıf mührü vardır. (Fotoğraf:130).

Değerlendirme: Ketebesiz olmayan cildimizin köşebent kompozisyonu TSMK III. Ahmed: 500 / 1-2-3 envanter no'lu, “ El-Minhac” isimli eserin²⁹⁵ köşebent uygulaması ile aynıdır. Aynı eserin şemse uygulaması da bizim örneğimiz de olduğu gibi 10 dilimlidir. Eser XIV. yy. sonuna tarihlenmiştir. Yine aynı tezde, TSMK, III. Ahmed 98/2 envanter no'lu, “ Kitabü't-Temyiz” isimli eserin²⁹⁶ köşebent ve şemse karakteristiği bakımından benzemektedir. Adı geçen örnekte XIV. yy. ilk yarısına tarihlendirilmiştir. Bizim eserimizde zikredilen örneklerin dönem özelliğini yansıttığından dolayı XIV. yy. tarihlendirmeyi uygun buluyoruz.

²⁹⁵ Ahmet Saim Arıtan, a.g.t. , s.96.

²⁹⁶ Ahmet Saim Arıtan, a.g.t. , s.88.

Katalog No	: 20
Çizim	: 34-35
Fotoğraf No	:131-136
Envanter No	: 539
Eserin Adı	: el-İhtiyar
Konusu /Dili	: Fıkıh /Arapça
Ketebes (Tarihi)	: İstinsah Tarihi: 852/1447
Ölçüleri	: 190 x 285 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 207
Müellifi	: İbn Buldecı Mecdeddin Abdullah
b. Mavsılî (599-683/1203-1284)	
Müstensih	: Muhammed b. Muhammed b. Ali
Yazı	: Nestalik
Mücellidi	:.....
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Oldukça yıpranan cildin, ön kapağı kopmuş, miklebinin rengi ile kapak rengi arasında renk farkı bulunmaktadır. Muhtelif bölgelerde kurt yenikleri mevcuttur. Mikleblidir.

İki kapak aynı tasarıma sahiptir (Fotoğraf:131).

İki sıra düz çekilmiş cetvelden sonra; 4 kollu, çift çizgili yıldızlardan oluşan zencirek yer almaktadır. Yan yana gelen iki yıldızın ortasında ise bir altın nokta bulunmaktadır. Daha sonra yine iki sıra cetvel daha çekilmiş, içte yine tek sıra düz bir cetvel daha çekilerek bu kompozisyon tamamlanmıştır (Fotoğraf:132).

Köşebentler ise; düz çekilmiş cetvelden oluşmaktadır. Köşebentlerin içi dökülmüş olan 3 altın kakmayla doldurulmuştur. İç kısımda yer alan köşebent uçlarında dökülmüş olan birer adet altın kakma ve onun da ucunda silinmiş olan birer tıg bulunmaktadır (Fotoğraf:133).

Şemse ise 6 kollu yıldızdan müteşekkildir. İçleri dökülmüş altın kakmalarla müzeyyendir. Şemse yuvarlağı çift tahrirli olup, 6 dilimden oluşmuştur. Dilim aralarında birer altın kakma ve uçlarında tıglarla hareketlendirilmiştir. Şemsenin alt ve üst kısımlarında şemseden müstakil olarak bulunan, altın kakmalardan müteşekkil, baklava deseni tarzında yerleştirilmiş salbekler yer almaktadır (Fotoğraf:134).

Mikleb ise tezyinâtsızdır. Sadece soğuk cetvellerden oluşmaktadır (Fotoğraf:135). Sertab da aynı şekilde sade olarak bırakılmıştır.

Kapak içleri kahverengi deri ile kaplı olup, tezyinâtı çok belirgin değildir (Fotoğraf:136).

Eserde vakıf mührü mevcut değildir.

Değerlendirme: Süleymaniye, Ayasofya :753 envanter no’lu, ‘‘Kitâbü’ş-Şifâ fi’l-Hadis²⁹⁷’’ isimli eserin, şemse ve salbek tezyinâtı örneğimizle benzemektedir. Eserin ketebesı 789/1387 tarihlidir. Başka bir örnekte 212 envanter no’lu ‘‘Şerh-u Cemil Cevâmî²⁹⁸’’ isimli eserdir. Zikredilen eserde XIV. yy. ikinci yarısına tarihlendirilmiştir. Yine 425-426 envanter no’lu ‘‘İkmalü’l Udde fi Şerhi’l Bürde-Aksa’l- Murad fi Şerh-i-Banet²⁹⁹’’ isimli eserdir. Eser 798/1300 tarihli olup XIV. yy. göstermektedir. Bizim incelediğimiz eserde süsleme özellikleri zikredilen örneklerle benzer özelliklere sahiptir. Ayrıca bizim örneğimizin zencireklerinin yaygın kullanımı da 13. yy. ilk yarısı ile 14. yy. sonları olarak bilinmektedir. Örneğimizin istinsah tarihi 1447 olarak verilmişse de, zikredilen sebepler bize XIV. yy. tarihlendirmeye imkân vermektedir.

²⁹⁷ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Dışındaki Müze.....*,s.84.

²⁹⁸ Mustafa Yıldırım, A. Serpil Odabaşı, ‘‘Burdur İl Halk Kütüphanesi Türkiye Selçukluları ve Beylikler Dönemi Cilt Örnekleri’’, *Iğdır Üniversitesi Sos. Bil. Dergisi*, S.16, Ekim 2018, s.299.

²⁹⁹ Latife Durmuş, a. g. t., s.135-137.

Katalog No	: 21
Çizim:	: 36
Fotoğraf No	:137-141
Envanter No	: 649
Eserin Adı	: Silahü'l-Mü'minin fi'd-Duâ
Konusu /Dili	:/Arapça
Ketebes (Tarihi)	:
Ölçüleri	: 190 x 285 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 181
Müellifi	: Takîeddin Ebû'l-Feth Muhammed

b. Muhammed el-Mısırî (öl.745/1344)

Müstensih	:
Yazı	: Nestalik
Mücellidi	:.....
Malzeme ve Rengi	: Koyu Kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Ön kapak derisinin büyük kısmı

yırtılmış ve kopmuş durumda. Eser oldukça yıpranmış, sırt ve kapak kenarları siyah deriyle onarım görmüştür.

İki kapak aynı karakterde yapılmış ve miklebsizdir (Fotoğraf:137).

Zencirek uygulaması eserde meydana gelen deformasyondan dolayı belirlenememiştir.

Köşebentler ise dilimli ve uçları armudi tarzda uzatılarak oluşturulmuştur. Köşebent içleri geometrik tarzda süslenmiştir. Köşebentin ucunda yatay şekilde iki

kademeli ortası noktalı örgüler yer almaktadır. Uçlarında ise tığlar bulunmaktadır. (Fotoğraf:138).

Şemse 16 dilimli oval tarzda oluşturulmuştur. Şemse içi ve dilimlerin arası geometrik şekilde süslenmiştir. Yine dilimlerin araları ve ortaları düğüm ve tığlarla hareketlendirilmiştir (Fotoğraf:139).

Kapak içleri desenli kahverengi deri ile kaplıdır (Fotoğraf:140).

Osman Raif ismi geçen mühür bulunmaktadır (Fotoğraf:141).

Değerlendirme: Ketebesi bulunmayan eserimizi şemse formunu dikkate alarak değerlendiriyoruz. Oval şemsenin klasiğe yaklaşılarak dilimli tarzda kullanılmasını ve çalışmamızın 19. örneğinde incelediğimiz eserin armudi tarzda olan köşebentlerine benzerliğini de dikkate alarak cildimizi XIV. yy. tarihlendirmeyi uygun buluyoruz.

Katalog No	: 22
Çizim	: 37
Fotoğraf No	:142-145
Envanter No	: 475
Eserin Adı	: El-Câmiu's-Sahih
Konusu /Dili	: Kütüb-ü Sitte/Arapça
Ketebesi (Tarihi)	:
Ölçüleri	: 200 x 300 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 199
Müellifi el-Buhâri (194-256 /810-870)	: Ebû Abdullah Muhmmmed b.İsmail
Müstensih	:
Yazı	: Nesih
Mücellidi	:.....
Malzeme ve Rengi	: Koyu Kahverengi meşin

Bugünkü Durumu :Cildin kapak kenarları kahverengi deri ile tamir edilmiştir. Kapakların muhtelif bölgelerinde renk solmaları meydana gelmiştir. Eserimizin sertâb kısmında ve diğer bölgelerinde yırtılmalar mevcuttur.

Ön ve arka kapak aynı karakterde tasarlanmış olup, tam zemin geometrik tarzda tezyin edilmiştir (Fotoğraf:142). Miklebi bulunmaktadır.

Cildin ilk zencireği ters-düz tepeliklerden oluşmakta ve soğuk cetveller arasında bulunmaktadır. İkinci zencirek de yine soğuk cetveller arasında 4 kollu yıldızdan oluşmaktadır. İki yıldızın arasında altın kakmalar mevcuttur (Fotoğraf:143).

Cildin köşebent uygulaması bulunmamaktadır.

Zencireklerden sonra ise zemini tamamen kaplayan 12 kollu bir yıldız yer almaktadır. Yıldızın kollarında minik gülçeler ile kakmalar bulunmaktadır. Yıldızın merkezinde de gülçeler ve altın kakmalar mevcuttur. Yıldız kollarının kapağa doğru uzanan kısımlarında geometrik şekillerden oluşmuş küçük yıldızlar yer almaktadır. Altın kakmayla içleri doldurulmuş yıldızlar, 12 kollu yıldızın etrafını çevirmiş durumdadır.

Kapak içlerinde, kapakların kenarları kâğıtla örtülmüşken, diğer kısımlar, sarmal dalların üzerinde rûmiler bulunan kahverengi deri ile kaplı halini korumaktadır (Fotoğraf:144).

Miklebin süslemesi farklı renkte deri ile kaplı olduğundan görünmezken, sertâb tezyinâtsiz bulunmaktadır. Miklebin içi ise yine kâğıtla kapatılmıştır.

Eserde Hüseyin Paşa'ya ait vakıf mührü mevcuttur (Fotoğraf:145).

Değerlendirme: Eserin ketebe kaydı mevcut değildir. Fakat Burdur İl Halk Kütüphanesi'ne ait 193 envanter no'lu “El-Müntehab fî Usûlil- Mezheb³⁰⁰” isimli eser bizim örneğimizle tam zemin geometrik süsleme ve zencirekler bakımından benzemektedir. Eserin tarihi 796/1394 yılını göstermektedir. Cildin süslemesinde kullanılan zencirekler ise XII. yy. sonu ile XV. yy. başlarında kullanılmıştır. Bizde sözü edilen kıyaslamalardan yola çıkarak eserimizi XIV. yy. sonlarına tarihlendirmenin uygun olacağı kanaatindeyiz.

³⁰⁰ Mustafa Yıldırım, Ayşe Serpil Odabaşı, a. g. m., s. 62-63.

Katalog No	: 23
Çizim	: 38-39
Fotoğraf No	:146-152
Envanter No	: 415
Eserin Adı	: El-Câmiu's-Sahih
Konusu /Dili	: Kütüb-ü Sitte/Arapça
Ketebesî (Tarihi)	:
Ölçüleri	: 195 x 283 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	:
Müellifi	: Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail
el-Buhâri (194-256 / 810-870)	
Müstensih	:
Yazı	:Nesih
Mücellidi	: ...
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi meşin

Bugünkü Durumu : Cilt üzerindeki deformasyon oldukça fazladır. Sertâbla, alt kapak ve miklebin birleştiği yerde yırtılmalar meydana gelmiştir. Kapakların kenarları siyaha yakın bir deri onarılmıştır. Miklebilidir.

Ön ve arka kapak aynı karakterde tam zemin olarak tezyîn edilmiş olup, eserin miklebi bulunmaktadır (Fotoğraf:146-147).

Zencirekler, Post-Samarralardan oluşmuştur. Zencireklerden sonra 6 sıra soğuk cetveller kullanılmıştır (Fotoğraf:148).

Cildin köşebent uygulaması bulunmamaktadır.

Tam zemin olarak yapılan geometrik süslemenin merkezinde 12 kollu, 3 çizgiden oluşan bir yıldız yer almaktadır. Bu yıldızın ortasında ise yine 3 çizgili, 12 kollu bir yıldız daha bulunmaktadır. Yıldız kollarının kesiştiği bölgelerde farklı geometrik desenler oluşturulmuştur. Yıldız kollarının içleri altın kakmalar, balık pulları ve 4 kollu minik yıldızlarla süslenmiştir. Geometrik süslemenin etrafı ise, 3 sıra düz cetvelle sınırlandırılmıştır (Fotoğraf:146-147).

Eserin miklebi ise, kapaklarla uyumlu olarak geometrik tarzda yapılmıştır.

Zencirekler Post- Samarralardan oluşmuş, mikleb şemsesi ise iç içe geçmiş 12 kollu yıldızdan oluşmuştur. Şemse dışında ise zemin tamamen 4 kollu küçük yıldızlar, altın kakmalarla, balık pullarıyla, dik ve yatay çizgilerden oluşmuş tığlarla kaplanmıştır. Mikleb tezyinâtı soğuk cetvellerle sınırlandırılmıştır (Fotoğraf:149).

Sertâb ise kartuşlara ayrılmış, her bir kartuşun içi farklı geometrik desenler, Post-Samarralarla süslenmiştir. Altın kakmalar da süsleme de yer almaktadır (Fotoğraf:150).

Kapak içleri sarı kağıtla kaplanmıştır. Sertâb içinin tezyinâtı kahverengi deri ile kaplı olması, kapak içlerinin de tezyinâtı olduğunu düşündürmektedir (Fotoğraf:151).

Vakıf yazısında Mir Ali bin Mir Veli ismi geçmektedir (Fotoğraf:152).

Değerlendirme: Eserin ketebesini mevcut değildir. Cildi oluşturan 4 kollu çift tahrirli yıldızlar XIII. yy. sonu ile XIV. yy. sonunda kullanılmıştır. Ayrıca 22. örneğimiz olan “‘El Câmiu’s Sahih” isimli örneğimizle aynı müellifin eseridir ve aynı külliyyâtın cildir. Bütün bu özellikler bize XIV. yy. sonlarına tarihlendirmemize imkân vermektedir.

Katalog No	: 24
Çizim	: 40
Fotoğraf No	:153-157
Envanter No	: 275
Eserin Adı	: Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Te'vîl
Konusu /Dili	: Tefsir / Arapça
Ketebesî (Tarihi)	:
Ölçüleri	: 176 x 245 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 192
Müellifi	: Molla Husrev Muhmmmed b. Feramuz Tarsusî (öl. 885/1480)
Müstensih	: Ahmed b. Muhammed Bulkını
Yazı	: Talik
Mücellidi	:
Malzeme ve Rengi	: Koyu kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları yırtılmış olan eserimiz onarım görmemiştir. Miklebsizdir.

İki kapak aynı tasarıma sahiptir (Fotoğraf:153).

Zencirekler; “S”şeklinde yapılmıştır ve cetveller arasında yer almaktadır (Fotoğraf:154).

Köşebent tasarımı, 4 kollu minik yıldızların girift bir şekilde yan yana sıralanmasından oluşmuştur (Fotoğraf:155).

Şemse; dilimli, oval tarzda olup, salbek mevziinde 3 minik adet soğuk, minik damlaya benzer süslemeler bulunmaktadır. Şemse içleri de yine 4 kollu minik yıldızların girift olarak yan yan sıralanması ile müzeyyendir. Şemseyi çeviren tahrirlerin dilim aralarında da yine minik damlaları görmekteyiz (Fotoğraf:156).

Kapak içleri kâğıt kaplı olan eserimizin, İzzet Hasan Daredevî'ye ait vakıf mührü vardır (Fotoğraf:157).

Değerlendirme: Ketebesiz olmayan eserimizin dilimli-oval tarzda olması bize XV. yy. ait olma ihtimalini düşündürmektedir.

Katalog No	: 25
Çizim	: ...
Fotoğraf No	:158-163
Envanter No	: 288
Eserin Adı	: Et-Tegîb ve't-Terhib
Konusu /Dili	: Hadis / Arapça
Ketebesi (Tarihi)	: 823/1420
İstinsah Tarihi	:
Ölçüleri	: 215 x 335 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 370
Müellifi	: Ebû Muhammed abd-el-Azim b. Abd el-Kavi el-Munzırı (581-656 / 1175-1287)
Müstensih	: Ahmed b. Muhammed Bulkını
Yazı	: Nesih
Mücellidi	
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Oldukça yıpranmış olan eserimizin sırtı kopmak üzeredir. Sırtın eserden ayrılmasını önlemek amacıyla küçük çaplı onarımlar yapılmıştır. Cilt üzerinde renk solmaları görülmektedir. Miklebsizdir.

Eserde deformasyon oldukça fazla olduğu için cildin tezyinâtını belirlemek oldukça güç olmaktadır. Fakat iki kapağında aynı karakterde yapıldığı tahmin edilmektedir (Fotoğraf:158).

Zencirekler, 4 kollu yıldız ve aralarında dökülmüş altın kakmalardan oluşmaktadır (Fotoğraf:159).

Köşebentler dilimli olarak tasarlanmıştır köşebent içleri kıvrık dallar üzerinde rûmililerle süslenmiş, dökülmüş olan altın kakmalarla tezyinât tamamlanmıştır. Köşebentin ucunda ucunda tepelik formu motif bulunmaktadır (Fotoğraf:160).

Şemse formu, ön kapak silindiği için alt kapağa göre tanımlanmaya çalışılmıştır. Şemse 12 dilimli, düz- yuvarlak olarak tasarlanmış, şemsenin alt ve üst uçları sündürülerek ovale hazırlıklı hale getirilmiştir. Sündürülen kısımlara ise tepelik formunda salbekler eklenmiştir. Şemse içi de yine köşebentlerle uyumlu olacak şekilde doldurulmuştur. Şemse dilimlerinin orta kısmında, içleri noktalı düğümlü tığlar, aralarında ise sadece noktalı tığlar yer almaktadır (Fotoğraf:161).

Kapak içi kahverengi deri üzerine, düz-yuvarlak bir şemse ile tezyin edilmiştir. Şemse yuvarlağı 3 tahrirden oluşmaktadır. Yine şemsenin etrafını üzerinde eşit aralıklarla yerleştirilmiş 4 adet kakmalı düğümlerin bulunduğu tek tahrir bir daire çevirmektedir. Düğümlerin yanında ve ucunda birer adet olmak üzere 3 tığ yer almaktadır. Şemsenin içini ise kolları beşgen motiflerinden oluşmuş 5 kollu yıldız tamamlamaktadır. Yıldızın merkezinde ise geometrik geçmeler bulunmaktadır. Şemse içindeki ve şemse yuvarlağının etrafındaki altın kakmaların bir çoğu mevcuttur (Fotoğraf:162).

Eserde mikleb mevcut değildir.

Hüseyin Kethüda b. Yusuf Ağa'ya ait vakıf mührü bulunmaktadır (Fotoğraf:163).

Değerlendirme: Eserin ketebesini 823/1420'dir. Kütahya Vahid Paşa Kütüphanesine ait 969 envanter no'lu, "Tenvîrû'l-Metâlî" isimli eser³⁰¹ (744 /1343), XIV. yy. tarihlendirilmiştir. Aynı kütüphaneye ait 2562 envanter no'lu "Gâyetü'l Beyân fî Şerhi'l Hidâye" isimli eser³⁰² (756 /1355), XIV. yy. ortalarına tarihlendirilmiştir. Aynı kütüphaneye ait bir başka eserde 2584 envanter no'lu

³⁰¹ Latife Durmuş, a. g. t. , s.116-118.

³⁰² Latife Durmuş, a. g. t. , s.119-121.

‘Gunyetü’l-Münye alâ Mezheb-i Ebû Hanife’’(844 /1440) isimli eser³⁰³, XIV. yy. sonları XV. yy. başlarına tarihlendirilmiştir. Zikredilen eserlerle, bizim eserimiz

tepelik formuna benzeyen salbekleri açısından benzerlik göstermektedir. Bizde eserimizi, adı geçen örneklerle kıyaslayarak ve eserimizin ketebesini de göz önünde bulundurarak XV. yüzyılın ilk yarısına tarihlendiriyoruz.

³⁰³ Latife Durmuş, a. g. t. , s.144-146.

Katalog No	: 26
Çizim	: 41-42
Fotoğraf No	:164-171
Envanter No	: 298
Eserin Adı	: Nizami't-Tevârih
Konusu /Dili	: Ortadoğu/ Farsça
Ketebesı (Tarihi)	: İstinsah Tarihi: 843 /1439
Ölçüleri	: 165 x 284 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 149
Müellifi	: Nâsıreddin Ebû Sâid Abdullah b. Ömer el-Kâdî el-Beyzâvî (öl.692 /1293)
Müstensih	: Ali b. Yakub
Yazı	: Talik
Mücellidi	
Malzeme ve Rengi	: Koyu kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Cildin özellikle kapak kenarları yıpranmış ve yırtılmıştır. Kurt yenikleri belirgin bir şekilde görülmektedir. Mikleblidir.

İki kapak aynı forma sahiptir (Fotoğraf:164).

Üç sıra halinde ikili gruplardan oluşan soğuk cetvellerin arasında, geometrik geçmeler şeklinde yapılan zencirekler yer almaktadır (Fotoğraf:165).

Köşebentleri düz çekilmiş cetvellerin içinde yine geometrik geçmelerden oluşan kompozisyon oluşturmaktadır (Fotoğraf:166).

Kapağın iç kısmında ise yıldızla çekilmiş cetveller bulunmaktadır.

Şemse yuvarlak formda olup, şemse içi geometrik geçmelerle doldurulmuştur. Bu geçmeler baklava deseni oluşturacak şekilde yıldızlarla geçilerek içleri soğuk bırakılmıştır. Şemse yuvarlağının dışında 3'er sıra soğuk cetvel arasında ince ‘‘s’’ şeklinde sarmal zencirekler geçilmiştir. Şemse yuvarlağına son olarak yıldızlı tahrir çekilerek, alt ve üst kısımları sündürülmüş ve uçlarına da tepelik formu salbekler eklenmiştir (Fotoğraf:167).

Miklebli olan cildin, mikleb tezyinâtı da kapaklarla uyumlu olarak yapılmıştır. Mikleb şemsesi yuvarlak formdadır ve şemse içi geometrik geçmelerle süslüdür. Şemse içinde de bazı kısımlarda yıldızlar kullanılmıştır. Yuvarlağın dışında yine yıldızlı tahrirler çekilmiş, salbek mevziinde ise düğümler bulunmaktadır. (Fotoğraf:168). Sertab yıldızlarla süslenmiş, iki kartuşa bölünmüştür. Kartuşların içi ise örgü tarzında süslemeyle tamamlanmıştır (Fotoğraf:169).

Kapak içleri kahverengi, tezyinâtsiz deri ile kaplanmıştır (Fotoğraf:170).

İzzet Hasan Daraendevî'ye ait vakıf mührü bulunmaktadır (Fotoğraf:171).

Değerlendirme: Eserimizin ketebe kaydı 843/1439 tarihini göstermektedir. Ayrıca eserimize şemse formu ve yıldızlı olmasıyla benzeyen bir örnek, Ayasofya-2882 envanter no'lu ‘‘Sirâcü'l-Mülük’’ isimli eserdir³⁰⁴. Eserin ketebe kaydı 842 / 1438'dir. Başka bir eserde, 1655 envanter no'lu ‘‘Buhari Nısfu Envar’’ isimli eserdir³⁰⁵. Eserin şemse formu ve altın kullanılması bizim eserimizle benzer yönleri sahiptir. Adı geçen eser 846 tarihini göstermektedir. Adı geçen örnekler ışığında ve eserimizin ketebe kaydını da göz önünde bulundurarak cildimizi XV. yy. ilk yarısına tarihlendiriyoruz.

³⁰⁴ Fazilet Dülger, *Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Yazmaları Cild Örnekleri*, s.65-66.

³⁰⁵ Kâmile Dağar, a.g.s., s.66-67-68-69.

Katalog No	: 27
Çizim	: 43
Fotoğraf No	:172-175
Envanter No	: 26
Eserin Adı	: El-Mufasssal
Konusu /Dili	: Arapça /Gramer
Ketebes (Tarihi)	: İstinsah Tarihi: 642/1244
Ölçüleri	: 144 x 270 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 167
Müellifi	: Câr-Allah Ebû'l-Kasım Mahmud b. Ömer ez-Zamahşerî (467 -538 /1075-1144)
Müstensih	: Ahmed b. Bayezed
Yazı	:
Mücellidi	: Nesih
Malzeme ve Rengi	: Koyu kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Cilt oldukça yıpranmış durumdadır. Muhtelif yerlerinde yırtılmalar ve kurt yenikleri bulunmaktadır. Miklebsizdir.

Cildin ön ve arka kapağı aynı karaktere sahiptir (Fotoğraf:172).

Zencirekler geometrik geçmelerden oluşmaktadır. Cildin kapak kenarları da yırtılmış ve rengi solmuş olduğundan zencireği çeviren cetveller belirsizleşmiştir (Fotoğraf:173).

Köşebentleri düz cetveller oluşturmaktadır ve köşebentlerin iki ucunda birer adet balık pulu bulunmaktadır (Fotoğraf:174). Cetvelin şemse merkezinin karşısına rastlayan kısmının üzerinde de 3 adet balık pulu mevcuttur.

Şemse; düz –oval tarzda olup, içleri geometrik bezemelidir. Şemse çizgisinin etrafını sarmal zencirekler çevirmektedir. Salbek kısmında ise sarmal örgüler uzanmaktadır. Sarmal örgülerin uç kısmına yakın düğümler mevcut olup, daha sonra sarmal örgülerle bu kısım tamamlanmaktadır (Fotoğraf.175).

Kapak içleri kâğıt kaplı olup, eser miklebsizdir.

Eserde vakıf mührü mevcut değildir.

Değerlendirme: Eserin istinsah tarihi XIII. yy. gösteriyor olmasına rağmen, cildin süsleme özellikleri bize daha geç bir tarihi işaret etmektedir. Benzer örneklerle yapılan kıyaslamalar bu görüşümüzü desteklemektedir. Cilt kapakları ile eserin tarihi uyumlu değildir ve kapakların esere sonradan takılma ihtimali mevcuttur.

Kıyaslanan örnekler; 05 Ba 886 envanter no’lu ‘‘Akaid ve Kelâm’’ konusunda yazılan eser³⁰⁶ XV. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Hadis konusunda yazılan 05 Ba 135 envanter no’lu eser³⁰⁷ de XV. yüzyılı göstermektedir. Aynı şekilde 05 Ba 554 ve 05 Ba 549 envanter no’lu eserlerde³⁰⁸ aynı tarihi göstermektedir. Burdur İl Halk Kütüphanesi’ ne ait 479 envanter no’lu et –Tefsir fî’l Kura isimli eserin³⁰⁹ istinsah tarihi de 830/1426 ‘dır. Dolayısıyla bizim eserimizin tarihinin de XV. yüzyılı gösterme ihtimali imkân dahilindedir.

³⁰⁶ Savaş Maraşlı, *Amasya II. Bayezid Kütüphanesi’ndeki XV. ve XVI. Yüzyıl Ciltleri*, E.Ü. Sos. Bil. Ens. Basılmamış Y.L. Tezi. Kayseri 2005, s. 72.

³⁰⁷ Savaş Maraşlı, a.g.t. , s. 92.

³⁰⁸ Savaş Maraşlı, a.g.t. , s. 93 , s.96.

³⁰⁹ Mustafa Yıldırım, A. Serpil Odabaşı, a. g. m. s.298.

Katalog No	: 28
Çizim	: 44-45
Fotoğraf No	: 176-182
Envanter No	: 646
Eserin Adı	: El-Câmiu's-Sahih
Konusu /Dili	: Kütüb-ü Sitte / Arapça
Ketebesi (Tarihi)	: İstinsah Tarihi: 867/1462
Ölçüleri	: 200 x 300 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 300
Müellifi	: Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail-
el Buhâri (194-256 /810-870)	
Müstensih	: Ahmed b. Muhammed b. Ali
Yazı	: Nesih
Mücellidi	: ...
Malzeme ve Rengi	: Koyu kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Cilt kapağının kenarları oldukça yıpranmış, deri üzerinde yırtılmalar, kurt yenikleri bulunmaktadır. Mikleblidir.

Ön ve arka kapak aynı karakterde süslenmiştir (Fotoğraf:176).

Cildin zencirek tezyinâtı sırt sırta iki sıra Post Samarra ve aralarındaki boşluklarda 4 kollu çiçeklerden oluşmaktadır. Zencirekler cetveller arasında bulunmaktadır (Fotoğraf:177).

Köşebentler düz-soğuk cetvellerden yapılmıştır ve köşebent uçlarına minik tepelik formu eklenmiştir (Fotoğraf:178).

Şemse 12 dilimli yuvarlak tasarlanıp, alt ve üst kısımlarına tepelik formlu salbekler sündürülmüş, böylece ovale hazır hale getirilmiştir. Şemse içini yıldız ve yıldız kolları arasında geometrik şekiller süslemiştir. Şemse içinde ise yoğun bir şekilde altın kakmalar kullanılmıştır. Bu kakmaların çoğu dökülmüş durumdadır (Fotoğraf:179).

Miklebi olan cildin sertâbı tezyinâtsiz iken, mikleb şemsesi Mühr-ü Süleymanlı'dır. Mikleb zemini kare karakterli, ortası noktalı desenlerin yan yana sıralanmasıyla tezyin edilmiştir. Aynı süslemeyi yıldızın içinde ve yıldız köşeleri ile şemse yuvarlağı arasındaki boşlukta görmekteyiz. Burada kullanılan motifler zencireklerde de yer almaktadır. Zencirekten sonra 3+3 şeklinde sıralanan soğuk cetveller bulunmaktadır. Muhtemelen kapaklarda ki cetvellerin sıralanması da bu düzende olmaktadır (Fotoğraf:180).

Kapak içleri kartuşlar içinde rûmili, kahverengi deriden oluşmaktadır. Mikleb içi de aynı şekilde deri kaplıdır. Sertâb içi ise kâğıtla kaplıdır (Fotoğraf:181).

Mustafa Seyyid ismine ait vakıf mührü vardır (Fotoğraf:182).

Değerlendirme: Eserimizin istinsah tarihi 867/1462 yılını göstermektedir. Eserin süsleme tarzı tarihi ile uyumlu olduğunu göstermektedir. “Manzumetü’l-Hilafiyat” isimli³¹⁰, Yazmalar: 05 Ba 369 envanter no’lu eser, bizim örneğimizle şemse ve tezyinât olarak benzetmektedir. Eserin tarihi 831/1428’dir. Sözü edilen eserde bizim cildimizi desteklemektedir. Dolayısıyla örneğimizi XV. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³¹⁰ Savaş Maraşlı, a.g.t. , s. 86-87.

Katalog No	: 29
Çizim	: 46
Fotoğraf No	:183-187
Envanter No	: 538
Eserin Adı	: El-Câmiu's-Sahih
Konusu /Dili	: Kütüb-ü Sitte / Arapça
Ketebesi (Tarihi)	:
Ölçüleri	: 200 x 303 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 189
Müellifi	: Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail-
el Buhâri (194-256 /810-870)	
Müstensih	:
Yazı	: Nesih
Mücellidi	:
Malzeme ve Rengi	: Koyu kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Eserin kapakları üzerinde tahribat oldukça fazla, cilt üzerinde kırılma mevcuttur. Kapak kenarlarında onarım emaresi bulunmaktadır. Mikleblidir.

Ön ve arka kapak aynı karakterde tezyin edilmiştir (Fotoğraf:183).

Cildin zencirek tezyinâtını cilt üzerinde ki tahribattan dolayı belirlemek güç olmaktadır.

Köşebentler ise iki dilimli olarak yapılmış, dilim aralarını tığlar süslemektedir. Dilimlerin içini noktalar doldurmaktadır (Fotoğraf:184).

Şemse 8 dilimli yuvarlaktan ovale geçişe hazırlıklı hale getirilmiştir. Alt ve üst kısımlarındaki dilimler biraz sündürülerek uçlarına tepelik formlu salbekler eklenmiştir. Şemsenin içini iç içe geçmiş 12 yapraklı çiçek formu süslemiştir. Bu formun merkezinde de 6 yapraklı küçük bir çiçek yer almaktadır. Şemse dilimlerinin etrafına tahrir çekilmiş ve bunların üzerinde de içleri altın kakmalı düğümler yer almaktadır (Fotoğraf:185).

Miklebi bulunan cildin sertâb ve miklebinde tezyini bir unsur bulunmamaktadır. Miklebtteki renk bozulmaları bariz bir şekilde görülmektedir (Fotoğraf:186). Mikleb ve sertâbın iç kısımları kâğıt kaplıdır. Cildin kapak içleri ise rûmiler bulunan kıvrık dallı, kahverengi deri ile kaplıdır (Fotoğraf:187).

Her hangi mühre bir veya kayda rastlanılmamıştır.

Değerlendirme: Eserin ketebe kaydı mevcut değildir. Fakat eserimiz 28. eserimiz olan El- Câmiu'Sahih isimli örneğin süsleme özelliği ile benzemektedir. Eserimiz XV. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Bizde cildimizi benzer özelliklerinden dolayı XV. yy. tarihlendirmeyi uygun buluyoruz.

Katalog No	: 30
Çizim	: 44-48
Fotoğraf No	:188-193
Envanter No	: 289
Eserin Adı	: Cevâhiru'l Esrâr ve Zevâhiru'l- Envâr
Konusu /Dili	: Fars Dili ve Edebiyatı / Farsça
Ketebesî (Tarihi)	:
Ölçüleri	: 177 x 270 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	: 258
Müellifi	: Abdullah Feth-Allah b. Mahmud b. Ahmed b. Şa'ban el –Mavsili
Müstensih	: Muhammed b. Ahmed el-Harisi
Yazı	: Talik
Mücellidi	:
Malzeme ve Rengi	: Kızıl kahve

Bugünkü Durumu : Eserin üzerinde kurt yenikleri görülmektedir. Nem ve rutubetten kaynaklı olduğu tahmin edilen lekeler bulunmaktadır. Bantlarla tutturulmak suretiyle işlem yapılmıştır. Miklebsizdir.

İki kapak aynı tasarıma sahiptir (Fotoğraf:188).

Cildin kapak kenarları 6 sıra cetvelle başlamış, sonra yaldızlı sarmal zencirekle devam etmiştir. Daha sonra yine 2 sıra cetvel yer almaktadır (Fotoğraf:189).

Köşebent uygulamasında ise; yıldızlı çeyrek dairenin içi balık pullarıyla süslenmiş, daha sonra ince 3 sıra olarak çekilen tahrir çeyrek dairenin etrafını sarmış, sonra yıldızlı sarmal zencirek, yine 2 sıra cetvel ve en son iç içe geçmiş balık pulu, ortalarında tığlar kullanılmıştır (Fotoğraf:190).

Ön ve arka kapak şemseleri aynı şekilde oval ve salbekli olarak tasarlanmasına rağmen ön kapak şemse içi rûmillerle bezeliyken (Fotoğraf:191), arka kapak şemse içinde geçmeler tarzında bezeme üslubu dikkati çekmektedir (Fotoğraf:192) Şemse etrafı da köşebentler de olduğu gibi yıldızlarla tahrirlenmiştir. Salbekler ise örgü tarzında, yıldızlı ve düğümlü olarak uygulanmıştır.

Miklebi olmayan eserin kapak içleri kâğıt kaplıdır.

İzzet Hasan Darendeî'ye ait vakıf mührü mevcuttur (Fotoğraf:193).

Değerlendirme: Amasya II. Bayezid İl Halk Kütüphanesi'ne ait, Yazmalar: 05 Ba 311 envanter no'lu eser³¹¹, süsleme özellikleri, şemse formu açısından örneğimizle benzetilmektedir. Eser XV. yy sonu ya da XVI. yy başına tarihlendirilmiştir. Başka bir örnek ise Süleymaniye, Reisü'l-Küttâb: 226'da kayıtlı olan “Câmiu's-Sahih li'l-Buhari” isimli eser³¹² süsleme özellikleri açısından kıyasladığımız örnektir. Zikri geçen eserde XV. yy. son çeyreğine tarihlendirilmiştir. Bizde örneğimizi benzer niteliklere sahip olmalarından ötürü ve de XV. yy ikinci yarısından itibaren yıldız kullanıldığını düşünerek, örneğimizi XV. yy. tarihlendirmeyi uygun görüyoruz.

³¹¹ Savaş Maraşlı, a.g.t. , s. 111-112.

³¹² Ahmet Saim Arıtan, *Konya Dışındaki Müze ve*, s.274-275.

Katalog No	: 31
Çizim	: 49
Fotoğraf No	:194-197
Envanter No	: 665
Eserin Adı minMetâlii'l-Envâr	: Şerh-ü Tevâili'l-Envâr
Konusu /Dili	: / Arapça
Ketebesî (Tarihi)	:
Ölçüleri	: 190 x 132 mm.
Varak(Yaprak) Sayısı	:
Müellifi Tûni	: Muineddin Hasan b. Muhammed et-
Müstensih	: Ahmed b. Muhammed Bulkını
Yazı	: Talik
Mücellidi	
Malzeme ve Rengi	: Koyu kahverengi meşin
Bugünkü Durumu	: Cildin kapak kenarlarında deri kesilmek suretiyle işlem görmüştür. Miklebsizdir.

İki kapak aynı formda süslenmiştir (Fotoğraf:194). Zencirekler aşınmadan dolayı tespit edilememiştir.

Köşebentler 24. eserimizde olduğu gibi 4 kollu minik yıldızların bir arada kullanılmasından müteşekkildir (Fotoğraf:195).

İki kapağın aynı karakterden oluşturulduğu şemse ise; 10 dilimli, oval bir forma sahiptir. Uç kısımlarında yer alan salbekler ise tepelik formundan müteşekkildir. Şemse içleri, yine köşebentleri oluşturan 4 kollu yıldızların girift bir şekilde uygulanmasıyla müzeyyendir (Fotoğraf:196).

Kapak içleri ise kâğıt kaplıdır. İlk sayfada, **Vakf-ı Emine Hasbeten Lillâhi Teâlâ** ibaresi yer almaktadır (Fotoğraf:197).

Değerlendirme: Ketebe kaydı olmayan eserimizin klasik döneme yaklaşan dilimli, oval şemsesi XV. yy. tarihlendirmeye imkân vermektedir.

V.BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu çalışmada Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunan, Darende Sadrazam Mehmet Paşa Kütüphanesi'ne ait olan yaklaşık 700 civarında yazma eser arasından seçilen 31 adet eserin cilt kapağı seçilerek süsleme unsurları incelenmiştir. İncelenen eserlerin temel özelliği Anadolu Selçuklu döneminin süsleme karakterini yansıtmasıdır. Bu süsleme karakteri Beylikler Döneminde de yansımalarını devam ettirmiştir. Dönem içerisinde tezyinât özellikleri yavaş yavaş kendini klâsik döneme hazırlamıştır. İncelenen koleksiyon içinde bu etkiyi açıkça görmekteyiz.

V.1. Konu

Araştırma konusu olan 31 eser farklı konularda yazılmıştır. Farklı konularda yazılan eserlerin malzemesinde, tekniğinde, kompozisyonunda bir değişiklik söz konusu değildir. İncelenen eserlerin konularına göre dağılımı ise şu şekildedir;

2 eser (Katalog 1-7) Mantık, 2 eser (Katalog 3-25) Hadis, 3 eser (Katalog 4--20) Fıkıh, 8 eser (Katalog 5-6-14-15-16-17-19-24) Tefsir, 8 eser (Katalog 9-10-11-18-22-23-28-29) Kütüb-ü Sitte Şerhi, 1 eser (Katalog 13) Arap Dili ve Edebiyatı, 1 eser (Katalog 26) Ortadoğu, 1 eser (Katalog 27) Gramer, 1 eser (Katalog 30) Fars Dili ve Edebiyatı olarak belirlenirken, (Katalog 2-8-12-21-31) no'lu eserlerde ise konu belirlenememiştir.

V.2. Dil

İncelenen eserler içinde 2 katalog (Katalog 26-30) Farsça yazılırken, diğer kataloglarımız ise Arapça yazılmıştır.

V.3. Ketebe Kaydı

İncelediğimiz eserlerin arasında 5 örneğimizin (Katalog 2-5-10-14-25) ketebe kaydı, 5 örneğimizin istinsah tarihi (Katalog 11-20-26-27-28) bulunmaktadır. Eserlerden 1 tanesinin ise (Katalog18) hem ketebesi hem de istinsah tarihi vardır. Kalan eserlerimizde ise herhangi bir tarihe rastlanılmamıştır.

V.4. Tarihlendirme

İncelenen cilt kapakları tezyinât özellikleri dikkate alınarak ve süsleme özellikleri benzer olan eserlerle kıyaslanarak tarihleri belirlenmeye çalışılmıştır. Kıyaslanan eserler ise cilt alanında yapılan tezler ile seminer çalışmalarından oluşmaktadır. Sivas Ziya Bey Kütüphanesi, Kütahya Vahid Paşa Kütüphanesi Halil Nuri Bey Kütüphanesi, Türk-İslâm Eserleri Müzesi, Çorum Hasan Paşa Yazma Eserler Kütüphanesi, Bursa Yebek, Ankara Etnoğrafya Müzesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv ve Yayın Dairesi Başkanlığı, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Burdur İl Halk Kütüphanesi, Süleymâniye Kütüphanesi, Amasya II. Bayezid Kütüphanesi koleksiyonlarına ait olan eserlerdir. Bu eserler içerisinde XIII. yüzyıla ait olan kataloglar (Katalog 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17), XIV. yüzyıla ait olan kataloglar (Katalog 18-19-20-21-22-23), XV. yüzyıla ait olan kataloglar (Katalog 24-25-26-27-28-29-30-31)'dir.

İncelenen eserlerden (katalog 14-27) 2 tanesinde eser ve cilt orijinalliğinin problemli olduğu kanatine varılmış, kapakların esere sonradan takılmış olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Eserlerden (katalog 9) 1 tanesinin ise kapaklarla mikleb şemseleri uyumlu değildir ve miklebin kapağa sonradan eklendiğine dair emâreler mevcuttur.

V.5.Ebat

İncelenen eserlerin içinde en büyük ebatlısı 215x335 mm. ölçülerine sahip olan 288 envanter no'lu (Katalog 25) örneğimiz iken, en küçük ebatlısı 185x1135 mm. ölçülerine sahip olan 96 envanter no'lu (Katalog 1) eserimizdir.

V.6. Deri Cinsi ve Rengi

İncelenen eserlerin tamamı meşinden yapılmıştır. Kullanılan renk kahverengi ve tonlarıdır.

V.7. Yazı

İncelenen eserler içinde 10 eser (Katalog 1-3-7-13-14-16-18-24-26-31) tâlik hatla yazılmışken, 17 eser (Katalog 2-4-5-6-8-9-10-11-15-17-19-22-23-25-27-29-30)

nesih hatla yazılmıştır. Eserlerden 3 tanesi ise (Katalog 12-20-21) nestalik hatla yazılmıştır.

V.8.Mücellid

İncelenen eserlerin içinde sadece 1 tanesinde (Katalog 4) mücellidin imzasına rastlanılmıştır. Düz cetvellerden oluşan köşebentlerin içinde, 3 tane mühür içerisinde mücellidin adı olan “Yusuf” ismi yazmaktadır.

V.9. Tamir Durumu

İncelenen eserler içinde 10 eserimiz (Katalog 8-9-10-11-16-17-22-23-28-29) onarım görmüşken, 4 eserimiz de (Katalog 14-25-30-31) sadece bantlarla birbirine tutturulmak suretiyle ve yıpranan deri kesilerek işlem görmüştür. Diğer eserlerde ise onarım gördüğüne dair bir emâre yoktur.

V.10. Kapak

İncelenen eserlerin 28 tanesinde (Katalog 3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31) ön ve arka kapak aynı karakterde yapılmışken, eserlerin 3 tanesinde (Katalog 1-2-16) ön ve arka kapak farklı karakterde yapılmıştır. Eserlerimizden 1 tanesi ise (Katalog 30) ön ve arka kapak şemse formu aynı olmakla beraber şemse içi tezyinâtı farklı yapılmıştır.

V.10.1. Kapak Şemse Çeşidi

Eserlerin tamamı soğuk baskılı olup, 1 örneğimizin (Katalog 9) mikleb şemsesi mülevven tarzda yapılmıştır. İki eserde ise (Katalog 26 ve 30) yaldızlı ve soğuk baskılıdır.

V.10.2. Kapak Şemse Formu

İncelenen eserler içinde 2 tanesinde (Katalog 1-2) ön kapağın şemsesi, şemse yuvarlağı olmayan 8 kollu yıldızdan oluşmaktadır. Daire şeklinde olan yuvarlak formu eserlerimizin sayısı ise (Katalog 3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17) 15 tanedir. Eserlerin içinde 4 tanesi (Katalog 18-19-20 (Katalog 1 arka kapak)) dilimli-yuvarlak formdan oluşmaktadır. Eserlerden 2 tanesi (Katalog 22-23) tam zeminli

olarak tasarlanmıştır. Eserlerimizin içinde 3 tanesi (Katalog 25-28-29) dilimli-yuvarlak olup, sündürülerek ovale hazırlıklı hale getirilmiştir, 1 eserimizin de (Katalog 26) yuvarlak tasarlanıp uçları sündürülmüştür. Eserlerden 6 tanesi ise (Katalog 21-24 -27-30-31) oval tasarlanmışken 1 örneğimizin de (Katalog 2) arka kapak şemsesi kartuşlar içindeki Post-Samarra motiflerinin alt ve üst kısımlarının kademeli olarak azaltılıp çoğaltılmasından oluşturulmuş şemse formu vardır.

V.10.3.Kapak Şemse Tezyinâtları

Eserlerimizin içinde geometrik bezemeye sahip olan örneklerin sayısı (Katalog 1-2-3-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-31) 28 iken 1 örneğin (Katalog 30) sadece arka kapak tasarımı geometrik bezemeye sahiptir. Eserlerden 2 tanesi (Katalog 4-25) rûmîlerle bezeliyken, 1 örneğimizin (Katalog 30) sadece ön kapağı rûmî bezeme tarzındadır. Eserlerden 1 tanesinin süslemesi (Katalog 29) nebâti olarak yapılmıştır. Bezemelerde genel olarak kullanılan tezyinât ise Mühr-ü Süleyman, geometrik geçmeler, tam zemin tezyinâtlı 12 kollu yıldızlar, minik çiçekler, balık pulları, altın kakmalar, tığlardan oluşmaktadır.

V.11.Salbek

İncelenen eserlerden 8 tanesinin (Katalog 20-25- 26-27-28-29-30-31-) salbeği varken, kalan örneklerin (Katalog 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-21-22-23-24) salbeği bulunmamaktadır.

V.11.1.Salbek Tezyinâtı

Eserlerden 1 tanesinin (Katalog 20) salbeği şemseyle bağlantısız yapılmış ve salbek baklava deseni verilerek altın kakmalarla süslenmiştir. Eserlerden 4 tanesi ise (Katalog 25-26-28-29) uçları sündürülerek salbek eklenmiş ve ovale hazır hale getirilmiştir. Bu 4 örneğinde salbekleri tepelik formunda oluşturulmuştur. Örneklerden 1 tanesi (Katalog 31) dilimli- oval şemsenin ucuna tepelik formu eklenmesiyle oluşturulmuştur. Örneklerden 1 tanesi ise (Katalog 27) oval şemsenin uçlarında sarmal örgüler ve örgülerin bitmesine yakın düğümlerden müteşekkildir.

Örneklerden 1 tanesinin (Katalog 24) salbek mevziinde, damla şeklinde soğuk olarak yapılmış, 3 minik damla formu görmekteyiz.

V.12.Zencirek

Eserlerin zencirekleri ise şu şekildedir; kataloglardan 4 tanesi (Katalog 1-2-3-4-18) kartuşlardan oluşmuş, 1 tanesi (Katalog 2) Post-Samarra motifleriyle, 1 tanesi (Katalog 3) karenin içinde helezonlardan oluşmuş, 2 tanesi (Katalog 4-18) kartuşlar içinde tepelik formundan oluşmuştur. Kataloglardan 1 tanesi ise (Katalog7) dilimli kartuşlar içinde tepelikli ve uçları rûmîli motiflerden oluşmuştur. Eserlerimiz içinde 7 örnek ise (Katalog 5-6-10-13-15-26-27) geometrik geçmelerden müteşekkildir. Kataloglarımızdan 1 tanesinde (Katalog 8) tepeliklerden oluşmuş zencirekler mevcuttur. Kataloglardan 2 tanesi ile (Katalog 11-12), 2 zencireği olan 1 örneğin de ikinci zencireğinde (Katalog 22) , ters-düz tepeliklerin yan yana sıralanmasından oluşmuştur. Katalogların 1 tanesi (Katalog 14) daire formu üzerinde rûmîlerden oluşmuştur. Eserlerden iki zencireği olan 1 örneğin ikinci zencireği (Katalog 17) ve 1 katalogta (Katalog 23) Post-Samarralardan oluşmaktadır. Eserlerimizin 1 tanesinde (Katalog 19) zencirekler armudi formdan oluşan köşebentlerle birleşik şekilde ve içleri geometrik geçmeler ve soğuk noktalarla müzeyyendir. Zencireklerden 2 tanesinde (Katalog 20-25) ve iki zencireği olan 1 örnekte, (Katalog 22) zencirek motiflerini çift tahrirli 4 kollu yıldız ve aralarında altın kakmalar oluşturmaktadır. Zencireklerden 2 tanesinde (Katalog 24-30) sarmal “S”lerden oluşmuş zencirekler mevcutken, 1 örneğimizin (Katalog 30) zencireği yaldızlı sarmal zencirektir. Kataloglardan 1 tanesini de (Katalog 28) sırt sırta iki sır Post –Samarra ve aralarında 4 kollu çiçekler oluşturur. Bazı eserlerimizinde (Katalog 9-16-21-29-31 (Katalog 17 de 1. zencirek)) oluşan deformasyon sonucu zencirek motifleri belirlenememiştir.

V.13.Köşebent

İncelenen katalogların 5 tanesinde (Katalog 16-17-22-23-31) köşebent bulunmamaktadır. Diğer eserlerimizde köşebent bulunmaktadır.

V.13.1.Köşebent Tezyinâtı

İncelenen eserlerden 3 tanesi (Katalog 1-8-12) düz cetvel ve köşelerde birer altın kakma ile uçlarında uzun tığlardan oluşmakta, 2 eser (Katalog 2-15) düz cetvellerden oluşmaktadır. Eserlerden 1 tanesi (Katalog 4) düz cetvellerin içinde mücellid ismi yazan 3 adet mühürden müteşekkildir. Eserlerden 3 tanesinin (Katalog 3-11-28) köşebentleri düz cetvellerden oluşmakta olup, içinde ve dışında farklı sayılarda balık pullarıyla tezyin edilmiştir. Eserlerden 4 tanesinin (Katalog 5-6-10-28) köşebentleri düz cetvel olup, iki ucunda tepelik formu mevcuttur. Eserlerin 1 tanesi (Katalog 7) düz cetvel ve içi soğuk nokta ile müzeyyen, 4 tanesi (Katalog 12-13-14-20) düz cetvel ve içlerinde altın kakmalar kullanılarak uçlarına tığ eklenmiştir. Eserlerin 1 tanesi (Katalog 9) düz cetvel ve içinde 1 adet küçük çiçek bulunmaktadır. Eserlerin 3 tanesi (Katalog 18-25-31) 4 kollu minik yıldızların ve altın kakmaların bir arada kullanılmasından oluşmuştur. 1 örneğimiz (Katalog 19) düz cetvelin ucunda armudi formdan oluşurken, 1 örneğimiz de (Katalog 21) köşebentler dilimli, uçları armudi tarzda olup, köşebent içleri geometrik tarzda süslenmiştir. 1 örneğimizin (Katalog 25) köşebentleri dilimli ve içlerinde kıvrık dallar üzerinde rûmîler ile altın kakmalar bulunmakta iken, 1 örneğimiz (Katalog 29) yine dilimli, dilim aralarında tığlar, dilim içlerinde noktalar mevcuttur. Eserlerin 1 tanesi (Katalog 26) düz cetvel ve içlerinde geometrik geçmelerden oluşmaktadır. İncelediğimiz eserlerin içinde köşebent uygulaması olan son örneğimiz ise (Katalog 30) içleri balık pullarıyla süslenmiş yaldızlı, çeyrek daireden oluşmuştur. Çeyrek dairenin etrafını ise 2 sıra ince cetvel çevirmiştir.

V.14. Mikleb

İncelediğimiz eserlerden 17 tanesi (Katalog 1-2-4-8-9-10-11-12-14-17-18-20-22-23-26-28-29) miklebli iken, 1 örneğimizin (Katalog 3) miklebi kopuk ve kayıptır. Kataloglardan 13 tanesi ise (Katalog 5-6-7-13-15-16-19-21-24-25-27-30-31) miklebsizdir.

V.14.1.Mikleb Şemse Formu

İncelenen eserlerin mikleb şemseleri de, 1 örnek dışında(Katalog 9) kapak şemseleri ile uyum oluşturacak şekilde yapılmıştır. Örneklerimiz 2 tanesinin (Katalog1-2) şemse yuvarlağı olmayan, ön kapak şemsesinin yarısı olacak şekilde 4 kollu yıldızdan oluşmaktadır. Örneklerimizden 2 tanesi (Katalog 4-17) kartuş içinde, 1 örnek (Katalog 8) tam zemin, 1 örneğin şemsesi (Katalog 9) mülevven ve oval tarzda, eserlerimizden 7 tanesi (Katalog 10-11-12-14-23-26-28) yuvarlak formulu olup, 3 örnek (Katalog 11-14-28) Mühr-ü Süleymanlı'dır, 2 örnek (Katalog 11-14) hilâlli, 1 örnek ise (Katalog 23) 12 kollu yıldızdan oluşmuştur. 1 örneğimiz (Katalog 18) kenarları 6 dilimli olacak şekilde ve oval tarzda yapılmıştır. 2 örneğimiz (Katalog 20-29) şemsesiz ve tezyinâtsiz, düz cetvellerden oluşmaktadır. 1 örneğimiz (Katalog 22) miklebi başka bir deri ile kaplı olduğundan belirlenememiştir.

V.14.2.Mikleb Şemse Tezyinâtı

Eserlerimizden 12 tanesi (Katalog 1-2-10-11-12-14-17-18-23-26-28) geometrik, 1 örneğimiz (Katalog 4) rûmîli, 1 örneğimiz (Katalog 8) nebâti, 1 örneğimizde (Katalog 9) nebâti ve rûmîlerle bezenmiştir.

V.15.Sertab

Sertabı olan örneklerimiz 16 (Katalog 1-2-4-8-9-11-12-14-17-18-20-22-23-26-28-29) iken, 2 örneğimizde (Katalog 3-10) sertab kayıptır.

V.15.1.Sertab Tezyinâtı

Sertabın süsleme özellikleri ise şöyledir; 8 örnek (Katalog 9-11-14-18-20-22-28-29) sade bırakılmışken, 2 örneğimizde (Katalog 1-2) sertab küçük kartuşlara bölünerek, içlerinde Post-Samarralardan oluşmuş ve tığlarla birbirine bağlanmıştır. 1 örneğimiz (Katalog 8) tam zemin 4 yapraklı çiçeklerle bezeli, 1 örneğimiz (Katalog 12) kareden müteşekkil 4 kollu yıldızlarla süslenmiş, 1 örnekte (Katalog17) belirlenememiş, 1 örnekte (Katalog 23) yine kartuşlara bölünmüş, geometrik desenler ve Post-Samarralardan 1 örnekte (Katalog 26) sertab 2 kartuşa bölünerek, kartuş içleri örgü tarzında yapılmıştır.

V.16.İç Kapak

İncelediğimiz eserlerin 13 tanesi (Katalog 1-2-4-9-10-11-14-16-17-23-24-27-31) kâğıt kaplanmışken, 16 katalog (Katalog 3-5-6-7-8-12-13-18-19-20-21-22-25-28-29-30) tezyinâtlı kahverengi deri ile ve 2 katalog (Katalog 15-26) sade kahverengi deri ile kaplanmıştır.

V.16.1.İç Kapak Tezyinâtı

İncelenen eserlerin içinde 1 örneğimiz (Katalog 25) yuvarlak şemse formu, geometrik desenli ve altın kakmalardan oluşmaktayken, diğer kataloglarımızın tezyinatları rûmi ve tepeliklerden müteşekkildir.

V.17.Mühür

İncelenen eserlerin içinde 1 tanesinde (Katalog 2) mülkiyet kaydı varken, eserlerin 19 tanesinde (Katalog 3-9-10-11-12-13-14-15-16-18-19-21-22-23-24-25-26-28-30) vakıf kaydı bulunmaktadır.

Eserleri vakfeden kişilerin isimleri ve vakfettiği eserlerin sayıları ise şöyledir; Seyyid Hasan Rıza Paşa 7 eser, İzzet Hasan Darendeви 3 eser, Mustafa Seyyid 2 eser, Yusuf Paşa 2 eser, Hüseyin Paşa 1 eser, Mir Ali bin Mir Veli 3 eser, Osman Raif 1 eser.

Hasan Rıza Paşa'nın kitap vakfiyelerinde şu ifadeler yer almaktadır;

“Bsmillahirrahmanirrahim

Bu kitabı iyilik edenlerin mükafaatını zayi etmeyen Allh'ın muvaffak kıldığı Büyük Vezir Halep Valisi Seyyid Hasan Rıza Paşa vakfetmiş, eski Sadrazam Darendeli Büyük Dedesi Mehmed Paşa'nın kütüphanesine koymuştur. Mutalaası konusunda rehin alınmadan dışarı çıkarılmaması şartını koymuştur. -Kim bunu duyduktan sonra değiştirmeye kalkışırsa günahı değiştirenlerin üzerine olsun. Şüphesiz Allah söylenenleri işitir ve her şeyi bilir.- (Bakara-181) 3 Şaban 1238³¹³”

İzzet Hasan Darendeви'ye ait kitap vakfiyelerinde de şu ifadeler yer almaktadır;

³¹³ Prof. Dr. Ahmed Akgündüz-Doç. Dr. Said Öztürk-Yaşar Baş, Darende Tarihi, İst. 2002, s.490.

“Bu kitabı, Allah’ın rızasını dileyerek vakfettim. İdaresini erkek evladına ve onların evladına verilmesini şart koştum. –Kim bunu duyduktan sonra değiştirmeye kalkışrsa günahı değiştirenlerin üzerine olsun- Allah’ın laneti zalimlerin üzerinedir. Ben Fakir İzzet Hasan Darendevi. Sene 1221(1806)³¹⁴.

Adı geçen diğer vakfiyelerde de benzer ifadeler kullanılmaktadır.

V.18.Mühr-ü Süleyman

İncelenen eserlerin kapak ya da mikleb şemse formunda yer alan “Mühr-ü Süleyman” veya “Davud Yıldızı”olarak bilinen altı köşeli yıldız Müslümanlar tarafından çok kullanılan bir süsleme unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Süleyman Peygamberin yüksüğünde bulunan bu motif güç ve bereketin sembolü olarak uzun yıllar kullanılmıştır.

V.19.Kebikeç

İncelediğimiz eserlerin içinde 1 tanesinde (Katalog 7) “Ya Hafız, Ya Kebikeç” ifadesine rastlanmıştır. “Kebikeç” kelimesi henüz matbaanın olmadığı dönemlerde İslâmi geleneklere göre, el yazması eserleri kitap kurtlarından koruduğuna inanılan bir çeşit tılsımdır. Kelimenin kökeni tam olarak bilinmemekle birlikte, bazı kaynaklar Süryânice olduğunu, bazı kaynaklar da Hint kökenli olduğunu belirtmektedir. Bazı kaynaklarda da bu kelimenin Arap harflerinin rakamlara dönüştürülmüş muska olduğunu ifade eder ki bir çeşit ebced hesabıdır.

V.20.Mahfaza

İncelediğimiz katalogların hiç birinde mahfaza bulunmamaktadır.

³¹⁴ Prof. Dr. Ahmed Akgündüz-Doç. Dr. Said Öztürk-Yaşar Baş, a. g. e. ,s.491.

SONUÇ

Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunan yaklaşık 700 adet yazma eser Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi'ne ait olup, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ne devredilmiştir.

Darende çok zengin bir kültür havzasına sahip bölgelerimizden bir tanesidir. Bu zenginliği yazma eserlerde de müşahade etmekteyiz. Özellikle Sadrazam Mehmet Paşa Kütüphanesine dönemin önemli şahsiyetleri, kitap temininde güçlük çeken talebeler için önemli eserler vakfetmişlerdir. Bu vakfiyelerde öne çıkan ifadeler ise Allah'ın rızasını kazanmak için kitapların vakfedildiği, vakfedilen yerden dışarıya çıkarılmaması ile ilgili hususlardır.

İncelenen kapaklardan 2 tanesi ile 1 eserin miklebinin eserlere sonradan takıldığı tesbit edilmiştir. Bu durum yazma eserlerde rastlanan bir durumdur.

Eserlerin yüzyıllara göre dağılımı şu şekildedir; XIII. , XIV. , XV. , yüzyılı kapsamaktadır. Bu dönemde süsleme özelliklerini Anadolu Selçuklu ve Anadolu Selçuklu etkisinde gelişen Beylikler Dönemi oluşturur. Anadolu Selçuklularının etkisi Klasik Döneme kadar devam etmiştir. Bu döneme gelinceye kadar ciltlerin olgunlaşma sürecini tarihi seyri içinde görmekteyiz.

Bizim incelediğimiz cilt kapaklarının XIII. yüzyıla ait olan örneklerinde (Katalog 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17) şemse özellikleri dairevi yuvarlak formludur. Kullanılan zencirekler kare şeklinde kartuşlardan, Post-Samarra, geometrik geçmeler, ters-düz den-danlı tepelikli, yan yana sıralanmış ters-düz tepelikler ve rûmilerden müteşekkildir. Köşebent uygulamalarında düz cetvelleri görmekteyiz. Bu dönemdeki örnekler içinde sadece 17 numaralı örneğimizin köşebent uygulaması bulunmamaktadır. Bu yüzyılda şemse merkezlerinde (Katalog 3-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15) genellikle Mühr-ü Süleyman kullanılmıştır. Bazı örneklerde de (Katalog 16-17) geometrik geçmeler yer almaktadır. Yine 1 ve 2 numaralı örneğimizde yıldızlardan oluşmaktadır. Süslemelerde kullanılan unsurlar ise yoğun bir şekilde altın kakmalar, balık pulları, tığlardan müteşekkildir.

XIV. yüzyıl ciltlerinde şemseler dilimli olarak karşımıza çıkmaktadır. Katalog 18 ve 19'da şemseler dilimli-yuvarlak yapılmışken, 20. katalogta dilimli- yuvarlak olan şemsenin alt ve üst kısımlarında şemseden müstakil olarak yapılmış salbekler dikkati çekmekte, 21. katalogta yine dilimli-oval şemse kullanılmıştır.

Zencireklerde gördüğümüz motifler ise tepelik formlu, geometrik geçmeli, 4 kollu çift tahrirli ortası kakmalı yıldızlardır.

Köşebentlerdeki uygulama 3 örnekte (Katalog 18-19-20) düz çekilmiş cetveller şeklinde, 21 numaralı katalogta dilimli ve uçları armudi tarzda uzatılarak yapılmıştır. 18 numaralı katalogta düz cetvelin içi minik 4 kollu yıldızlar ve altın kakmalarla süslenmişken, 19 numaralı katalogta düz cetvelin ucunda armudi form bulunmakta, 20 numaralı katalogta düz cetvel içinde 3 altın kakma yer almaktadır. Bu yüzyıla tarihlenen örneklerde; 22. ve 23. kataloglar tam zemin geometrik süsleme özelliği görülmektedir. Bu dönem zencirekleri tepeliklerden, geometrik geçmelerden, 4 kollu çift tahrirli ortası kakmalı yıldızlar ve Post-Samarra motiflerinden, oluşmaktadır. Görmeye alışık olduğumuz balık pulları, altın kakmalar, dik ve yatay oluşmuş çizgiler, tığlar süsleme unsuru olarak devam etmektedir.

XV. yüzyıl örneklerinde XIV. yüzyılda gördüğümüz dilimli-yuvarlak ve dilimli-oval örnekleri görmekteyiz. 24 ve 31. örnekler dilimli-oval, 25 numaralı örnek dilimli-yuvarlak, 26. örnek yıldızlı-yuvarlak 27. örnek düz-oval, 28 ve 29. örnekler dilimli-yuvarlak, 30. örneğimiz de oval ve yıldızlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde 25-26-28-29 ve 31. örneklerde şemsenin sündürülmesiyle oluşturulan salbekler tepelik formludur. Oval olarak tasarlanan 24 numaralı katalogta ise salbek mevziinde 3 adet minik damlayı andıran form bulunmaktadır. 27 ve 30. örneklerde salbekler örgü tarzında yapılmıştır.

Zencireklerde kullanılan motifler sarmal “S”’ler, 4 kollu ortası kakmalı yıldız, geometrik geçmeler, Post-Samarralar olarak görülmektedir.

Köşebentler 24 ve 31 numaralı örneklerde köşebentler 4 kollu minik yıldızların bir arada kullanılmasıyla oluşturulmuş, 25. örneğin köşebenti dilimli ve dilim içleri ise rûmillerle bezenip köşebent ucunda tepelik formu bulunmaktadır. 26 ve 27.

örneğin köşebentlerini ise geometrik geçmeler oluşturmaktadır. 28. örnekte düz cetvelin ucunda yine tepelik formunu görmekteyiz. 29. örneğin köşebent tasarımı iki dilimli ve aralarında tıglardan müteşekkil, 30. örneğin ise köşebentleri yıldızlanmış çeyrek dairenin içinin balık pullarıyla doldurulmasından oluşmaktadır.

XV. yüzyılda süsleme özellikleri olarak altın kakmalar, balık pulları, gülçeler, rûmiler yanında artık yıldızlar da yer almaktadır. Yine bu yüzyılda Anadolu Selçuklularında aşına olduğumuz farklı kapak tasarımının devamı diyebileceğimiz özellik karşımıza çıkmaktadır. 30. örnekte oval ve salbekli olarak tasarlanan şemse karakterinin bezeme üslubu ön ve arka kapakta farklı yapılmıştır. Ön kapakta şemse içi rûmilerle bezeliyken, arka kapakta şemse içi geometrik geçmeler tarzında yapılmıştır.

İncelediğimiz eserlerin kaplama malzemesi olan deride tercih edilen renk ise Anadolu Selçuklularının kullandığı renk olan kahverengi ve tonlarıdır. Kapakların iç kısımlarında da yine dönemin özelliği olarak, -kâğıtla kaplanan eserler dışında- kullanılan malzeme yine deri ve kapakta uygulanan renklerdir. İç kapakların -çok az eser dışında- tezyinâtlı olduğunu da görmekteyiz. İç kapaklarda kullanılan tezyini özelliklerde yine kapaklarla uyum arz etmektedir. 25 numaralı örnekte iç kapakta kullanılan yuvarlak şemse, şemse içi süsleme ile altın kakmaların mevcudiyetini devam ettirmesi, iç kapaklarda kullanılan tezyinât açısından önemlidir.

Eserlerimizin içinde XIII. yüzyıla tarihlenen 417 envanter numaralı 4. örneğimizde köşebentte 3 adet mühür içinde yer alan mücellid imzası önemlidir. Anadolu Selçuklu ve bu üslûbu taşıyan cilt örneklerinde mücellid imzası cildin farklı bölümlerinde yer almaktadır.

Dikkat çeken bir noktada 7 numaralı eserde sayfa başında “Ya Hâfız, Ya Kebikeç” ifadesinin bulunmasıdır. Bu ifade yazma eserleri kitap kurtlarından koruduğuna inanılan bir çeşit tılsım mahiyetindedir.

Eserlerimizin mikleb ve kapak şemse formunda kullanılan Mühr-ü Süleyman motifi de yüzyıllardan beri kullanılmıştır. Güç ve bereketi sembolize eden bu motif Müslümanlara ait bir sembol mahiyetindedir.

Bu araştırmaya konu olan cilt rnekleri, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi'ne ait olup, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nin arşivlerinde mevcut yazma eserlerin içinden, tezyin özellikleri dikkate alınarak seçilen 31 adet eser ciddi olarak onarıma muhtaçtır. Yazma eserlerin restorasyonunu gerçekleştirmek için alana hakim eleman yetiştirilmesinin elzem olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda paha biçilmez değerlere sahip olan yazma eserlerimizi gelecek kuşaklara aktarabilmek için gereken önlemlerin alınması gerekmektedir. Bizim incelediğimiz örnekler zengin bir arşive sahip olan ülkemiz kütüphanelerinden sadece çok küçük bir bölümdür. Araştırmacılarımızın bu alana yönelmesinin teşvik edilmesi ve kültür varlıklarımızın ortaya çıkarılması gerekmektedir. Geleceği köklerinde saklı olan milletimizin sahip olduğu mirası tanınması ve ona sahip çıkması bakımından araştırmacılarımıza büyük görev düşmektedir. Araştırmacılarımızın zerine düşen görevi gerçekleştirmesi için ise eserlere ulaşma imknları kolaylaştırılmalıdır.

VI.BİBLİYOGRAFYA

- Ana Britannica Ansiklopedi* “Ciltçilik”, C.6, İstanbul 1987, ss. 2-4.
- Türk Ansiklopedisi*, “Cilt”, C.11, Ankara 1963, ss. 2-5.
- Uluslararası Cilt San’atı Buluşması Katalog’dan*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 29 Kasım- 8 Aralık, 2012.
- AKAR Azade – KESKİNER Cahide, *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*, İstanbul 1978.
- AKGÜNDÜZ, Ahmed, ÖZTÜRK, Said, BAŞ, Yaşar, *Darende Tarihi*, İstanbul 2002,
- ARITAN, Ahmet Saim, *Konya Dışındaki Müze ve Kütüphanelerde Bulunan Selçuklu ve Selçuklu Uslûbunu Taşıyan Cild Kapakları*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 1992.
- _____, “Ciltçilik”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, C.7, İstanbul 1993, ss.551-557.
- _____, “Selçuklu Cildlerinde İmzalar”, *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi, Bildiriler*, C.1, Konya 2001, ss. 39-42.
- _____, “Selçuklu Cildi’nin Osmanlı Cildi’ne Etkileri”, *H.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu*, Ankara 2001, ss. 29-40.
- _____, “Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı”, *Türkler*, C.7, Ankara 2002, ss.933-943.
- _____, “Anadolu Selçuklu ve Bu Uslûbu Taşıyan Cildlerde Zencirek Tipolojisi Denemesi”, *İSTEM*, S.1, Konya 2003, ss.85-102.
- _____, “Türk Cild San’atı”, *Türk Kitap Medeniyeti*, İstanbul 2009, ss. 60-97.
- _____, “Kur’ân-ı Kerîm Cildleri”, *Marife*, S.2010/3, Konya 2011, ss. 327-364
- _____, *Karamanoğulları Cild San’atı*, Konya 2008, ss.129 -131.
- ARSEVEN, Celal Esat, *Sanat Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul 1975.
- ASLANPA, Oktay, “*Orta Asya’da Cild Sanatı*”, *Erdem*, S.20, Ankara 1991, ss. 505-517.

_____, *Türk Sanatı*, İstanbul 2014.

_____, “*Osmanlı Cilt Sanatı*”, *Türkiyemiz* S.38, İstanbul 1982, s.12.

BALKANAL, Zeynep, “Bilgi ve Sanatı Kaplayan Sanat: Ciltçilik”, *Türkler*, C.12, Ankara 2002, ss.341-349.

BALGALMIŞ, Abdülkadir, “Divriği”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.9, İstanbul 1994, s.452.

BAYRAM, Sadi, “XIV. Asırda Tezhiblenmiş Beylik Dönemine Ait Üç Kur’an Cüzü”, *Vakıflar Dergisi*, S.16, Ankara 1982, s.143-154.

BİNARK, İsmet, “Türk Kitapçılık Tarihinde Cild Sanatı”, *F.Ü. Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu Bildirileri*, Elazığ 1987, ss.91-107.

BİROL, İnci Ayan, DERMAN, F. Çiçek, *Türk Tezyîni San’atlarında Motifler*, İstanbul 2001.

BLOOM, Jonathan M. , *Kâğıda İşlenen Uygarlık*, İstanbul 2003.

BOYDAK, Fatma Şeyma, *Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi’nde Bulunan Selçuklu ve Selçuklu Uslûbunu Taşıyan Cild Kapakları*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. ,Yayınlanmamış Y.L. Semineri, Konya 2014.

CUNBUR, Müjgân, “Türkler’de Cild San’atı”, *Türk Dünyası El Kitabı*, C.2, Ankara 1992, ss.452-463.

ÇAĞMAN, Filiz, “Kanuni Dönemi Osmanlı Saray Örgütü Ehl-i Hiref”, *Türkiyemiz* S.54, 1988, s.11.

ÇİĞ, Kemal, *Türk Kitap Kapları*, Ankara Üniversitesi Türk ve İslam Enstitüsü Yayınları, S.4, Ankara 1953, ss.1-20.

DAĞAR, Kamile, *Halil Nuri Bey Kütüphanesi’ndeki Ortaçağ İslâm Ciltlerinden Bazı Örnekler*, N.E.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Y.L. Semineri, Konya 2018.

DEMİRİZ, Yıldız, “*İslam Sanatında Geometrik Süsleme*” (Bir Envanter Denemesi), İstanbul 2000.

- DERMAN, Uğur, “Cilt ve Ebru Sanatı”, *İslâm Sanatları Tarihi* T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:2084, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No:1117,(www.turkislamsanatlari.com) 25/05/2017.
- DOĞAN, Kadriye, *Ankara Etnoğrafya Müzesi’nde Bulunan Bazı Cild Örnekleri*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Y.L. Tezi, Konya 2008.
- DURAN, Gülnur, “Ali Üsküdârî ve Üslûp Anlayışı”, *Üsküdar Sempozyumu II. 12-13 Mart 2004 Bildiriler*, C.2. , ss.234-239.
- DURMUŞ, Latife, *Kütahya Vahid Paşa Yazma Eser Kütüphanesi’nde Bulunan Beylikler Dönemi Cilt Örnekleri*, N.E.Ü.Sos. Bil. Ens.Yayınlanmamış YL Tezi Konya 2019.
- DÜLGER, Fazilet, *Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Yazmaları Cild Örnekleri*, S. Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Y.L. Tezi, Konya 2008.
- EBERHARD, Wolfram, *Çin Tarihi*, Ankara 1987.
- EDİS, Arife, *Tire Necip Paşa Kütüphanesi’ndeki Cild Örnekleri*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Y.L. Tezi, Konya 2006.
- EVLİYA, Çelebi,(Tam Metin), “*Seyahatname*”, C.3-4, İstanbul 1993 , s.12.
- _____ *Seyahatname*, C.3. İstanbul 1999, s.264-265.
- MARAŞLI Savaş, *Amasya II. Bayezid İl Halk Kütüphanesi’ndeki XIVe XVI. Yüzyıl Ciltleri*” E.Ü.Sos. Bil. Ens. , Basılmamış Y.L.Tezi, Kayseri 2005.
- MAVİLİ Gürcan, “*Süleymaniye Kütüphanesi’ndeki 13. ve 14. Yy’lara Ait Cilt Sanatı Örnekleri*”, M.S.G.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Y.L. Tezi, İst.2002.
- MESARA Gülbün, *Türk Sanatında İnce Kâğıt Oymacılığı(Katı’)*, Ankara1998,s.43.
- ORAL, Zeki, “*Kitap Kitabeleri*”, *Anıt*, S.1, Konya 1949, ss. 5-10.
- ÖGEL, Semra, *Anadolu Selçukluları’nın Taş Tezyinatı*, Ankara 1987.
- ÖZEN, Mine Esiner, *Türk Cilt Sanatı*, Ankara 1998.
- ÖZ, Mehmet Ali, *İslâm Öncesinden Günümüze Darende Tarihinden Kesitler*, Ankara 2001.

- ÖZÖNDER, Hasan, *Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Deyimleri Terimleri Sözlüğü*, Konya 2003.
- PALA, İskender ‘‘Müht-ü Süleyman’’, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.31, İstanbul 2016, s.524-526.
- SARICAOĞLU, Fikret, ‘‘Mehmed Paşa Darendeli’’, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.28, İstanbul 2003.ss.505-507.
- SARITEPE, Sümeyye, *Sivas Ziya Bey Kütüphanesi’ndeki Kitap Kapakları*, Erciyes Üniversitesi,Sos. Bil. Enst. Yayınlanmamış Y.L.Tezi Kayseri 2007.
- SÖZEN, Metin, *Sanat Kavram ve Terimler Sözlüğü*, İstanbul 2014.
- STRZYGOWSKI J.,GLÜCK H. ve KÖPRÜLÜ Fuat, ‘‘Eski Türk Sanatı ve Avrupa’ya Etkisi’’, Ankara.....
- TANINDI, Zeren, ‘‘Cilt’’ *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C.3, İstanbul 1997.
- _____, ‘‘ Osmanlı Sanatında Cilt’’, *Osmanlı Ansiklopedisi*, C.11, Ankara 1999, ss.103-107.
- TEKİN, Zeki, ‘‘Türklerde Dericilik’’, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, C.9,İstanbul 1994, ss.176-178.
- YAVUZ, Mustafa, ‘‘Kebikeç’’, *Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları*, 12-13-14-15, İstanbul- 2006 / 2007 / 2008 / 2009, ss.135-149.
- YAMAN, Bahattin, ‘‘18. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Saray Ehl-i Hıref (San’atkârlar) Teşkilatı’’ *Süleyman Demirel Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi (Prof. Dr. Hasan Gürbüz’e Armağan)*, S.3,1996, s.279.
- YILDIZ, Nuray, *Eskiçağda Yazı Malzemeleri ve Kitabın Oluşumu*, Ankara 2000.
- YILDIRIM, Mustafa, ODABAŞI Ayşe Serpil, Burdur İl Halk Kütüphanesi’nde Bulunan Türkiye Selçukluları ve Beylikler Dönemi Cilt Örnekleri, *Iğdır Üniversitesi Sos. Bil. Dergisi*, S.16, Ekim 2018, ss.283-303.
- [www.malatya.gov.tr/darende.e.t.\(18/01/2019\)](http://www.malatya.gov.tr/darende.e.t.(18/01/2019)).
- <https://hulusi.efendivakfi.org.tr> ,e.t.(22 /01 / 2019)

www.yazmalar.gov.tr

malatyahaber.com , e.t(.22/01/2019)

VII.1.Çizimler Listesi

Çizim: 1.Cildin Bölümleri.

Çizim: 2.Kapağın Bölümleri.

Çizim: 3. Katalog: 1. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l-Bahs, /, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 96. Ön Kapak.

Çizim: 4. Katalog: 1. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l-Bahs, /, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 96. Arka Kapak.

Çizim: 5. Katalog: 1. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l-Bahs, /, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 96. Mikleb.

Çizim: 6. Katalog: 2. Şerh-i Hırzi'l –Emâni ve Vechü't Tehâni, 668 / 1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482. Ön Kapak.

Çizim: 7. Katalog: 2. Şerh-i Hırzi'l –Emâni ve Vechü't Tehâni, 668 / 1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482. Arka Kapak.

Çizim: 8. Katalog: 2. Şerh-i Hırzi'l –Emâni ve Vechü't Tehâni, 668 / 1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482. Mikleb.

Çizim: 9. Katalog: 3. El-Kevâkibü'd-Derari fi Şerh-i Sahihi'l Buhâri, ... /, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 477. Ön Kapak.

Çizim: 10. Katalog: 4. Şerhü'l Hulâsati'l Kübra , ... /, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 417. Ön Kapak

Çizim: 11. Katalog: 4. Şerhü'l Hulâsati'l Kübra , ... /, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 417. Sertâb ve Mikleb.

Çizim: 12. Katalog: 5. El-Keşf an Hakâiki't-Tenzîl , 674 / 1275 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 611. Ön Kapak.

Çizim: 13. Katalog: 6. El-Keşf an Hakâiki't-Tenzîl , ... /, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 460. Ön Kapak.

Çizim: 14. Katalog: 7. Hâşiye alâ Levâmi'il-Esrâr fî Şerhi Metâli'il-Envâr, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 103. Ön Kapak.

Çizim: 15. Katalog: 8. Et-Tefsir fi'l Kıraati's- Seb'a, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 392. Ön Kapak.

Çizim: 16. Katalog: 8. Et-Tefsir fi'l Kıraati's- Seb'a, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 392. Mikleb.

Çizim: 17. Katalog: 9. El-Câmiu's- Sahih, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 137. Ön Kapak.

Çizim: 18. Katalog: 9. El-Câmiu's- Sahih, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 137. Mikleb.

Çizim: 19. Katalog: 10. El-Câmiu's- Sahih, 850 / 1445, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 532. Ön Kapak.

Çizim: 20. Katalog: 10. El-Câmiu's- Sahih, 850 / 1445, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 532. Mikleb.

Çizim: 21. Katalog: 11. El-Câmiu's- Sahih, 841 / 1437, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 590. Ön Kapak.

Çizim: 22. Katalog: 11. El-Câmiu's- Sahih, 841 / 1437, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 590. Mikleb.

Çizim: 23. Katalog: 12. Sıhahü'l Lûga, ... / ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623. Ön Kapak.

Çizim: 24. Katalog: 12. Sıhahü'l Lûga, ... / ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623. Sertâb ve Mikleb.

Çizim: 25. Katalog: 13. Şerh-ü Kasideti'l Bürde, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 344. Ön Kapak.

Çizim: 26. Katalog: 15. Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 238. Ön Kapak.

Çizim:27.Katalog:16.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 239.Ön Kapak.

Çizim:28.Katalog:16.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 239.Arka Kapak.

Çizim:29.Katalog:17.Nihâyetü'l Beyân fi Tefsiri'l-Kur'an, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 519. Ön Kapak.

Çizim:30.Katalog:17.Nihâyetü'l Beyân fi Tefsiri'l-Kur'an, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 519. Mikleb.

Çizim:31.Katalog:18.Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekân Nehreyn 775 /1373, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 591.Ön Kapak.

Çizim:32.Katalog:18.Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekân Nehreyn 775 /1373, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 591.Mikleb.

Çizim:33.Katalog:19.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 513. Ön Kapak.

Çizim:34.Katalog:20. El-İhtiyar, 852/1447, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:539.Ö n Kapak.

Çizim:35.Katalog:20. El-İhtiyar, 852/1447, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 539.Mikleb.

Çizim:36.Katalog:21.Silahü'l-Mü'minin fi'd-Dua, .../...,Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:649. Ön Kapak.

Çizim:37.Katalog:22.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 475.Ön Kapak.

Çizim:38.Katalog:23.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 415.Ön Kapak

Çizim:39.Katalog:23.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 415.Mikleb ve Sertâb.

Çizim:40.Katalog:24.Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Te'vîl, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 275.Ön Kapak.

Çizim:41.Katalog:26.Nizami't-Tevârih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 298.Ön Kapak.

Çizim:42.Katalog:26.Nizami't-Tevârih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 298. Mikleb.

Çizim:43.Katalog:27.El-Mufasssal, 642 /1244, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 26.Ön Kapak

Çizim:44.Katalog:28.El-Câmiu's-Sahih, 867/1462, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 646.Ön Kapak.

Çizim:45.Katalog:28.El-Câmiu's-Sahih, 867/1462, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 646.Mikleb

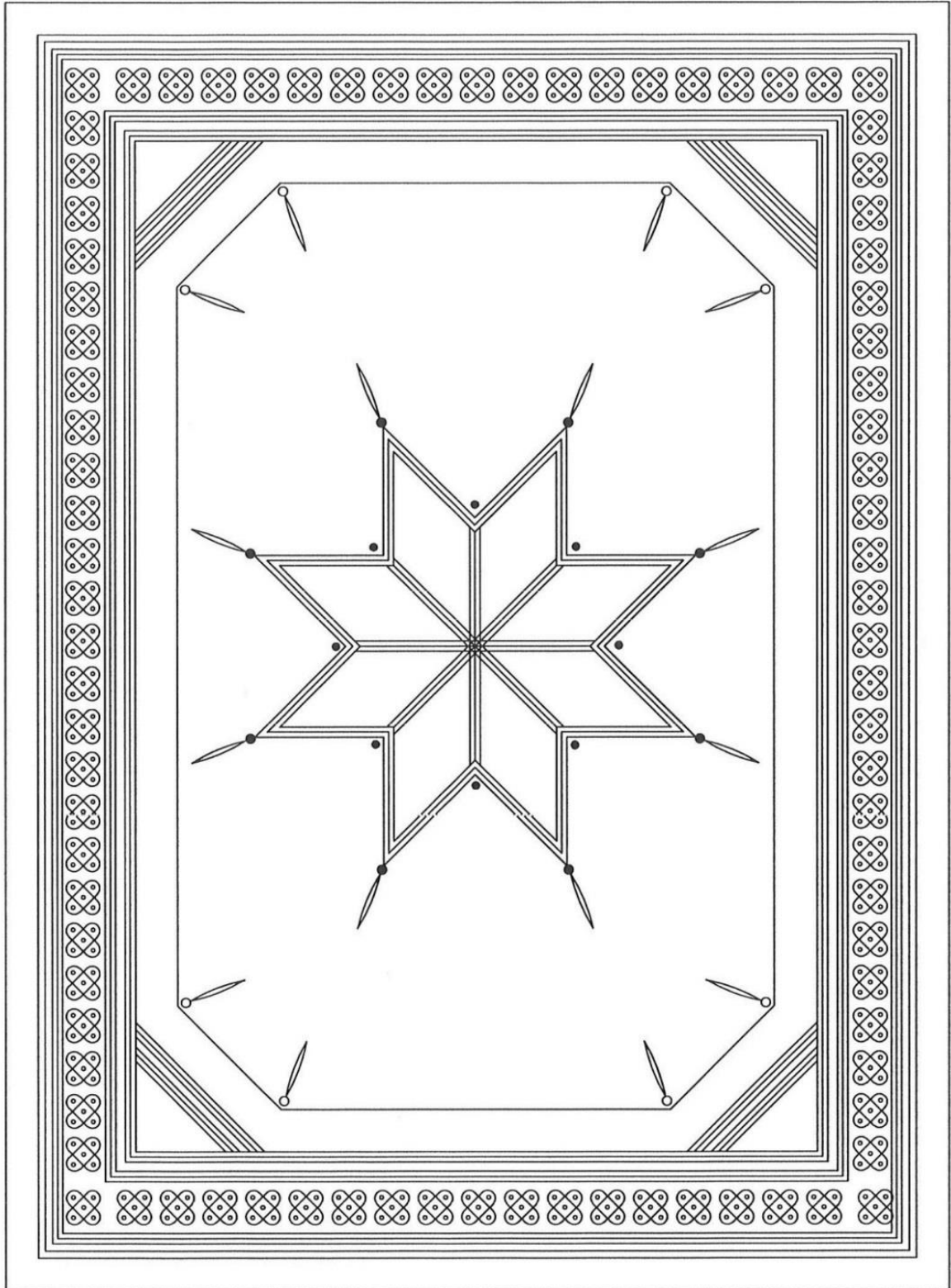
Çizim:46.Katalog:29.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 538.Ön Kapak.

Çizim:47.Katalog:30. Cevâhiru'l Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, .../... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 289.Ön Kapak.

Çizim:48.Katalog:30. Cevâhiru'l Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, .../... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 289.Arka Kapak.

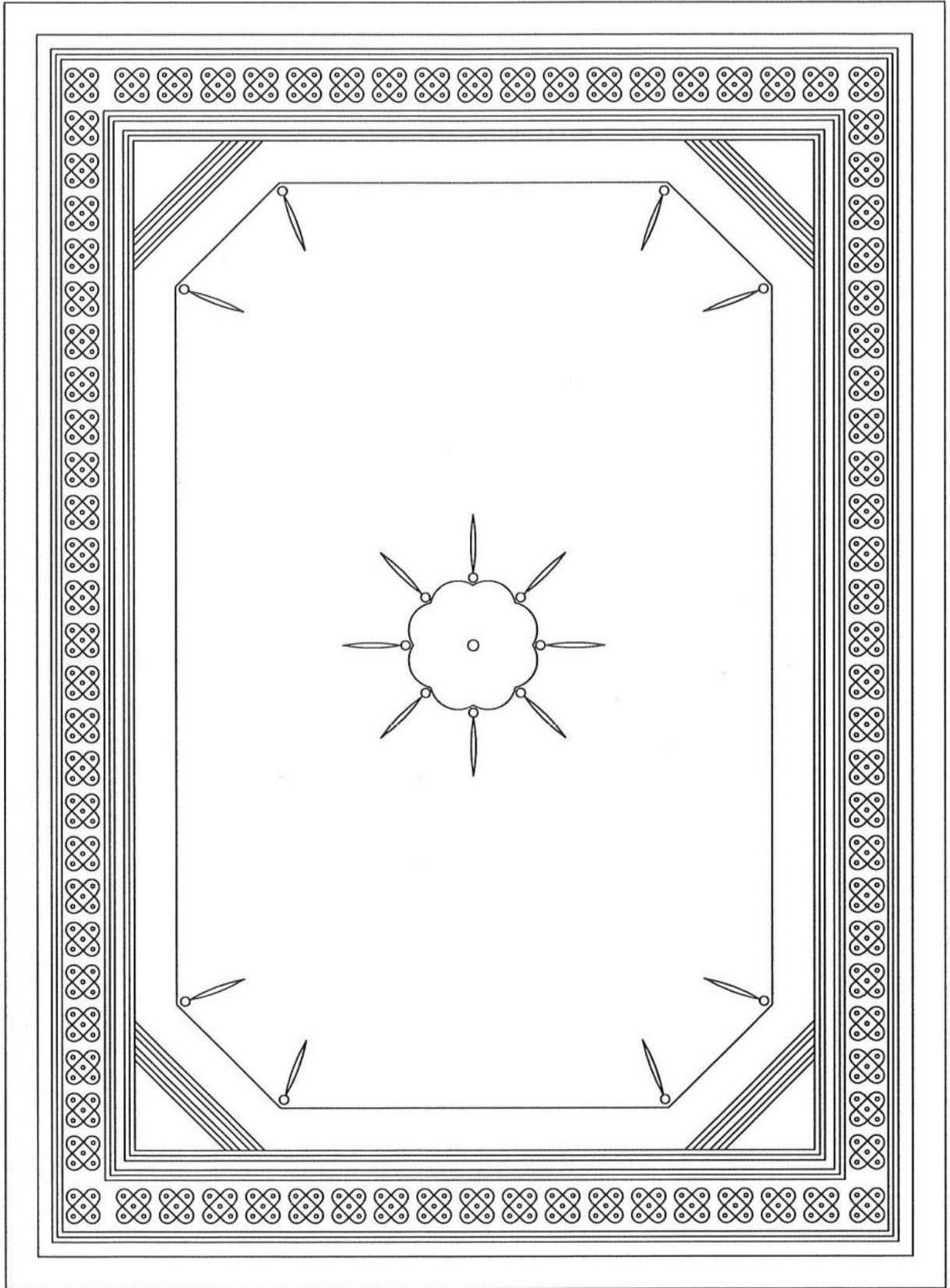
Çizim:49.Katalog:31.Şerh-ü Tevâili'l-Envâr min Metâlii'l-Enzâr, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 665.Ön Kapak.

VII.2.Çizimler

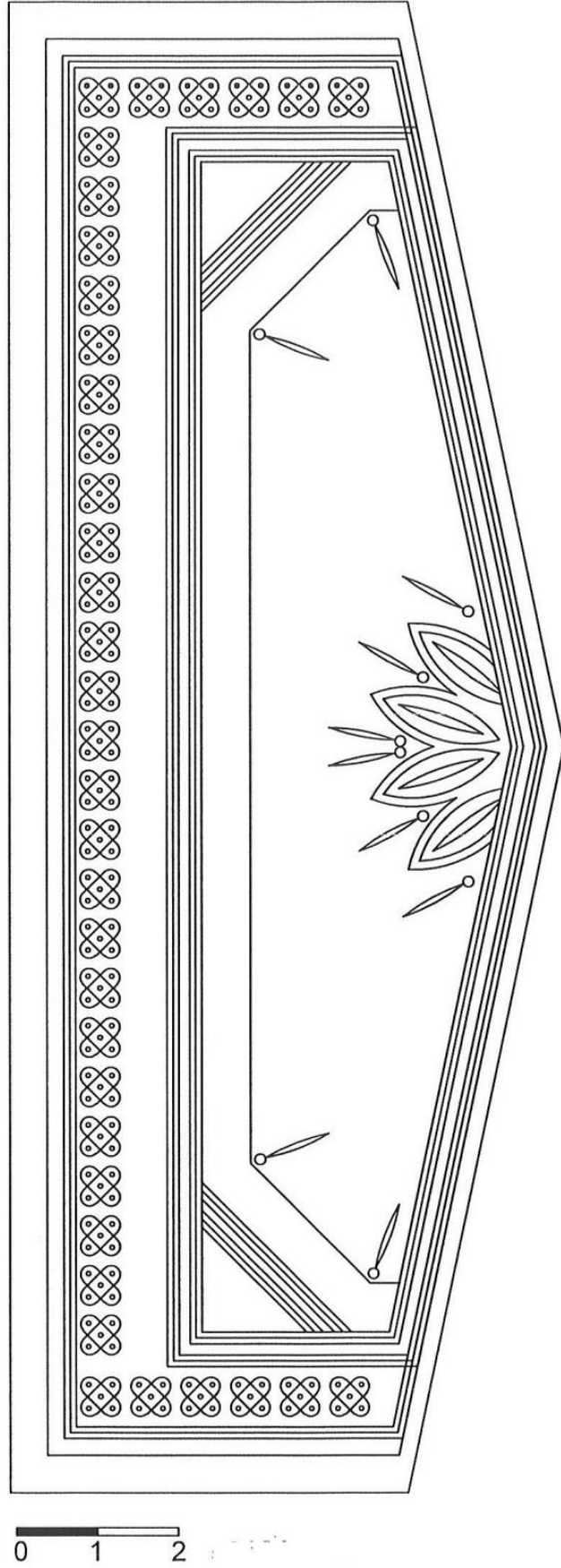

0 1 2

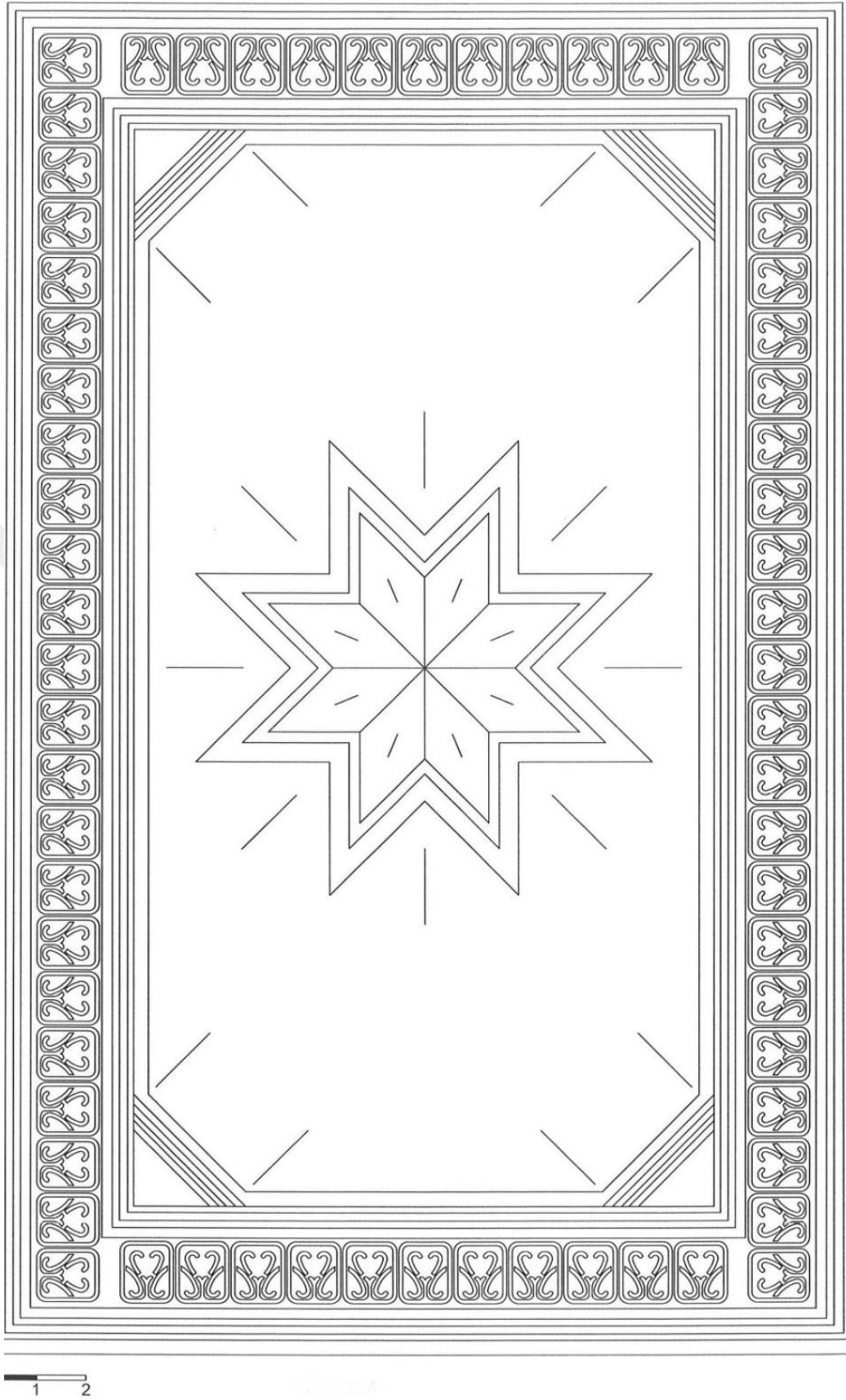
Çizim: 3. Katalog: 1. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l-Bahs,/....., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:
96. Ön Kapak.

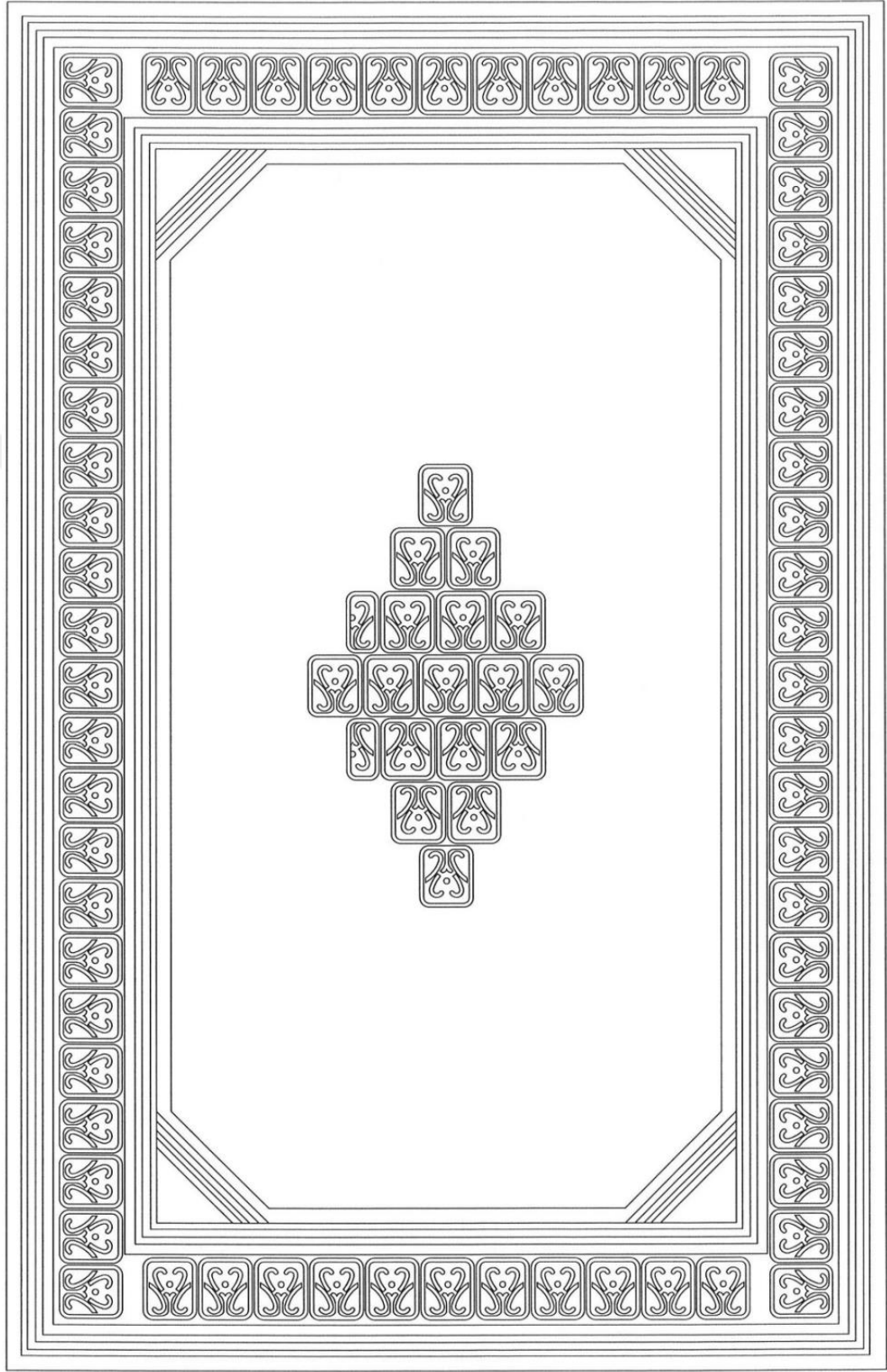
Çizim: 4. Katalog: 1. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l-Bahs,/....., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 96.
Arka Kapak.

Çizim: 5. Katalog: 1. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l-Bahs,, Darende Sadrazam Mehmed PaşaKütüphanesi: 96.
Mikleb

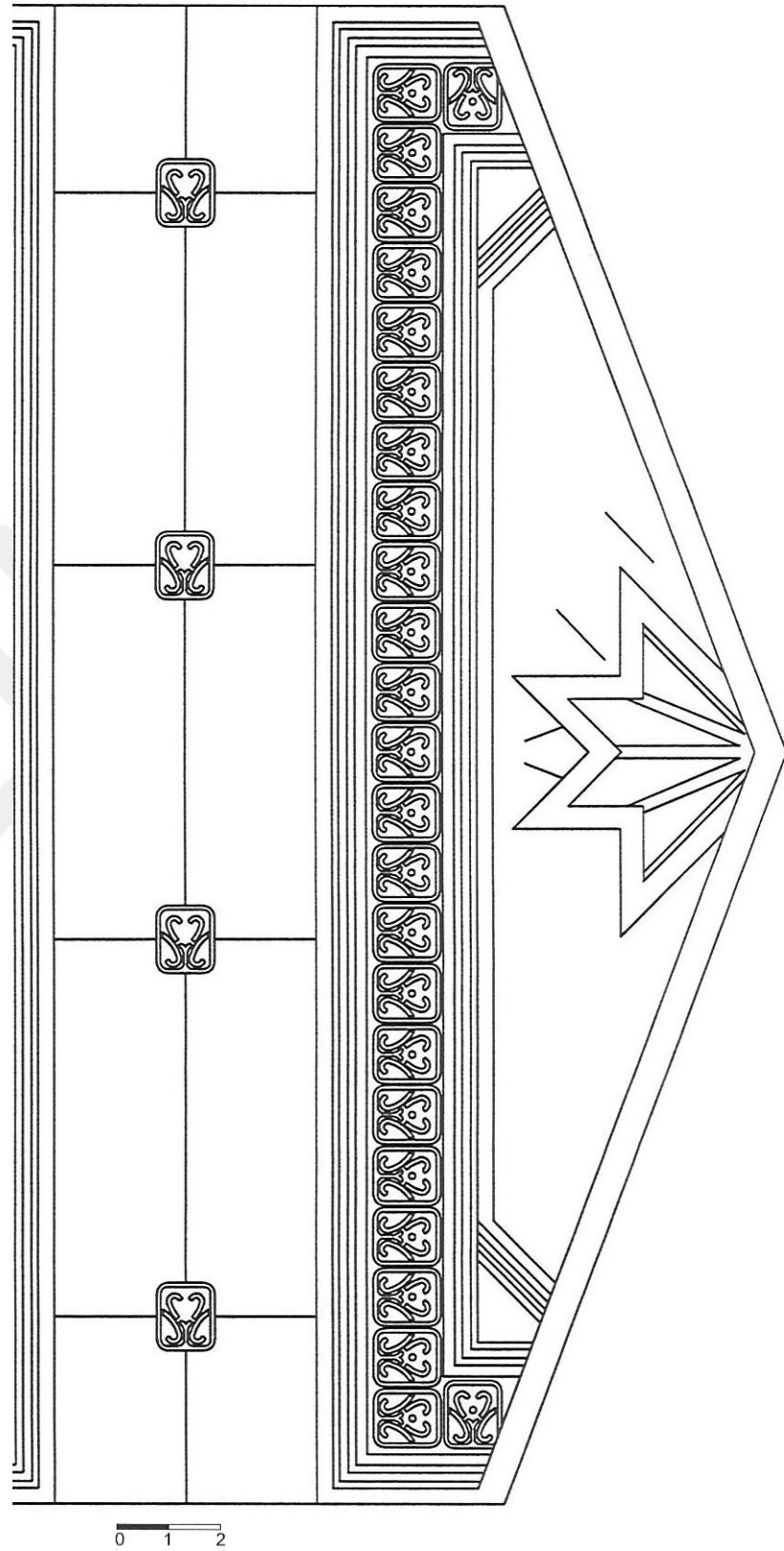

Çizim: 6. Katalog: 2. Şerh-i Hırzî'l –Emâni ve Vechü't Tehâni, 668 / 1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482. Ön Kapak.

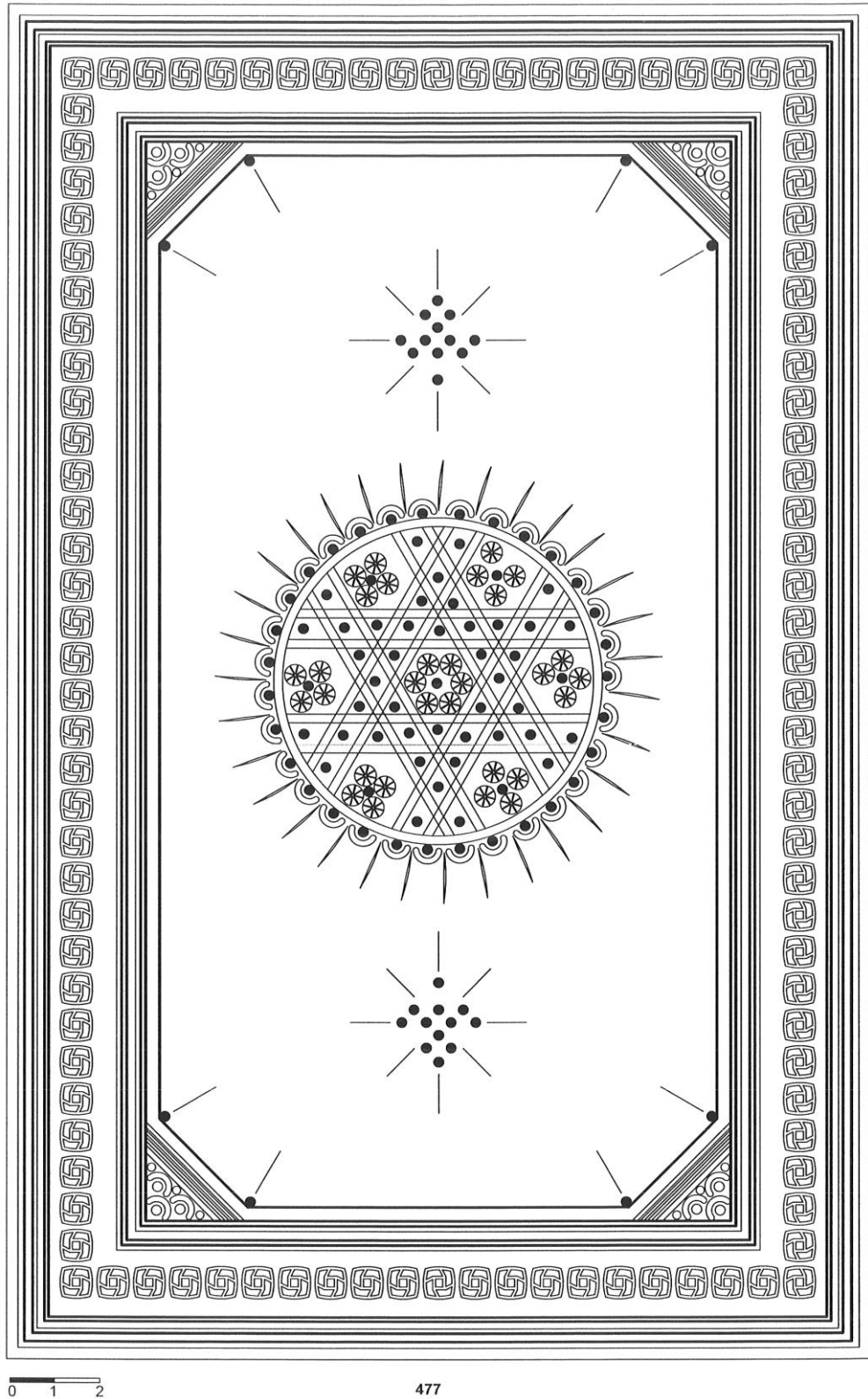

0 1 2

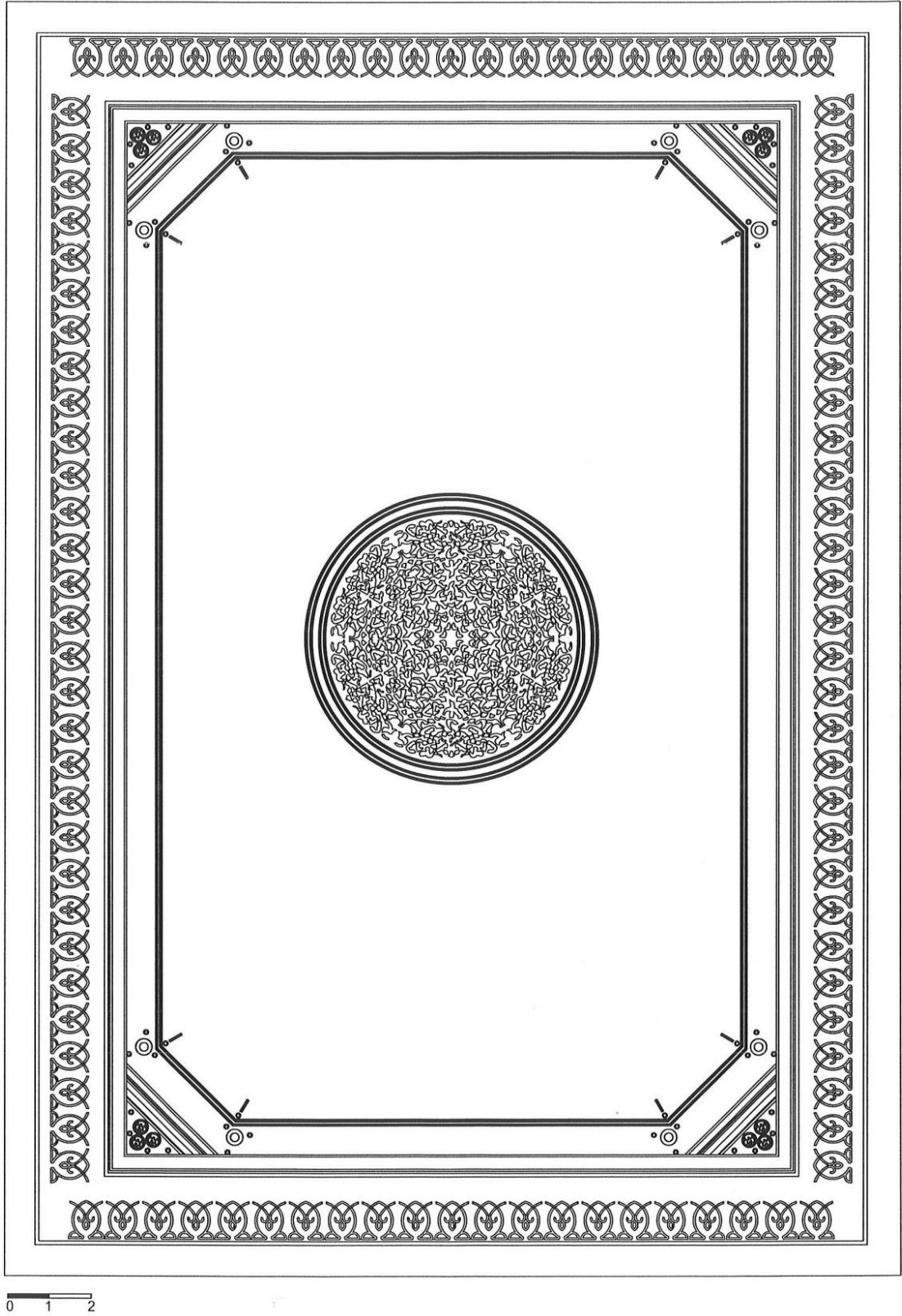
Çizim: 7. Katalog: 2. Şerh-i Hırzî'l –Emâni ve Vechü't Tehâni, 668 / 1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482. Arka Kapak.

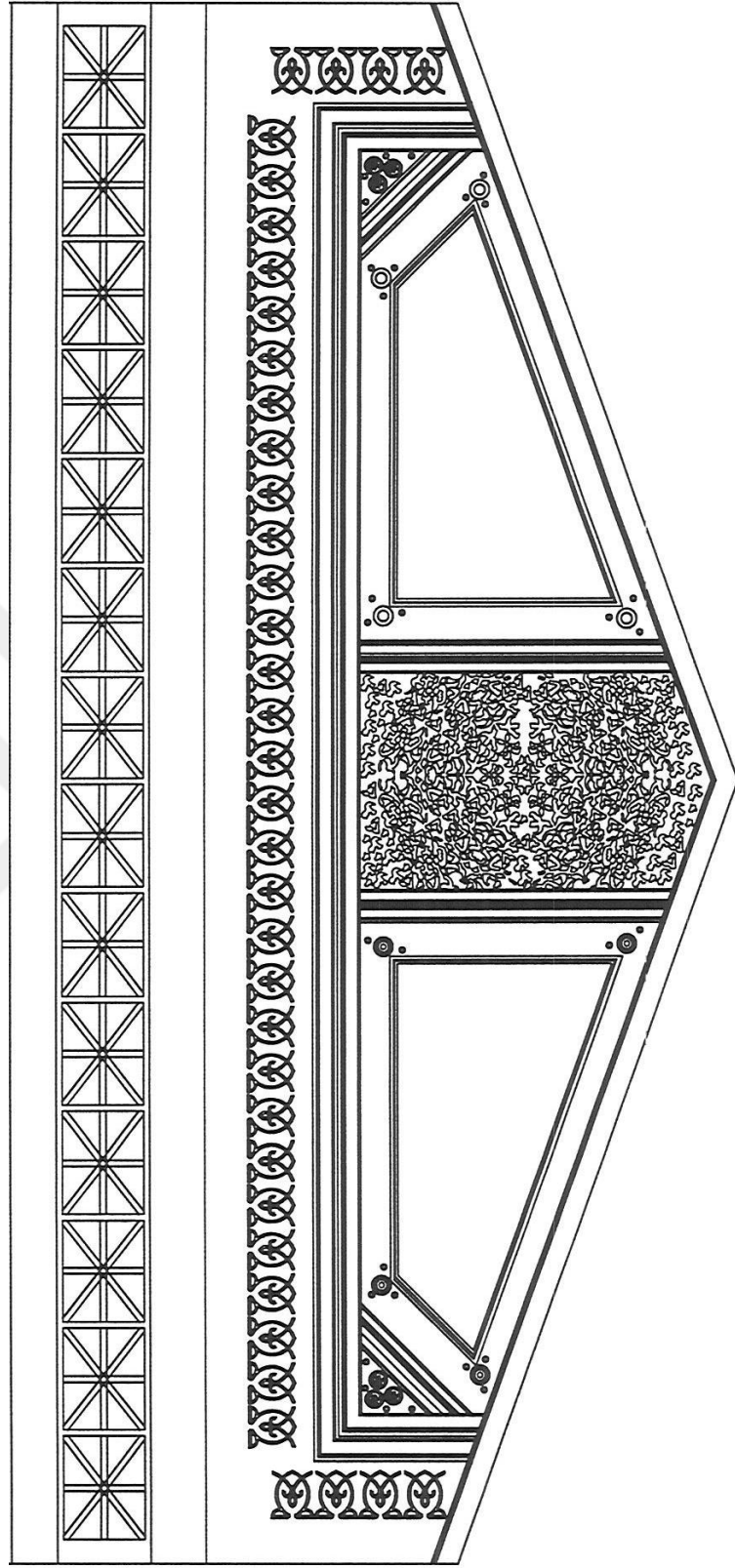
Çizim: 8. Katalog: 2. Şerh-i Hırzî'l –Emâni ve Vechü't Tehâni, 668 / 1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482. Mikleb ve Sertâb.

Çizim: 9. Katalog: 3. El-Kevâkibü'd-Derari fi Şerh-i Sahihî'l Buhârî, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 477. Ön Kapak.

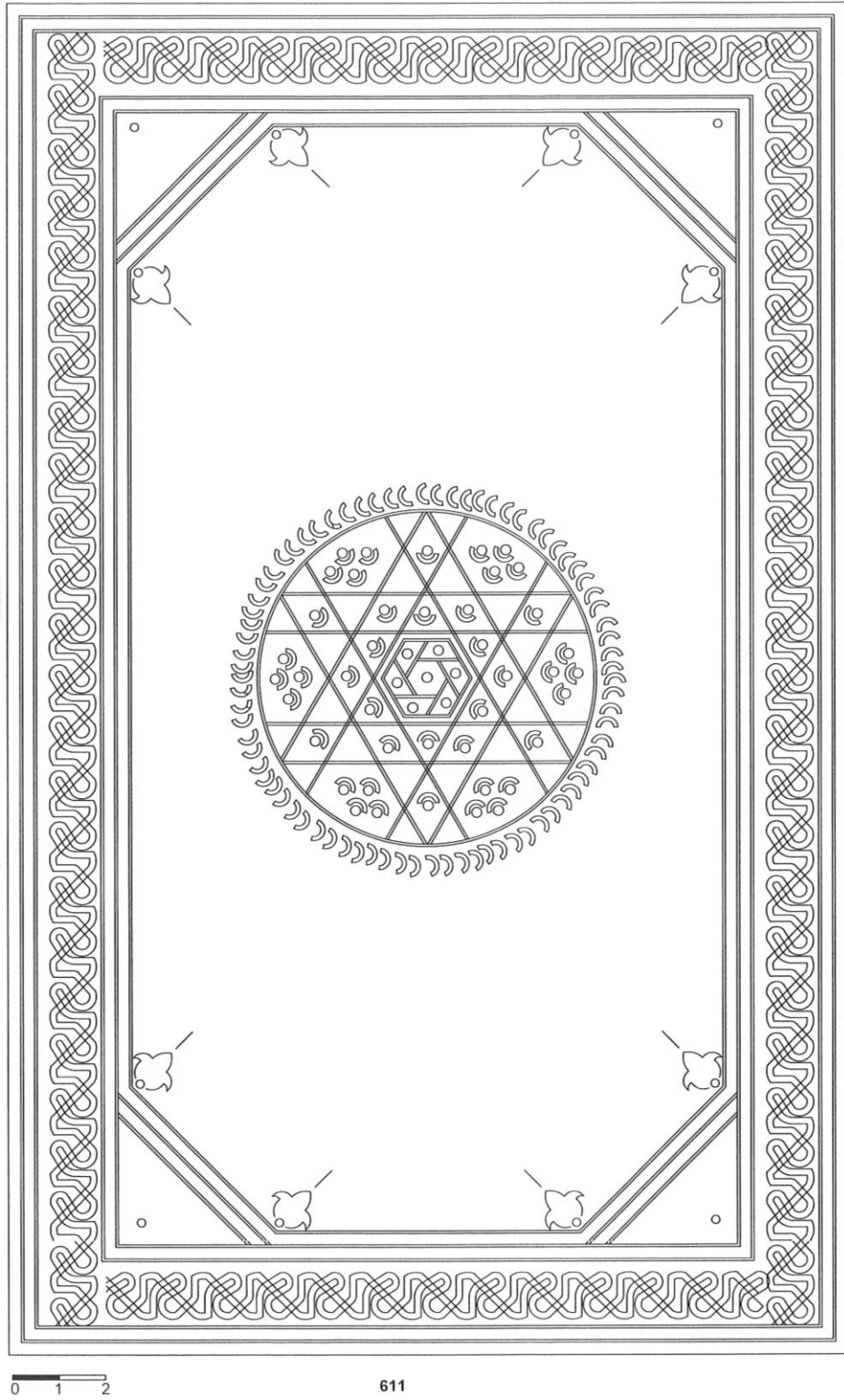
Çizim: 10. Katalog: 4. Şerhü'l Hulâsati'l Kübra , ... / ..., Darü'l-Hadîs Kütüphanesi:
417.Ön Kapak.

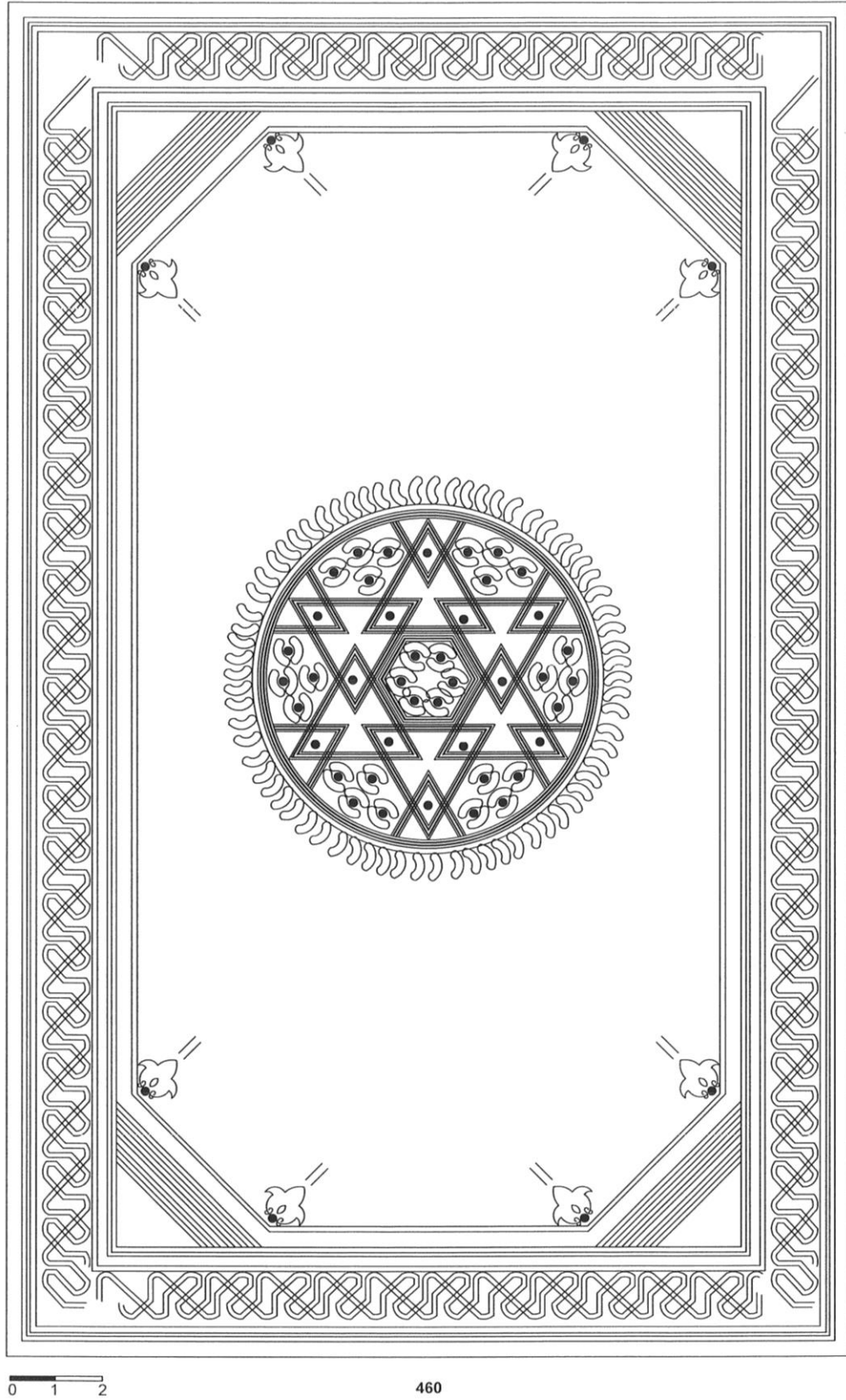
0 1 2

Çizim: 11. Katalog: 4. Şerhü'l Hulâsati'l Kübra , ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 417.

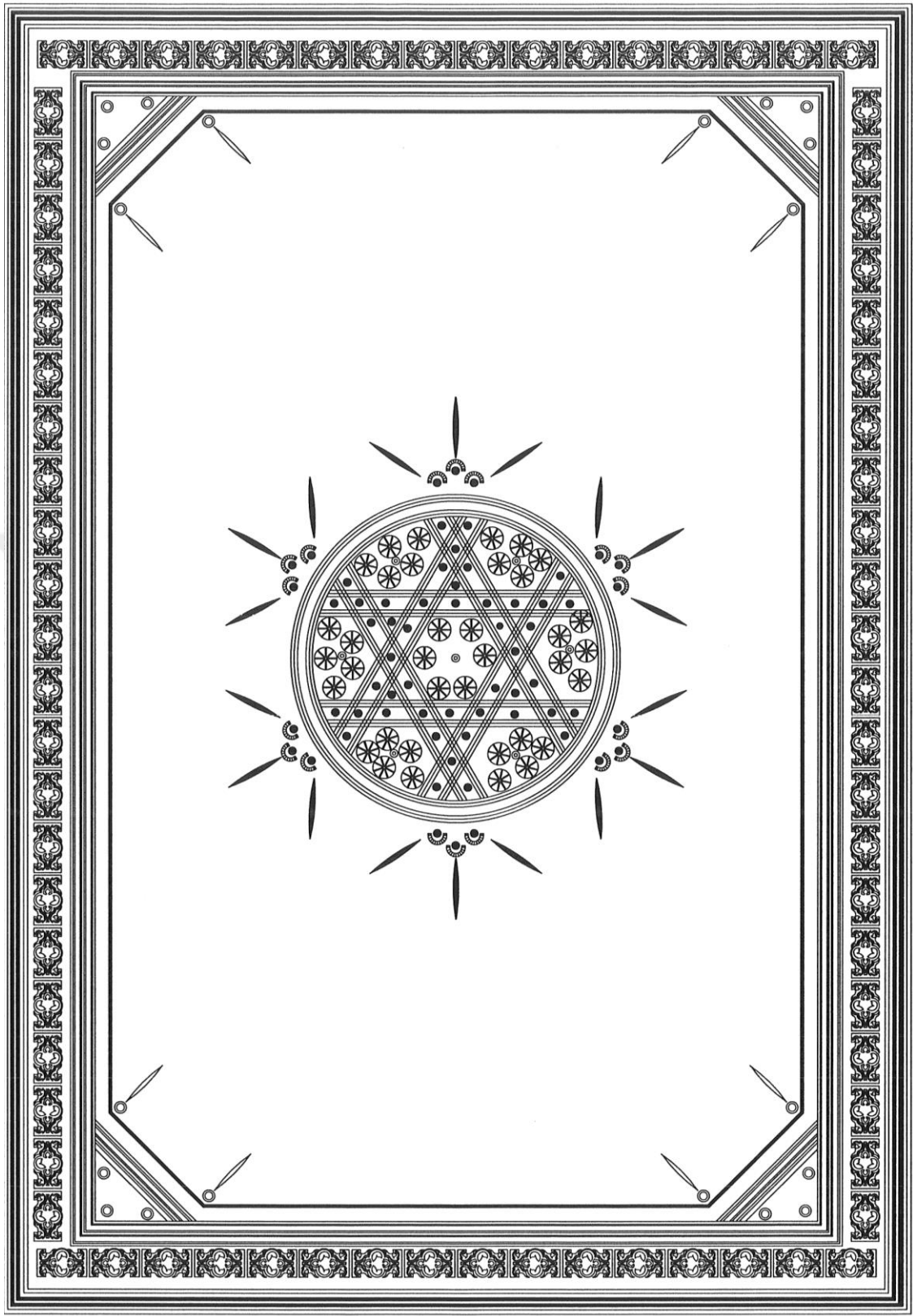
Sertab ve Mikleb.

Çizim: 12. Katalog: 5. El-Keşf an Hakâiki't-Tenzîl , 674 / 1275 Darendе Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:
611. Ön Kapak.

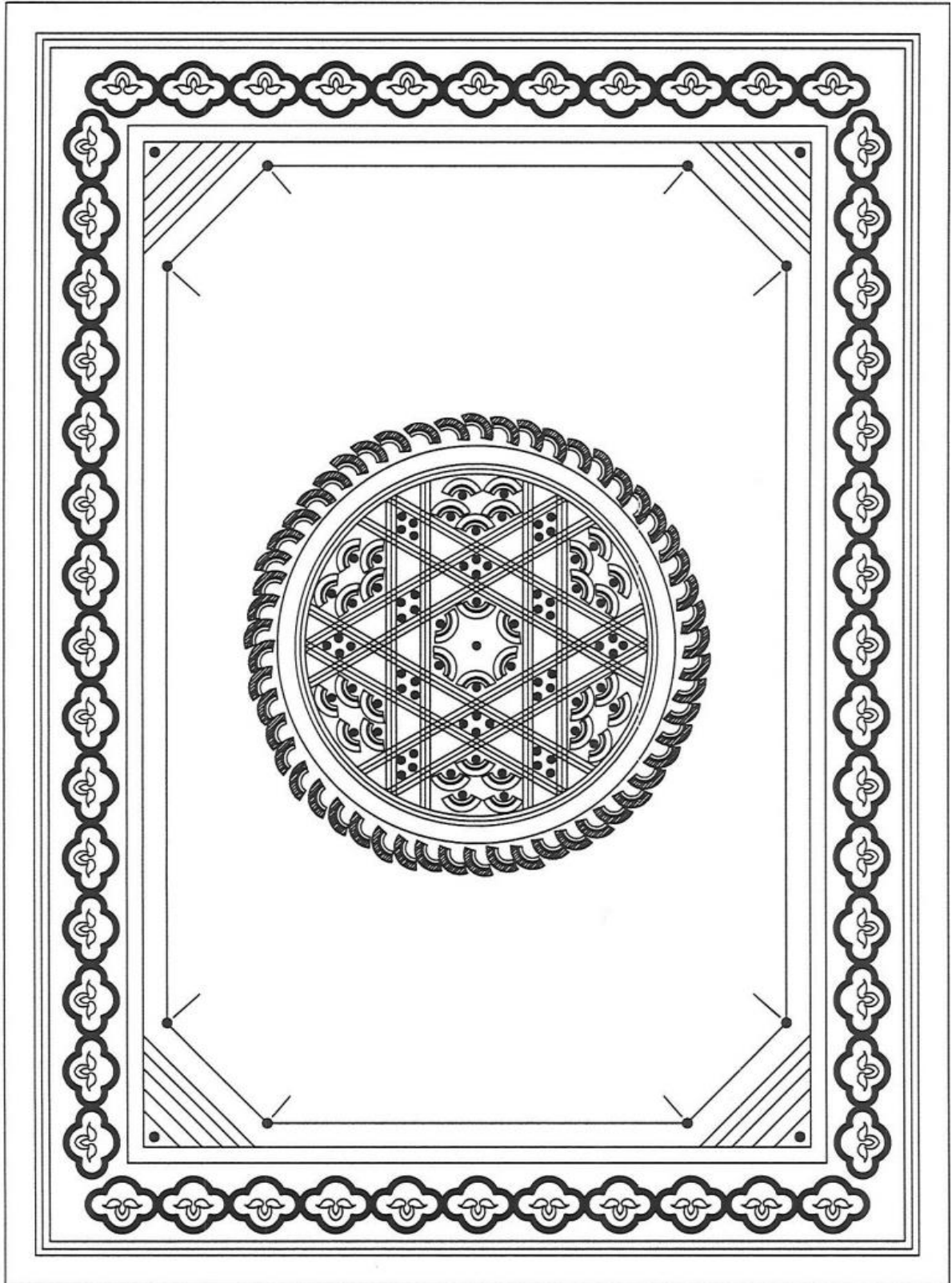
Çizim: 13. Katalog: 6 .El-Keşf an Hakâiki't-Tenzîl , ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:
460. Ön Kapak.

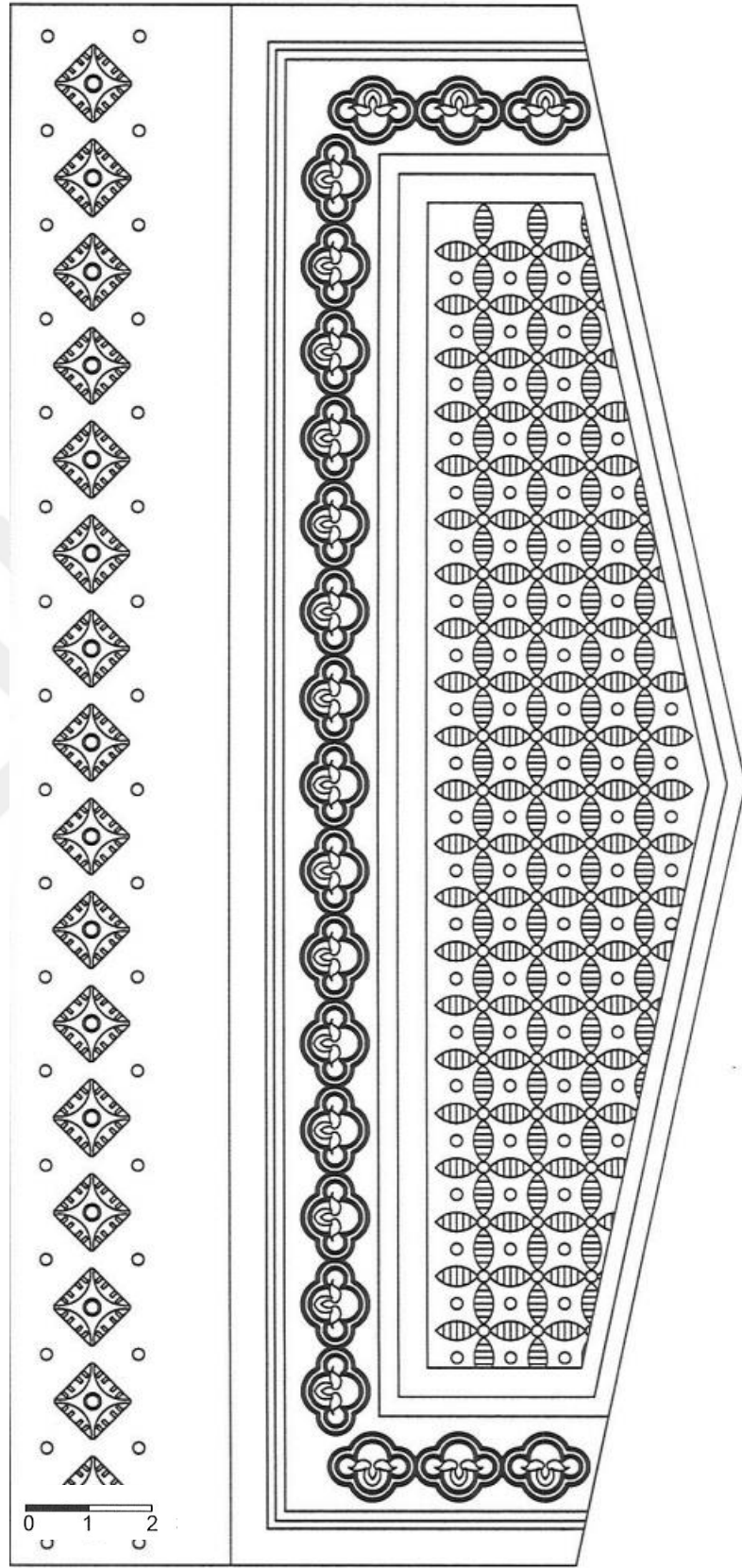
0 1 2

103

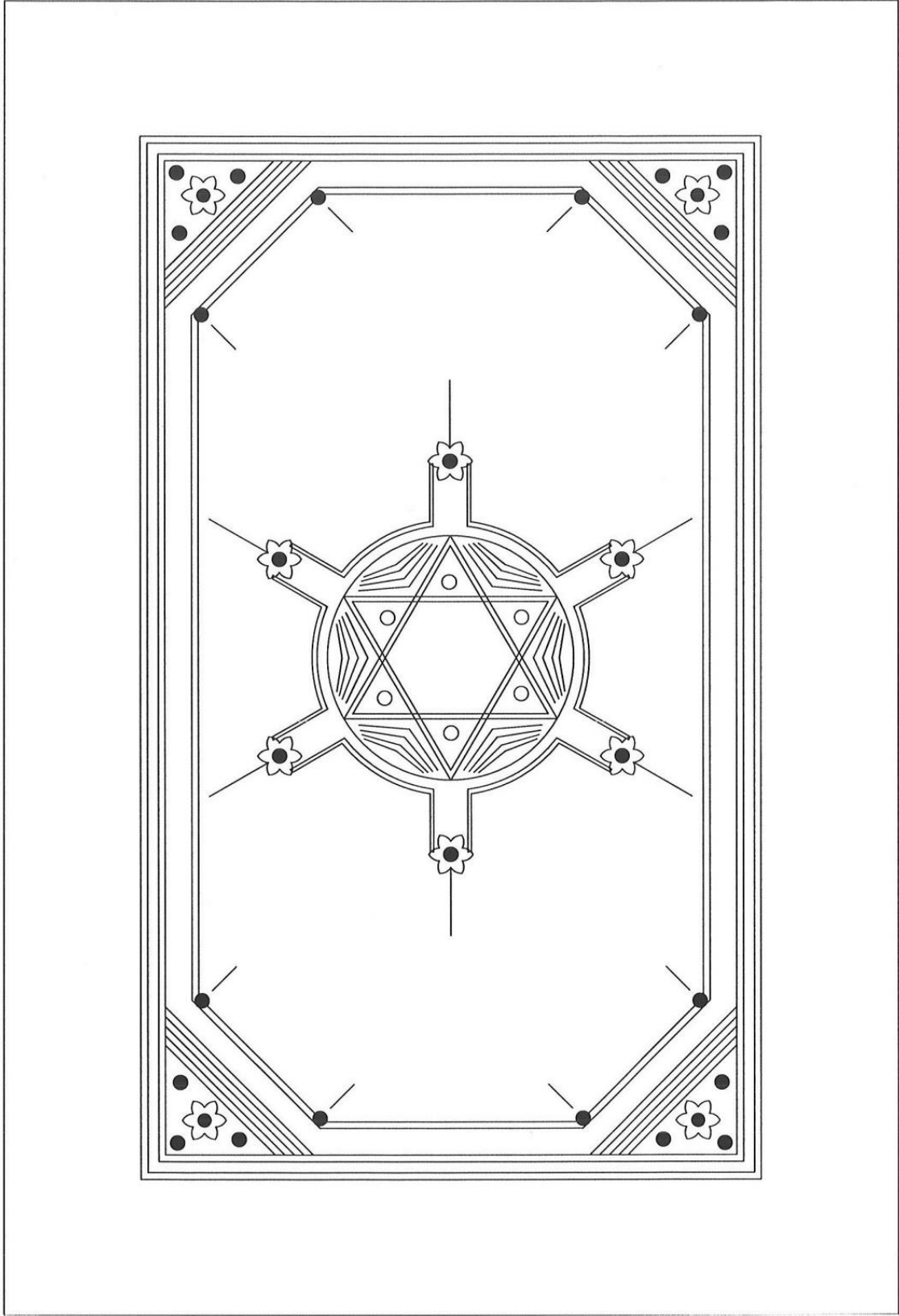
Çizim: 14. Katalog: 7. Hâşiye alâ Levâmi'îl-Esrâr fî Şerhi Metâli'îl-Envâr, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 103. Ön Kapak.

Çizim: 15. Katalog: 8. Et-Tefsir fi'l Kıraati's- Seb', ... /..., Darinde Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:
392. Ön Kapak.

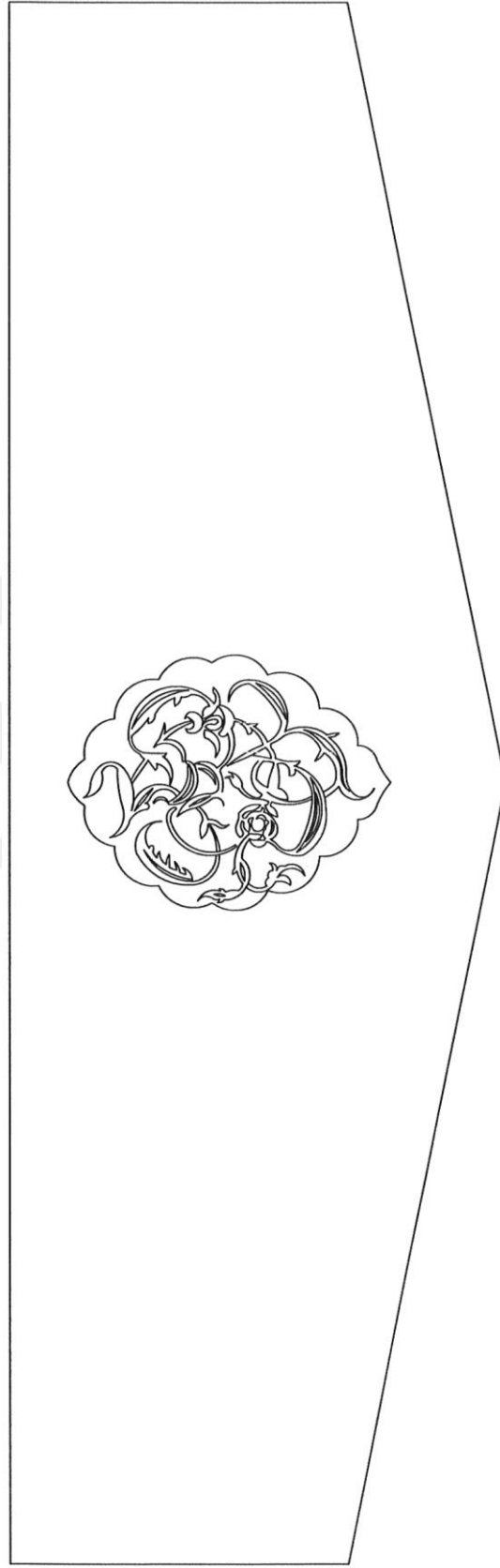

Çizim: 16. Katalog: 8. Et-Tefsir fi'l Kıraati's- Seb', ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:
392. Sertab ve Mikleb.

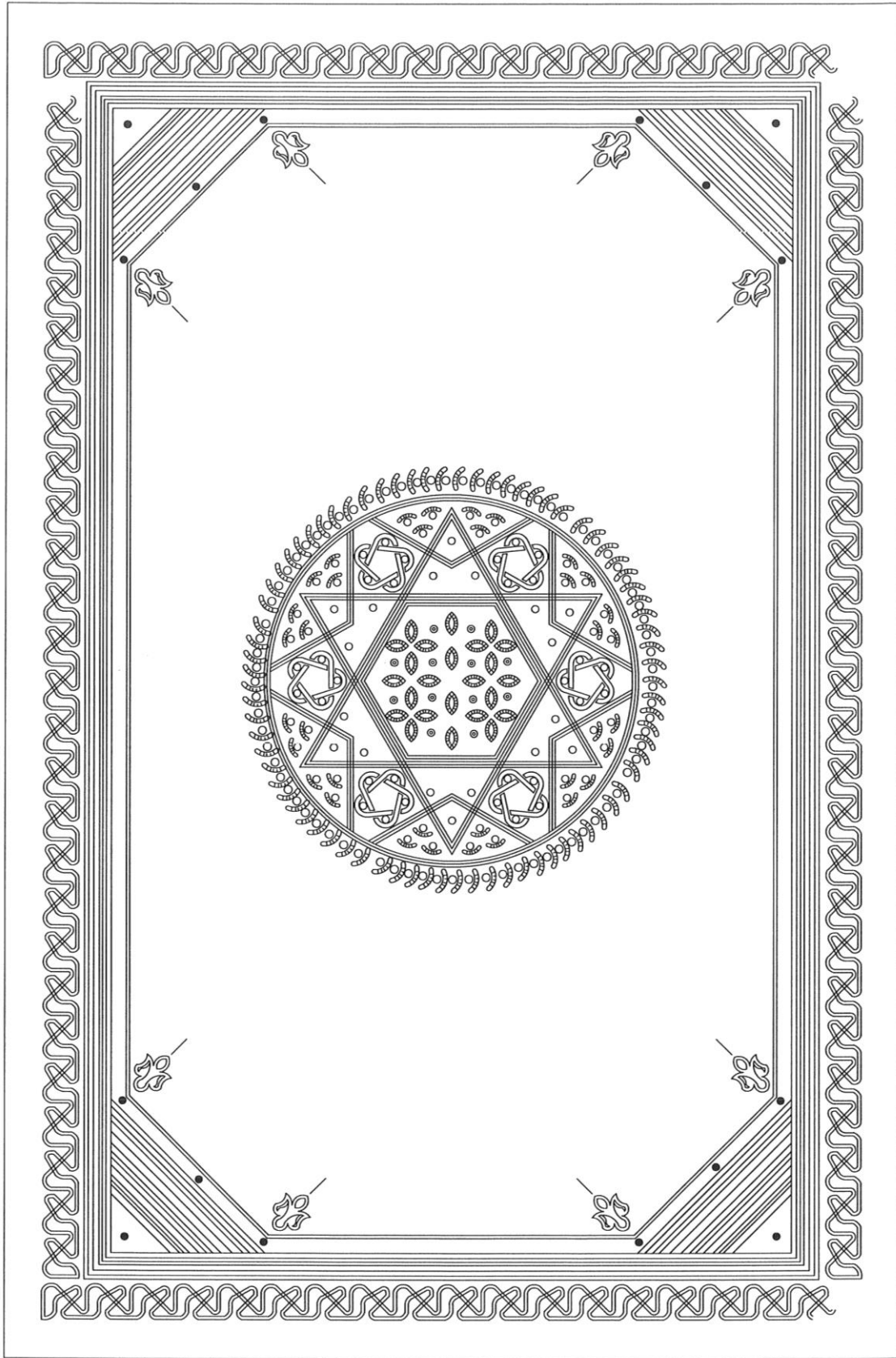
0 1 2

Çizim: 17. Katalog: 9. El-Câmiu's- Sahih, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 137. Ön Kapak.

0 1 2 137 MİKLEB

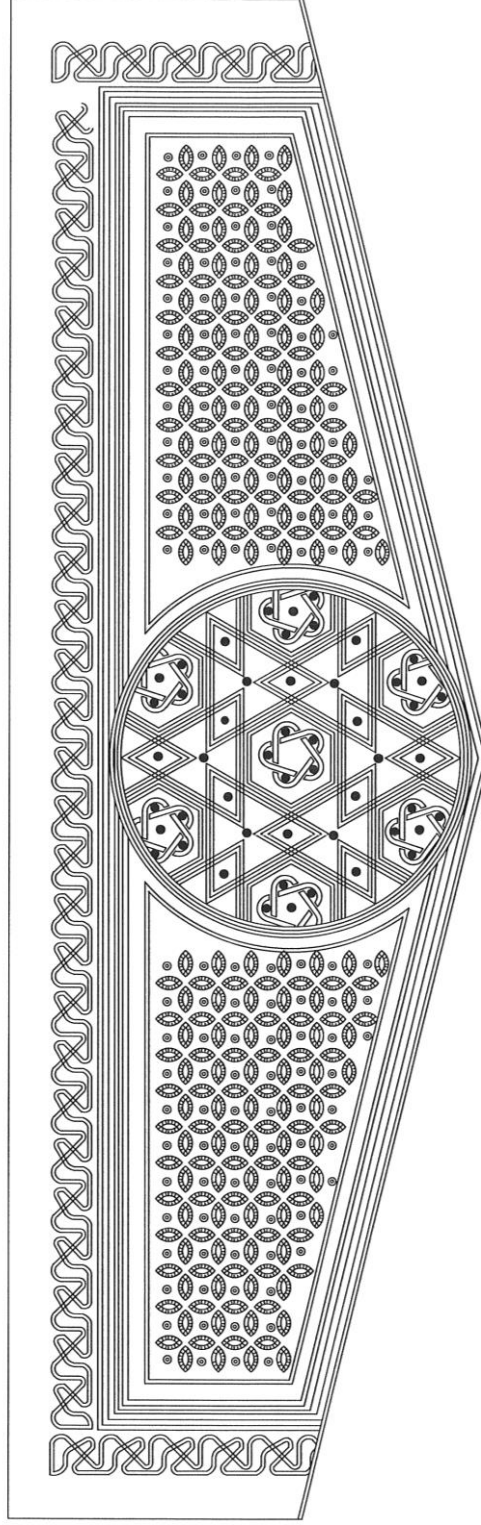
Çizim: 18. Katalog: 9. El-Câmiu's- Sahih, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 137. Mikleb.

0 1 2

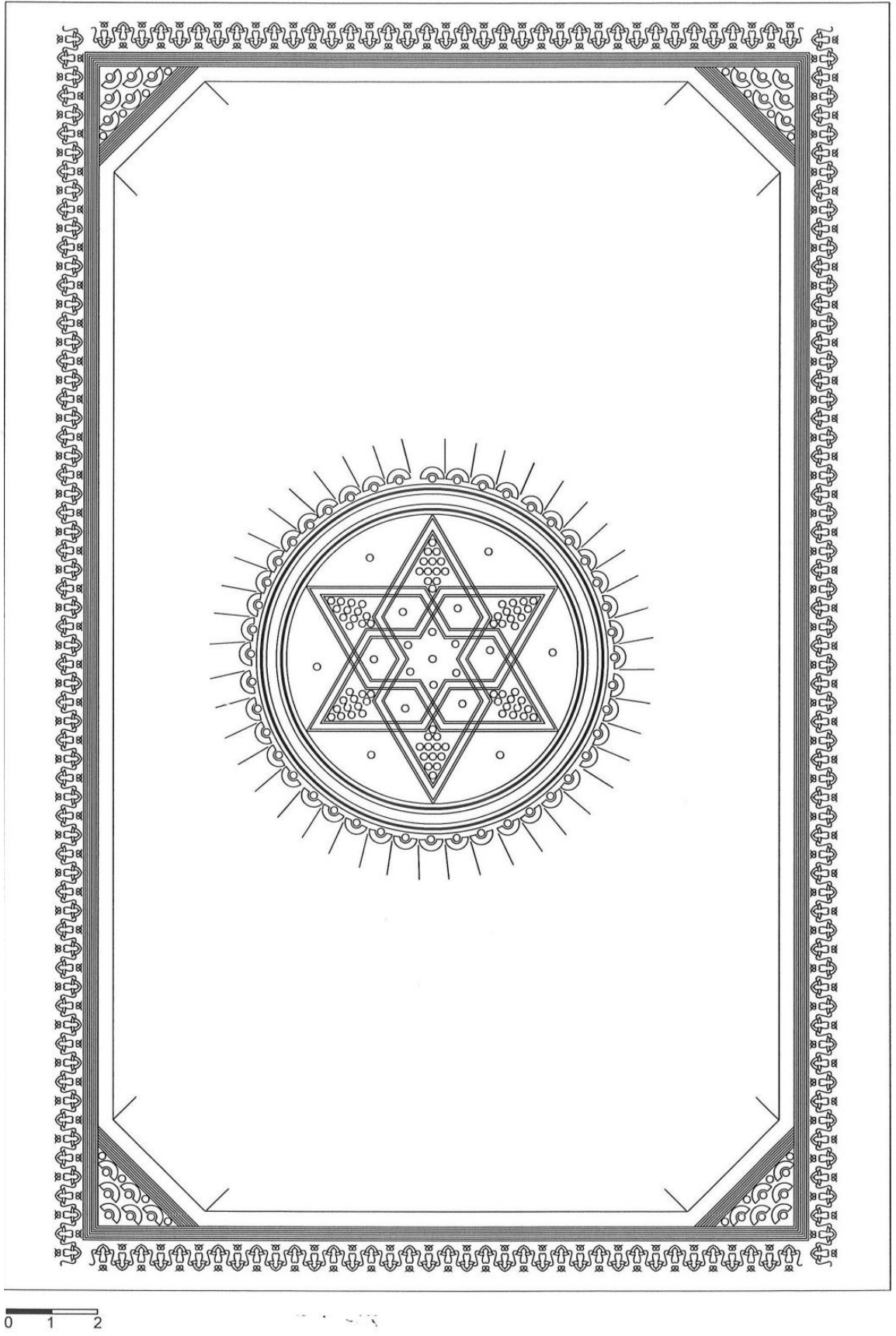
532 KAPAK

Çizim: 19. Katalog: 10. El-Câmiu's- Sahih, 850 / 1445, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 532.
Ön Kapak.

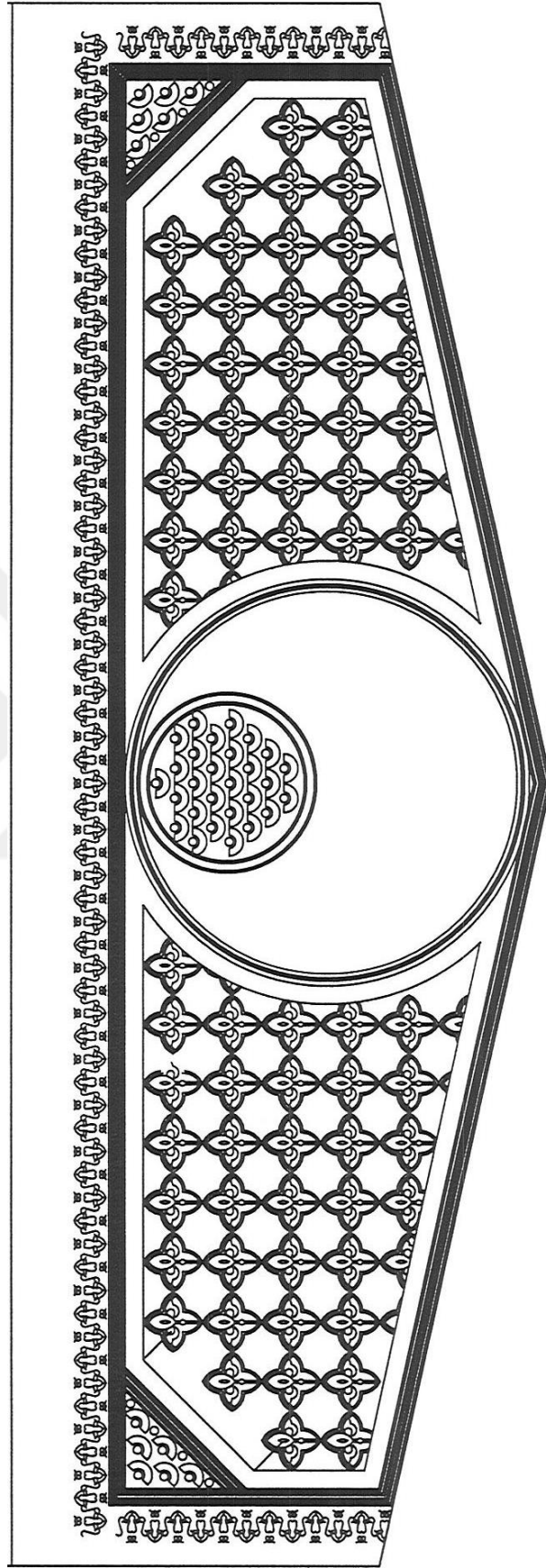

0 1 2 532 MİKLEB

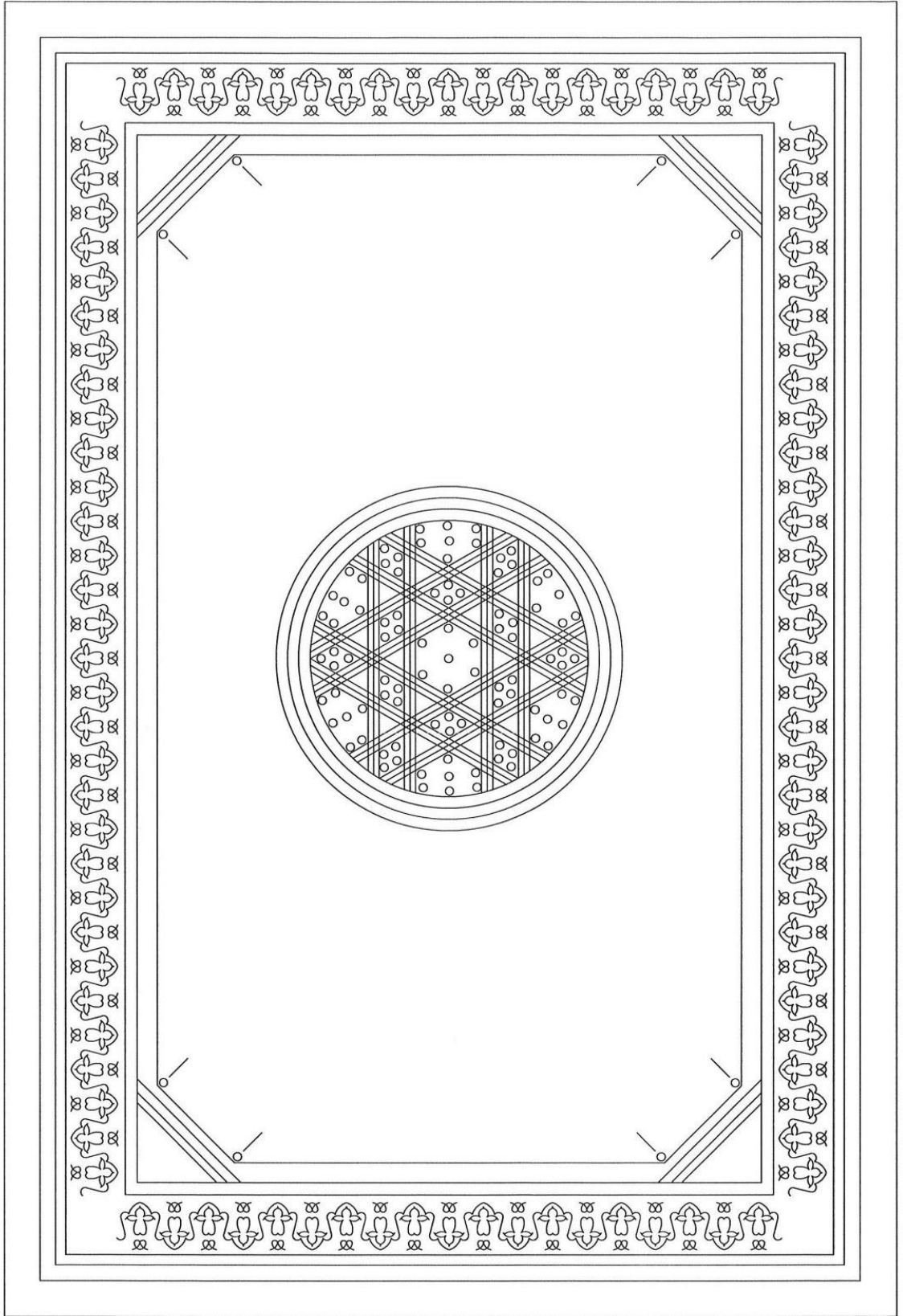
Çizim: 20. Katalog: 10. El-Câmiu's- Sahih, 850 / 1445, Darendе Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 532. Mikleb.

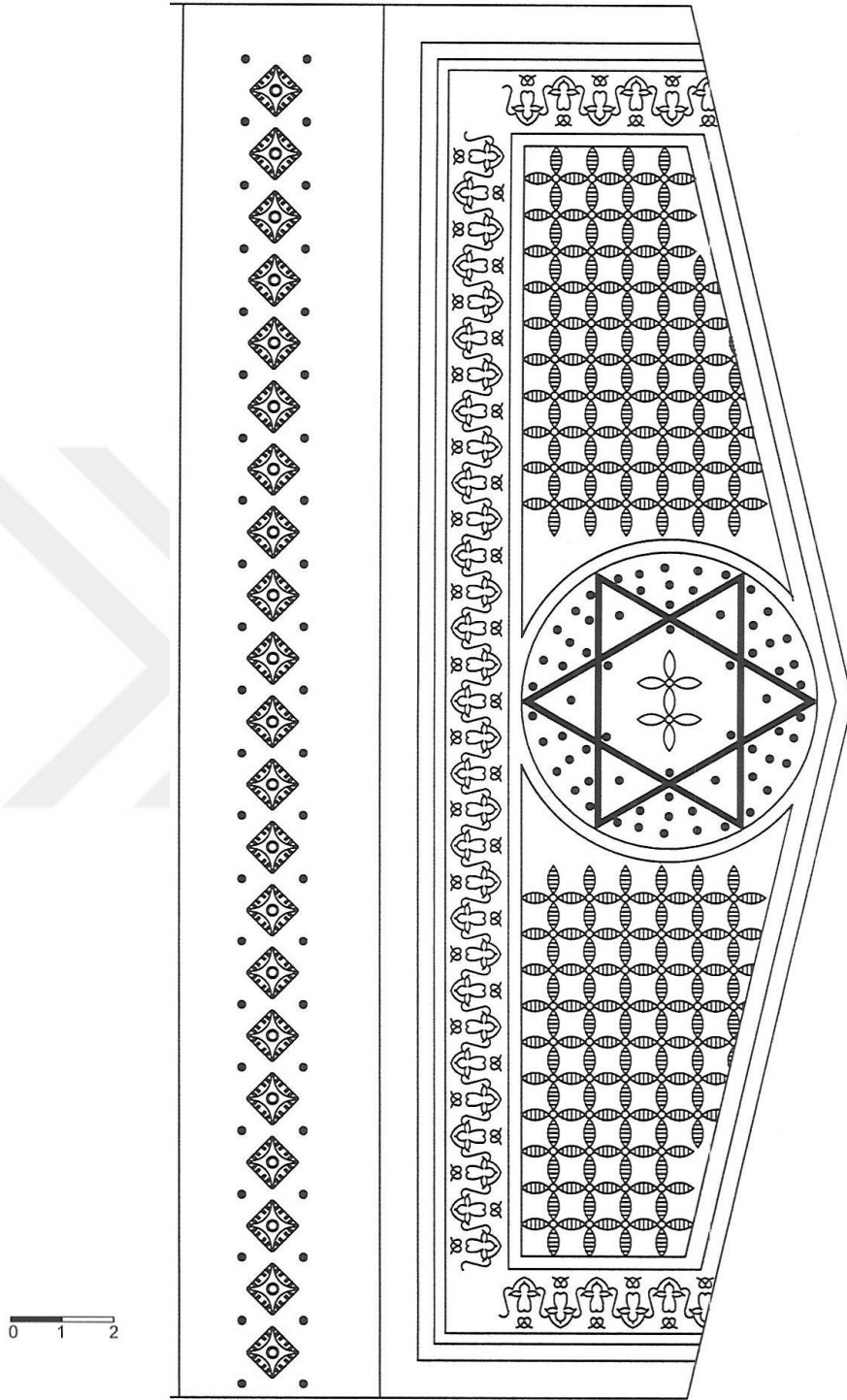
Çizim: 21. Katalog: 11. El-Câmiu's- Sahih, 841 / 1437, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 590.
Ön Kapak.

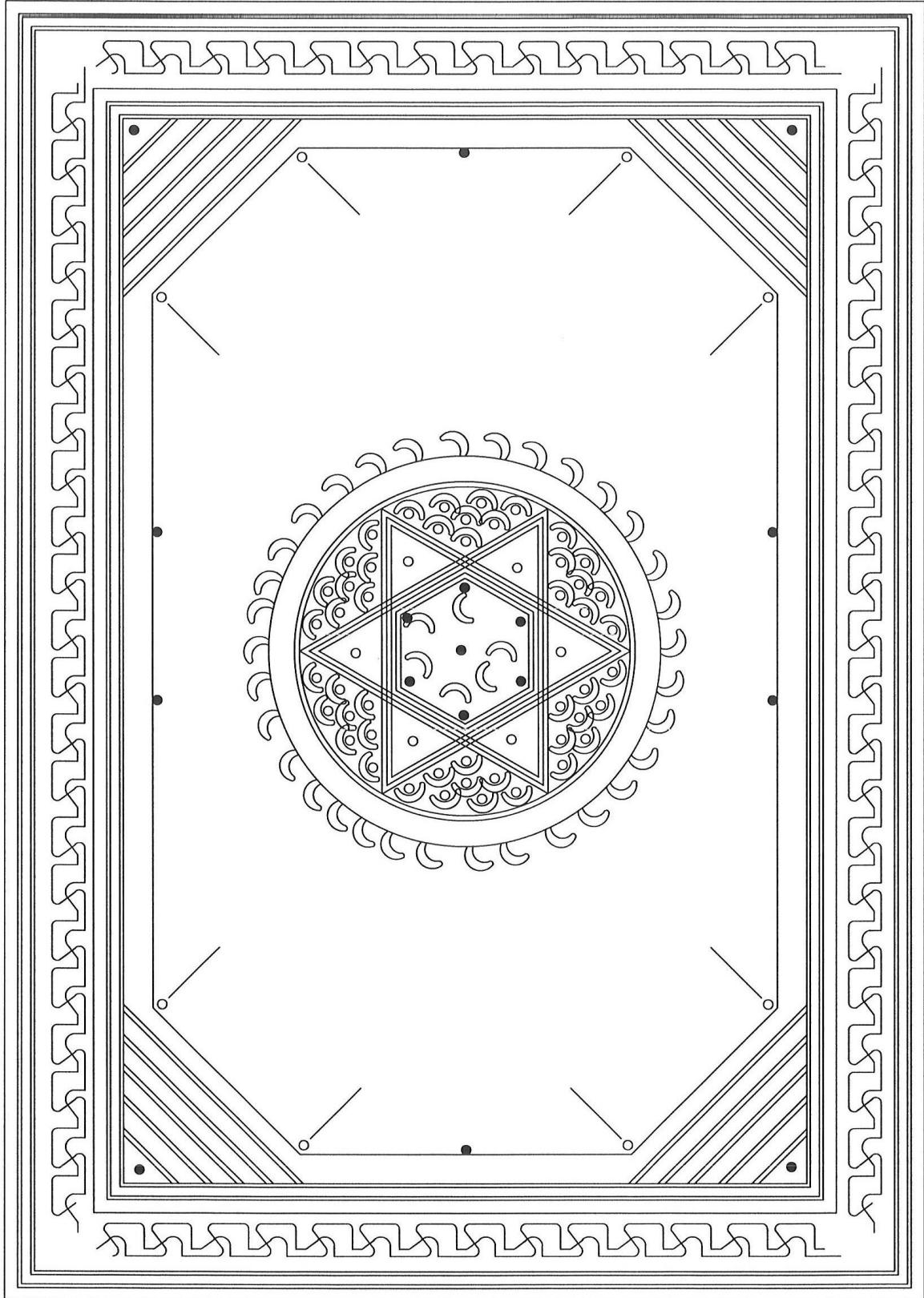
Çizim: 22. Katalog: 11. El-Câmiu's- Sahih, 841 / 1437, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 590.
Mikleb.

0 1 2
Çizim: 23. Katalog: 12. Sıhahü'l Lûga, .../ ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623. Ön Kapak.

Çizim: 24. Katalog: 12. Sıhahü'l Lûga, .../ ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623, Sertâb ve Mikleb.

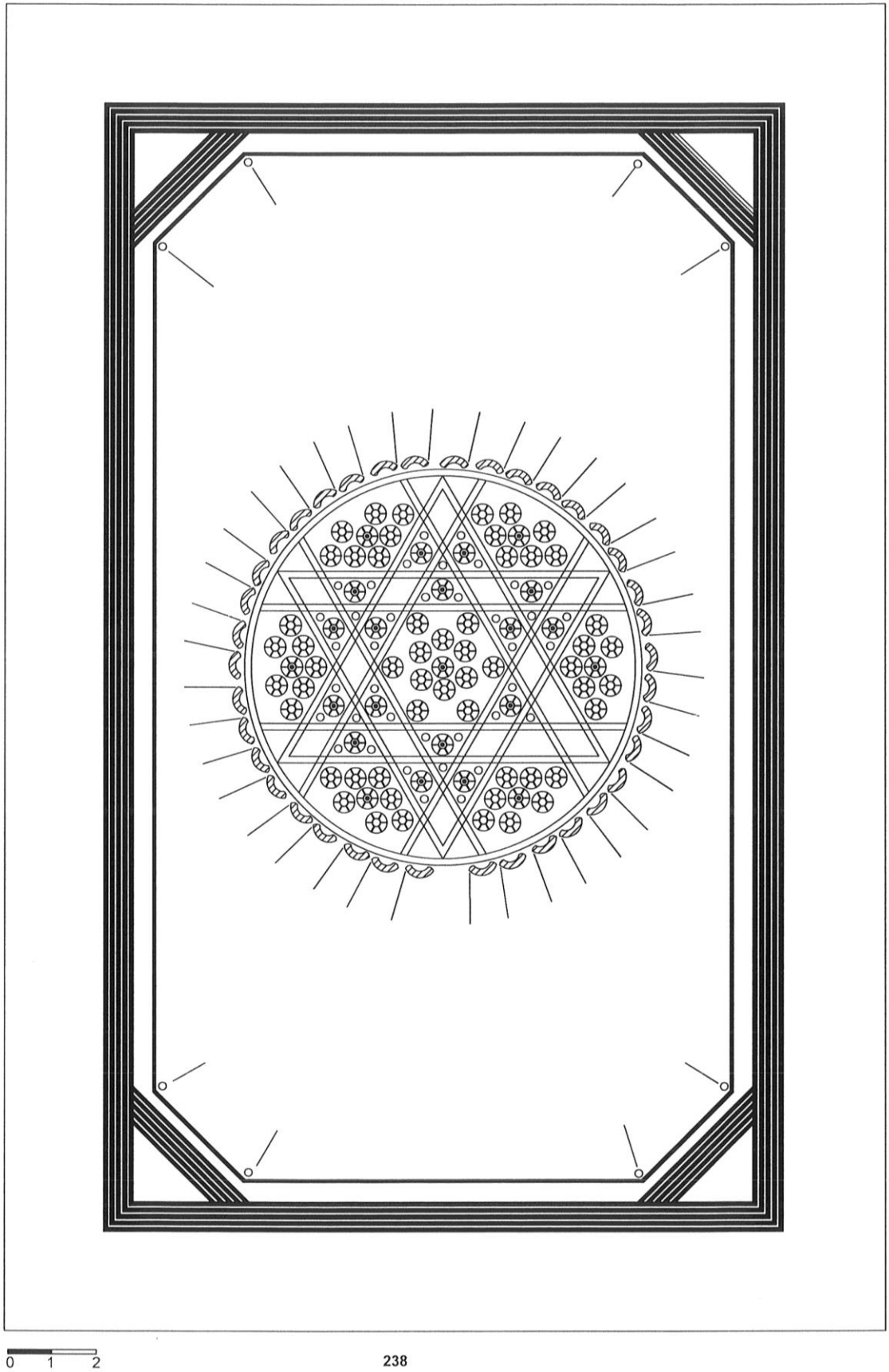

0 1 2

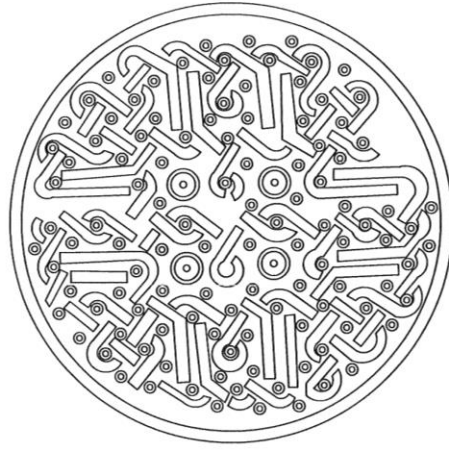
344

Çizim:25.Katalog:13.Şerh-ü Kasidetî'l Bürde, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:

344.Ön Kapak.

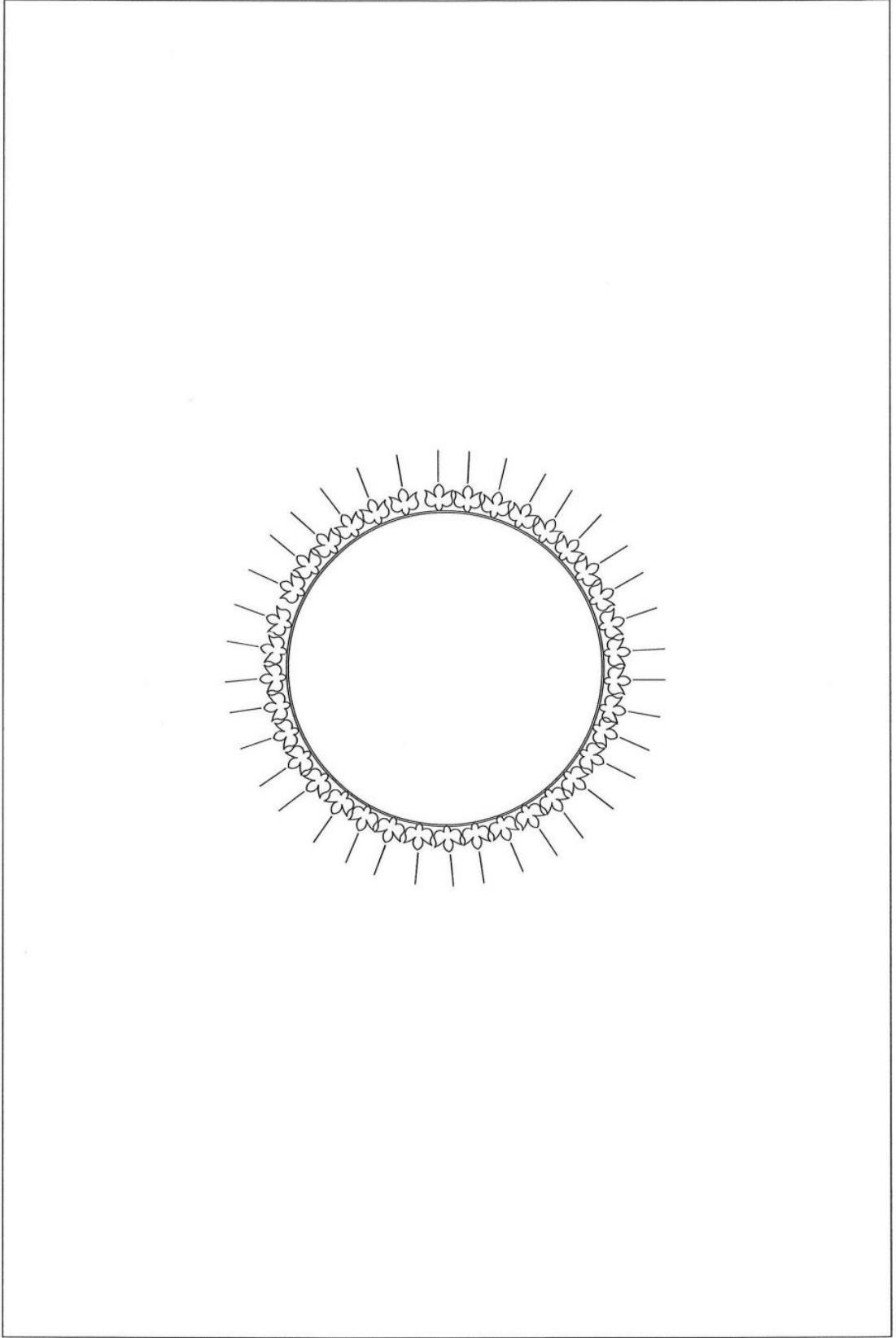
Çizim:26.Katalog:15.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 238.Ön Kapak.

0 1 2

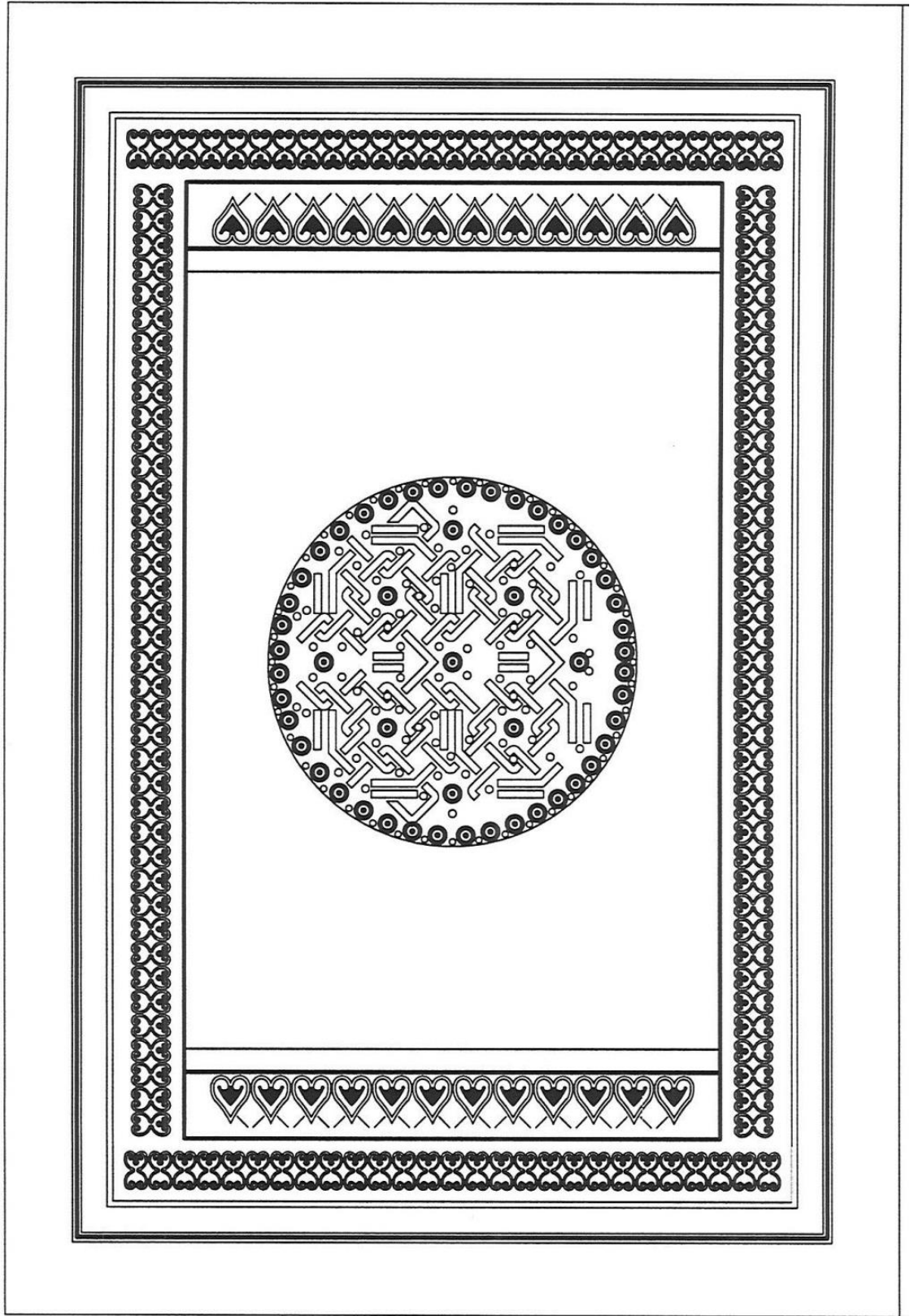
239 A

Çizim:27.Katalog:16.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:239.Ön Kapak.

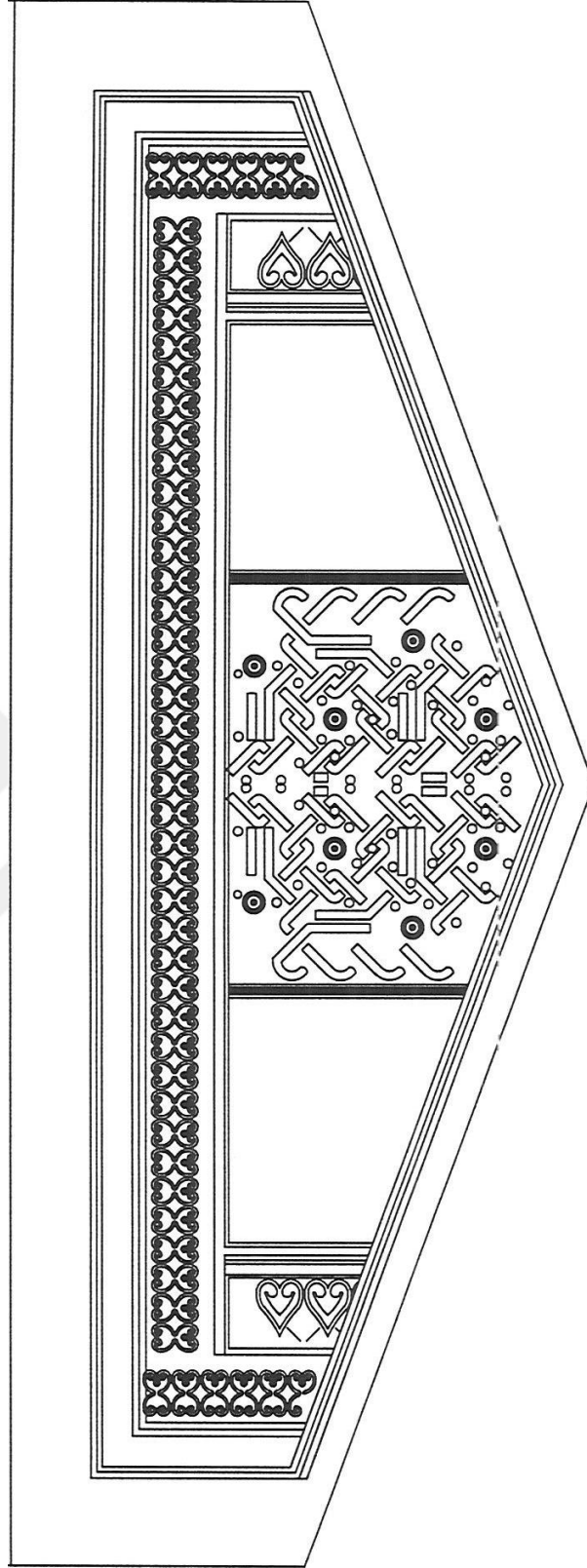

0 1 2

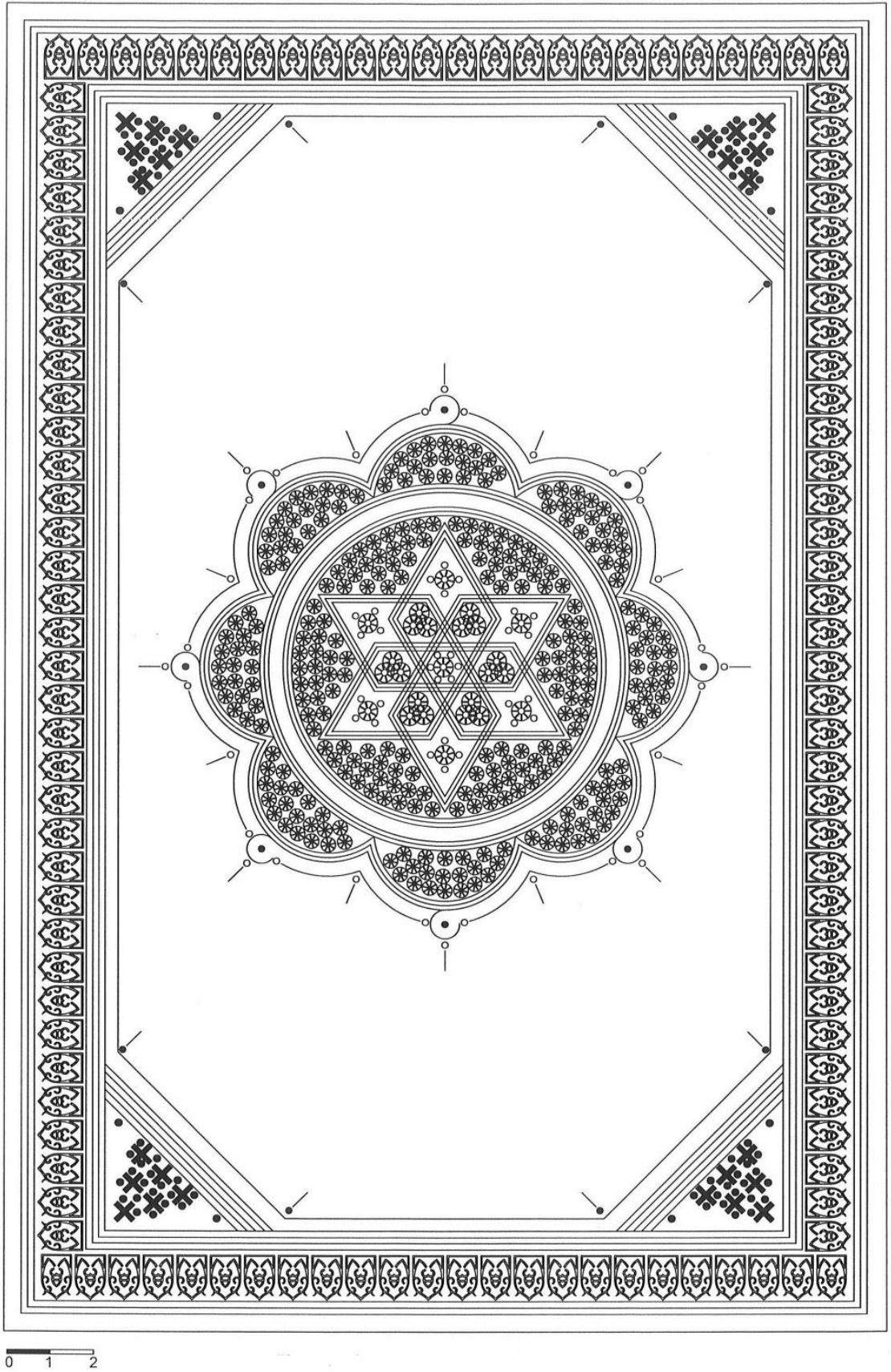
Çizim:28.Katalog:16.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:239.Arka Kapak.

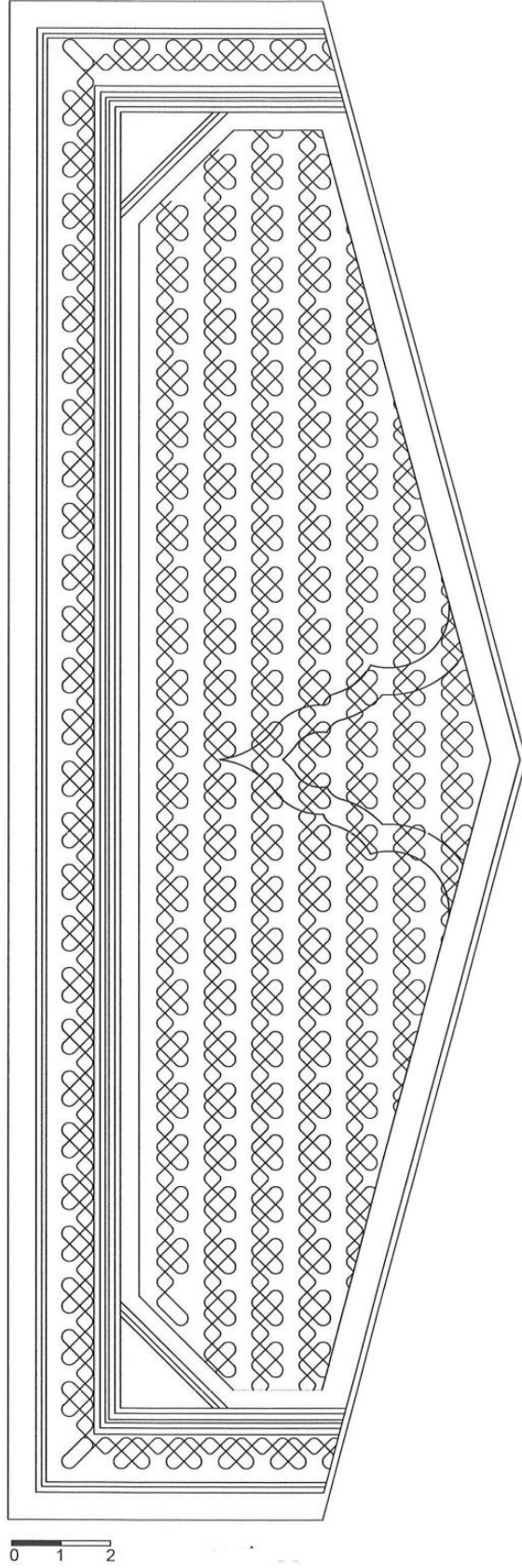
Çizim:29.Katalog:17.Nihâyetü'l Beyân fî Tefsiri'l-Kur'an, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 519. Ön Kapak.

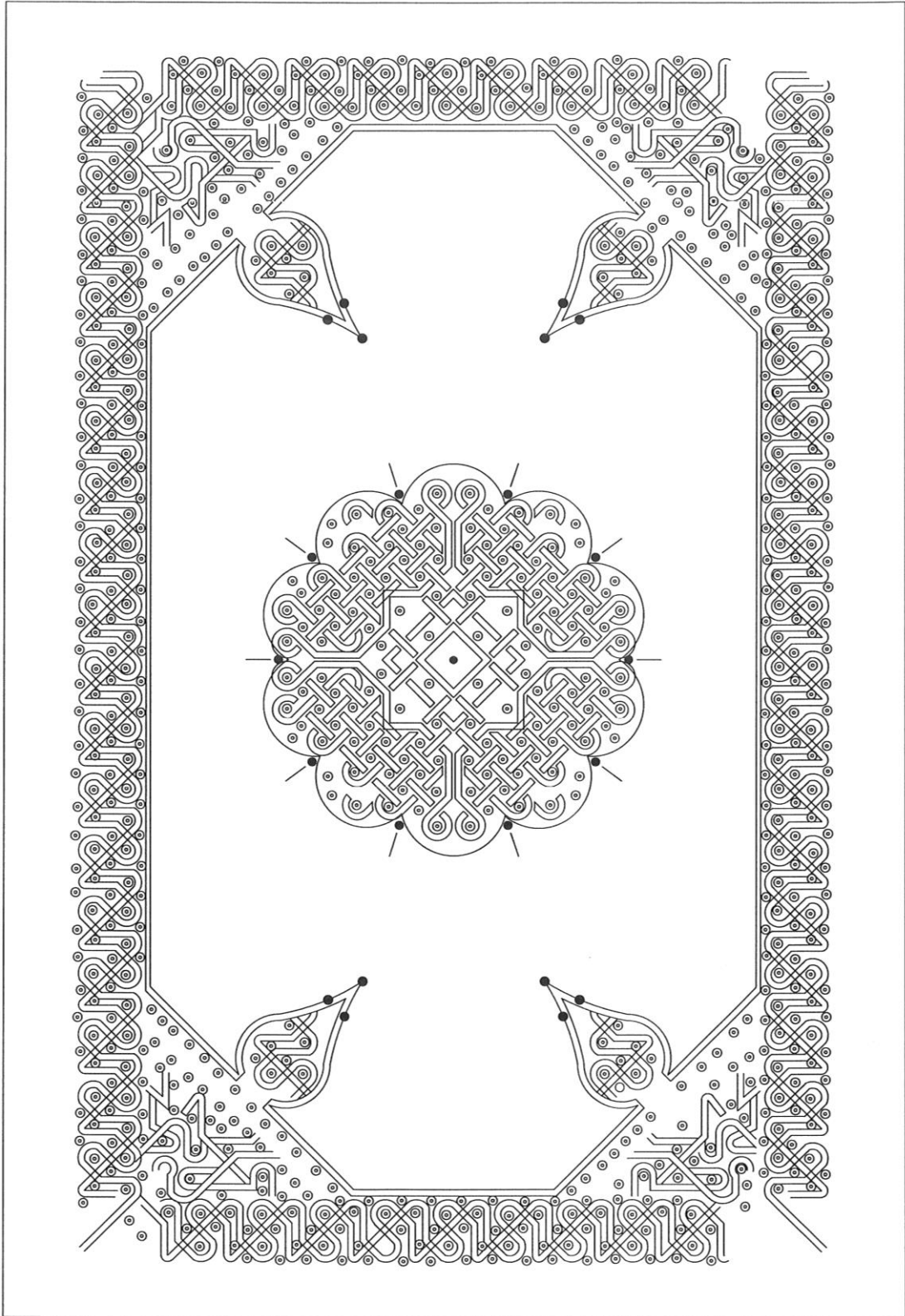
Çizim:30.Katalog:17.Nihâyetü'l Beyân fî Tefsiri'l-Kur'an, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 519. Mikleb.

Çizim:31.Katalog.18.Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekân Nehreyn 775 /1373, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 591.Ön Kapak.

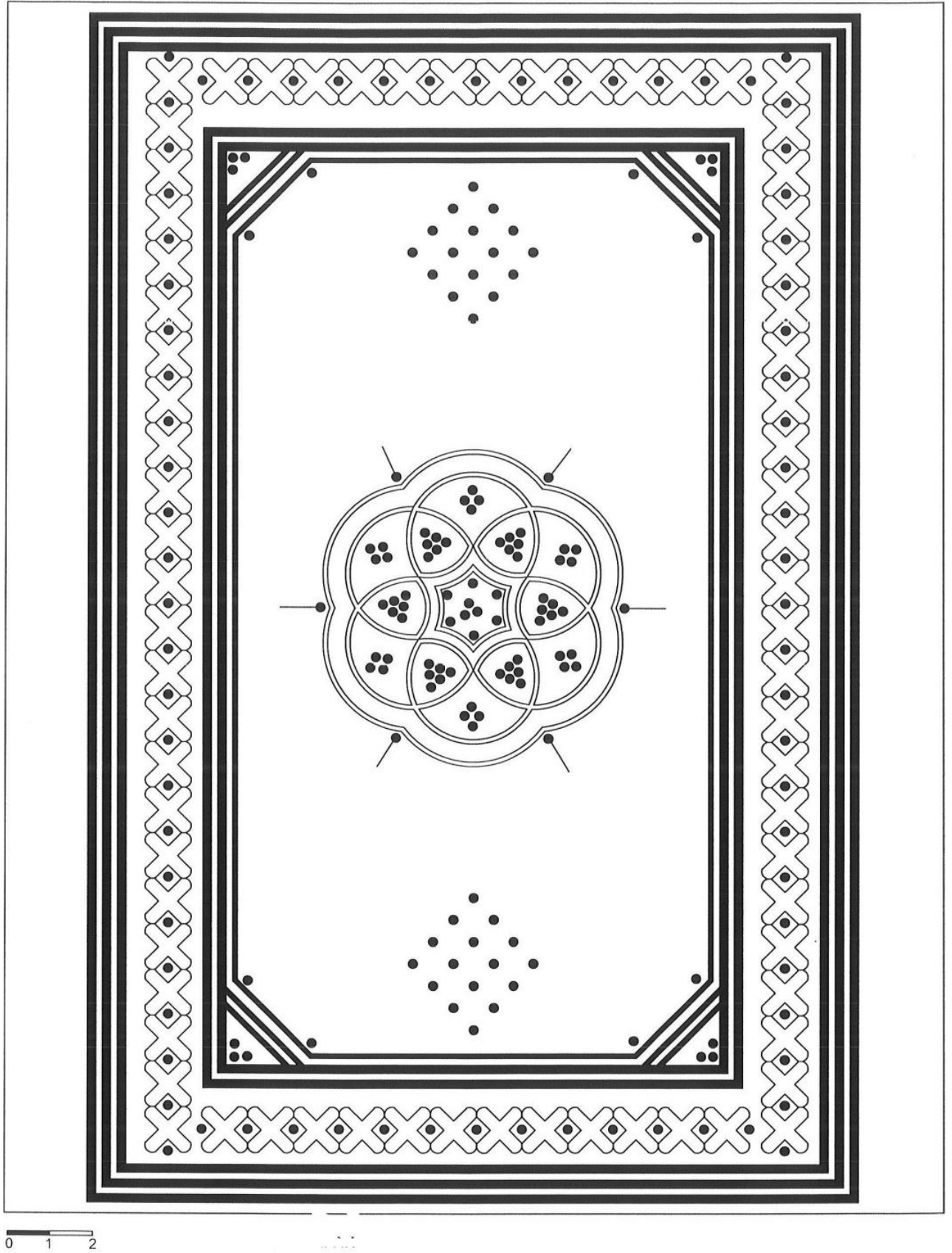
Çizim:32.Katalog.18.Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekân Nehreyn 775 /1373, Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 591.Mikleb.

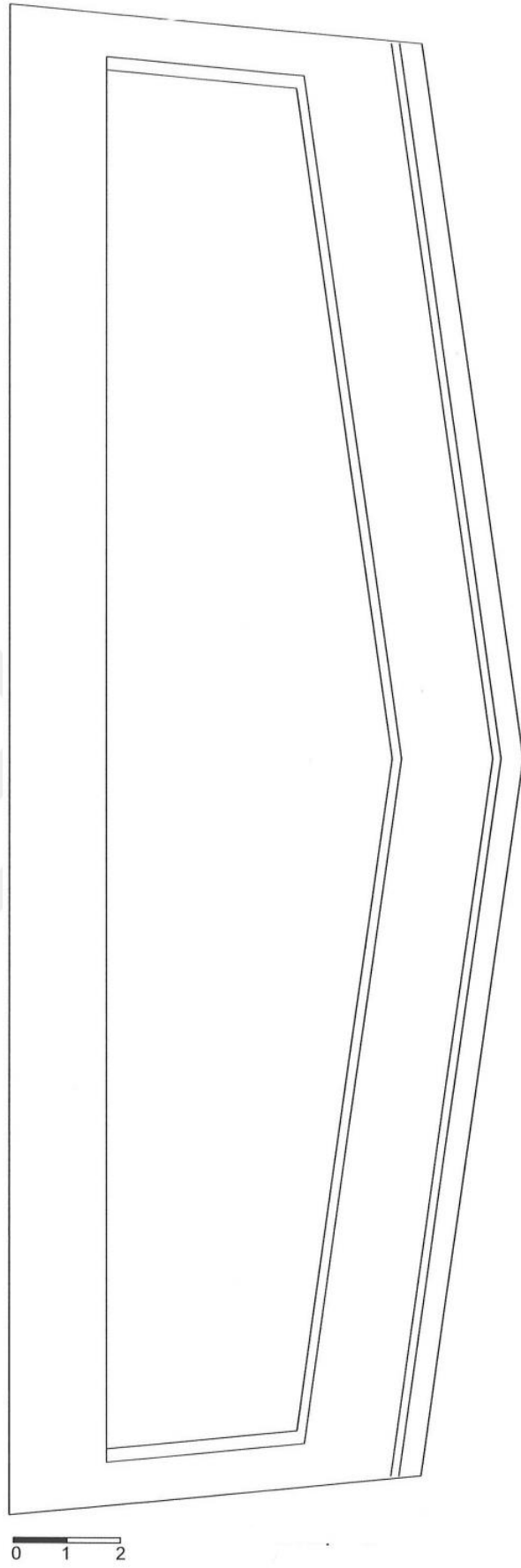
0 1 2

513

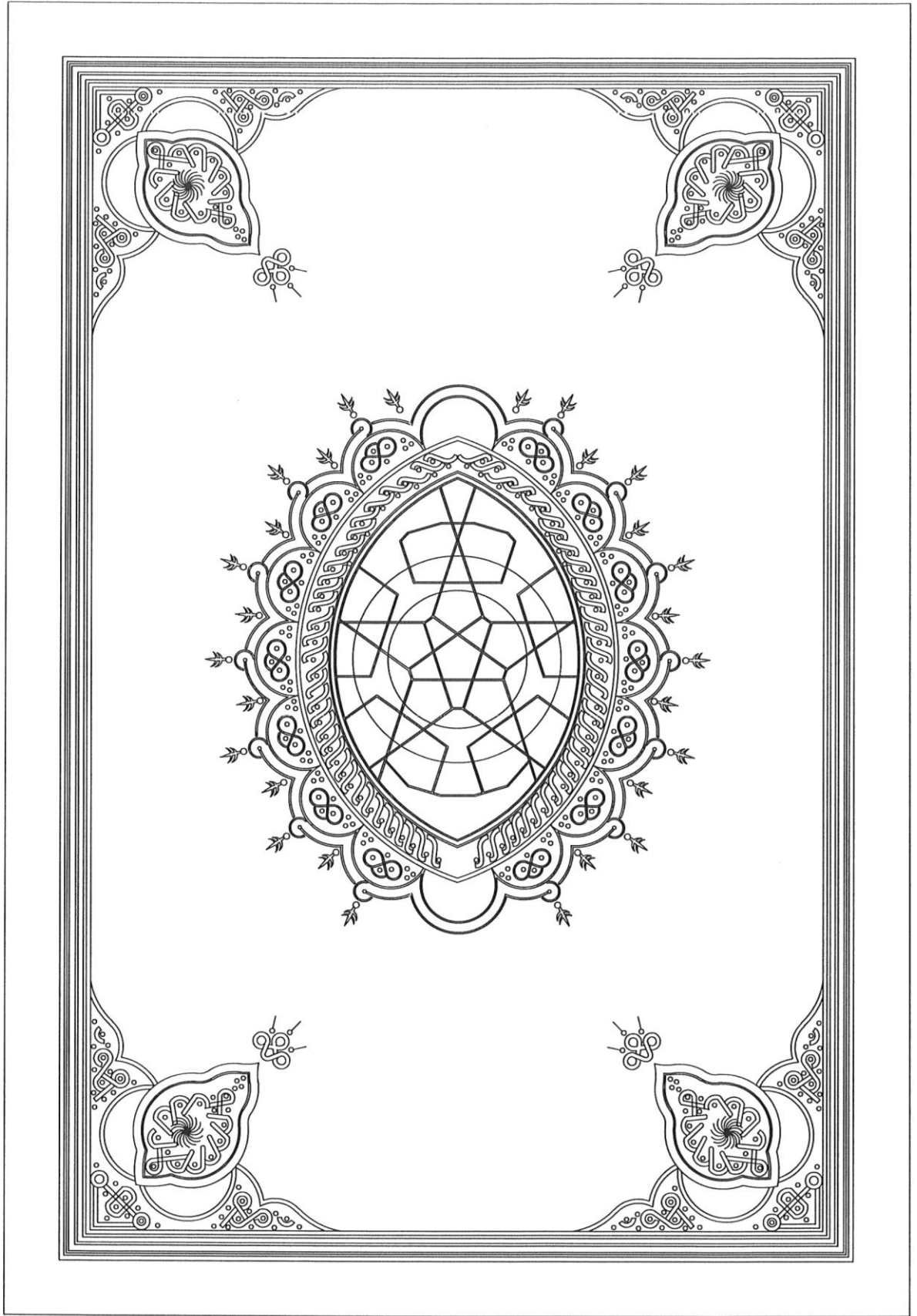
Çizim:33.Katalog:19.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 513. Ön Kapak.

Çizim:34.Katalog:20. El-İhtiyar, 852/1447, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 539. Ön Kapak.

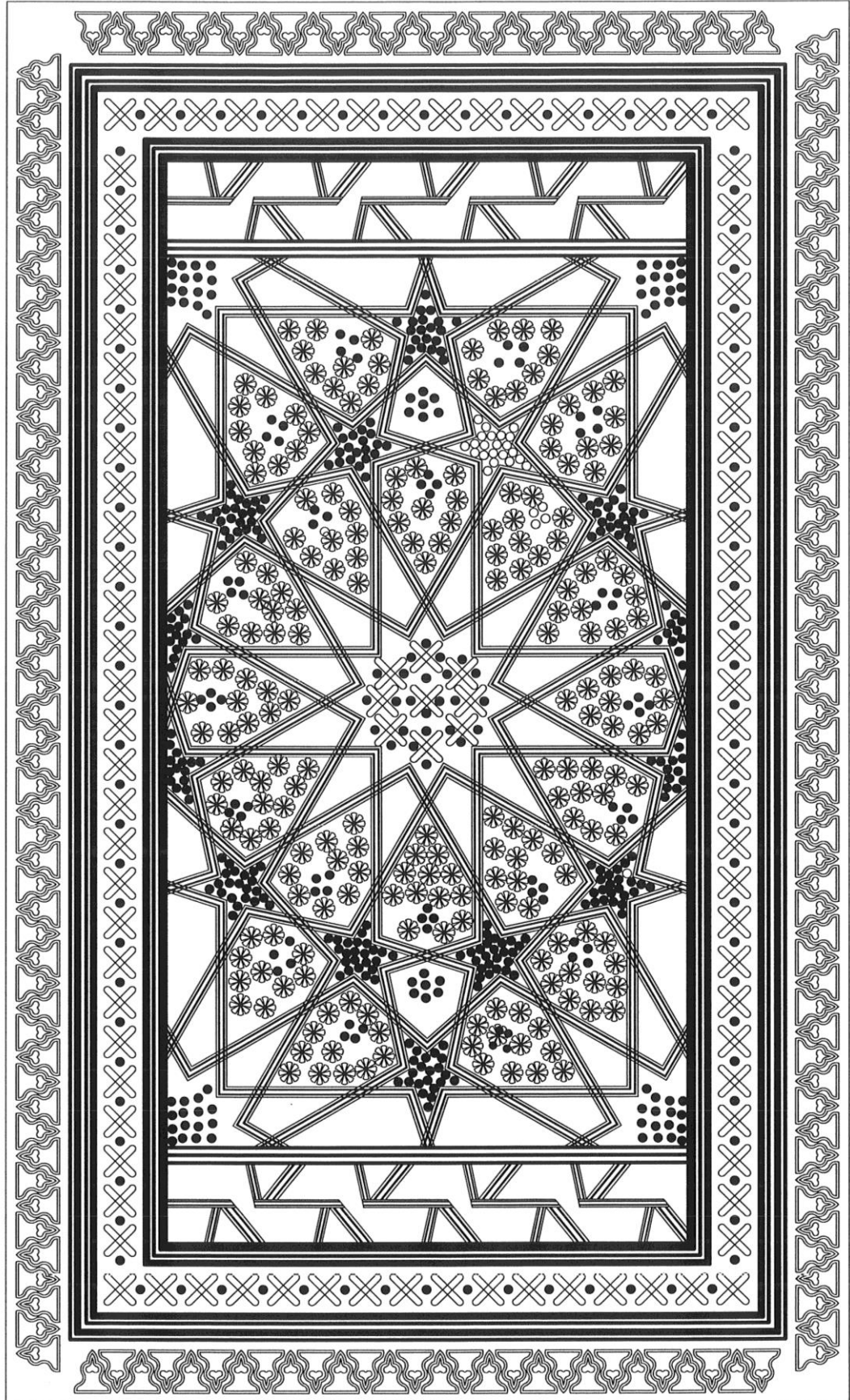
Çizim:35.Katalog:20. El-İhtiyar, 852/1447, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 539.Mikleb

0 1 2

649

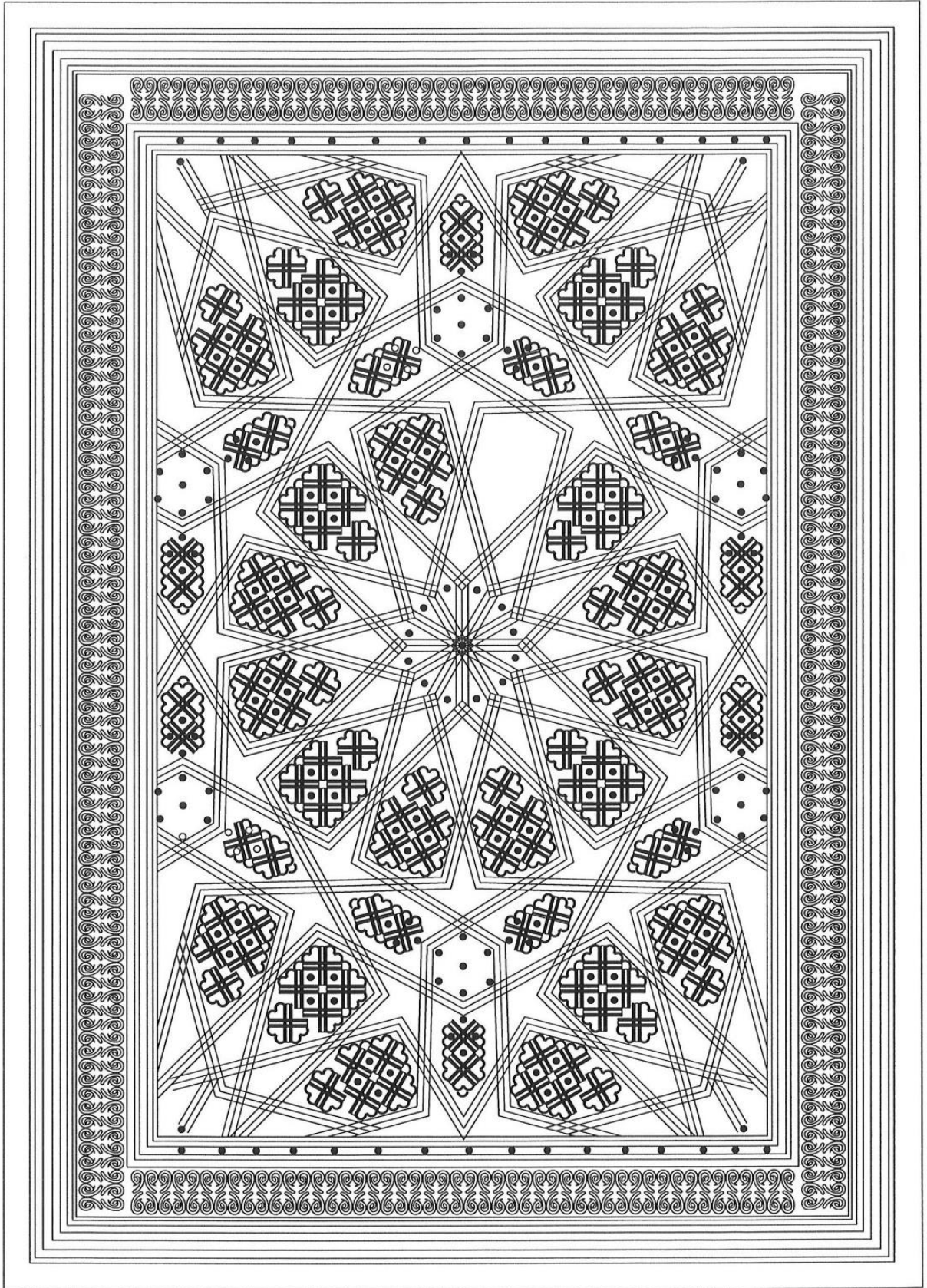
Çizim:36.Katalog:21.Silahü'l-Mü'minin fi'd-Dua, .../...,Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:649.Ön Kapak.

0 1 2

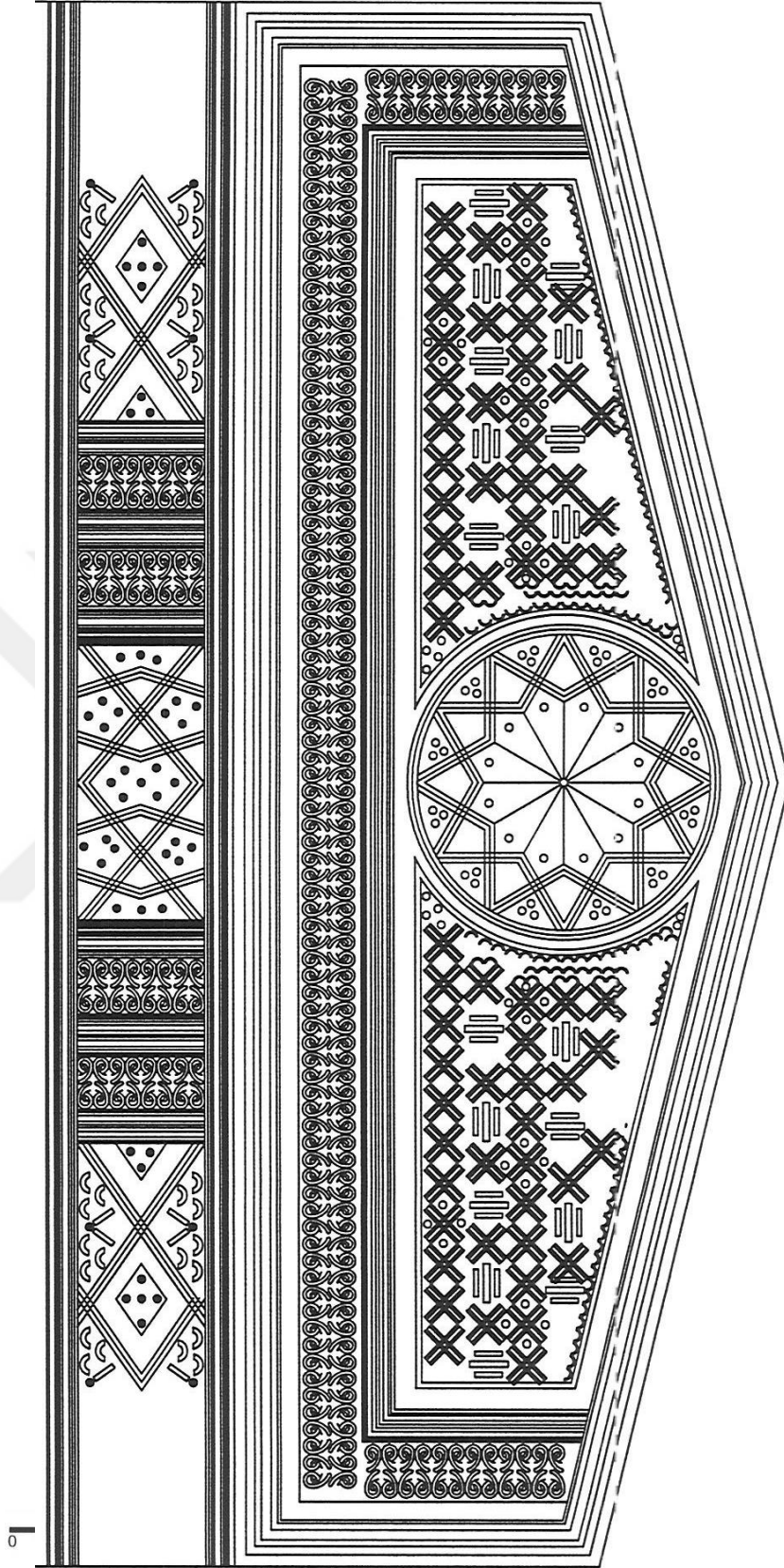
475

Çizim:37.Katalog:22.El-Câmiu's-Sahih, ... / ... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 475.Ön Kapak.

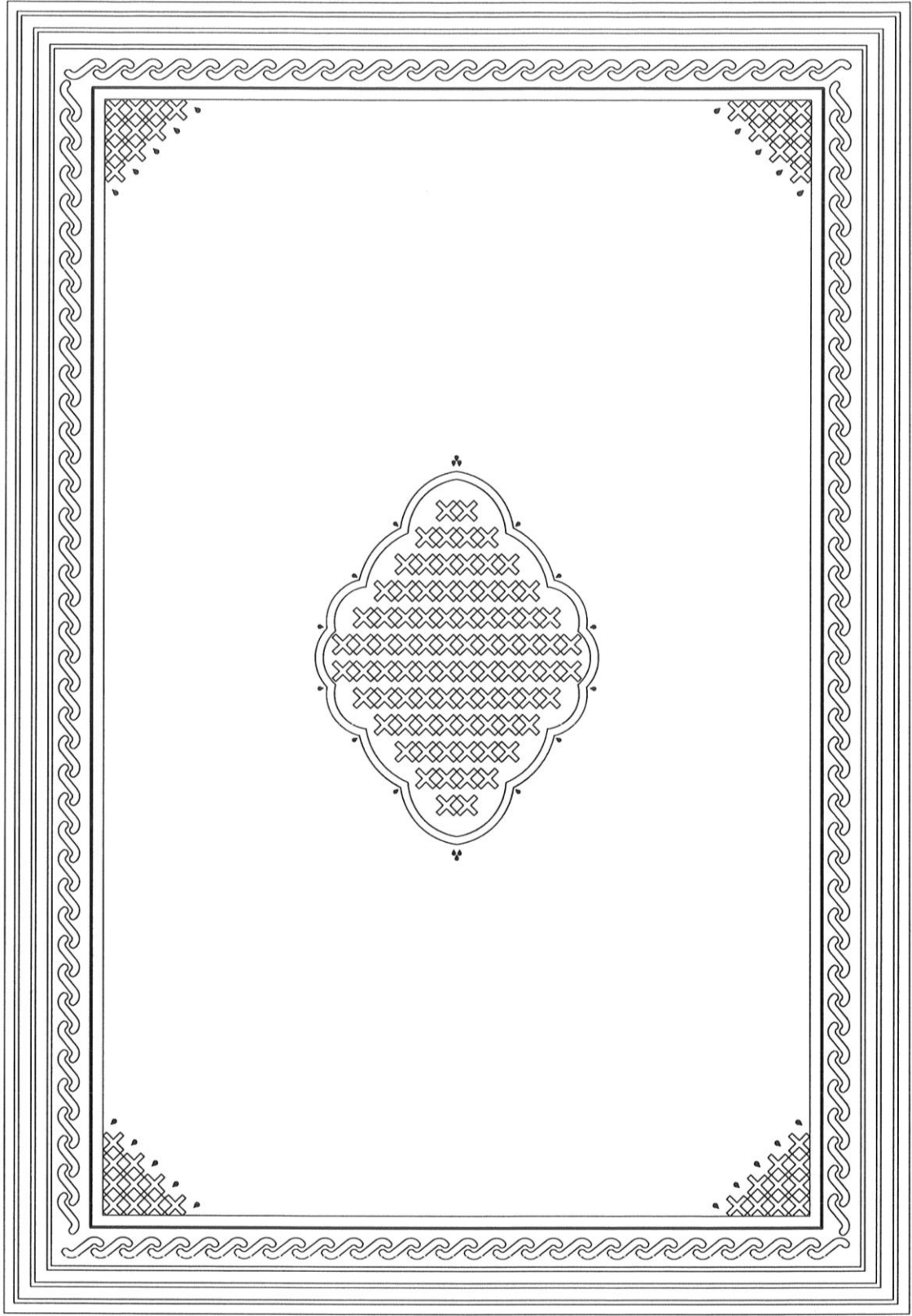

0 1 2

Çizim:38.Katalog:23.El-Câmiu's-Sahih, ... / ... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 415.Ön Kapak.

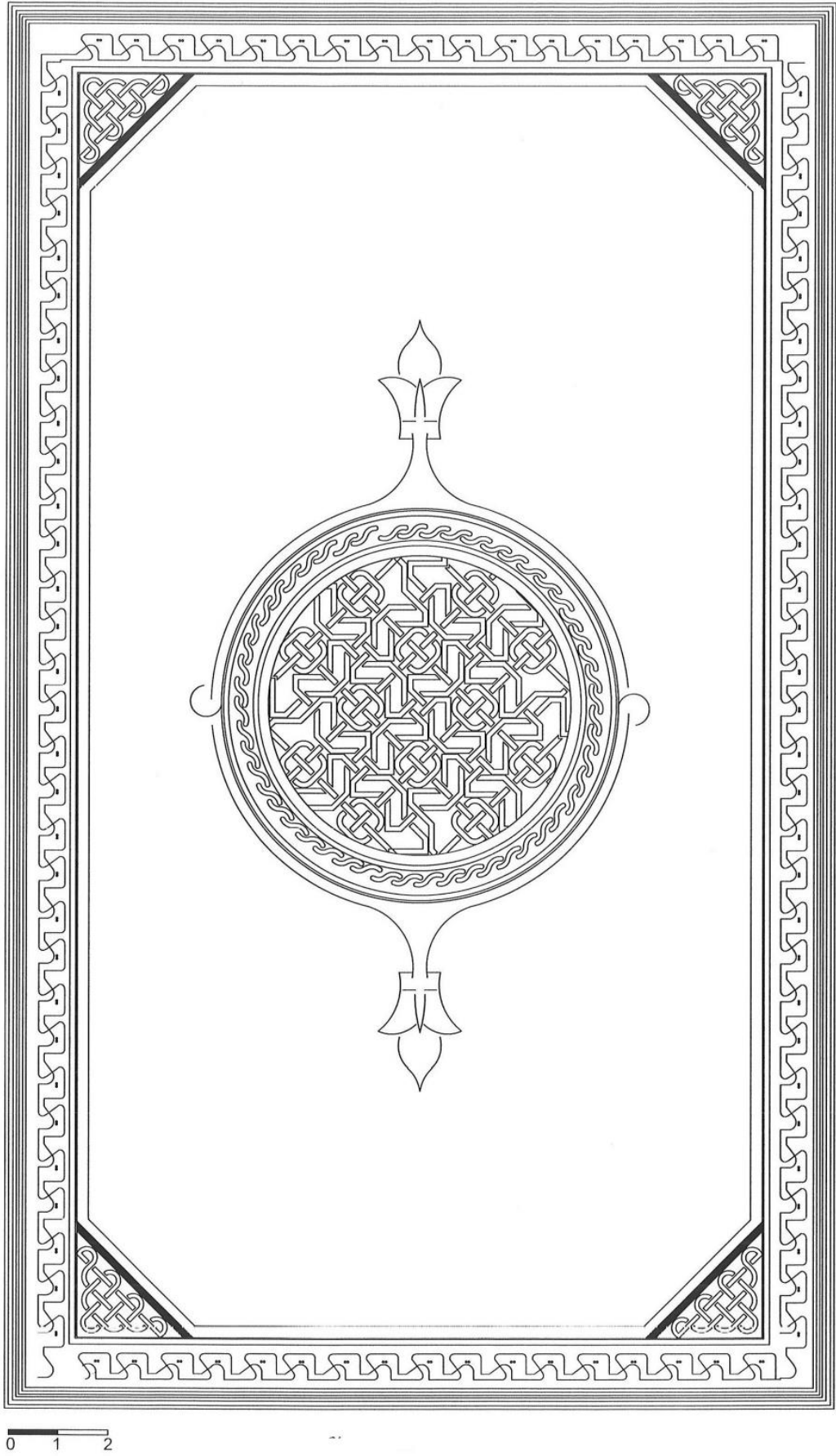
Çizim:39.Katalog:23.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 415.Mikleb ve Sertâb.

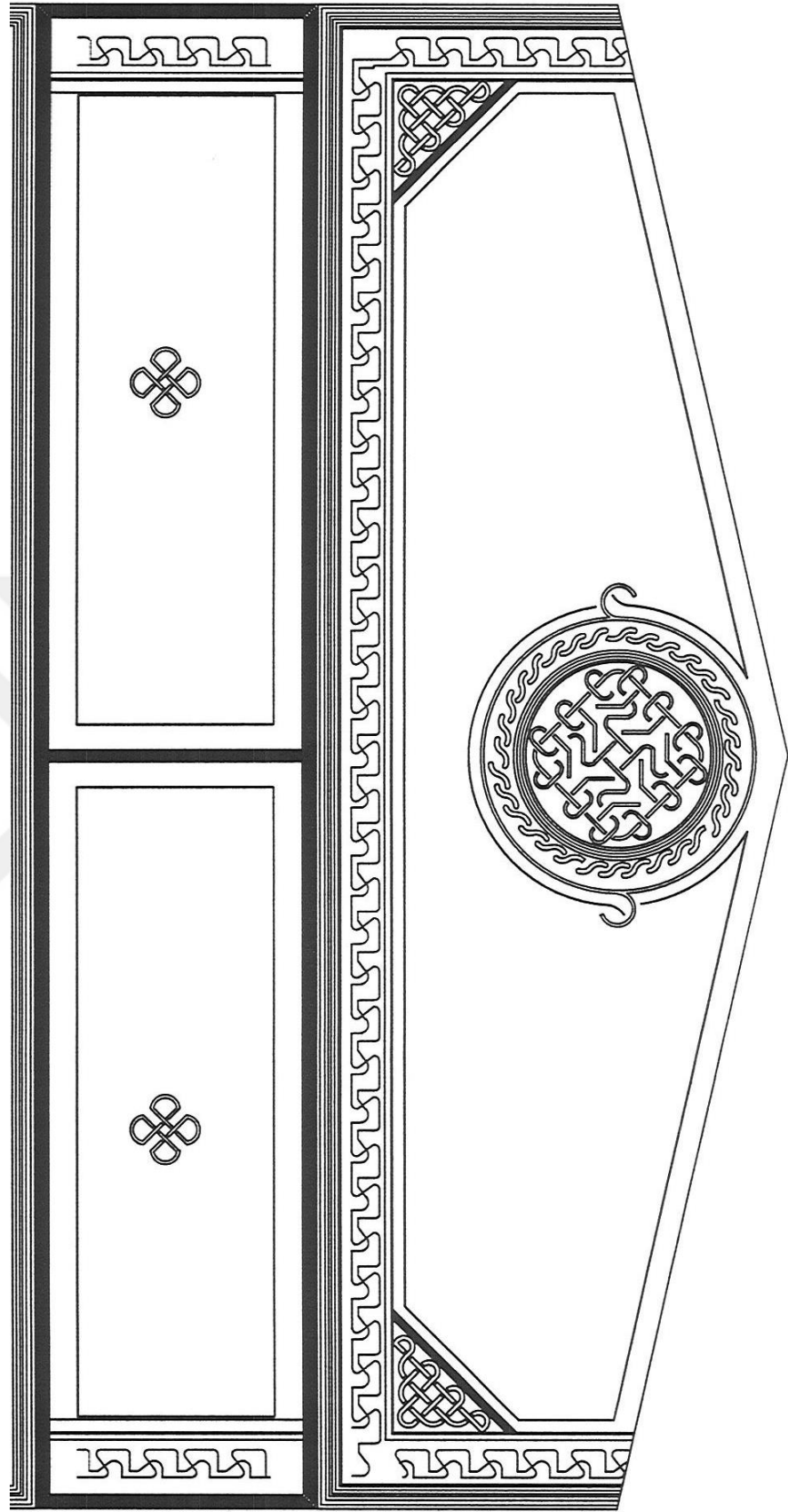
0 1 2

275

Çizim:40.Katalog:24.Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Te'vîl, ... / ... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 275.Ön Kapak.

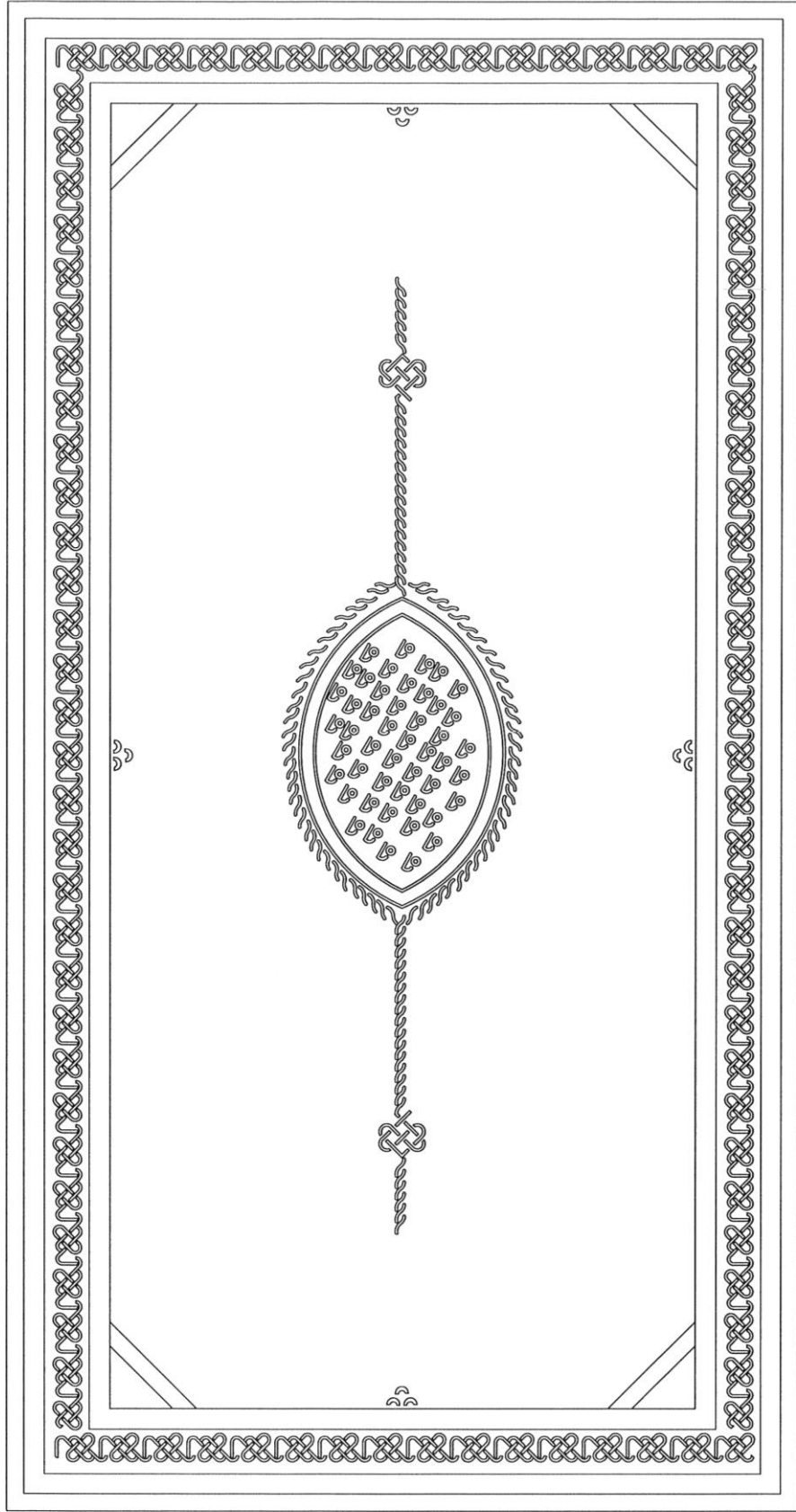

Çizim:41.Katalog:26.Nizami't-Tevârih, ... / ... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 298. Ön Kapak.

0 1 2

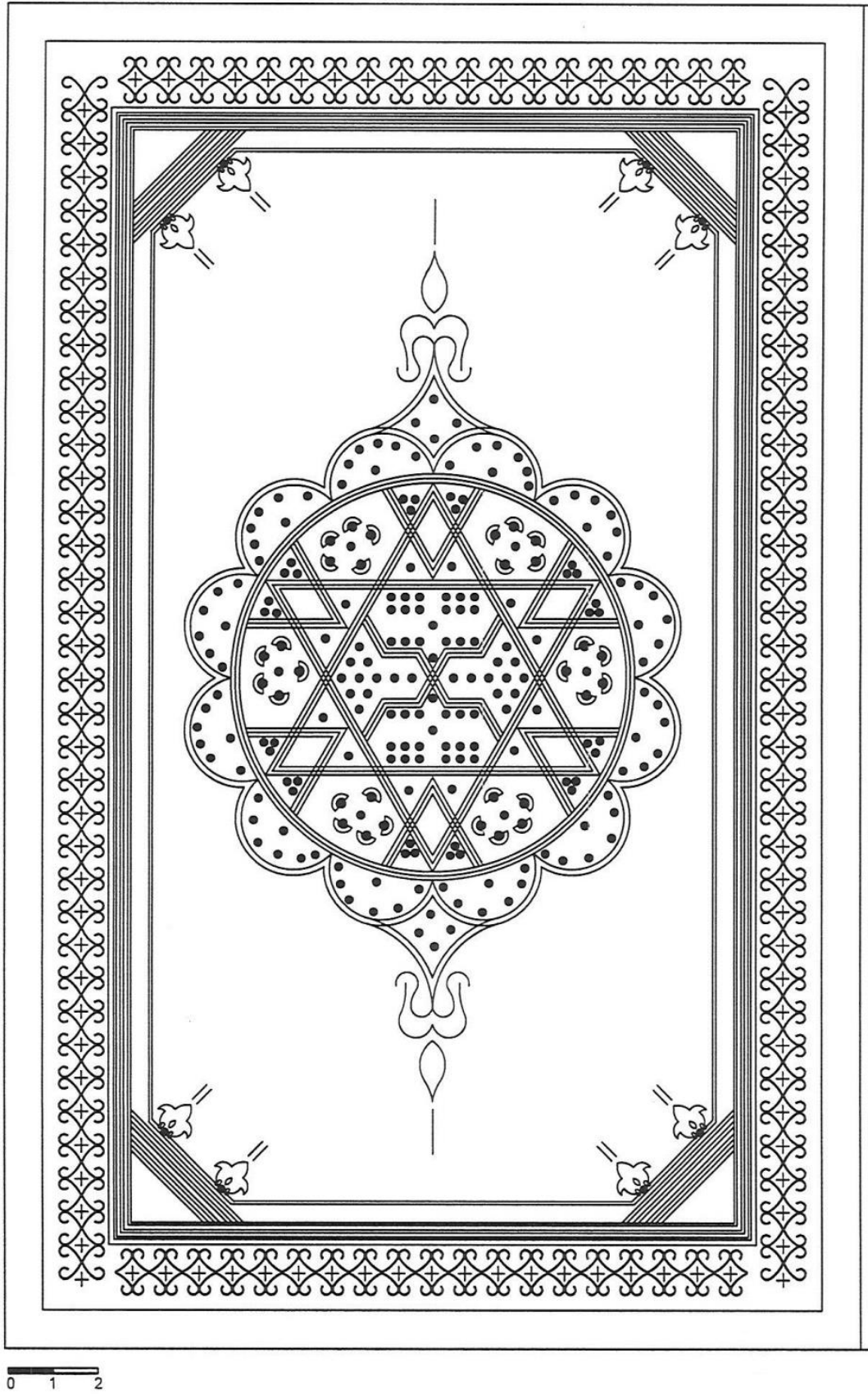
Çizim:42.Katalog:26.Nizami't-Tevârih, ... / ... , Darendе Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 298.Mikleb.

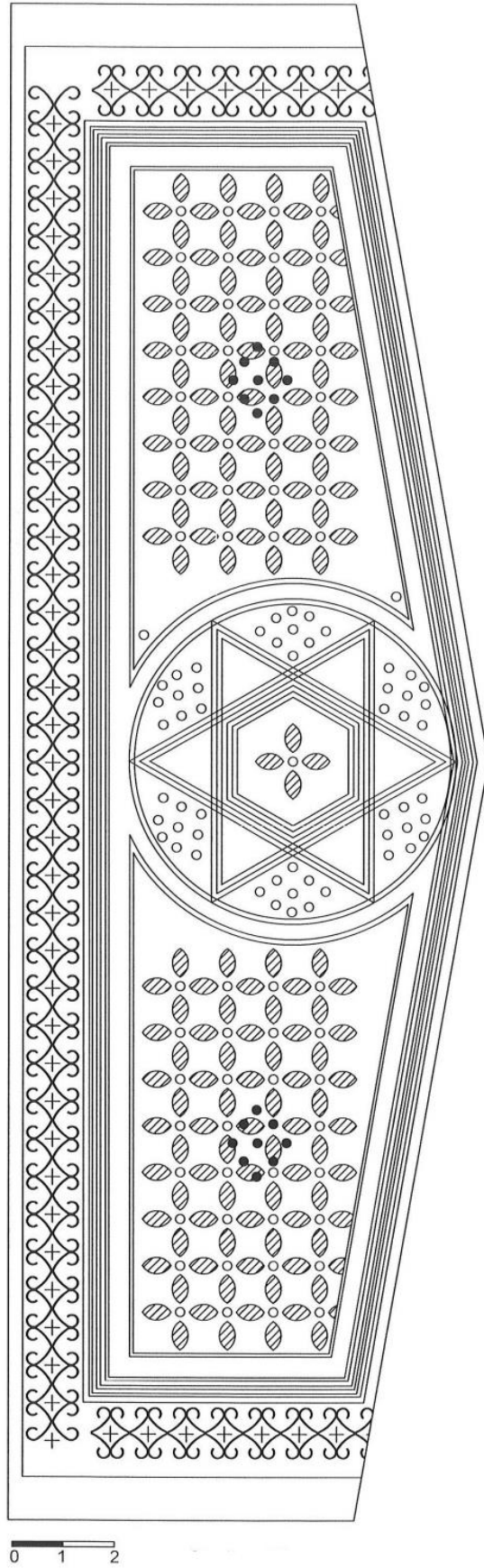
0 1 2

26

Çizim:43.Katalog:27.El-Mufasssal, 642 /1244, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 26.Ön Kapak.

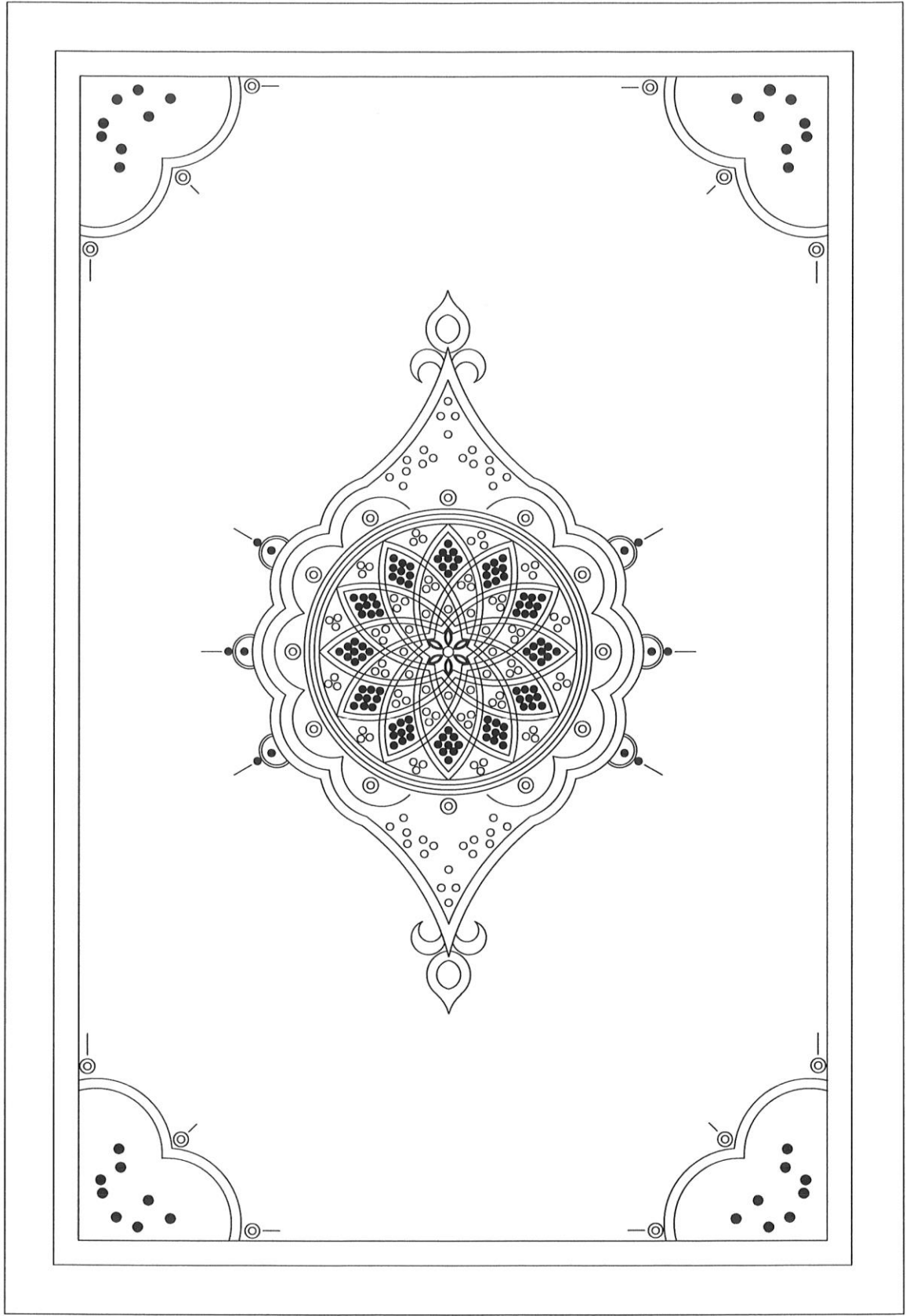

Çizim:44.Katalog:28.El-Câmiu's-Sahih, 867/1462, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 646.Ön Kapak.

Çizim:45.Katalog:28.El-Câmiu's-Sahih, 867/1462, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi:

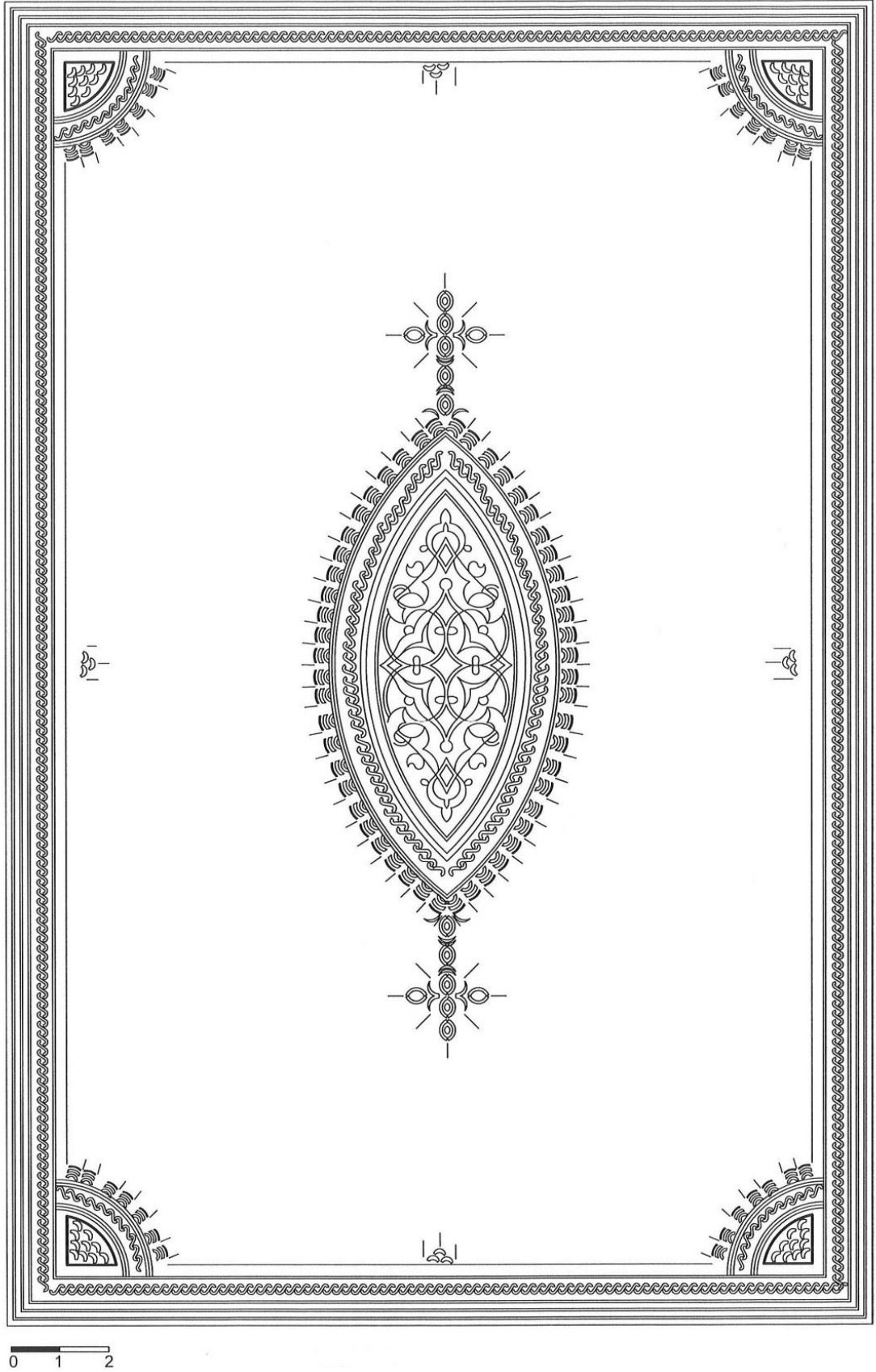
646.Mikleb.

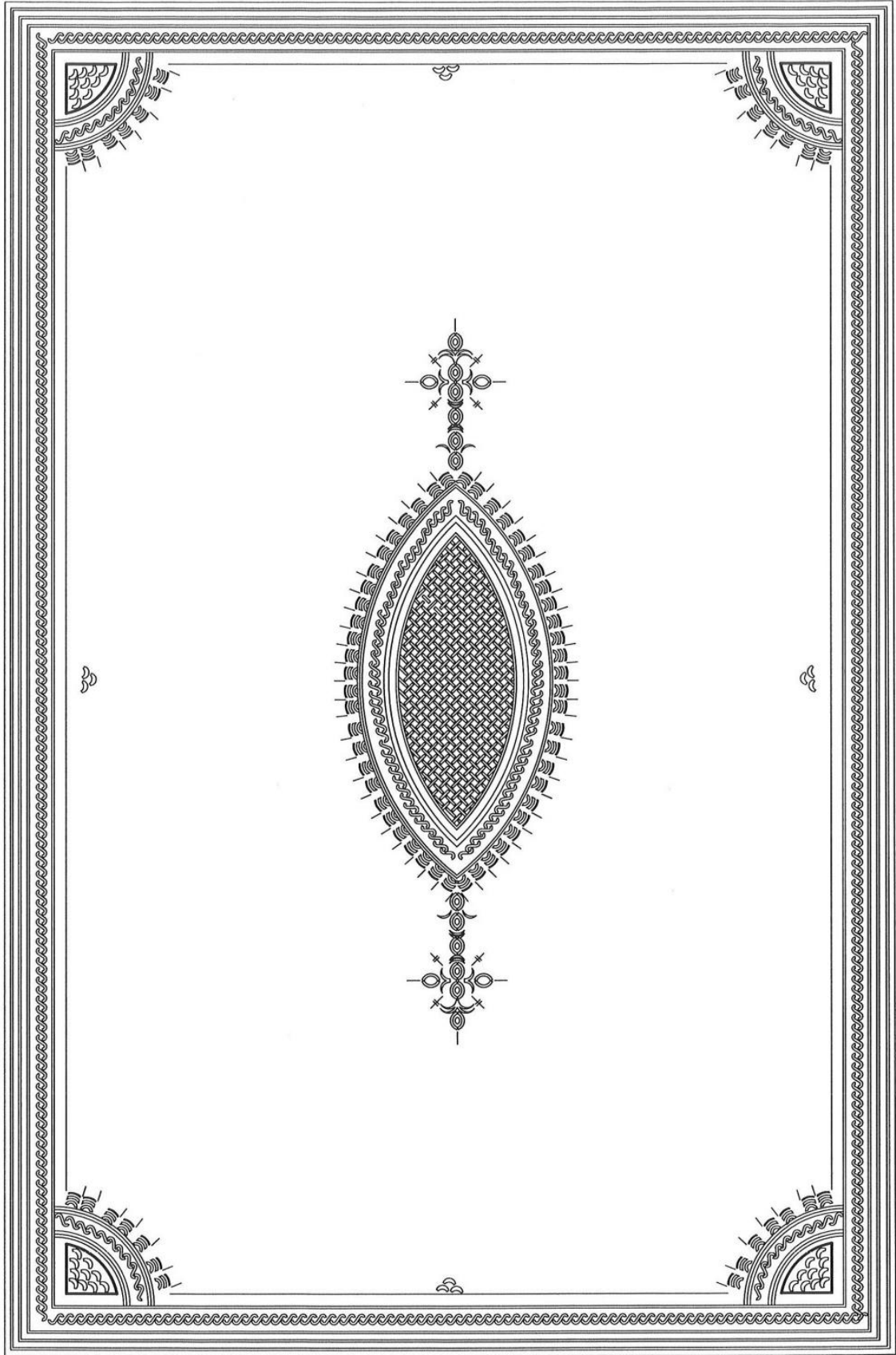
0 1 2

538

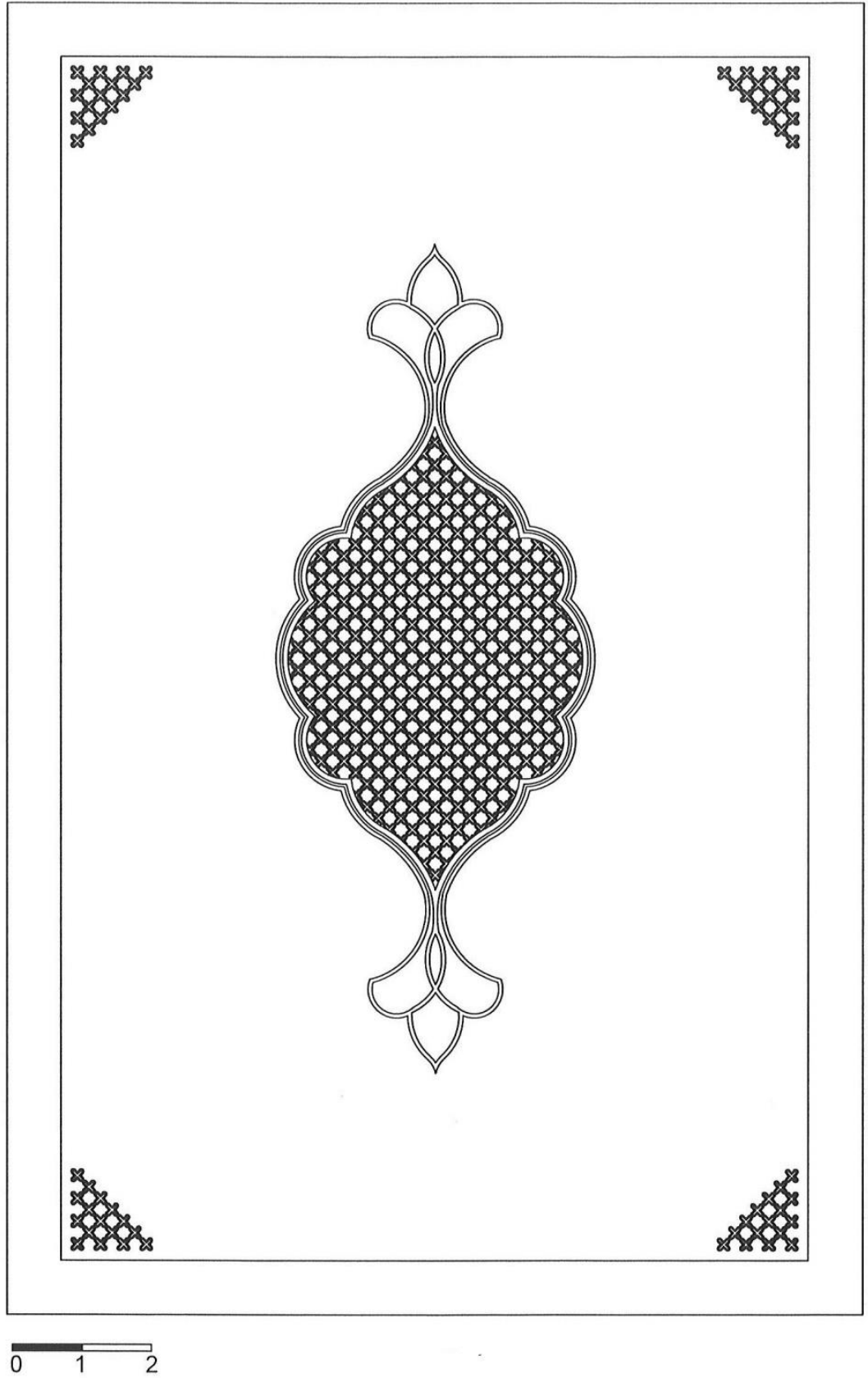
Çizim:46.Katalog:29.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 538.Ön Kapak.

Çizim:47.Katalog:30. Cevâhîrî'l Esrâr ve Zevâhîrî'l-Envâr, .../... , Darende Sadrazam Paşa
Kütüphanesi: 289.Ön Kapak.

Çizim:48.Katalog:30. Cevâhiru'l Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, .../... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi:
289.Arka Kapak.

Çizim:49.Katalog:31.Şerh-ü Tevâili'l-Envâr min Metâlii'l-Enzâr, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 665.Ön Kapak.

FOTOĞRAFLAR

VII.3.Fotoğraflar Listesi:

Fotoğraf:1. Karahoço'da, Alfred Von le Cog tarafından Bin Buda mağaralarında bulunan VIII. ve IX. yüzyıldan kalma cilt kalıntısı.

Fotoğraf:2. . Karahoço'da, Alfred Von le Cog tarafından bulunan ikinci cilt kalıntısı.

Fotoğraf:3. Krahoco'da P.K. Koslov tarafından bulunan cilt parçası.

Fotoğraf:4. Kur'an-ı Kerim, TSMK Y.Y. :744.

Fotoğraf:5. 1100'lerden kalan cilt, Paris Bibliothegue National Arobe:6041.

Fotoğraf:6. Kitâbü'l- Ğaribeyn fi'l –Kur'an ve'l Hadis, TSMK III. Ahmed:105 Arka kapak ve mikleb.

Fotoğraf:7.Şerhu'l-Lübâb 1454-55, Süleymâniye Fatih: 5004, ön kapak.

Fotoğraf:8. Şerhu'l-Lübâb 1454-55, Süleymâniye Fatih: 5004, arka kapak.

Fotoğraf:9. Kur'an-ı Kerim 1493, TİEM: 402 .

Fotoğraf:10. Süleymannâme, TSMK Hazine:1517.

Fotoğraf:11. Murakk'a, 1657, TSMK E.H. :2138.

Fotoğraf:12.TSMK E.H. :1470.

Fotoğraf:13.TSMK E.H. :435.

Fotoğraf:14.Murassa'Kap (Yedikuleli Seyyid Abdullah'ın Sultan III.Ahmet için yazdığı mushafın kabı)

Fotoğraf:15. TSMK III. Ahmed:3652.

Fotoğraf:16. Mevlâna Müzesi İhtisas Kütüphanesi:5787-5888

Fotoğraf:17.TSMK Revan:407.

Fotoğraf:18.TİEM:1962.

Fotoğraf:19.Uğur Derman Arşivinden (mülemma şemseli) cilt örneği.

Fotoğraf:20.Yusuf Ağa Kütüphanesi: 6631.

Fotoğraf:21.Mevlâna Müzesi Hasan Paşa Kütüphanesi:6.

Fotoğraf:22. Uğur Derman Arşivinden (zilbahar cilt örneği)

Fotoğraf:23.TSMK E. Hazinesi:1435.

Fotoğraf:24.TSMK, Revan Kütüphanesi, No:426.

Fotoğraf:25. Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi Kitabesi.

Fotoğraf:26.Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi eski bina.

Fotoğraf:27.Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi yeni bina.

Fotoğraf:28. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l-Bahs, /, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 96. Ön ve Arka Kapak, Mikleb.

Fotoğraf:29. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l-Bahs, /, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 96. Zencirek.

Fotoğraf:30. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l-Bahs, /, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 96..Köşebent.

Fotoğraf:31. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l-Bahs, /, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 96. Ön ve Arka Kapak Şemse.

Fotoğraf:32. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l-Bahs, /, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 96.Mikleb.

Fotoğraf:33. Şerh-i Hırzi'l –Emâni ve Vechü't Tehâni, 668 / 1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482.Ön ve Arka Kapak

Fotoğraf:34. Şerh-i Hırzi'l –Emâni ve Vechü't Tehâni, 668 / 1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482. Zencirek.

Fotoğraf:35. Şerh-i Hırzi'l –Emâni ve Vechü't Tehâni, 668 / 1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482.Köşebent.

Fotoğraf:36. Şerh-i Hırzi'l –Emâni ve Vechü't Tehâni, 668 / 1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482.Ön ve Arka Şemse

Fotoğraf:37.Şerh-i Hırzi'l –Emâni ve Vechü't Tehâni, 668 / 1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482.Mikleb ve Sertâb.

Fotoğraf:38 Şerh-i Hırzi'l –Emâni ve Vechü't Tehâni, 668 / 1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482.Sertâb.

Fotoğraf:39.Şerh-i Hırzi'l –Emâni ve Vechü't Tehâni, 668 / 1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482.İç Kapak ve Mehmed b. Hacı Kavukcu.

Fotoğraf:40.El-Kevâkibü'd-Derari fi Şerh-i Sahihi'l Buhâri, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 477. Ön Kapak.

Fotoğraf:41.El-Kevâkibü'd-Derari fi Şerh-i Sahihi'l Buhâri, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 477.Zencirek.

Fotoğraf:42.El-Kevâkibü'd-Derari fi Şerh-i Sahihi'l Buhâri, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 477.Köşebent.

Fotoğraf:43.El-Kevâkibü'd-Derari fi Şerh-i Sahihi'l Buhâri, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 477.Şemse ve Salbek.

Fotoğraf:44.El-Kevâkibü'd-Derari fi Şerh-i Sahihi'l Buhâri, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 477. Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:45.Şerhü'l Hulâsati'l Kübra , ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 417.Ön ve Arka Kapak, Mikleb.

Fotoğraf:46.Şerhü'l Hulâsati'l Kübra , ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 417.Zencirek.

Fotoğraf:47.Şerhü'l Hulâsati'l Kübra , ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 417. Köşebent ve Köşebent İçinde Mücellid İmzası.

Fotoğraf:48.Şerhü'l Hulâsati'l Kübra , ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 417.Şemse.

Fotoğraf:49. Şerhü'l Hulâsati'l Kübra , ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 417.Mikleb ve Sertâb.

Fotoğraf:50.Şerhü'l Hulâsati'l Kübra , ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 417.Sertâb.

Fotoğraf:51.El-Keşf an Hakâiki't-Tenzîl , 674 / 1275 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 611. Ön Kapak.

Fotoğraf:52.El-Keşf an Hakâiki't-Tenzîl , 674 / 1275 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 611.Zencirek.

Fotoğraf:53. El-Keşf an Hakâiki't-Tenzîl , 674 / 1275 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 611.Köşebent ve Şemse.

Foroğraf:54.El-Keşf an Hakâiki't-Tenzîl , 674 / 1275 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 611. İç Kapak.

Fotoğraf:55. El-Keşf an Hakâiki't-Tenzîl , ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 460. Ön Kapak.

Fotoğraf:56. El-Keşf an Hakâiki't-Tenzîl , ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 460. Zencirek.

Fotoğraf:57. El-Keşf an Hakâiki't-Tenzîl , ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 460. Köşebent ve Şemse.

Fotoğraf:58. El-Keşf an Hakâiki't-Tenzîl , ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 460. İç Kapak.

Fotoğraf:59. Hâşiye alâ Levâmi'il-Esrâr fî Şerhi Metâli'il-Envâr, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 103 .Ön Kapak.

Fotoğraf:60. Hâşiye alâ Levâmi'il-Esrâr fî Şerhi Metâli'il-Envâr, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 103.Zencirek.

Fotoğraf:61. Hâşiye alâ Levâmi'il-Esrâr fî Şerhi Metâli'il-Envâr, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 103. Köşebent ve Şemse.

Fotoğraf:62. Hâşiye alâ Levâmi'il-Esrâr fî Şerhi Metâli'il-Envâr, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 103. İç Kapak ve Kebikeç.

Fotoğraf:63. Et-Tefsir fî'l Kıraati's- Seb'a, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 392. Ön Kapak.

Fotoğraf:64 Et-Tefsir fî'l Kıraati's- Seb'a, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 392.Zencirek..

Fotoğraf:65.Et-Tefsir fi'l Kıraati's- Seb'a, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 392.Köşebent.

Fotoğraf:66.Et-Tefsir fi'l Kıraati's- Seb'a, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 392.Şemse..

Fotoğraf:67. Et-Tefsir fi'l Kıraati's- Seb'a, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 392.Mikleb ve Sertâb.

Fotoğraf:68. Et-Tefsir fi'l Kıraati's- Seb'a, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 392.Mikleb ve Sertâb İçi.

Fotoğraf:69.El-Câmiu's- Sahih, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 137.Ön Kapak.

Fotoğraf:70. El-Câmiu's- Sahih, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 137.Köşebent..

Fotoğraf:71. El-Câmiu's- Sahih, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 137.Şemse.

Fotoğraf:72. El-Câmiu's- Sahih, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 137.Mikleb..

Fotoğraf:73. El-Câmiu's- Sahih, ... /..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 137.Vakıf Mührü.

Fotoğraf:74. El-Câmiu's- Sahih, 850 / 1445, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 532. Ön Kapak.

Fotoğraf:75. El-Câmiu's- Sahih, 850 / 1445, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 532. Zencirek.

Fotoğraf:76. El-Câmiu's- Sahih, 850 / 1445, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 532. Köşebent.

Fotoğraf:77. El-Câmiu's- Sahih, 850 / 1445, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 532. Şemse.

Fotoğraf:78.El-Câmiu's- Sahih, 850 / 1445, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 532. Mikleb.

Fotoğraf:79.El-Câmiu's- Sahih, 850 / 1445, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 532. Vakıf Mührü..

Fotoğraf:80.El-Câmiu's- Sahih, 841 / 1437, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 590. Ön Kapak.

Fotoğraf:81.El-Câmiu's- Sahih, 841 / 1437, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 590. Zencirek.

Fotoğraf:82.El-Câmiu's- Sahih, 841 / 1437, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 590. Köşebent.

Fotoğraf:83.El-Câmiu's- Sahih, 841 / 1437, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:590. Şemse.

Fotoğraf:84.El-Câmiu's- Sahih, 841 / 1437, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 590. Mikleb ve Sertâb.

Fotoğraf:85.El-Câmiu's- Sahih, 841 / 1437, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 590 Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:86.Sıhahü'l Lûga, .../ ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623. Ön Kapak.

Fotoğraf:87.Sıhahü'l Lûga, .../ ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623. Zencirek

Fotoğraf:88.Sıhahü'l Lûga, .../ ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623. Köşebent.

Fotoğraf:89. Sıhahü'l Lûga, .../ ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623. Şemse.

Fotoğraf:90.Sıhahü'l Lûga, .../ ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623. Mikleb ve Sertâb.

Fotoğraf:91.Sıhahü'l Lûga, .../ ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623. Sertâb.

Fotoğraf:92. Sıhahü'l Lûga, .../ ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623. İç Kapak-Mikleb ve Sertâb İçi.

Fotoğraf:93.Sıhahü'l Lûga, .../ ..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623. İç Kapak-Vakıf Mührü.

Fotoğraf:94. Şerh-ü Kasideti'l Bürde, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 344.Ön Kapak.

Fotoğraf:95.Şerh-ü Kasideti'l Bürde, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 344. Zencirek.

Fotoğraf:96.Şerh-ü Kasideti'l Bürde, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 344.Köşebent.

Fotoğraf:97.Şerh-ü Kasideti'l Bürde, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 344. Şemse.

Fotoğraf:98.Şerh-ü Kasideti'l Bürde, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 344. İç Kapak.

Fotoğraf:99.Şerh-ü Kasideti'l Bürde, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 344. Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:100.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, 1137/1758, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 651. Ön Kapak.

Fotoğraf:101.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, 1137/1758, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 651. Zencirek.

Fotoğraf:102.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, 1137/1758, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 651. Köşebent.

Fotoğraf:103.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, 1137/1758, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 651. Şemse.

Fotoğraf:104.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, 1137/1758, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 651. Mikleb.

Fotoğraf:105. Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, 1137/1758, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 651. Mikleb İçi.

Fotoğraf:106.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, 1137/1758, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 651. Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:107.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 238. Ön Kapak.

Fotoğraf:108.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 238. Zencirek.

Fotoğraf:109.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 238. Köşebent.

Fotoğraf:110.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 238. Şemse.

Fotoğraf:111.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 238. İç Kapak ve Vakıf Kaydı

Fotoğraf:112.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 239.Ön ve Arka Kapak.

Fotoğraf: 113. Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 239. Ön Kapak Şemse.

Fotoğraf:114.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 239. Arka Kapak Şemse.

Fotoğraf:115.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 239.Vakıf Mührü.

Fotoğraf:116.Nihâyetü'l Beyân fi Tefsiri'l-Kur'an, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 519. Ön Kapak.

Fotoğraf:117.Nihâyetü'l Beyân fi Tefsiri'l-Kur'an, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 519. Zencirek.

Fotoğraf:118.Nihâyetü'l Beyân fi Tefsiri'l-Kur'an, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 519. Şemse.

Fotoğraf:119.Nihâyetü'l Beyân fi Tefsiri'l-Kur'an, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 519.Mikleb.

Fotoğraf:120.Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekân Nehreyn 775 /1373, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 591.Ön Kapak.

Fotoğraf:121.Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekân Nehreyn 775 /1373, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 591. Zencirek.

Fotoğraf:122.Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekân Nehreyn 775 /1373, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 591. Köşebent.

Fotoğraf:123.Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekân Nehreyn 775 /1373, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 591. Şemse.

Fotoğraf:124.Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekân Nehreyn 775 /1373, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 591.Mikleb.

Fotoğraf:125.Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekân Nehreyn 775 /1373, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 591.Mikleb ve Kapak İçi..

Fotoğraf:126.Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekân Nehreyn 775 /1373, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 591. Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:127.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 513. Ön Kapak.

Fotoğraf:128.Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 513. Zencirek ve Köşebent.

Fotoğraf:129. Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 513. Şemse.

Fotoğraf:130. Câmiu Ahkâmi'l- Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan, .../... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 513.İç Kapak ve Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:131.El-İhtiyar, 852/1447, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 539.Ö n Kapak.

Fotoğraf:132. El-İhtiyar, 852 /1447, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 539. Zencirek.

Fotoğraf:133.El-İhtiyar, 852 /1447, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 539. Köşebent.

Fotoğraf:134.El-İhtiyar, 852 /1447, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 539.Şemse ve Sablek.

Fotoğraf:135El-İhtiyar, 852 /1447, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 539.Mikleb.

Fotoğraf:136.El-İhtiyar, 852 /1447, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 539.İç Kapak.

Fotoğraf:137.Silahü'l-Mü'minin fi'd-Dua, .../...,Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:649.Ön ve Arka Kapak.

Fotoğraf:138.Silahü'l-Mü'minin fi'd-Dua, .../...,Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:649.Köşebent.

Fotoğraf:139.Silahü'l-Mü'minin fi'd-Dua, .../...,Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:649.Şemse.

Fotoğraf:140.Silahü'l-Mü'minin fi'd-Dua, .../...,Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:649.İç Kapak..

Fotoğraf:141.Silahü'l-Mü'minin fi'd-Dua, .../...,Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:649.Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:142.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 475.Ön Kapak.

Fotoğraf:143.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 475.Zencirek.

Fotoğraf:144.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 475.İç Kapak.

Fotoğraf:145.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 475.İç Kapak.

Fotoğraf:146.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 415.Ön Kapak.

Fotoğraf:147.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 415.Arka Kapak.

Fotoğraf:148.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 415.Zencirek.

Fotoğraf:149.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 415.Mikleb.

Fotoğraf:150.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 415.Sertâb.

Fotoğraf:151.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 415.Sertâb İçi.

Fotoğraf:152.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 415.Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:153. Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Te'vîl, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 275.Ön Kapak.

Fotoğraf:154.Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Te'vîl, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:275.Zencirek.

Fotoğraf:155.Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Te'vîl, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 275.Köşebent.

Fotoğraf:156.Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Te'vîl, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 275.Şemse.

Fotoğraf:157.Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Te'vîl, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 275.Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:158.Et-Tegîb ve't-Terhib, 823 /1420, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 288.Arka Kapak.

Fotoğraf:159.Et-Tegîb ve't-Terhib, 823 /1420, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 288.Zencirek.

Fotoğraf:160. Et-Tegîb ve't-Terhib, 823 /1420, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 288.Köşebent.

Fotoğraf:161.Et-Tegîb ve't-Terhib, 823 /1420, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 288. Şemse.

Fotoğraf:162.Et-Tegîb ve't-Terhib, 823 /1420, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 288. İç Kapak.

Fotoğraf:163.Et-Tegîb ve't-Terhib, 823 /1420, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 288.Vakıf Kaydı..

Fotoğraf:164.Nizami't-Tevârih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 298.Ön Kapak.

Fotoğraf:165.Nizami't-Tevârih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 298.Zencirek

Fotoğraf:166.Nizami't-Tevârih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 298.Köşebent.

Fotoğraf:167.Nizami't-Tevârih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 298.Şemse.

Fotoğraf:168.Nizami't-Tevârih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 298.Mikleb Şemsesi.

Fotoğraf:169.Nizami't-Tevârih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 298.Sertâb.

Fotoğraf:170.Nizami't-Tevârih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 298.İç Kapak.

Fotoğraf:171.Nizami't-Tevârih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 298.Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:172.El-Mufasssal, 642 /1244, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 26.Ön Kapak.

Fotoğraf:173.El-Mufasssal, 642/1244, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 26.Zencirek.

Fotoğraf:174.El-Mufasssal, 642/1244, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 26.Köşebent.

Fotoğraf:175.El-Mufasssal, 642/1244, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 26. Şemse.

Fotoğraf:176. El-Câmiu's-Sahih, 867/1462, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 646.Ön Kapak.

Fotoğraf:177. El-Câmiu's-Sahih, 867/1462, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 646.Zencirek.

Fotoğraf:178. El-Câmiu's-Sahih, 867/1462, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 646.Köşebent.

Fotoğraf:179. El-Câmiu's-Sahih, 867/1462, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 646.Şemse.

Fotoğraf:180. El-Câmiu's-Sahih, 867/1462, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 646.Mikleb.

Fotoğraf:181. El-Câmiu's-Sahih, 867/1462, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 646.İç Kapak ve Mikleb İçi.

Fotoğraf:182. El-Câmiu's-Sahih, 867/1462, Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 646.Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:183.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 538. Ön Kapak.

Fotoğraf:184.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 538.Köşebent.

Fotoğraf:185.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 538.Şemse.

Fotoğraf:186.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi:538. Mikleb ve Sertâb.

Fotoğraf:187.El-Câmiu's-Sahih, ... /... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 538.İç Kapak.

Fotoğraf:188.Cevâhiru'l Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, .../... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 289.Ön ve Arka Kapak.

Fotoğraf:189.Cevâhiru'l Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, .../... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 289. Zencirek.

Fotoğraf:190.Cevâhiru'l Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, .../... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 289.Köşebent.

Fotoğraf:191.Cevâhiru'l Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, .../... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 289.Ön Kapak Şemse.

Fotoğraf:192.Cevâhiru'l Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, .../... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 289.Arka Kapak Şemse.

Fotoğraf:193.Cevâhiru'l Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, .../... , Darende Sadrazam Paşa Kütüphanesi: 289.Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:194.Şerh-ü Tevâili'l-Envâr min Metâlii'l-Enzâr, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 665.Ön Kapak.

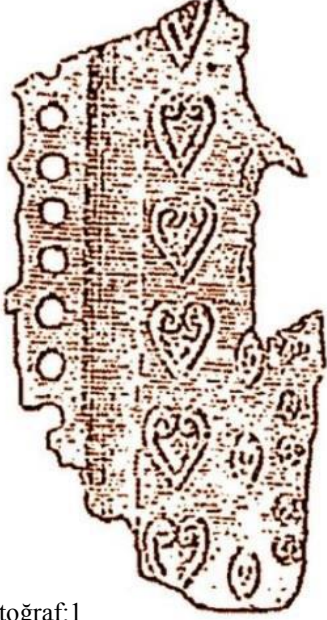
Fotoğraf:195.Şerh-ü Tevâili'l-Envâr min Metâlii'l-Enzâr, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 665.Köşebent.

Fotoğraf:196. Şerh-ü Tevâili'l-Envâr min Metâlii'l-Enzâr, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 665.Şemse.

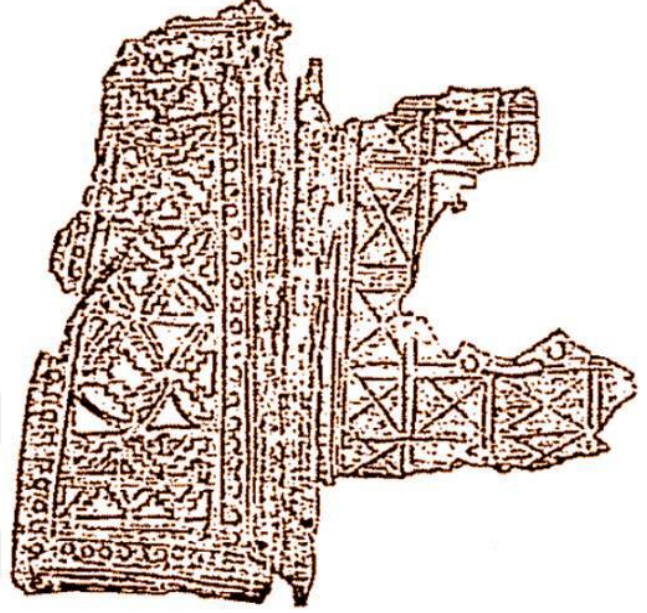
Fotoğraf:197.Şerh-ü Tevâili'l-Envâr min Metâlii'l-Enzâr, ... /... , Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 665. “Vakf-ı Emine Hasbeten Lillahi”ibaresi.

VII.3.1.Katalog Dışındaki Fotoğraflar

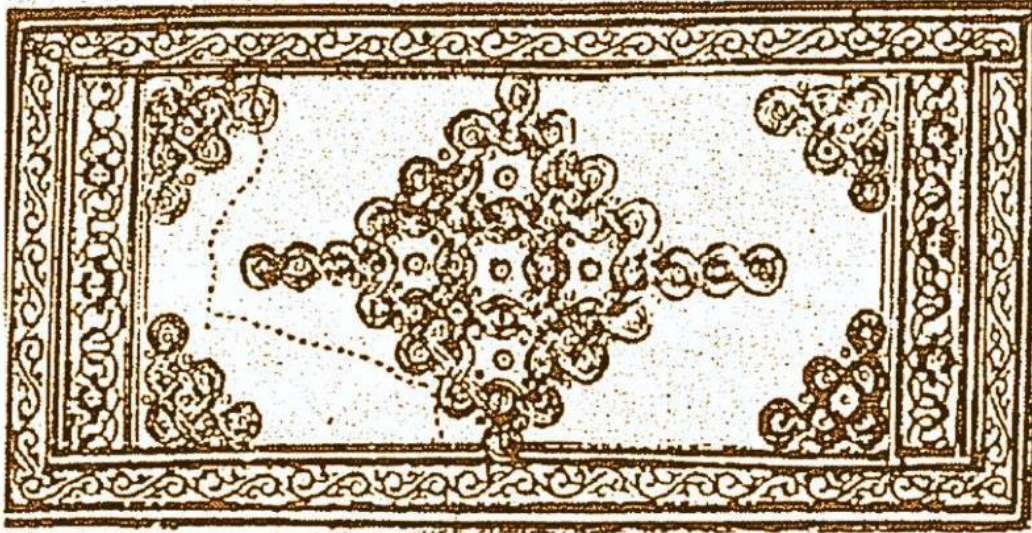

Fotoğraf:1

Fotoğraf:2

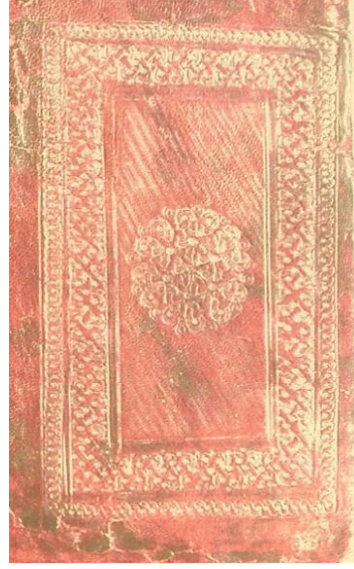
Alfred Von Le Cog tarafından bulunan ilk Uygur cilt Katalogleri.

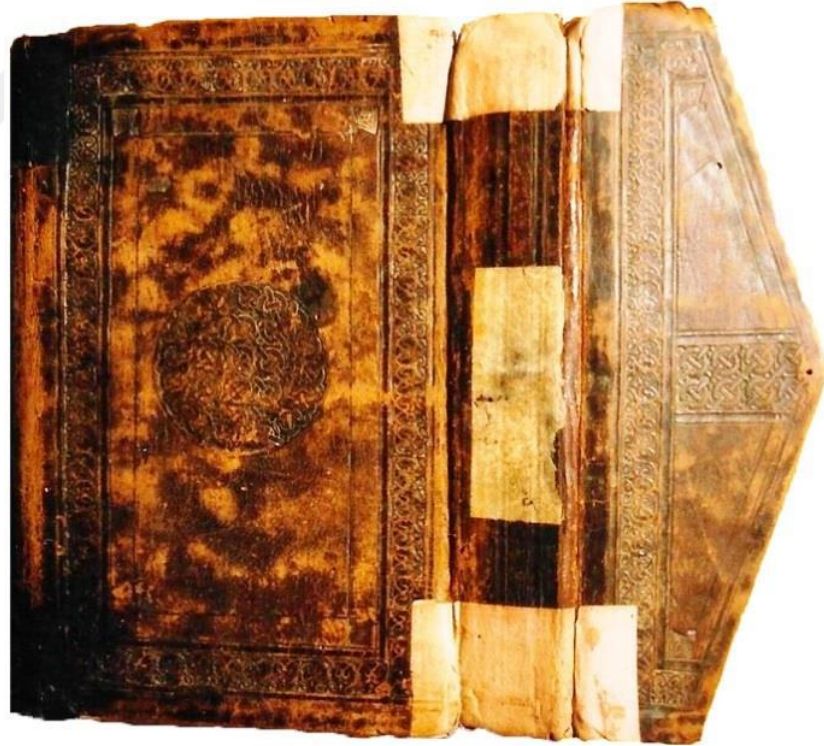
Fotoğraf:3.P.K. Koslov tarafından Karahoço'da bulunan diğer cilt.

Fotoğraf:4. TSMK Y.Y.744
(Zeren Tanındı'dan)

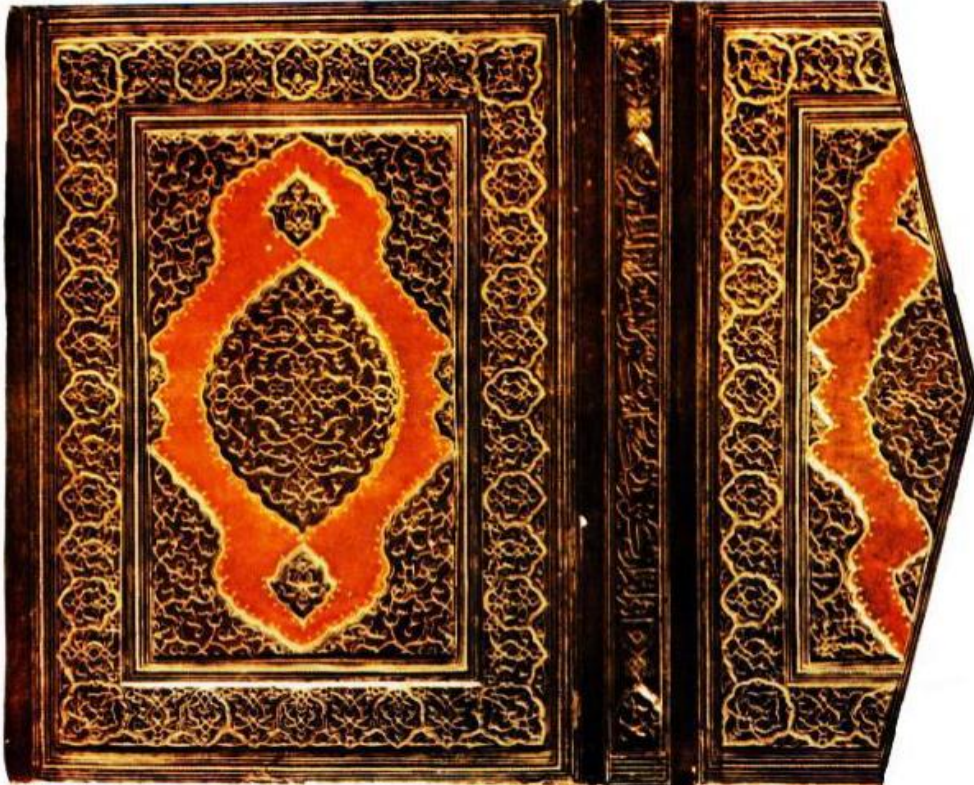
Fotoğraf:5. Paris Bibliothegue National
Arobe:6041, (Francis Richard'dan)

Fotoğraf:6. TSMK III. Ahmed:105
(Ahmet Saim Arıtan'dan)

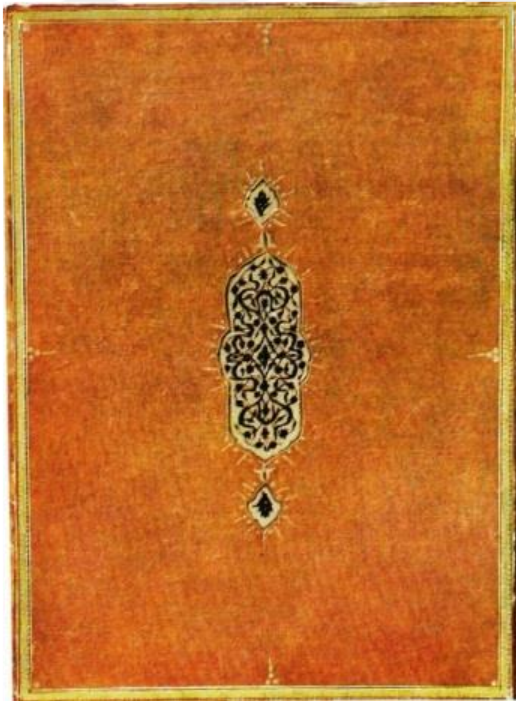
Fotoğraf: 7-8. Şerhu'l-Lübâb, 1454-55, Süleymâniye Fatih: 5004, ön ve arka kapak
(Ahmet Saim Arıtan'dan).

Fotoğraf:9. Kur'ân-ı Kerîm, 1493, TİEM: 402 (Kemal Çığ'dan).

Fotoğraf:10. Süleymanname, 1558 tarihli. TSM.H. 1517.

Fotoğraf:11. Murakk'a, 165,
TSMK E.H.: 2138, (Kemal Çığ'dan)

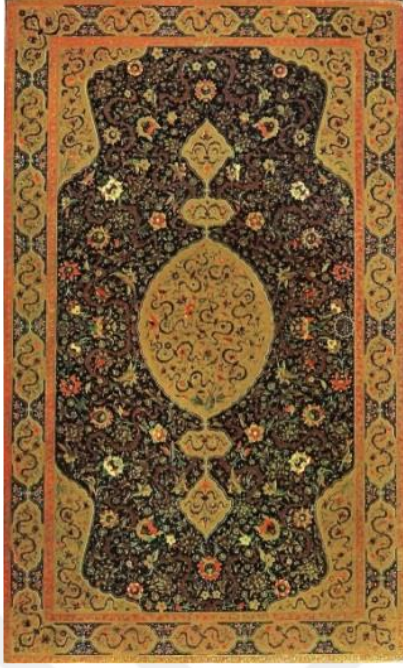
Fotoğraf:12. TSMK E.H. :1470,
(Kemal Çığ'dan)

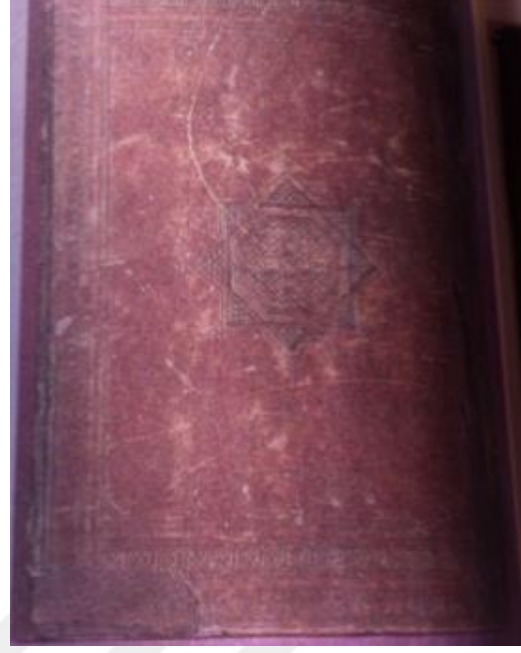
Fotoğraf: 13. TSM K E.H.:435, (Kemal Çığ'dan).

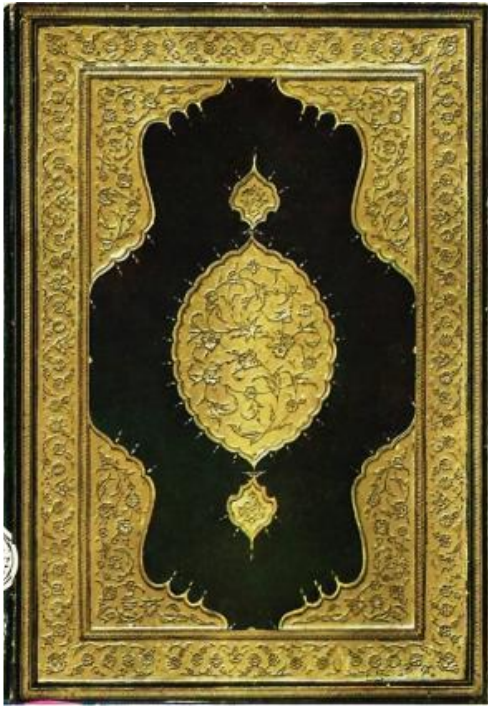
Fotoğraf:14 Murassa' kap (Yedikuleli Seyyid Abdullah'ın
Sultan III. Ahmed için yazdığı mushafın kabı.)
(Uğur Derman'dan)

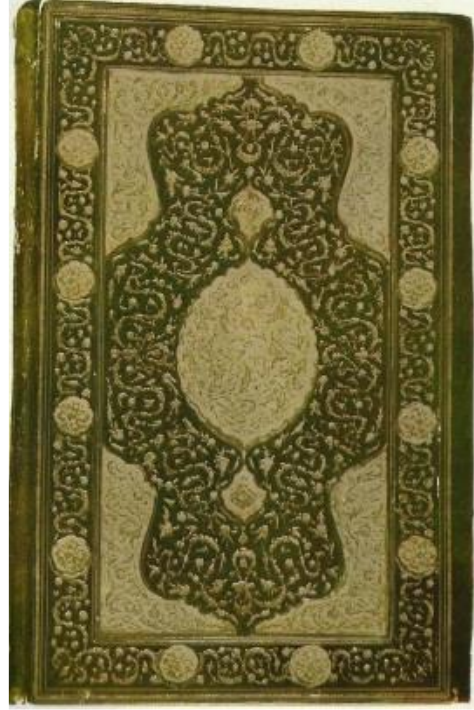
Fotoğraf:15. TSMK, III.Ahmed:3652
Müzesi
(Kemal Çığ'dan)

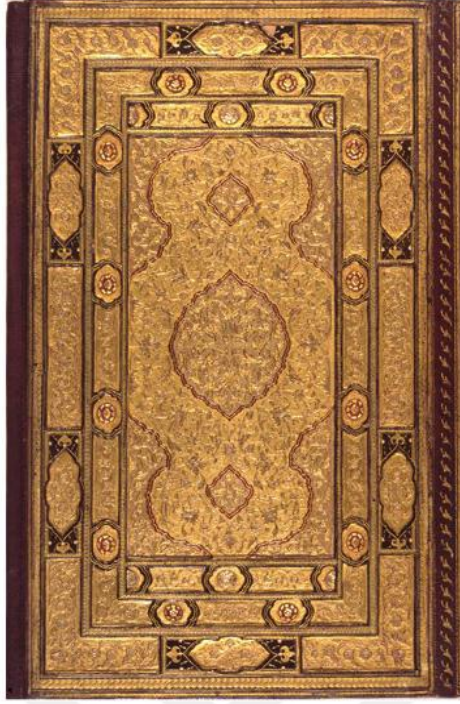
Fotoğraf:16. Anadolu Selçuklu, Mevlana
İhtisas:5787-5888. (Ahmet Saim Arıtan'dan)

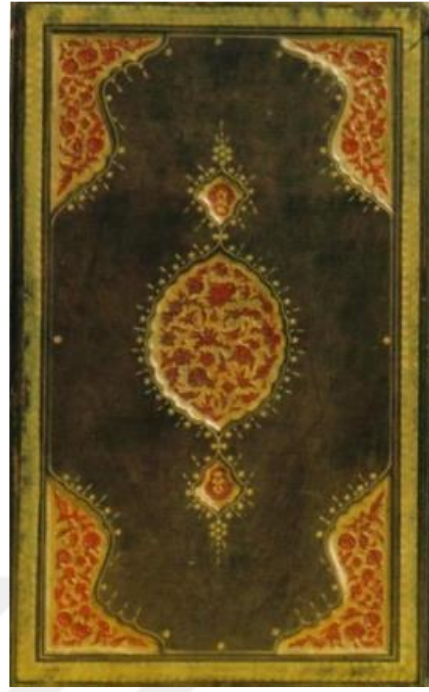
Fotoğraf:17. TSMK, Revan:407
(Kemal Çığ'dan)

Fotoğraf:18, TiEM:1962
(Kemal Çığ'dan)

Fotoğraf:19,(Uğur Derman'dan)

Fotoğraf:20, Yusuf Ağa Kütüphanesi:6631
(Ahmet Saim Arıtan'dan)

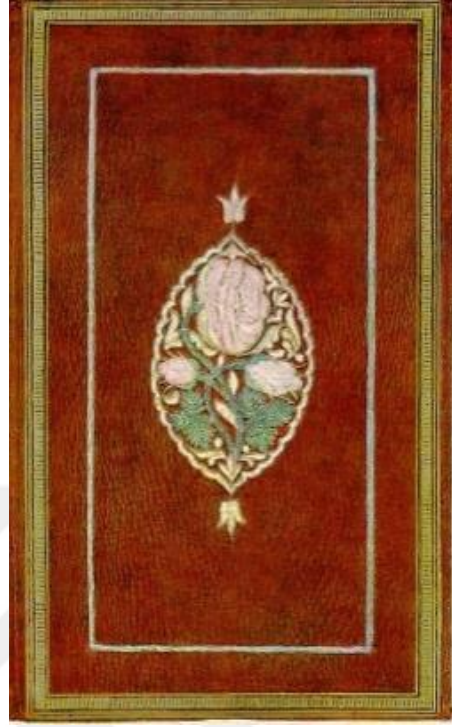
Fotoğraf:21. Mevlana Müzesi Paşa Kütüp. :6,
(Ahmet Saim Arıtan'dan)

Fotoğraf:22, (Uğur Derman Arşivi)

Fotoğraf:23, TSMK E. Hazinesi:1435
(Kemal Çığ'dan)

Fotoğraf:24, TSMK, Revan Kütüp.
No:426, (Kemal Çığ'dan)

Fotoğraf:25. Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi Kitabesi
(Ayşe Serpil Odabaşı'dan)

Fotoğraf: 26. Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi eski bina, (Ayşe Serpil Odabaşı'dan)

Fotoğraf: 27. Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi yeni bina, (Ayşe Serpil Odabaşı'dan)

VII.3.2.Katalog İçindeki Fotoğraflar

Fotoğraf: 28.Katalog: 1. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l – Bahs, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 96, Ön ve Arka kapak, Mikleb.

Fotoğraf: 29. Katalog: 1. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l – Bahs, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 96, Zencirek.

Fotoğraf: 30. Katalog: 1. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l – Bahs, .../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 96, Köşebent.

Fotoğraf: 31. Katalog: 1. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l – Bahs,.../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi 96, Ön ve Arka Kapak Şemse.

Fotoğraf: 32. Katalog: 1. Şerhü Risâle fi Âdâbi'l – Bahs,.../..., Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 96, Mikleb.

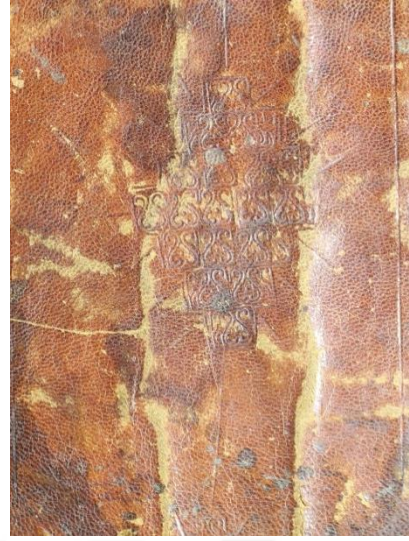
Fotoğraf:33.Katalog:2. Şerh-i Hırzî'l-Emânî ve Vechü't-Tehânî, 668 /1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482, Ön ve Arka Kapak.

Fotoğraf:34.Katalog:2. Şerh-i Hırzî'l-Emânî ve Vechü't-Tehânî, 668 /1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:482, Zencirek.

Fotoğraf:35.Katalog:2. Şerh-i Hırzî'l-Emânî ve Vechü't-Tehânî, 668 /1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:482, Köşebent.

Fotoğraf:36. Katalog:2. Şerh-i Hırzî'l-Emânî ve Vechü't-Tehânî, 668 /1269, Darende Sadrazam
Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482, Ön ve Arka Şemse.

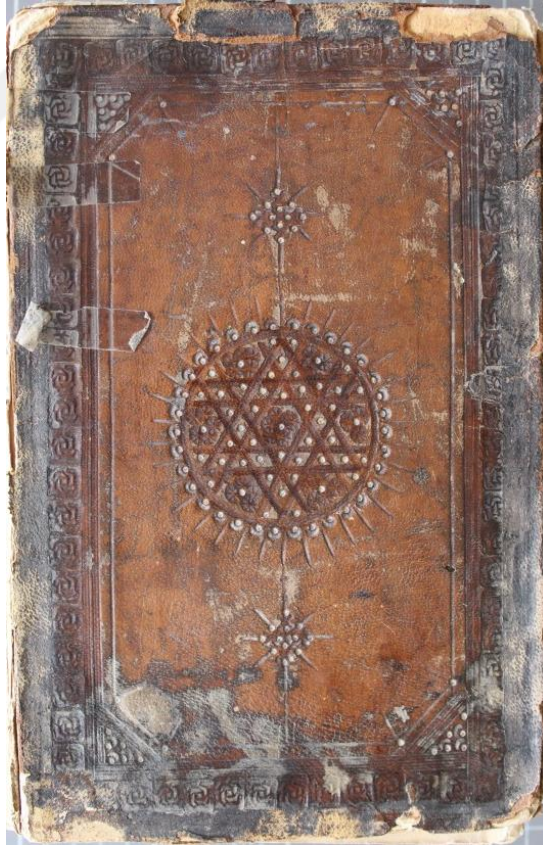
Fotoğraf: 37. Katalog:2. Şerh-i Hırzî'l-Emânî ve Vechü't-Tehânî, 668 /1269, Darende Sadrazam
Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482, Mikleb ve Sertâb

Fotoğraf: 38. Katalog:2. Şerh-i Hırzî'l-Emânî ve Vechü't-Tehânî, 668 /1269, Darende Sadrazam
Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482, Mikleb ve Sertâb.

Fotoğraf: 39. Katalog:2. Şerh-i Hırzî'l-Emânî ve Vechü't-Tehânî, 668 /1269, Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 482, İç Kapak ve Mehmed b. Hacı Kavukcu.

Fotoğraf: 40. Katalog:3. El-Kevâkibü'd-Derari fi Şerh-i Sahihî'l –Buhârî .../...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:477, Ön Kapak.

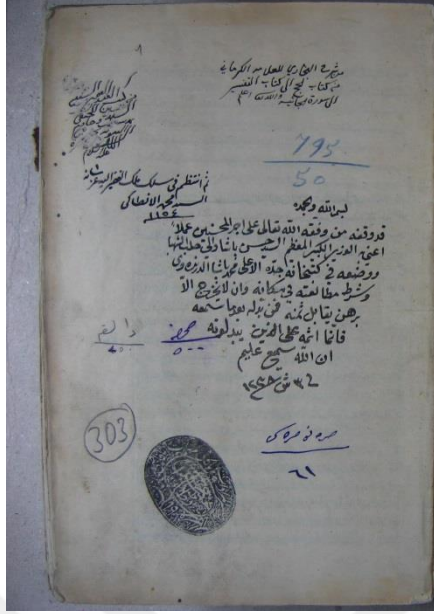
Fotoğraf:41. Katalog:3. El-Kevâkibü'd-Derari fi Şerh-i Sahihi'l –Buhâri .../...Darende Sadrazam
Mehmed Paşa Kütüphanesi: 477, Zencirek.

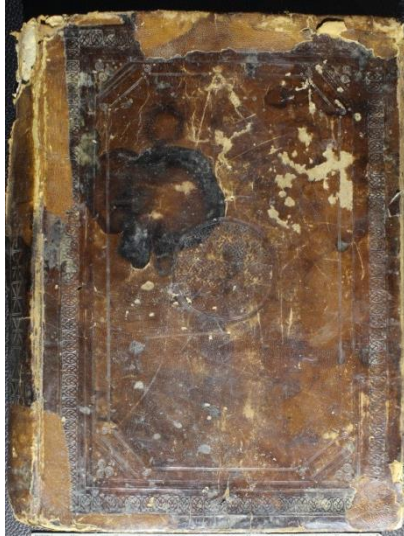
Fotoğraf: 42.Katalog:3. El-Kevâkibü'd-Derari fi Şerh-i Sahihi'l –Buhâri .../...Darende Sadrazam
Mehmed Paşa Kütüphanesi: 477, Köşebent.

Fotoğraf: 43.Katalog:3. El-Kevâkibü'd-Derari fi Şerh-i Sahihi'l –Buhâri .../...Darende Sadrazam
Mehmed Paşa Kütüphanesi:477, Şemse ve Salbek.

Fotoğraf: 44. Katalog:3. El-Kevâkibü'd-Derari fi Şerh-i Sahihî'l –Buhâri .../...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:477, Vakıf Kaydı, İç Kapak.

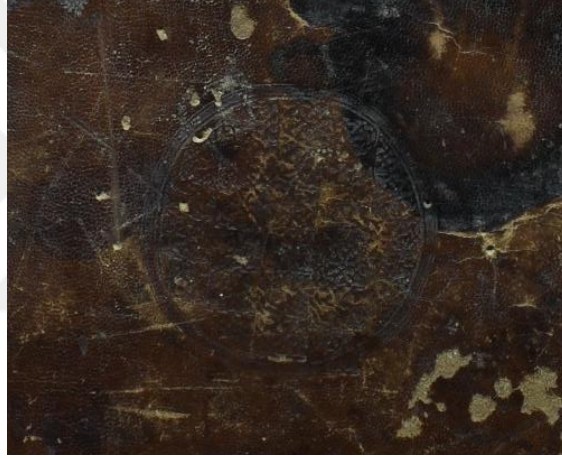
Fotoğraf: 45. Katalog:4. Şerhü'l –Hulâsatü'l-Kübra.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:417, Ön ve Arka Kapak-Mikleb

Fotoğraf:46. Katalog:4. Şerhü'l –Hulâsatü'l-Kübra.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 417, Zencirek.

Fotoğraf: 47. Katalog:4. Şerhü'l –Hulâsatü'l-Kübra.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:417, Köşebent ve Köşebent İçinde Mücecellid İmzası.

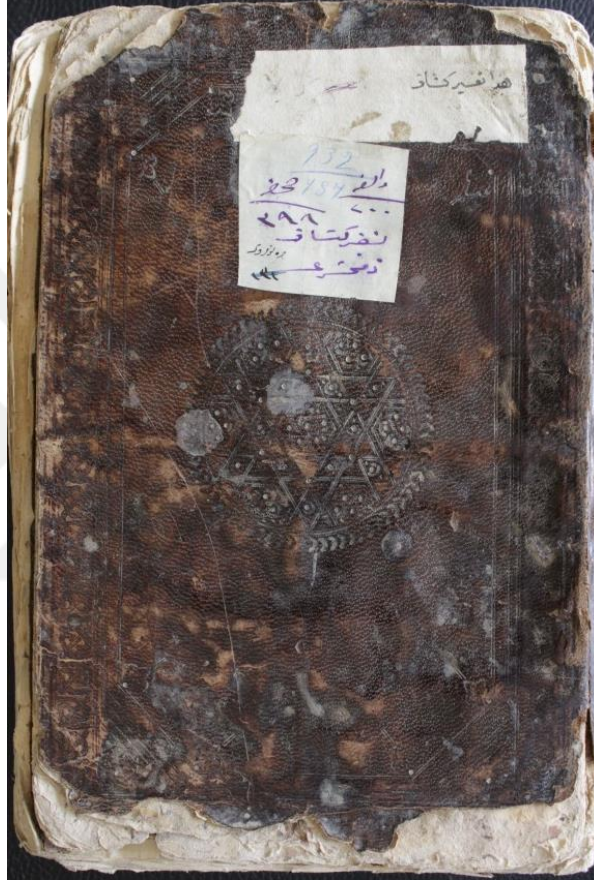
Fotoğraf:48. Katalog:4. Şerhü'l –Hulâsatü'l-Kübra.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 417, Şemse.

Fotoğraf:49. Katalog:4. Şerhü'l –Hulâsatü'l-Kübra.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 417, Mikleb ve Sertâb

Fotoğraf: 50. Katalog:4. Şerhü'l –Hulâsatü'l-Kübra.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:417, Sertâb.

Fotoğraf: 51. Katalog:5. El –Keşf an Hakâiki't-Tenzîl 674/1275 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 611, Ön Kapak.

Fotoğraf:52. Katalog:5. El –Keşf an Hakâiki't-Tenzîl 674/1275 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 611, Zencirek.

Fotoğraf:53. Katalog:5. El –Keşf an Hakâiki't-Tenzil 674/1275 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:611, Köşebent ve Şemse

Fotoğraf: 54. Katalog:5. El –Keşf an Hakâiki't-Tenzil 674/1275 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 611,İç Kapak.

Fotoğraf:55. Katalog:6. El –Keşf an Hakâiki't-Tenzîl .../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:460, Ön Kapak.

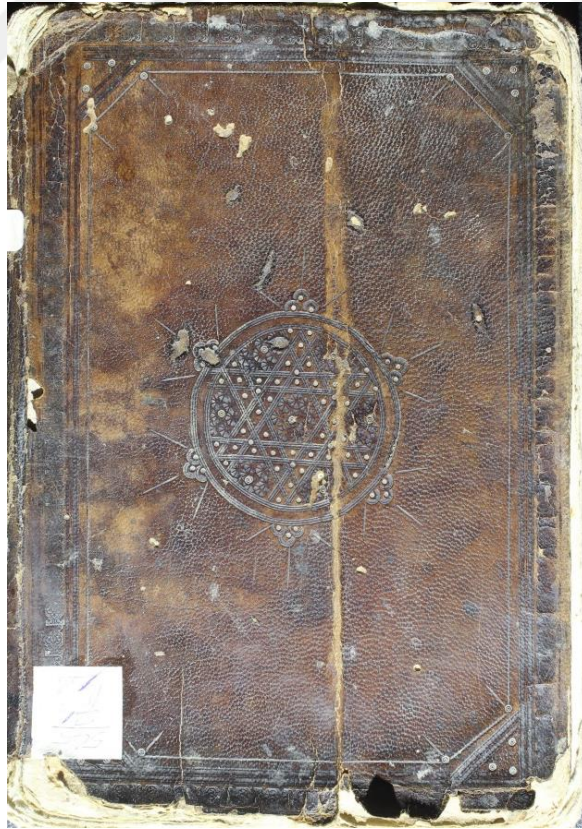
Fotoğraf: 56. Katalog:6. El –Keşf an Hakâiki't-Tenzîl .../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:460, Zencirek.

Fotoğraf: 57. Katalog:6. El –Keşf an Hakâiki't-Tenzîl .../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:460, Köşebent ve Şemse.

Fotoğraf:58. Katalog:6. El –Keşf an Hakâiki't-Tenzil .../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 460, İç Kapak.

Fotoğraf:59. Katalog:7. Hâşiye alâ Levâmi'il –Esrâr fî Şerhi Metâli'il- Envâr.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:103, Ön Kapak

Fotoğraf:60. Katalog:7. Hâşiye alâ Levâmî'il –Esrâr fî Şerhi Metâlî'il- Envâr.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 103, Zencirek.

Fotoğraf:61. Katalog:7.Hâşiye alâ Levâmî'il –Esrâr fî Şerhi Metâlî'il- Envâr.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 103, Köşebent ve Şemse.

Fotoğraf:62. Katalog:7. Hâşiye alâ Levâmî'il –Esrâr fî Şerhi Metâlî'il- Envâr.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:103, İç Kapak ve Kebikeç.

Fotoğraf:63.Katalog: 8. Et –Tefsir fi'l Kıraati's –Seb'a.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:392, Ön Kapak.

Fotoğraf:64. Katalog: 8. Et –Tefsir fi'l Kıraati's –Seb'a.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 392, Zencirek .

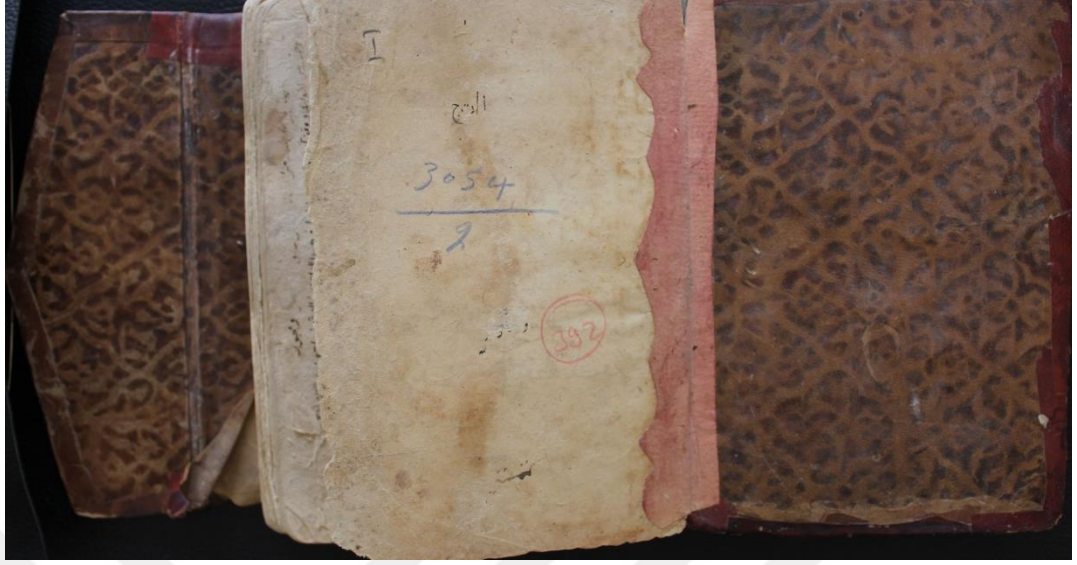
Fotoğraf: 65. Katalog: 8. Et –Tefsir fi'l Kıraati's –Seb'a.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:392, Köşebent .

Fotoğraf: 66. Katalog: 8. Et –Tefsir fi'l Kıraati's –Seb'a.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 392, Şemse

Fotoğraf:67. Katalog: 8. Et –Tefsir fi'l Kıraati's –Seb'a.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:392, Mikleb ve Sertâb

Fotoğraf:68. Katalog: 8. Et –Tefsir fi'l Kıraati's –Seb'a.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 392, İç Kapak -Mikleb ve Sertâb İçi.

Fotoğraf: 69. Katalog: 9. El –Câmiu's-Sahih.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:137, Ön Kapak

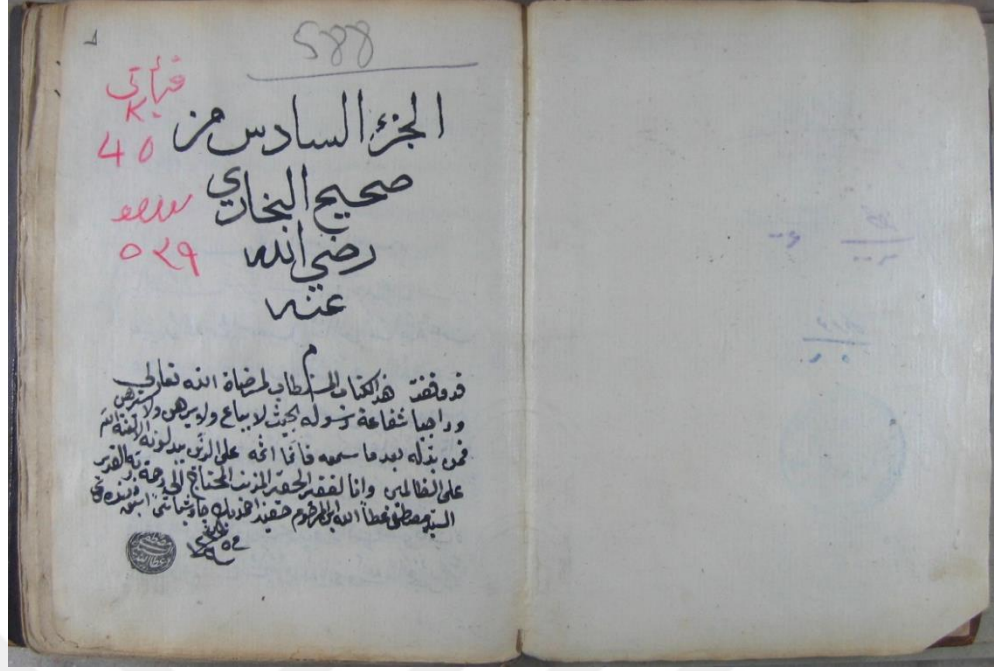
Fotoğraf:70. Katalog: 9. El –Câmiu’s-Sahih.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:137, Köşebent

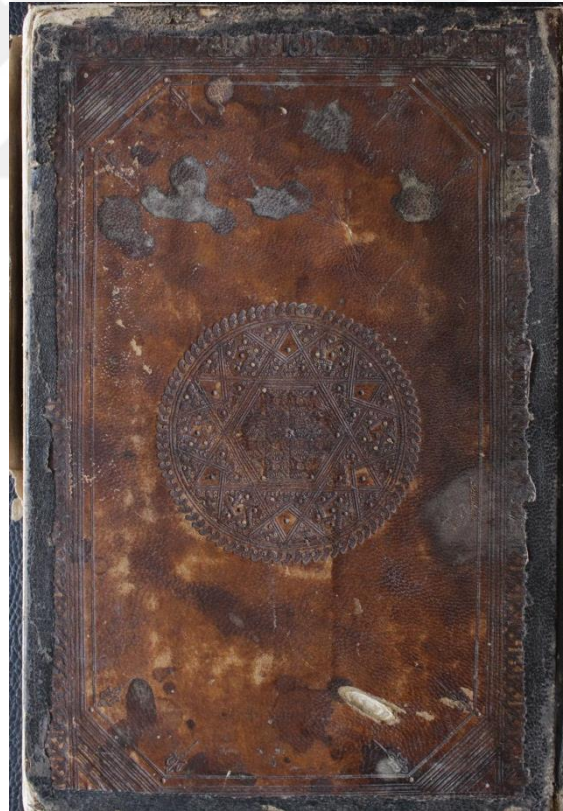
Fotoğraf: 71. Katalog: 9. El –Câmiu’s-Sahih.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:137, Şemse.

Fotoğraf: 72. Katalog: 9. El –Câmiu’s-Sahih.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:137, Mikleb.

Fotoğraf:73. Katalog: 9. El –Câmiu’s-Sahih.../... Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:137, Vakıf mührü

Fotoğraf: 74. Katalog: 10. El –Câmiu’s-Sahih 850 /1445 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 532 , Ön Kapak .

Fotoğraf: 75. Katalog: 10. El –Câmiu’s-Sahih 850 /1445 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 532, Zencirek.

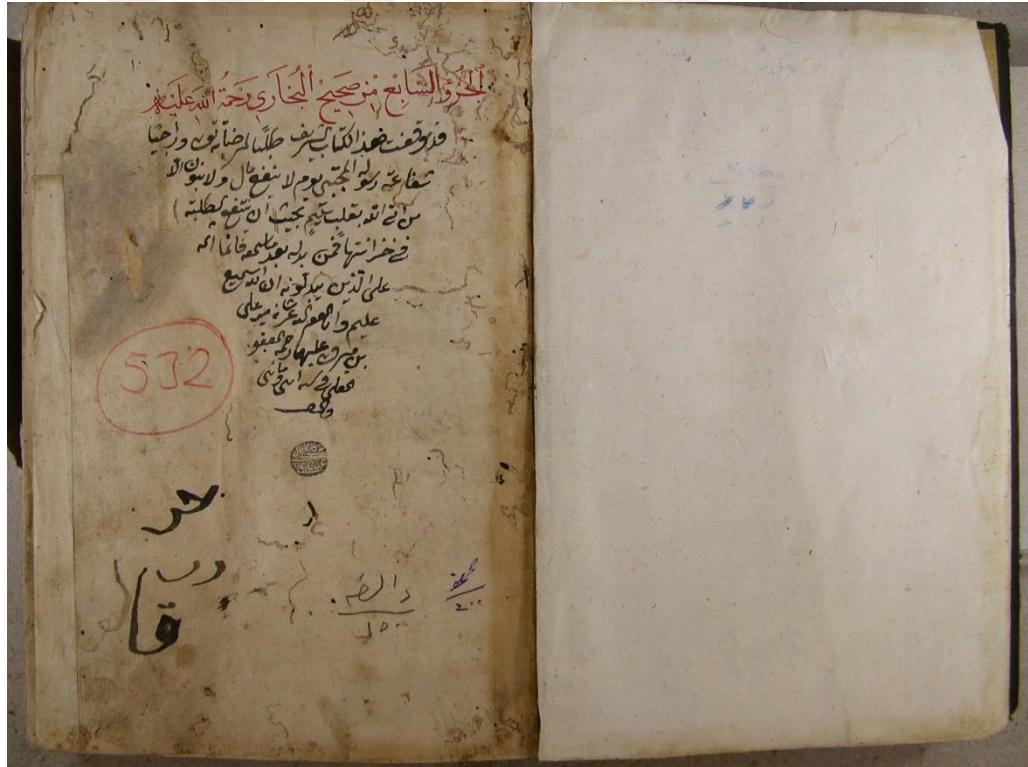
Fotoğraf:76. Katalog: 10. El –Câmiu’s-Sahih 850 /1445 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 532 , Köşebent .

Fotoğraf: 77. Katalog: 10. El –Câmiu’s-Sahih 850 /1445 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 532, Şemse

Fotoğraf:78. Katalog: 10. El –Câmiu’s-Sahih 850 /1445 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:532, Mikleb.

Fotoğraf: 79. Katalog: 10. El –Câmiu’s-Sahih 850 /1445 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:532, Vakıf Mührü.

Fotoğraf:80. Katalog: 11. El –Câmiu’s-Sahih 841 /1437 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 590, Ön Kapak.

Fotoğraf:81. Katalog: 11. El –Câmiu’s-Sahih 841 /1437 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:590, Zencirek.

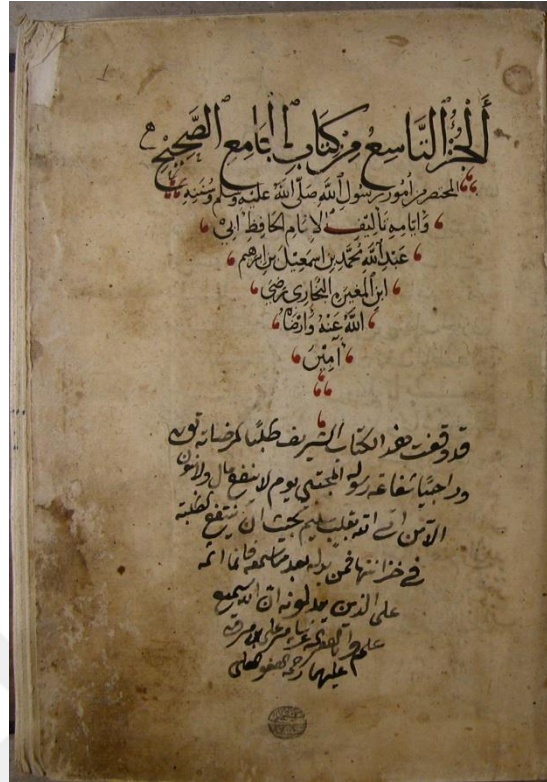
Fotoğraf:82. Katalog: 11. El –Câmiu’s-Sahih 841 /1437 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 590 , Köşebent.

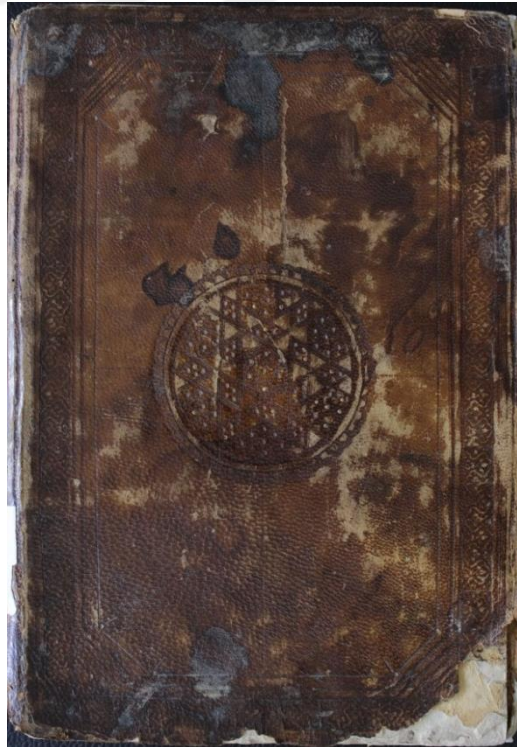
Fotoğraf:83. Katalog: 11. El –Câmiu’s-Sahih 841 /1437 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:590 , Şemse.

Fotoğraf: 84. Katalog: 11. El –Câmiu’s-Sahih 841 /1437 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi 590, Mikleb ve Sertâb

Fotoğraf:85. Katalog: 11. El –Câmiu's-Sahih 841 /1437 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:590, Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:86.Katalog: 12. Sihâhü'l Lûga ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:623 , Ön Kapak.

Fotoğraf:87. Katalog: 12. Sihâhü'l Lûga ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623 , Zencirek.

Fotoğraf: 88. Katalog: 12. Sihâhü'l Lûga ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:623 , Köşebent

Fotoğraf:89. Katalog: 12. Sihâhü'l Lûga ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623 , Şemse.

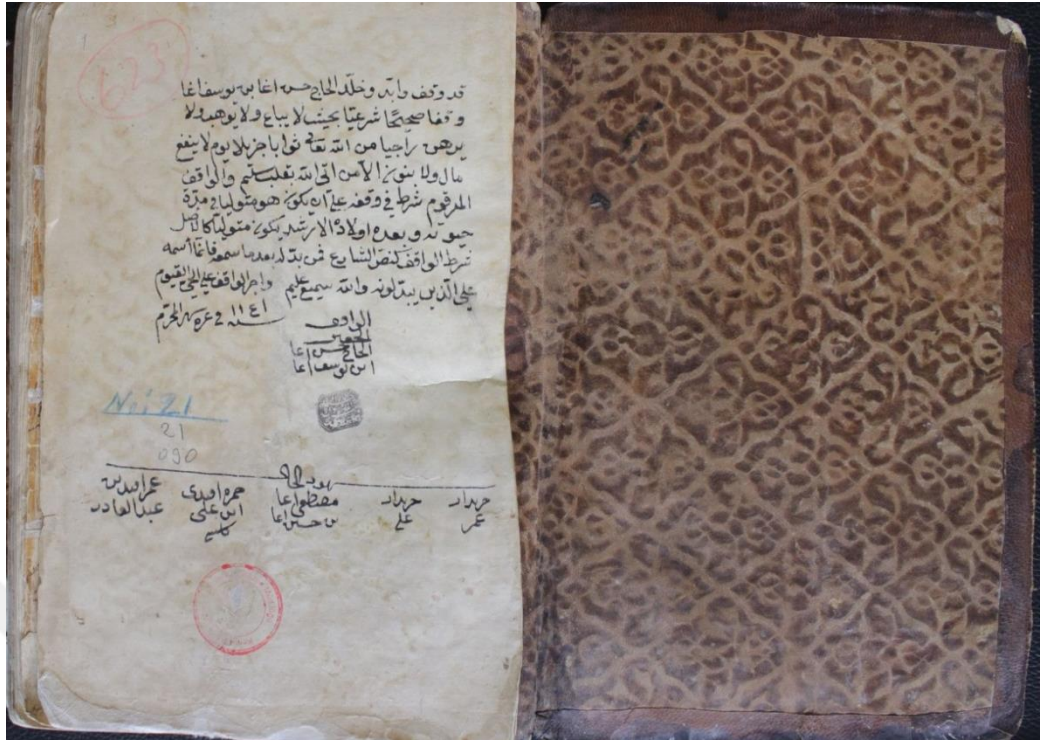
Fotoğraf: 90. Katalog: 12. Sihâhü'l Lûga ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623 , Mikleb ve Sertâb.

Fotoğraf: 90. Katalog: 12. Sihâhü'l Lûga ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 623 , Mikleb ve Sertâb.

Fotoğraf: 92. Katalog: 12. Sihâhü'l Lûga ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:623, İç Kapak – Mikleb ve Sertâb İçi.

Fotoğraf:93. Katalog: 12. Sıhâhü'l Lûga ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 623 , İç Kapak – Vakıf Mührü.

Fotoğraf:94. Katalog: 13. Şerh-ü Kasidetü'l Bürde... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:344, Ön Kapak

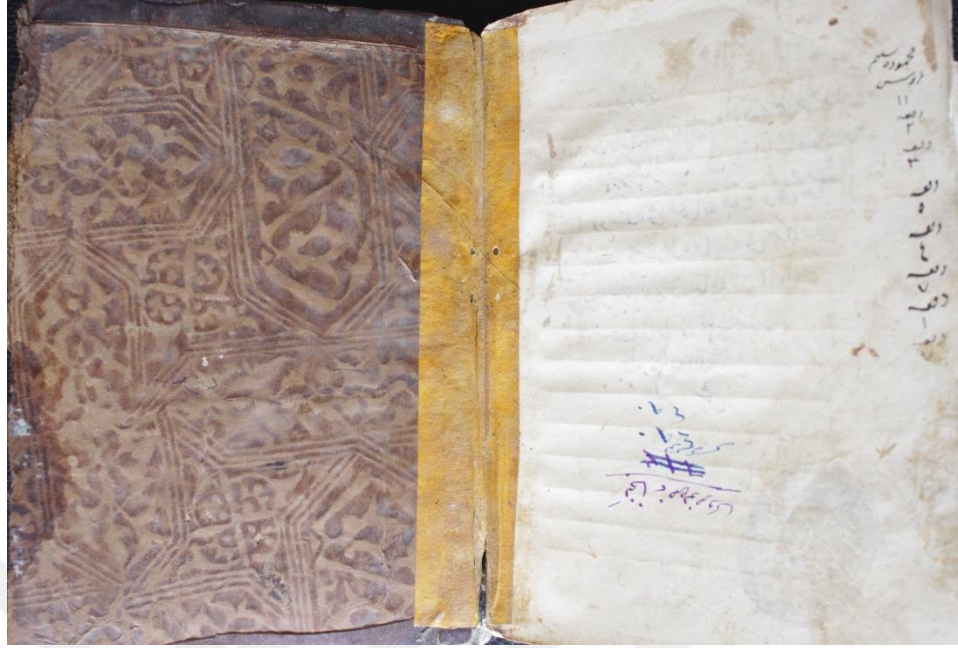
Fotoğraf:95. Katalog: 13. Şerh-ü Kasideti'l Bürde... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 344 , Zencirek.

Fotoğraf:96. Katalog: 13. Şerh-ü Kasideti'l Bürde... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:344 , Köşebent.

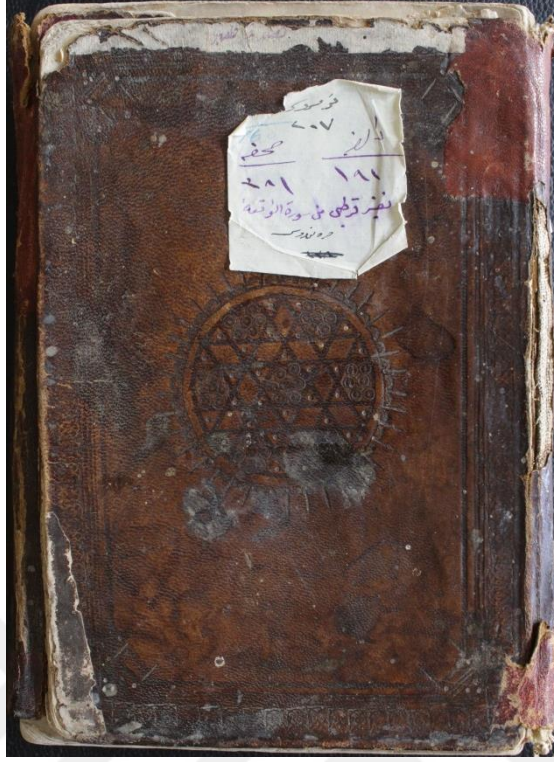
Fotoğraf:97.Katalog: 13. Şerh-ü Kasideti'l Bürde... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:344, Şemse.

Fotoğraf: 98. Katalog: 13. Şerh-ü Kasidetî'l Bürde... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:344, İç Kapak.

Fotoğraf: 99. Katalog: 13. Şerh-ü Kasidetî'l Bürde... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:344, Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:100. Katalog: 14. Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan 1173 /1758 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:651, Ön Kapak.

Fotoğraf:101. Katalog: 14. Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan 1173 /1758 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 651, Zencirek.

Fotoğraf:102. Katalog: 14. Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan 1173 /1758 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 651, Köşebent.

Fotoğraf:103. Katalog: 14. Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan 1173 /1758 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 651, Şemse.

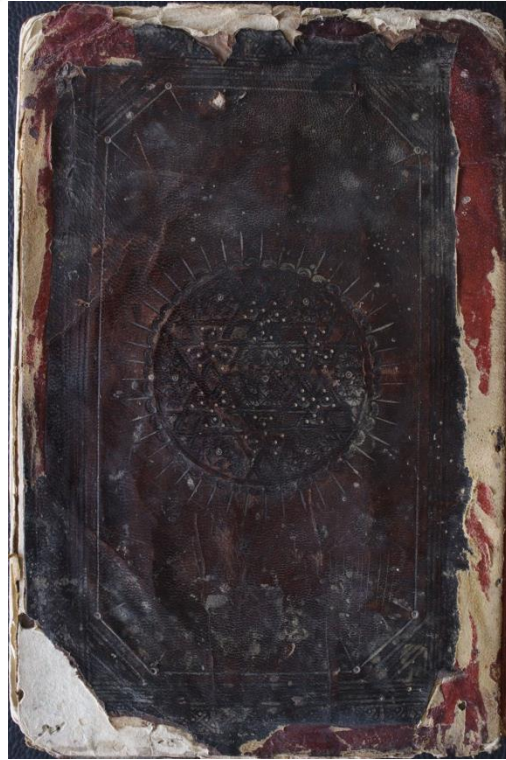
Fotoğraf: 104. Katalog: 14. Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan 1173 /1758 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 651, Mikleb.

Fotoğraf: 105. Katalog: 14. Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan 1173 /1758 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:651, Mikleb İçi.

Fotoğraf: 106. Katalog: 14. Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan 1173 /1758 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 651 Vakıf Kaydı.

Fotoğraf: 107. Katalog: 15. Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 238 , Ön Kapak.

Fotoğraf:108. Katalog: 15. Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:238 , Zencirek.

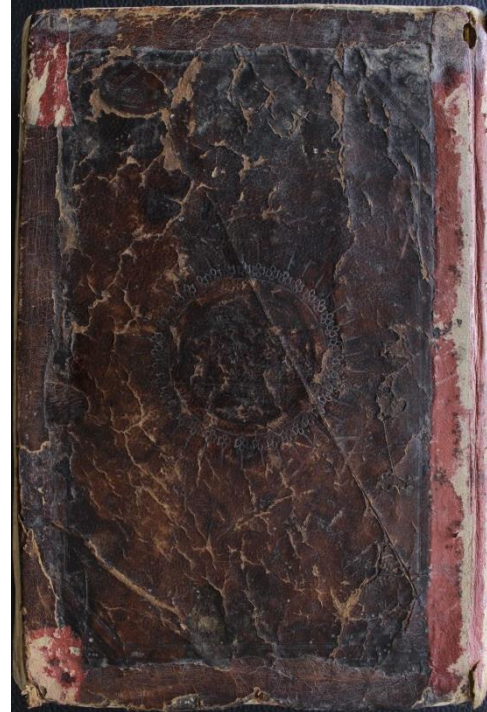
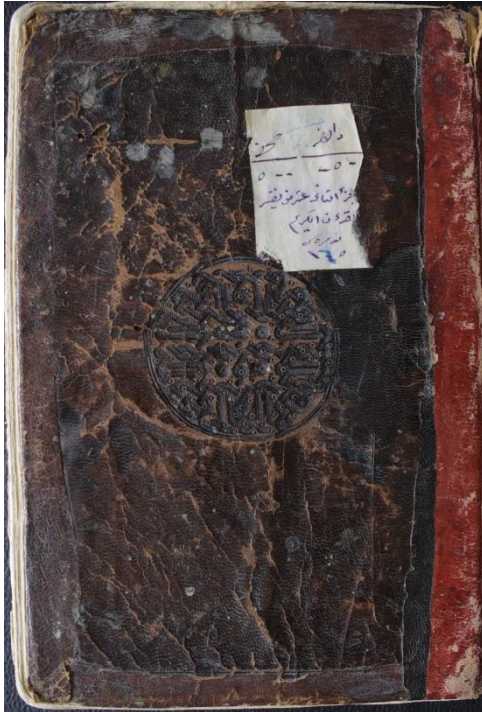
Fotoğraf:109. Katalog: 15. Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 238 , Köşebent.

Fotoğraf:110. Katalog: 15. Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:238 , Şemse.

Fotoğraf: 111. Katalog: 15. Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:238 , İç Kapak ve Vakıf Kaydı.

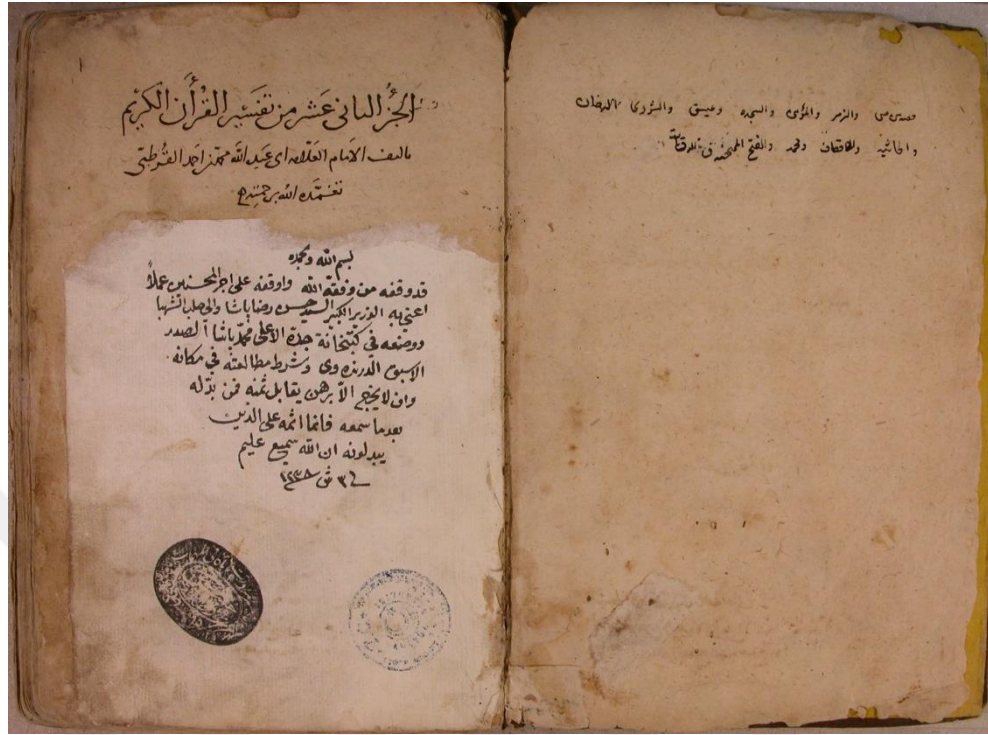
Fotoğraf:112.Katalog: 16. Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 239 , Ön ve Arka Kapak.

Fotoğraf:113. Katalog: 16. Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 239 , Ön Kapak Şemse.

Fotoğraf: 114.Katalog: 16. Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 239 , Arka Kapak Şemse.

Fotoğraf:115. Katalog: 16. Câmiu Ahkâmî'l –Kur'ân ve'l-Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti Ayi'l Furkan ... /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 239, Vakıf Mührü.

Fotoğraf:116.Katalog: 17.Nihâyetü'l Beyân fî Tefsiri'l–Kur'ân /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 519. Ön Kapak.

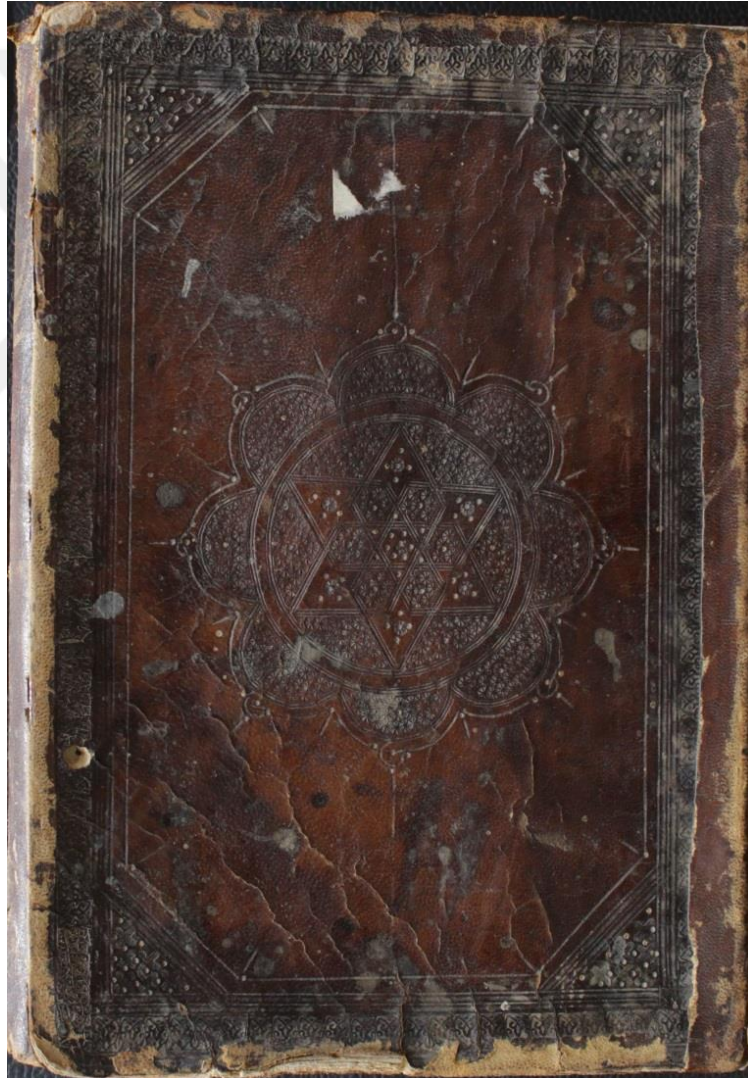
Fotoğraf:117. Katalog: 17.Nihâyetü'l Beyân fî Tefsiri'l–Kur'ân /...Darende Sadrazam
Mehmed Paşa Kütüphanesi: 519, İkinci Zencirek.

Fotoğraf:118. Katalog: 17.Nihâyetü'l Beyân fî Tefsiri'l–Kur'ân /...Darende Sadrazam
Mehmed Paşa Kütüphanesi: 519,Şemse.

Fotoğraf:119. Katalog: 17.Nihâyetü'l Beyân fi Tefsiri'l-Kur'ân /...Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:519, Mikleb.

Fotoğraf:120. Katalog: 18.Mecmau'l -Bahreyn ve Mültekân- Nahreyn 775 /1373 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:591, Ön Kapak.

Fotoğraf:121. Katalog: 18.Mecmau'l –Bahreyn ve Mültekân- Nahreyn 775 /1373 Darende
Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 591, Zencirek.

Fotoğraf: 122. Katalog: 18.Mecmau'l –Bahreyn ve Mültekân- Nahreyn 775 /1373 Darende
Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphaesi:591, Köşebent.

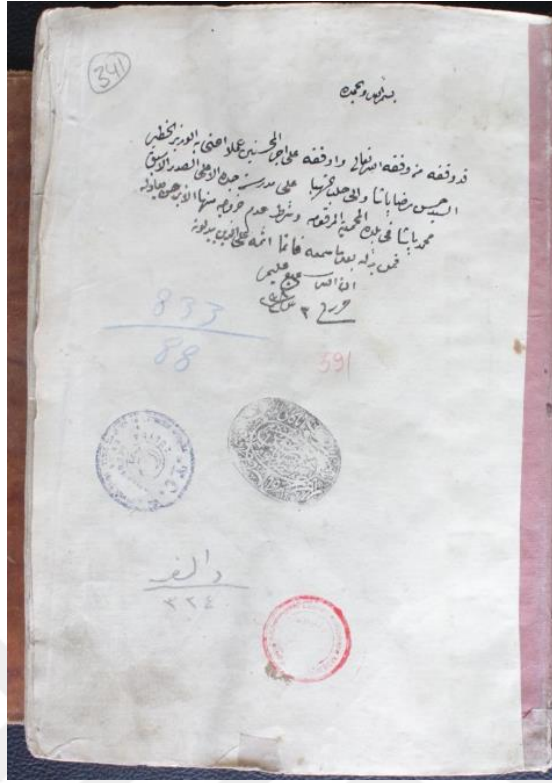
Fotoğraf: 123. Katalog: 18.Mecmau'l –Bahreyn ve Mültekân- Nahreyn 775 /1373 Darende
Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:591, Şemse.

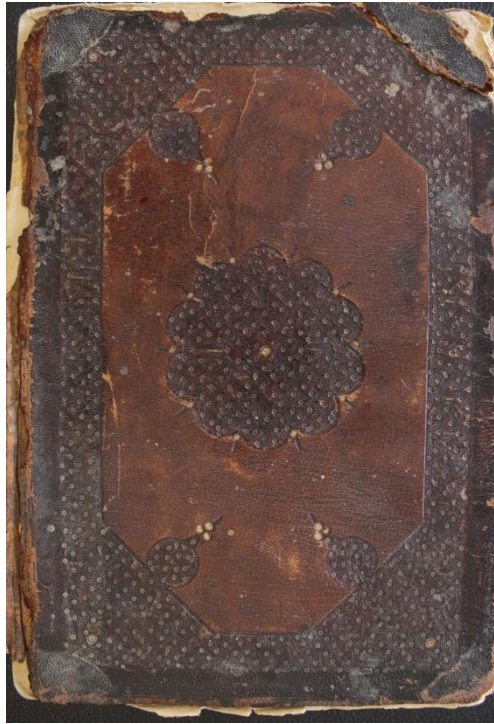
Fotoğraf: 124. Katalog: 18.Mecmau'l –Bahreyn ve Mültekân- Nahreyn 775 /1373 Darende
Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 591, Mikleb.

Fotoğraf:125. Katalog: 18.Mecmau'l –Bahreyn ve Mültekân- Nahreyn 775 /1373 Darende
Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 591, Mikleb ve Kapak İçi.

Fotoğraf: 126. Katalog: 18.Mecmau'ı –Bahreyn ve Mültekân- Nahreyn 775 /1373 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 591,Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:127. Katalog: 19.Câmiu Ahkâmî'ı –Kur'ân ve'l Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti ve Ayı'l Furkân ... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 513, Ön Kapak.

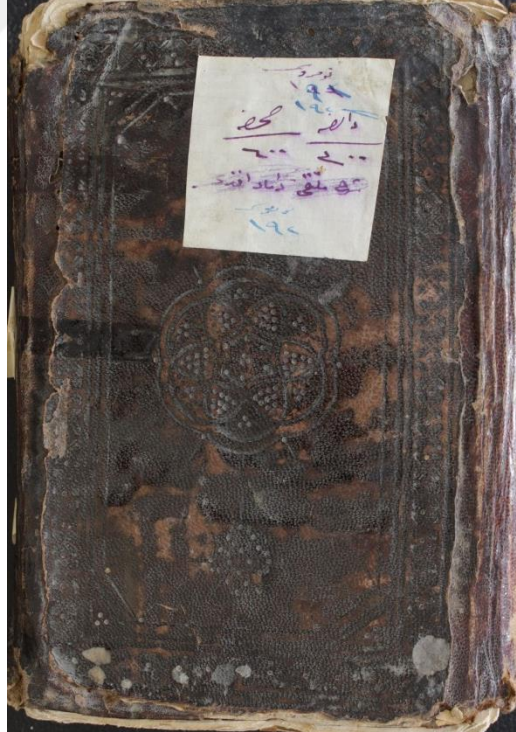
Fotoğraf: 128. Katalog: 19.Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti ve Ayi'l Furkân ... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 513,Zencirek ve Köşebent.

Fotoğraf:129. Katalog: 19.Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti ve Ayi'l Furkân ... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:513, Şemse.

Fotoğraf: 130. Katalog: 19.Câmiu Ahkâmi'l –Kur'ân ve'l Mübeyyin Limâ Tezammene mine's-Sünneti ve Ayi'l Furkân ... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:513, İç Kapak ve Vakıf Kaydı .

Fotoğraf:131. Katalog: 20. El – İhtiyar 852 /1447 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 539 Ön Kapak.

Fotoğraf:132. Katalog: 20. El – İhtiyar 852 /1447 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:539 Zencirek.

Fotoğraf:133. Katalog: 20. El – İhtiyar 852 /1447 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 539 Köşebent.

Fotoğraf:134. Katalog: 20. El – İhtiyar 852 /1447 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 539 Şemse ve Salbek.

Fotoğraf:135. Katalog: 20. El – İhtiyar 852 /1447 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 539 Mikleb.

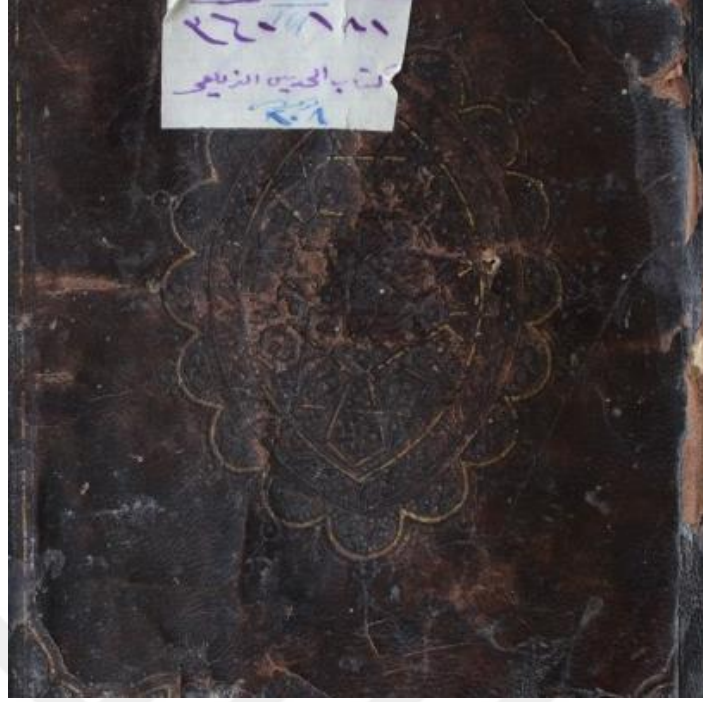
Fotoğraf: 136. Katalog: 20. El – İhtiyar 852 /1447 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 539 İç Kapak.

Fotoğraf:137. Katalog: 21. Silahü'l Mü'minin fi'd –Dua ... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 649 Ön ve Arka Kapak.

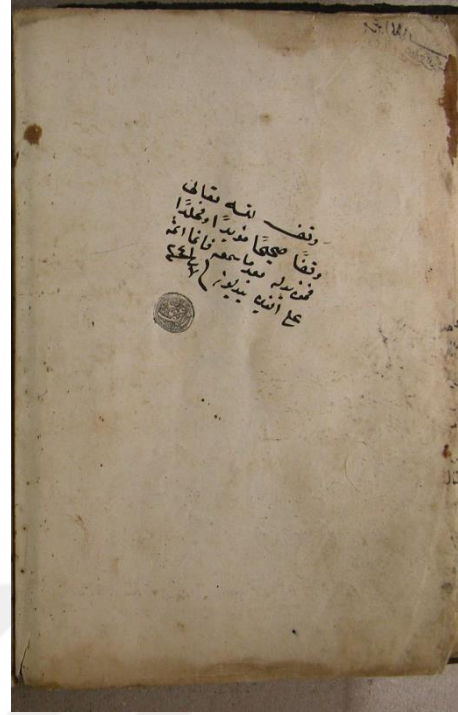
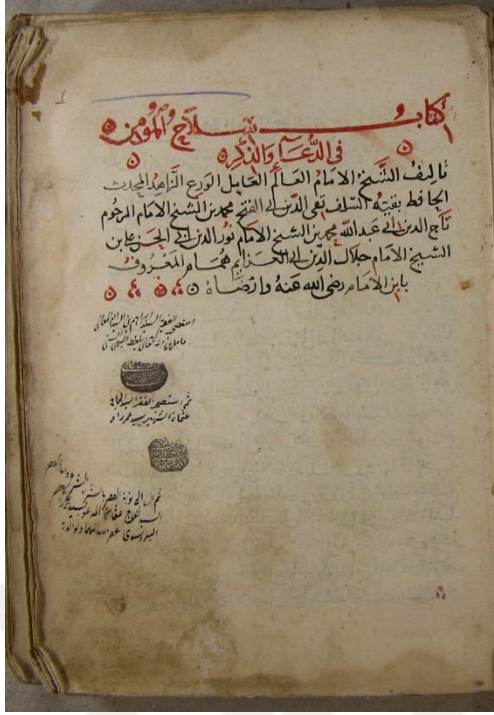
Fotoğraf: 138. Katalog: 21. Silahü'l Mü'minin fi'd –Dua ... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 649, Köşebent.

Fotoğraf:139. Katalog: 21. Silahü'l Mü'minin fi'd –Dua ... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 649, Şemse.

Fotoğraf:140. Katalog: 21. Silahü'l Mü'minin fi'd –Dua ... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 649, İç Kapak.

Fotoğraf:141. Katalog: 21. Silahü'l Mü'minin fi'd -Dua ... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 649, Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:142. Katalog: 22. El -Câmiu's -Sahih... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 475, Ön Kapak.

Fotoğraf:143. Katalog: 22. El -Câmiu's -Sahih... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 475, Zencirek.

Fotoğraf: 144. Katalog: 22. El -Câmiu's -Sahih... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 475, İç Kapak.

Fotoğraf:145. Katalog: 22. El –Câmiu’s -Sahih... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 475, İç Kapak.

Fotoğraf:146. Katalog: 23. El –Câmiu’s -Sahih... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 415, Ön Kapak.

Fotoğraf:147.Katalog: 23. El –Câmiu’s -Sahih... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 415, Arka Kapak.

Fotoğraf:148. Katalog: 23. El –Câmiu’s -Sahih... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 415, Zencirek

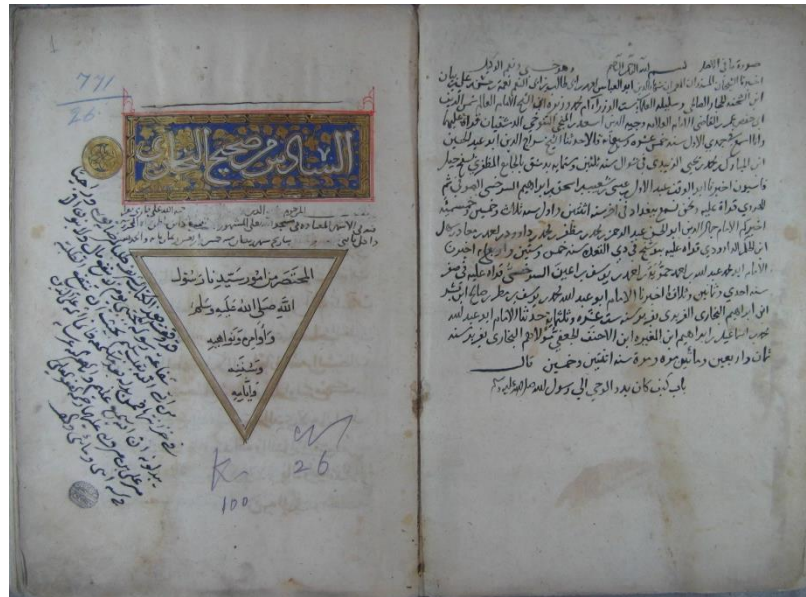
Fotoğraf:149. Katalog: 23. El –Câmiu’s -Sahih... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 415, Mikleb.

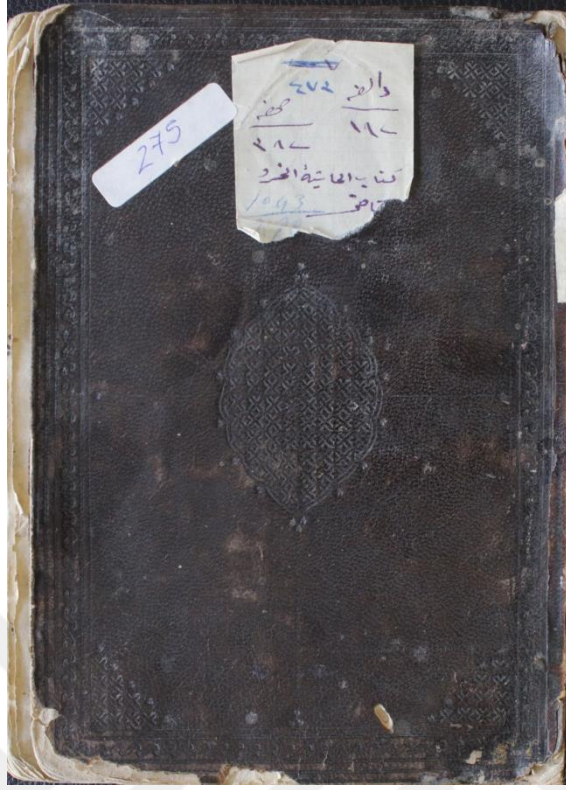
Fotoğraf:150. Katalog: 23. El –Câmiu's -Sahih... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 415, Sertâb.

Fotoğraf:151. Katalog: 23. El –Câmiu's -Sahih... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 415, Sertâb İçi.

Fotoğraf:152. Katalog: 23. El –Câmiu's -Sahih... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 415, Vakıf Kaydı.

Fotoğraf: 153. Katalog: 24. Hâşiye alâ Envâri't Tenzîl ve Esrâri't Te'vil ... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 275, Ön Kapak.

Fotoğraf:154. Katalog: 24. Hâşiye alâ Envâri't Tenzîl ve Esrâri't Te'vil ... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 275, Zencirek.

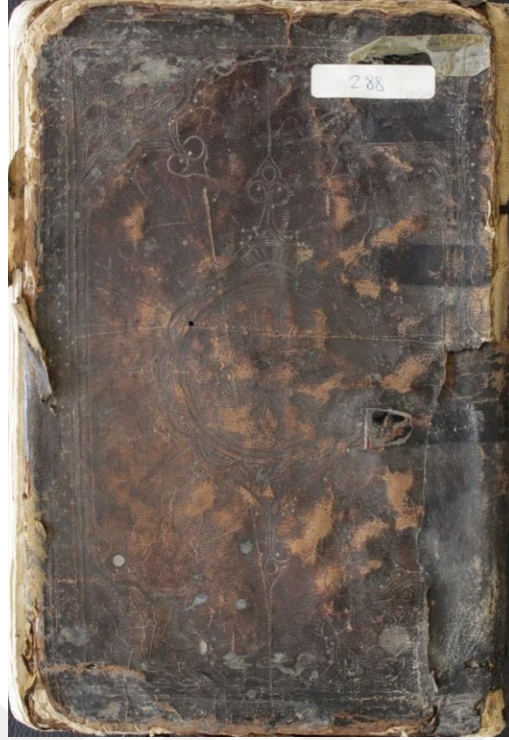
Fotoğraf:155. Katalog: 24. Hâşiye alâ Envâri't Tenzîl ve Esrâri't Te'vil ... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 275, Köşebent..

Fotoğraf:156. Katalog: 24. Hâşiye alâ Envâri't Tenzil ve Esrâri't Te'vil ... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 275, Şemse.

Fotoğraf:157. Katalog: 24. Hâşiye alâ Envâri't Tenzil ve Esrâri't Te'vil ... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 275, Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:158 Katalog: 25. Et-Tegîb ve't –Terhib 823/1420 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 288, Arka Kapak.

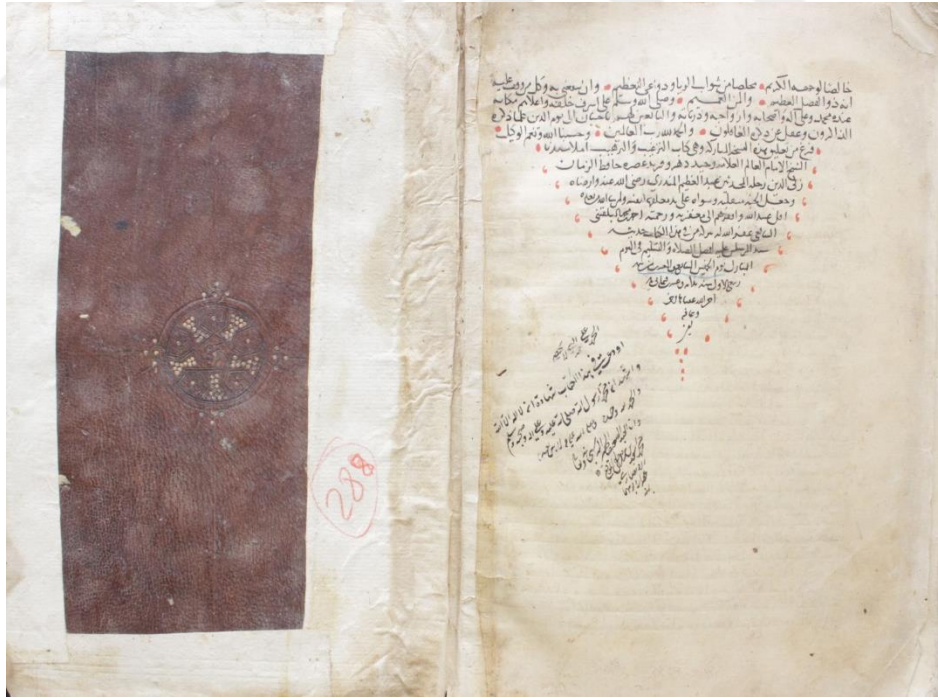
Fotoğraf:159 Katalog: 25. Et-Tegîb ve't –Terhib 823/1420 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi 288, Zencirek.

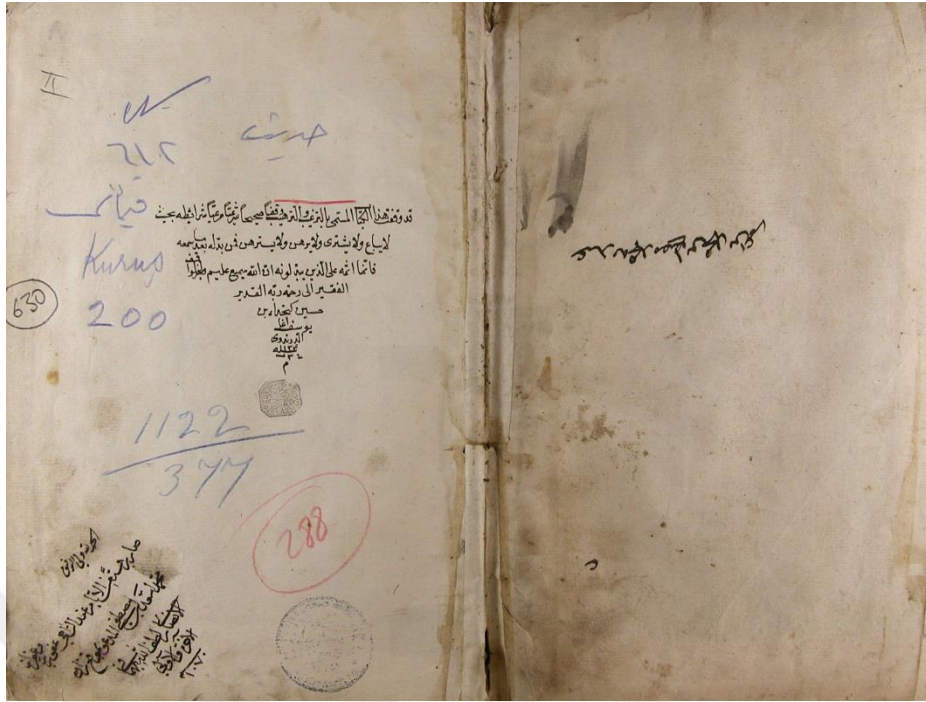
Fotoğraf:160. Katalog: 25. Et-Tegîb ve't –Terhib 823/1420 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 288, Köşebent.

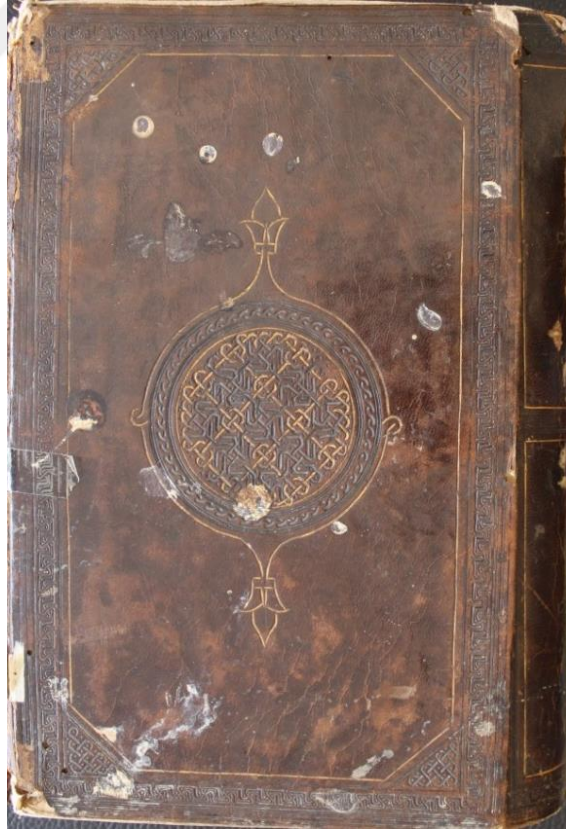
Fotoğraf:161. Katalog: 25. Et-Tegîb ve't –Terhib 823/1420 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 288, Şemse.

Fotoğraf:162. Katalog: 25. Et-Tegîb ve't –Terhib 823/1420 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 288, İç Kapak ve Ketebe Kaydı.

Fotoğraf:163. Katalog: 25. Et-Tegîb ve't –Terhib 823/1420 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 288, Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:164. Katalog: 26. Nizami't –Tevârih 843/1439 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 298, Ön Kapak.

Fotoğraf:165.Katalog: 26. Nizami't –Tevârih 843/1439 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:298, Zencirek.

Fotoğraf:166. Katalog: 26. Nizami't –Tevârih 843/1439 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 298, Köşebent.

Fotoğraf:167.Katalog: 26. Nizami't –Tevârih 843/1439 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:298, Şemse.

Fotoğraf:168.Katalog: 26. Nizami't –Tevârih 843/1439 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüpsihane: 298, Şemse.

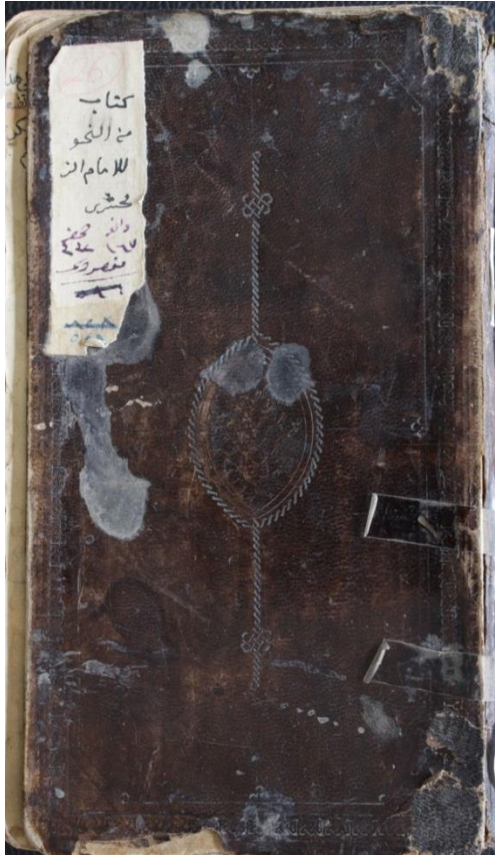
Fotoğraf:169.Katalog: 26. Nizami't –Tevârih 843/1439 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 298, Sertâb.

Fotoğraf:170.Katalog: 26. Nizami't –Tevârih 843/1439 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 298, İç Kapak.

Fotoğraf:171. Katalog: 26. Nizami't –Tevârih 843/1439 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:665,Vakıf Kaydı.

Fotoğraf:172. Katalog: 27. El –Mufasssal 642/1244 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 26, Ön Kapak.

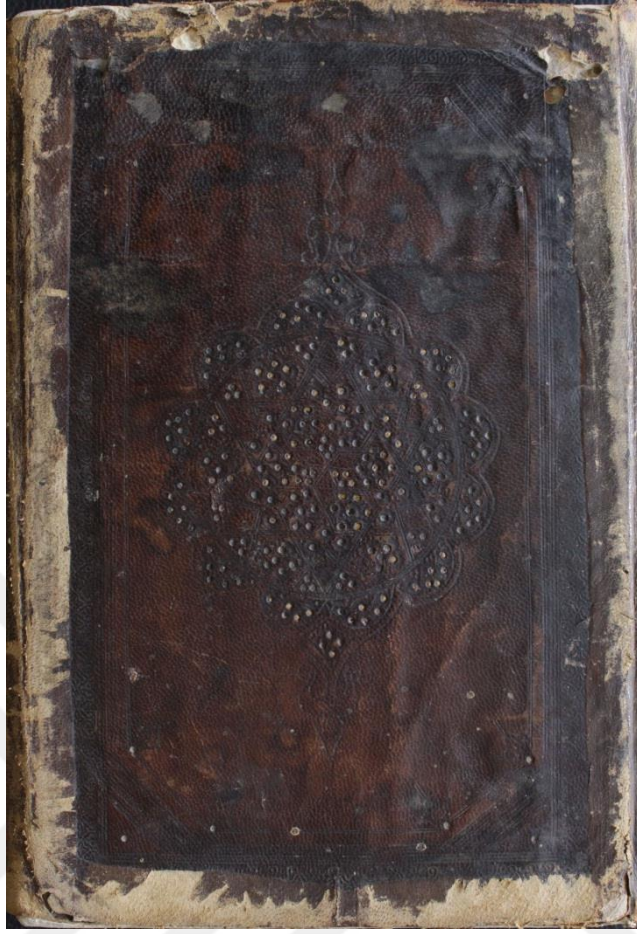
Fotoğraf:173. Katalog: 27. El –Mufasssal 642/1244 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 26, Zencirek.

Fotoğraf:174.Katalog: 27. El –Mufasssal 642/1244 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 26, Köşebent.

Fotoğraf:175.Katalog: 27. El –Mufasssal 642/1244 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi:26, Şemse.

Fotoğraf:176. Katalog: 28. El –Câmiu's -Sahih 867/1462 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 646,Ön Kapak.

Fotoğraf:177. Katalog: 28. El –Câmiu's -Sahih 867/1462 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 646, Zencirek.

Fotoğraf:178. Katalog: 28. El –Câmiu’s -Sahih 867/1462 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 646, Köşebent.

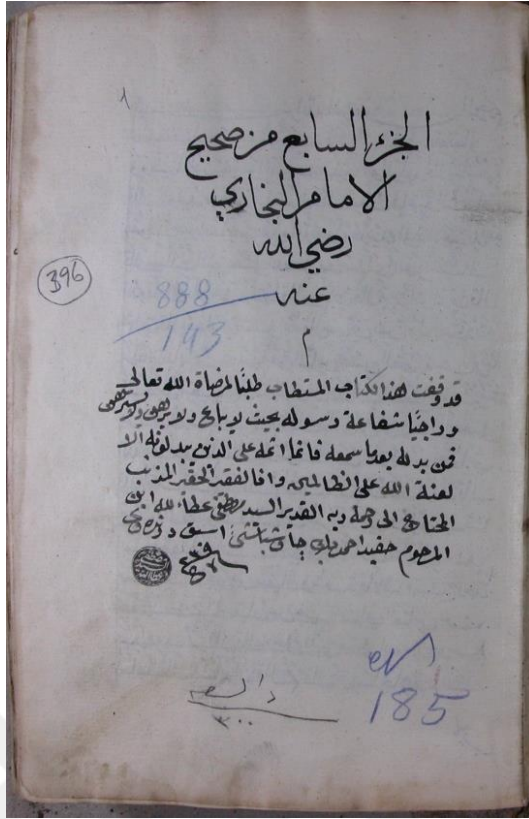
Fotoğraf:179. Katalog: 28. El –Câmiu’s -Sahih 867/1462 Darende Sadrazam Mehmed Paşa
Kütüphanesi: 646, Şemse.

Fotoğraf:180. Katalog: 28. El –Câmiu's -Sahih 867/1462 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 646, Şemse.

Fotoğraf:181. Katalog: 28. El –Câmiu's -Sahih 867/1462 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 646, İç Kapak ve Mikleb İçi

Fotoğraf:182. Katalog: 28. El –Câmiu's -Sahih 867/1462 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi:646, İç Kapak ve Mikleb İçi

Fotoğraf:183. Katalog: 29. El –Câmiu's -Sahih 867/1462 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 538, Ön Kapak.

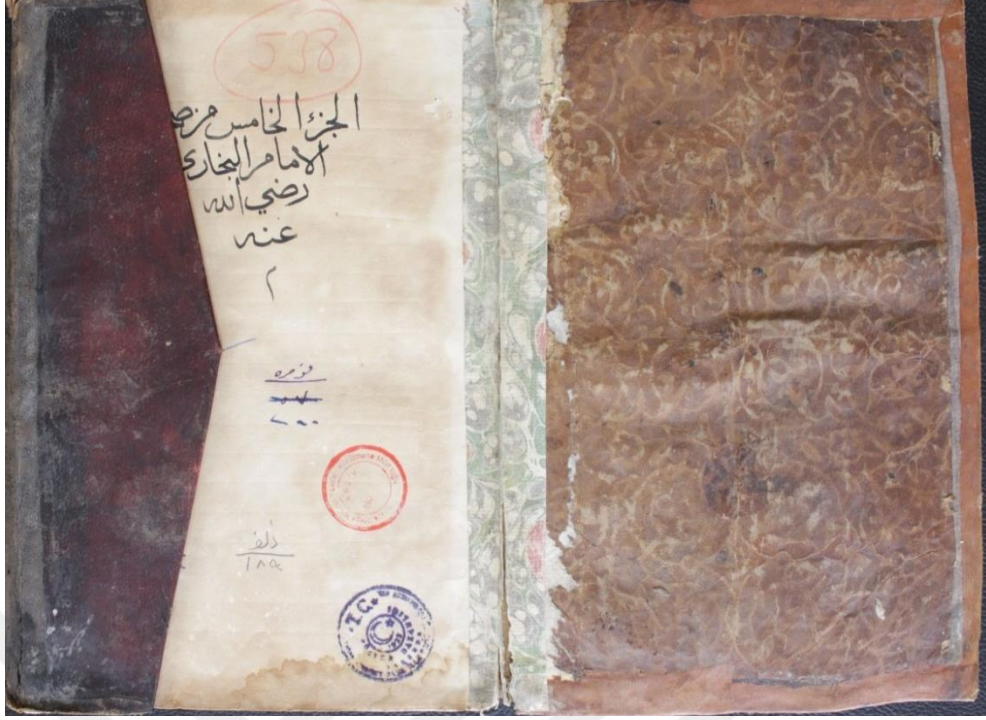
Fotoğraf: 184. Katalog: 29. El –Câmiu’s -Sahih 867/1462 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 538, Köşebent.

Fotoğraf:185. Katalog: 29. El –Câmiu’s -Sahih 867/1462 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 538, Şemse.

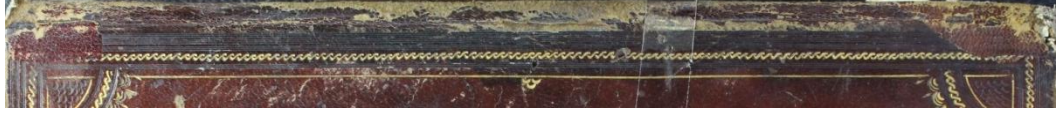
Fotoğraf:186 Katalog: 29. El –Câmiu’s -Sahih 867/1462 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 538,Mikleb ve Sertâb.

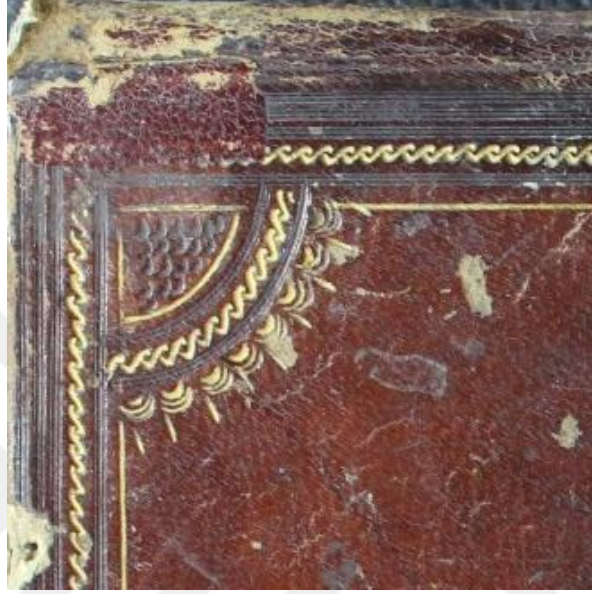
Fotoğraf:187. Katalog: 29. El -Câmiu's -Sahih 867/1462 Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 538, İç Kapak.

.Fotoğraf: 188. Katalog: 30. Cevâhiru'l Esrâr ve Zevâhiru'l Envâr .../ ... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 289,Ön ve Arka Kapak.

Fotoğraf:189. Katalog: 30. Cevâhîrî'î Esrâr ve Zevâhîrî'î Envâr .../ ... Darende Sadrazam
Mehmed Paşa Paşa: 289, Zencirek.

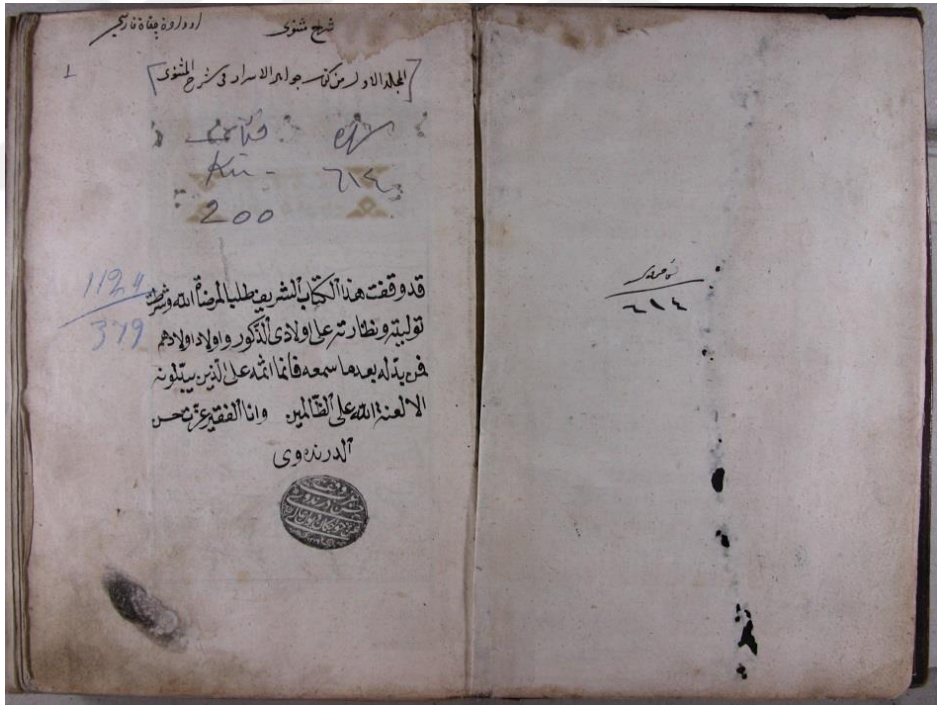
Fotoğraf:190. Katalog: 30. Cevâhîrî'î Esrâr ve Zevâhîrî'î Envâr .../ ... Darende Sadrazam
Mehmed Paşa Kütüphanesi:289, Köşebent.

Fotoğraf:191. Katalog: 30. Cevâhîrî'î Esrâr ve Zevâhîrî'î Envâr .../ ... Darende Sadrazam
Mehmed Paşa Kütüphanesi: 289, Ön Kapak Şemse.

Fotoğraf:192. Katalog: 30. Cevâhiru'l Esrâr ve Zevâhiru'l Envâr .../ ... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 289, Arka Kapak Şemse.

Fotoğraf: 193. Katalog: 30. Cevâhiru'l Esrâr ve Zevâhiru'l Envâr .../ ... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 289, Vakıf Kaydı.

Fotoğraf: 194. Katalog: 31. Şerh-ü Tevâlii'l –Envâr min Metâlii'l -Enzâr... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 665, Ön Kapak.

Fotoğraf:195. Katalog: 31. Şerh-ü Tevâlii'l –Envâr min Metâlii'l -Enzâr... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 665, Köşebent.

Fotoğraf:196. Katalog: 31. Şerh-ü Tevâlii'l –Envâr min Metâlii'l -Enzâr... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 665, Şemse.

Fotoğraf:197. Katalog: 31. Şerh-ü Tevâlii'l –Envâr min Metâlii'l -Enzâr... /... Darende Sadrazam Mehmed Paşa Kütüphanesi: 665, “Vakf –ı Emine Hasbeten Lillahi”iba